

En reformerad grundlag

Del 2

Betänkande av Grundlagsutredningen

Stockholm 2008

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2008:125

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-690 91 91
Ordertel: 08-690 91 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss. Hur och varför. Statsrådsberedningen, 2003.
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som ska svara på remiss.
Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
<http://www.regeringen.se/remiss>

Textbearbetning och layout har utförts av Regeringskansliet, FA/kommittéservice

Tryckt av Edita Sverige AB
Stockholm 2008

ISBN 978-91-38-23121-0
ISSN 0375-250X

Innehåll

DEL I

Sammanfattning	21
Summary	37
Förkortningar	53
Regeringsformens nya lydelse enligt utredningens förslag	55

I. INLEDNING

1 Utredningens uppdrag och arbete	107
1.1 Utredningens uppdrag.....	107
1.2 Utredningens arbete	108
2 Huvuddragen i regeringsformen	113
3 Reformarbetet efter regeringsformens tillkomst	119
4 Regeringsformens struktur och språk.....	123
4.1 Bakgrund	123
4.2 Överväganden	126

II. VALSYSTEMET

5	Huvuddragen i valsystemet	133
5.1	Bakgrund.....	133
5.1.1	Utgångspunkter	133
5.1.2	Valsystem och metoder för mandatfördelning	134
5.1.3	Spärrar mot små partier	142
5.1.4	Vårt nuvarande valsystem.....	143
5.1.5	Partibegreppet i regeringsformen	147
5.2	Överväganden.....	149
6	Valkretsindelningen vid val till riksdagen.....	151
6.1	Bakgrund.....	151
6.2	Överväganden.....	157
7	Personvalsinslaget i valsystemet.....	161
7.1	Bakgrund.....	161
7.2	Överväganden.....	165
8	Proportionaliteten i valsystemet och riksdagens storlek.	167
8.1	Bakgrund.....	167
8.2	Överväganden.....	171
9	Den gemensamma valdagen och mandatperiodens längd.....	173
9.1	Bakgrund.....	173
9.2	Överväganden.....	176
9.2.1	Gemensam valdag eller skilda valdagar	176
9.2.2	Mandatperiodens längd.....	177

10	Budgetbehandlingen och valdagens förläggning.....	179
10.1	Bakgrund	179
10.2	Överväganden	184
11	Extra val till riksdagen	187
11.1	Bakgrund	187
11.2	Överväganden	188
12	Rösträtt och valbarhet i riksdagsval och val till Europaparlamentet	191
12.1	Bakgrund	191
12.2	Överväganden	192
13	Kommunala valfrågor.....	195
13.1	Proportionaliteten vid val till kommunfullmäktige	195
13.1.1	Bakgrund	195
13.1.2	Överväganden	197
13.2	Extra val efter beslut av kommunfullmäktige	198
13.2.1	Bakgrund	198
13.2.2	Överväganden	199
13.3	Extra val vid indelningsändringar.....	201
13.3.1	Bakgrund	201
13.3.2	Överväganden	203
13.4	Kriterierna för rösträtt och valbarhet	204
13.4.1	Bakgrund	204
13.4.2	Överväganden	205
14	Vissa andra valfrågor.....	209
14.1	Offentliga valförberedelser.....	209
14.1.1	Bakgrund	209
14.1.2	Överväganden	213
14.2	Rätten att kandidera i flera valkretsar vid riksdagsval.....	214
14.2.1	Bakgrund	214

14.2.2 Överväganden.....	216
14.3 Ersättarordningen vid dubbelvalsavveckling	217
14.3.1 Bakgrund	217
14.3.2 Överväganden.....	218
14.4 Valmyndigheten – en myndighet under regeringen eller riksdagen	219
14.4.1 Bakgrund	219
14.4.2 Överväganden.....	220

III. FOLKOMRÖSTNINGAR

15 Nationella folkomröstningar	223
15.1 Bakgrund.....	223
15.2 Överväganden.....	230
15.2.1 Rådgivande folkomröstningar.....	230
15.2.2 Folkomröstningar om vilande förslag till grundlagsändring.....	238
16 Kommunala folkomröstningar och folkinitiativ	243
16.1 Bakgrund.....	243
16.2 Överväganden.....	247
16.2.1 Utformningen av folkinitiativet.....	247
16.2.2 Kommunala folkomröstningar.....	252

IV. FÖRHÅLLET MELLAN REGERINGEN OCH RIKSDAGEN

17 Regeringsbildning och misstroendeförklaring.....	257
17.1 Bakgrund.....	257
17.1.1 Den nuvarande regleringen.....	258
17.1.2 Tillämpningen av bestämmelserna	266
17.2 Överväganden.....	269

18	Prövning av regeringsfrågan efter val	271
18.1	Bakgrund	271
18.2	Överväganden	273
19	Riksdagens kontrollmakt	279
19.1	Allmänt om kontrollmakten	279
19.1.1	Bakgrund	279
19.1.2	Överväganden	286
19.2	Konstitutionsutskottets granskning.....	288
19.2.1	Bakgrund	288
19.2.2	Överväganden	297
19.3	Uppföljning och utvärdering.....	299
19.3.1	Bakgrund	299
19.3.2	Överväganden	301
19.4	Tillkännagivanden	302
19.4.1	Bakgrund	302
19.4.2	Överväganden	304

V. DOMSTOLARNA OCH FÖRVALTNINGEN

20	Regleringen av domstolarnas oberoende	309
20.1	Bakgrund	309
20.1.1	Bestämmelser i regeringsformen om domstolarna ...	309
20.1.2	Internationella dokument	311
20.1.3	Tidigare utredningar om domstolarnas oberoende ..	312
20.2	Överväganden	313
20.2.1	Generellt om regleringen avseende domstolarnas oberoende.....	313
20.2.2	Några ytterligare frågor om domstolarnas oberoende.....	315

21	Utnämningen av ordinarie domare	319
21.1	Bakgrund.....	319
21.1.1	Allmänna utgångspunkter.....	319
21.1.2	Dagens ordning för utnämning av ordinarie domare	320
21.1.3	Tidigare utredningar	321
21.1.4	Domarutnämningar i Danmark, Finland och Norge	323
21.2	Överväganden.....	324
21.2.1	Principiella utgångspunkter.....	324
21.2.2	Uppgiften att utnämna ordinarie domare.....	326
21.2.3	Ansöknings- eller kallelseförfarande	328
21.2.4	Beredning i en förslagsnämnd	330
21.2.5	Regeringens handläggning efter nämndens förslag	335
22	Avskedande och disciplinansvar avseende domare	337
22.1	Bakgrund.....	337
22.2	Överväganden.....	338
22.2.1	Ordinarie domare utom justitieråd och regeringsråd	338
22.2.2	Justitieråd och regeringsråd.....	341
23	Regeringsformens bestämmelser om rättskipning och förvaltning	345
23.1	Bakgrund.....	345
23.2	Överväganden.....	346
23.2.1	Särskilda kapitel om rättskipningen och förvaltningen	346
23.2.2	Regleringen om rättskipningen.....	348
23.2.3	Regleringen om förvaltningen.....	349
24	Normkontrollen i framtiden.....	357
24.1	Bakgrund.....	357
24.1.1	Inledning.....	357
24.1.2	Lagrådets granskning	358

24.1.3	Lagprövning enligt 11 kap. 14 § regeringsformen	364
24.2	Överväganden	374
24.2.1	Principiella utgångspunkter	374
24.2.2	Förhandskontrollen.....	377
24.2.3	Prövningen i efterhand.....	379

VI. VISSA FRI- OCH RÄTTIGHETER

25	Skyddet för grundläggande fri- och rättigheter enligt regeringsformen och Europakonventionen	385
25.1	Bakgrund	385
25.1.1	Inledning	385
25.1.2	Bestämmelserna i 2 kap. regeringsformen.....	387
25.1.3	Europakonventionen	393
25.2	Överväganden	403
26	Vissa frågor om diskrimineringskyddet	407
26.1	Bakgrund	407
26.1.1	2 kap. 15 § regeringsformen.....	407
26.1.2	Användningen av begreppet ras.....	408
26.1.3	Diskriminering på grund av sexuell läggning.....	411
26.2	Överväganden	412
26.2.1	Användningen av begreppet ras.....	412
26.2.2	Diskriminering på grund av sexuell läggning.....	414
27	Rätt till rättvis rättegång	419
27.1	Bakgrund	419
27.2	Överväganden	424
28	Egendomsskyddet	429
28.1	Bakgrund	429
28.1.1	Egendomsskyddet i regeringsformen.....	429
28.1.2	Egendomsskyddet i Europakonventionen.....	431
28.1.3	Något om egendomsskyddet i de övriga nordiska länderna	432

28.1.4	Tidigare utredningar m.m.....	432
28.1.5	Rätten till ersättning vid expropriation m.m.....	440
28.2	Överväganden.....	443
28.2.1	Inledning.....	443
28.2.2	Full ersättning vid expropriation	443
28.2.3	Ersättning vid ingrepp till skydd för miljön m.m.	445
29	Andra frågor om grundlagsskydd.....	451
29.1	Barns rätt.....	451
29.1.1	Bakgrund	451
29.1.2	Överväganden.....	453
29.2	Samer och andra nationella minoriteter	454
29.2.1	Bakgrund	454
29.2.2	Överväganden.....	457
29.3	Forskningens och kulturens frihet.....	458
29.3.1	Bakgrund	458
29.3.2	Överväganden.....	464
29.4	Integritetsskydd	469
29.4.1	Bakgrund	469
29.4.2	Överväganden.....	473
29.5	Rättighetsreglernas koppling till medborgarskap.....	475
29.5.1	Bakgrund.....	475
29.5.2	Överväganden.....	478

VII. INTERNATIONELLA FRÅGOR

30	Grundlagsregleringen av det internationella samarbetet.....	483
30.1	Bakgrund.....	483
30.1.1	Regeringsformen och folkrätten	483
30.1.2	Regeringsformen och EU.....	486
30.2	Överväganden.....	496
30.2.1	En bestämmelse om medlemskap i EU och om annat internationellt samarbete.....	496
30.2.2	Villkoren för överlåtelse av beslutanderätt till EU ...	498

30.2.3 En enhetlig omröstningsregel vid överlåtelse av beslutanderätt.....	501
--	-----

31 Krig, krigsfara och nödsituationer..... 503

31.1 Bakgrund	503
31.1.1 Krig och krigsfara	503
31.1.2 Befogenheten att sätta in rikets försvarsmakt m.m.....	508
31.1.3 Nödsituationer.....	510
31.2 Överväganden	512
31.2.1 Regler om krig och krigsfara i regeringsformen	512
31.2.2 Regeringsformens särskilda regler om ockupation ..	512
31.2.3 Utformningen av reglerna i förhållande till dagens säkerhetspolitiska situation	516
31.2.4 Riksdagens återtagande av sina befogenheter från krigsdelegationen.....	520
31.2.5 Krigsförklaring.....	520
31.2.6 Nödsituationer.....	521

VIII. ANDRA ÄNDRINGSFÖRSLAG

32 Kommunerna 531

32.1 Bakgrund	531
32.2 Överväganden	537
32.2.1 Kommunal självstyrelse – en princip för all kommunal verksamhet	537
32.2.2 Lagstiftning som berör den kommunala självstyrelsen	538
32.2.3 Skatteutjämning mellan kommuner	539
32.2.4 Kommunernas medverkan som remissinstanser	540
32.2.5 Ett kapitel om kommunerna i regeringsformen	542

33 Normgivningsmakten 545

33.1 Bakgrund	545
33.1.1 Den nuvarande regleringen	545
33.1.2 Allmänt om behovet av en översyn	546

33.1.3	Gränsdragningen mellan civilrätt och offentlig rätt.....	547
33.1.4	Delegation inom vissa ämnesområden.....	548
33.1.5	Vissa straffrättsliga föreskrifter.....	548
33.1.6	Förhållandet till konstitutionell praxis	549
33.1.7	Trängselskatt och kommunala parkeringsavgifter	551
33.2	Överväganden.....	553
33.2.1	Allmänna utgångspunkter	553
33.2.2	Förenklingar och förtydliganden	555
33.2.3	Vissa straffrättsliga föreskrifter.....	560
33.2.4	Anpassningar till konstitutionell praxis	561
33.2.5	Trängselskatt och kommunala parkeringsavgifter	562
34	Finansmakten	565
34.1	Bakgrund.....	565
34.2	Överväganden.....	569
34.2.1	Allmänna utgångspunkter	569
34.2.2	Sammanställning av budgeten	570
34.2.3	Behov av medel för rikets försvar	572
34.2.4	Provisorisk budget	573
34.2.5	Riktlinjer för statsverksamheten.....	575
34.2.6	Användningen av statens medel.....	577
34.2.7	Årsredovisning för staten.....	579
35	Regeringsformens krav på medborgarskap för vissa anställningar	581
35.1	Bakgrund.....	581
35.2	Överväganden.....	585
36	Åtal och rättslig immunitet i regeringsformen	593
36.1	Bakgrund.....	593
36.1.1	Regeringsformens bestämmelser om rättslig immunitet	593
36.1.2	Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen, m.m.	598
36.2	Överväganden.....	607

36.2.1	Det rättsliga immunitetsskyddets omfattning.....	607
36.2.2	En anpassning av regleringen till de internationella åtagandena.....	610
37	Några frågor om riksdagsarbetet.....	615
37.1	Riksdagsärenden som faller.....	615
37.1.1	Bakgrund.....	615
37.1.2	Överväganden.....	617
37.2	Offentlighet i kammaren.....	618
37.2.1	Bakgrund.....	618
37.2.2	Överväganden.....	619
38	Konsekvenser av våra förslag	621

DEL 2

Författningsförslag	649
1. Förslag till lag om ändring i regeringsformen.....	649
2. Förslag till lag om ändring i tryckfrihetsförordningen.....	708
3. Förslag till lag om ändring i yttrandefrihetsgrundlagen.....	709
4. Förslag till lag om ändring i riksdagsordningen.....	711
5. Förslag till lag om ändring i lagen (1975:1339) om justitiekanslerns tillsyn.....	734
6. Förslag till lag om ändring i lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän.....	735
7. Förslag till lag om ändring i kommunallagen (1991:900)....	737
8. Förslag till lag om ändring i lagen (1994:261) om fullmaktsanställning.....	741
9. Förslag till lag om ändring i vallagen (2005:837).....	742
10. Förslag till lag (0000:000) om utnämning av ordinarie domare.....	744

Författningskommentar	747
1. Förslaget till lag om ändring i regeringsformen	747
2. Förslaget till lag om ändring i tryckfrihetsförordningen.....	815
3. Förslaget till lag om ändring i yttrandefrihetsgrundlagen ...	816
4. Förslaget till lag om ändring i riksdagsordningen.....	817
5. Förslaget till lag om ändring i lagen (1975:1339) om justitiekanslerns tillsyn	820
6. Förslaget till lag om ändring i lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän.....	821
7. Förslaget till lag om ändring i kommunallagen (1991:900).....	822
8. Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:261) om fullmaktsanställning	826
9. Förslaget till lag om ändring i vallagen (2005:837)	827
10. Förslaget till lag (0000:000) om utnämning av ordinarie domare.....	829
Bilagor	833
Bilaga 1 Kommittédirektiv.....	833
Bilaga 2 Regeringsformens nuvarande lydelse	855
Bilaga 3 Expert- och referensgrupper.....	889
Bilaga 4 Forskaruppdrag.....	893
Bilaga 5 Skriftserie	897
Bilaga 6 Konferenser och seminarier	901
Bilaga 7 Paragrafregister	907

DEL 2

Författningsförslag

1. Förslag till lag om ändring i regeringsformen

Härigenom föreskrivs i fråga om regeringsformen¹

dels att 2, 3, 8–10 och 11 kap. ska upphöra att gälla,

dels att nuvarande 12 och 13 kap. ska betecknas 13 respektive 15 kap.,

dels att nuvarande 4 kap. 4, 5 och 6–10 §§ ska betecknas 4 kap. 6, 7 och 10–14 §§, 5 kap. 1–7 §§ ska betecknas 5 kap. 2–8 §§ och 6 kap. 2–7, 8 och 10 §§ ska betecknas 6 kap. 4–9, 11 och 12 §§, 6 kap. 9 § ska betecknas 6 kap. 2 §, 7 kap. 8 § ska betecknas 6 kap. 10 §, 12 kap. 8 § ska betecknas 11 kap. 8 §, 13 kap. 9 och 10–13 §§ ska betecknas 15 kap. 15 och 9–12 §§,

dels att rubriken till nya 15 kap. ska lyda ”Krig, krigsfara och nödsituationer” och att rubrikerna närmast före 4 kap. 14 § och 15 kap. 15 § ska lyda ”Ytterligare bestämmelser” respektive ”Vapenstillestånd”,

dels att 1 kap. 2, 4, 5, 7 och 9 §§, 4 kap. 1–7 och 10–13 §§, 5 kap. 2–8 §§, 6 kap. 1, 2 och 4–12 §§, 7 kap. 1–7 §§, 13 kap. 1–9 §§ och 15 kap. 1–12 §§ samt att rubrikerna närmast före 4 kap. 1–6 och 10 §§, 6 kap. 1, 4, 7 och 10–12 §§, 7 kap. 1–3 och 6 §§, 13 kap. 1 och 3–7 §§, 15 kap. 1, 2, 4, 5 och 7–12 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i regeringsformen ska införas åtta nya paragrafer, 1 kap. 10 §, 4 kap. 8 och 9 §§, 5 kap. 1 §, 6 kap. 3 § och 15 kap. 13, 14 och 16–19 §§, samt närmast före 4 kap. 8 och 9 §§, 6 kap. 3 §, 15 kap. 13, 14 samt 16 och 17 §§ nya rubriker av följande lydelse,

dels att det i regeringsformen ska införas åtta nya kapitel, 2, 3, 8–12 och 14 kap., av följande lydelse.

¹ Regeringsformen omtryckt 2003:593.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §

Den offentliga makten *skall* utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.

Den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd *skall* vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten. *Det skall* särskilt *åligga* det allmänna att trygga rätten till hälsa, arbete, bostad och utbildning samt att verka för social omsorg och trygghet.

Det allmänna *skall* främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer.

Det allmänna *skall* verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden samt värna den enskildes privatliv och familjeliv. *Det allmänna skall verka för att alla människor skall kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället. Det allmänna skall motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller annan omständighet som gäller den enskilde som person.*

Den offentliga makten *ska* utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.

Den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd *ska* vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten. *Särskilt ska* det allmänna trygga rätten till arbete, bostad och utbildning samt verka för social omsorg och trygghet *och för goda förutsättningar för hälsa.*

Det allmänna *ska* främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer.

Det allmänna *ska* verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden samt värna den enskildes privatliv och familjeliv.

Det allmänna *ska* verka för att alla människor *ska* kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället *och för att barns rättas till vara*. Det allmänna *ska* motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller *andra omständigheter* som gäller den enskilde som person.

Etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv *bör* främjas.

Samernas och andra etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv *ska* främjas.

4 §

Riksdagen är folkets främsta företrädare.

Riksdagen stiftar lag, beslutar om skatt till staten och bestämmer hur statens medel *skall* användas. Riksdagen granskar rikets styrelse och förvaltning.

Riksdagen stiftar lag, beslutar om skatt till staten och bestämmer hur statens medel *ska* användas. Riksdagen granskar rikets styrelse och förvaltning.

5 §

Konungen eller drottning, som enligt successionsordningen innehar Sveriges tron, är rikets statschef.

Vad i denna regeringsform är stadgat om konungen skall, om drottning är statschef, gälla henne.

Konungen eller drottning, som enligt successionsordningen innehar Sveriges tron, är rikets statschef.

7 §

I riket finns *primärkommuner och landstingskommuner*. *Beslutanderätten i*

I riket finns *kommuner på lokal och regional nivå*.

kommunerna utövas av valda församlingar.

Kommunerna får taga ut skatt för skötseln av sina uppgifter.

9 §

Domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen skall i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iakttaga saklighet och opartiskhet.

Domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter ska i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iakttaga saklighet och opartiskhet.

10 §

Sverige är medlem i Europeiska unionen. Sverige deltar även inom ramen för Förenta nationerna och Europarådet samt i andra sammanhang i internationellt samarbete.

2 kap. Grundläggande fri- och rättigheter

Opinionsfriheter

1 § Var och en är gentemot det allmänna tillförsäkrad

1. yttrandefrihet: frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor,

2. informationsfrihet: frihet att inhämta och ta emot upplysningar samt att i övrigt ta del av andras yttranden,

3. mötesfrihet: frihet att anordna och delta i sammankomster för upplysning, meningsyttring eller annat liknande syfte eller för framförande av konstnärligt verk,

4. demonstrationsfrihet: frihet att anordna och delta i demonstrationer på allmän plats,

5. föreningsfrihet: frihet att sammansluta sig med andra för allmänna eller enskilda syften, och

6. religionsfrihet: frihet att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion.

I fråga om tryckfriheten och motsvarande frihet att yttra sig i ljudradio, television och i vissa liknande överföringar samt filmer, videogram, ljudupptagningar och andra tekniska upptagningar gäller tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

I tryckfrihetsförordningen finns också bestämmelser om rätt att ta del av allmänna handlingar.

2 § Ingen får av det allmänna tvingas att ge till känna sin åskådning i politiskt, religiöst, kulturellt eller annat sådant hänseende. Inte heller får någon av det allmänna tvingas att delta i sammankomst för opinionsbildning eller i demonstration eller annan meningsyttring eller att tillhöra politisk sammanslutning, trossamfund eller annan sammanslutning för åskådning som avses i första meningen.

3 § Ingen svensk medborgare får utan samtycke antecknas i ett allmänt register enbart på grund av sin politiska åskådning.

Var och en ska i den utsträckning som närmare anges i lag skyddas mot att hans eller hennes personliga integritet kränks genom att uppgifter om honom eller henne registreras med hjälp av automatisk databehandling.

Kroppslig integritet och rörelsefrihet

4 § Dödsstraff får inte förekomma.

5 § Var och en är skyddad mot kroppsstraff. Ingen får heller utsättas för tortyr eller för medicinsk påverkan i syfte att framtinga eller hindra yttranden.

6 § Var och en är gentemot det allmänna skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp även i andra fall än som avses i 4 och 5 §§. Var och en är dessutom skyddad mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång samt mot undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse och mot hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande.

7 § Ingen svensk medborgare får landsförvisas eller hindras att resa in i riket.

Ingen svensk medborgare som är eller har varit bosatt i riket får fråntas sitt medborgarskap. Det får dock föreskrivas att barn under arton år i fråga om sitt medborgarskap ska följa föräldrarna eller en av dem. Det får även föreskrivas att, i enlighet med överenskommelse med en annan stat, den som sedan födelsen är medborgare även i den andra staten och varaktigt bosatt där förlorar sitt svenska medborgarskap vid arton års ålder eller senare.

8 § Var och en är gentemot det allmänna skyddad mot frihetsberövanden. Den som är svensk medborgare är även i övrigt tillförsäkrad frihet att förflytta sig inom riket och att lämna det.

Rättssäkerhet

9 § Om en annan myndighet än en domstol har berövat någon friheten med anledning av brott eller misstanke om brott, ska han eller hon kunna få frihetsberövandet prövat av domstol utan oskäligt dröjsmål. Detta gäller dock inte när det är fråga om att till Sverige flytta över verkställighet av en frihetsberövande påföljd enligt en dom i en annan stat.

Aven den som av någon annan anledning än som anges i första stycket har blivit omhändertagen tvångsvis, ska kunna få omhändertagandet prövat av domstol utan oskäligt dröjsmål. Med prövning av domstol likställs i sådant fall prövning av en nämnd, om nämndens sammansättning är bestämd i lag och ordföranden i nämnden ska vara eller ha varit ordinarie domare.

Har prövningen inte uppdragits åt en myndighet som är behörig enligt första eller andra stycket, ska prövningen göras av allmän domstol.

10 § Ingen får dömas till straff eller annan brottspåföljd för en gärning som inte var belagd med brottspåföljd när den begicks. Inte heller får någon dömas till svårare brottspåföljd för gärningen än den som var föreskriven då. Med brottspåföljd avses här även förverkande och annan särskild rättsverkan av brott.

Skatt eller statlig avgift får inte tas ut i vidare mån än som följer av föreskrifter som gällde när den omständighet inträffade som utlöste skatt- eller avgiftsskyldigheten. Finner riksdagen att det finns särskilda skäl för det, får en lag dock innebära att skatt eller statlig avgift tas ut trots att lagen inte hade trätt i kraft när

omständigheten inträffade, om regeringen eller ett riksdagsutskott då hade lämnat ett förslag om det till riksdagen. Med förslag jämställs ett meddelande i skrivelse från regeringen till riksdagen om att ett sådant förslag är att vänta. Vidare får riksdagen föreskriva undantag från första meningen, om riksdagen finner att det av särskilda skäl krävs i samband med krig, krigsfara eller svår ekonomisk kris.

11 § Domstol får inte inrättas för en redan begången gärning och inte heller för en viss tvist eller i övrigt för ett visst mål.

En rättegång ska genomföras rättvist och inom skälig tid. Förhandling vid domstol ska vara offentlig.

Skydd mot diskriminering

12 § Lag eller annan föreskrift får inte innebära att någon missgynnas därför att han eller hon tillhör en minoritet med hänsyn till etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande eller med hänsyn till sexuell läggning.

13 § Lag eller annan föreskrift får inte innebära att någon missgynnas på grund av sitt kön, om inte föreskriften utgör ett led i strävanden att åstadkomma jämställdhet mellan män och kvinnor eller avser värnplikt eller motsvarande tjänsteplikt.

Stridsåtgärder på arbetsmarknaden

14 § En förening av arbetstagare samt arbetsgivare och en förening av arbetsgivare har rätt att vidta stridsåtgärder på arbetsmarknaden, om inte annat följer av lag eller avtal.

Egendomsskydd och allemansrätt

15 § Vars och ens egendom är tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller något annat sådant förfogande eller tåla att det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen.

Den som genom expropriation eller något annat sådant förfogande tvingas avstå sin egendom ska vara tillförsäkrad full ersättning för förlusten. Ersättning ska också vara tillförsäkrad den för vilken det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad på sådant sätt att pågående markanvändning inom berörd del av fastigheten avsevärt försvåras eller att skada uppkommer som är betydande i förhållande till värdet på denna del av fastigheten. Ersättningen ska bestämmas enligt grunder som anges i lag.

Vid inskränkningar i användningen av mark eller byggnad som sker av hälsoskydds-, miljöskydds- eller säkerhetsskäl gäller dock vad som följer av lag i fråga om rätt till ersättning.

Alla ska ha tillgång till naturen enligt allemansrätten oberoende av vad som föreskrivits ovan.

Upphovsrätt

16 § Författare, konstnärer och fotografer äger rätt till sina verk enligt bestämmelser som meddelas i lag.

Näringsfrihet

17 § Begränsningar i rätten att driva näring eller utöva yrke får införas endast för att skydda angelägna allmänna intressen och aldrig i syfte enbart att ekonomiskt gynna vissa personer eller företag.

Samernas rätt att bedriva renskötsel regleras i lag.

Utbildning och forskning

18 § Alla barn som omfattas av den allmänna skolplikten har rätt till kostnadsfri grundläggande utbildning i allmän skola. Det allmänna ska svara också för att högre utbildning finns.

Forskningens frihet är skyddad enligt bestämmelser som meddelas i lag.

Europakonventionen

19 § Lag eller annan föreskrift får inte meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Förutsättningar för begränsningar av fri- och rättigheter

20 § Följande fri- och rättigheter får, i den utsträckning som medges i 21–24 §§, begränsas genom lag:

1. yttrandefriheten, informationsfriheten, mötesfriheten, demonstrationsfriheten och föreningsfriheten (1 § första stycket 1–5),

2. skyddet mot annat kroppsligt ingrepp än som avses i 4 och 5 §§, mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång samt mot intrång i förtroliga försändelser och meddelanden (6 §),

3. rörelsefriheten (8 §), och

4. offentligheten vid domstolsförhandling (11 § andra stycket andra meningen).

Efter bemyndigande i lag får de i första stycket angivna fri- och rättigheterna begränsas genom annan författning i de fall som anges i 8 kap. 5 § och i fråga om förbud att röja sådant som någon fått kännedom om i allmän tjänst eller under utövande av tjänsteplikt. I samma ordning får mötesfriheten och demonstrationsfriheten begränsas även i de fall som anges i 24 § första stycket andra meningen.

21 § Begränsningar enligt 20 § får göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsningen får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning.

22 § Ett förslag till lag enligt 20 § ska, om det inte avslås av riksdagen, på yrkande av lägst tio av dess ledamöter vila i minst tolv månader från det att det första utskottsytttrandet över förslaget

anmäldes i riksdagens kammare. Riksdagen får dock anta förslaget direkt, om minst fem sjättedelar av de röstande enas om beslutet.

Första stycket gäller inte förslag till lag om fortsatt giltighet i högst två år av lag. Det gäller inte heller förslag till lag som enbart rör

1. förbud att röja sådant som någon har fått kännedom om i allmän tjänst eller under utövande av tjänsteplikt och vars hemlighållande är nödvändigt med hänsyn till något av de intressen som anges i 2 kap. 2 § tryckfrihetsförordningen,

2. husrannsakan eller liknande intrång, eller

3. frihetsstraff som påföljd för viss gärning.

Konstitutionsutskottet prövar för riksdagens del om första stycket är tillämpligt i fråga om ett visst lagförslag.

23 § Yttrandefriheten och informationsfriheten får begränsas med hänsyn till rikets säkerhet, folkförsörjningen, allmän ordning och säkerhet, enskildas anseende, privatlivets helgd eller förebyggandet och beivrandet av brott. Vidare får friheten att yttra sig i näringsverksamhet begränsas. I övrigt får begränsningar av yttrandefriheten och informationsfriheten göras endast om särskilt viktiga skäl föranleder det.

Vid bedömandet av vilka begränsningar som får göras med stöd av första stycket ska särskilt beaktas vikten av vidaste möjliga yttrandefrihet och informationsfrihet i politiska, religiösa, fackliga, vetenskapliga och kulturella angelägenheter.

Att meddela föreskrifter som utan avseende på yttrandens innehåll närmare reglerar ett visst sätt att sprida eller ta emot yttranden anses inte som en begränsning av yttrandefriheten och informationsfriheten.

24 § Mötesfriheten och demonstrationsfriheten får begränsas av hänsyn till ordning och säkerhet vid sammankomsten eller demonstrationen eller till trafiken. I övrigt får dessa friheter begränsas endast av hänsyn till rikets säkerhet eller för att motverka farsot.

Föreningsfriheten får begränsas endast när det gäller sammanslutningar vilkas verksamhet är av militär eller liknande natur eller innebär förföljelse av en folkgrupp på grund av etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande.

25 § För andra än svenska medborgare här i riket får särskilda begränsningar göras genom lag i fråga om följande fri- och rättigheter:

1. yttrandefriheten, informationsfriheten, mötesfriheten, demonstrationsfriheten, föreningsfriheten och religionsfriheten (1 § första stycket),

2. skyddet mot tvång att ge till känna åskådning (2 § första meningen),

3. skyddet mot kroppsligt ingrepp även i annat fall än som avses i 4 och 5 §§, mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång samt mot intrång i förtroliga försändelser och meddelanden (6 §),

4. skyddet mot frihetsberövande (8 § första meningen),

5. rätten till domstolsprövning av frihetsberövande av annan anledning än brott eller misstanke om brott (9 § andra och tredje styckena),

6. offentligheten vid domstolsförhandling (11 § andra stycket andra meningen),

7. författares, konstnärers och fotografers rätt till sina verk (16 §),

8. rätten att driva näring eller utöva yrke (17 §),

9. skyddet för forskningens frihet (18 § andra stycket), och

10. skyddet mot ingrepp på grund av åskådning (21 § tredje meningen).

På sådana föreskrifter om särskilda begränsningar som avses i första stycket ska 22 § första stycket, andra stycket första meningen samt tredje stycket tillämpas.

3 kap. Riksdagen

Riksdagens bildande och sammansättning

1 § Riksdagen utses genom fria, hemliga och direkta val.

Vid sådant val sker röstning på parti med möjlighet för väljarna att lämna särskild personröst.

Med parti avses varje sammanslutning eller grupp av väljare, som uppträder i val under särskild beteckning.

2 § Riksdagen består av en kammare med 349 ledamöter. För ledamöterna ska det finnas ersättare.

Ordinarie val

3 § Ordinarie val till riksdagen hålls vart fjärde år.

Rösträtt och valbarhet

4 § Rösträtt vid val till riksdagen har varje svensk medborgare som är eller någon gång har varit bosatt i riket och har fyllt arton år.

Endast den som uppfyller villkoren för rösträtt kan vara ledamot av riksdagen eller ersättare för ledamot.

Frågan om någon har rösträtt avgörs på grundval av en före valet upprättad röstlängd.

Valkretsar

5 § För val till riksdagen är riket indelat i valkretsar.

Mandatfördelningen mellan valkretsarna

6 § Av mandaten i riksdagen är 310 fasta valkretsmandat och 39 utjämningsmandat.

De fasta valkretsmandaten fördelas mellan valkretsarna på grundval av en beräkning av förhållandet mellan antalet röstberättigade i varje valkrets och antalet röstberättigade i hela riket. Fördelningen fastställs för fyra år i sänder.

Mandatfördelningen mellan partierna

7 § Mandaten fördelas mellan partier.

Endast partier som har fått minst fyra procent av rösterna i hela riket får delta i fördelningen av mandaten. Ett parti som har fått färre röster får dock delta i fördelningen av de fasta valkretsmandaten i en valkrets där partiet har fått minst tolv procent av rösterna.

8 § De fasta valkretsmandaten fördelas på varje valkrets proportionellt mellan partierna på grundval av valresultatet i valkretsen.

Utjämningsmandaten fördelas mellan partierna så, att fördelningen av alla mandat i riksdagen, med undantag av de fasta valkretsmandat som har tillfallit ett parti med mindre än fyra procent av rösterna, blir proportionell mot de i fördelningen deltagande partiernas röstetal i hela riket. Har ett parti vid fördelningen av de fasta valkretsmandaten fått flera mandat än som motsvarar den proportionella representationen i riksdagen för partiet, bortses vid fördelningen av utjämningsmandaten från partiet och de fasta valkretsmandat som det har fått. Sedan utjämningsmandaten har fördelats mellan partierna, tillförs de valkretsar.

Vid mandatfördelningen mellan partierna används uddatalsmetoden med första divisorn jämkad till 1,4.

9 § För varje mandat som ett parti har fått utses en riksdagsledamot samt ersättare för honom eller henne.

Valperiod

10 § Varje val gäller för tiden från det att den nyvalda riksdagen har samlats till dess den närmast därefter valda riksdagen samlas.

Den nyvalda riksdagen samlas på den femtonde dagen efter valdagen, dock tidigast på den fjärde dagen efter det att valresultatet har kungjorts.

Extra val

11 § Regeringen får besluta om extra val till riksdagen mellan ordinarie val. Extra val ska hållas inom tre månader efter beslutet.

Efter val till riksdagen får regeringen inte besluta om extra val förrän tre månader har gått från den nyvalda riksdagens första sammanträde. Regeringen får inte heller besluta om extra val under den tid då dess ledamöter, efter det att samtliga har entledigats, uppehåller sina befattningar till dess en ny regering ska tillträda.

Bestämmelser om extra val i visst fall finns i 6 kap. 5 §.

Överklagande av val

12 § Val till riksdagen får överklagas hos en av riksdagen utsedd valprövningsnämnd. Nämndens beslut får inte överklagas.

Den som har valts till riksdagsledamot utövar sitt uppdrag även om valet har överklagats. Ändras valet, intar en ny ledamot sin plats så snart ändringen har kungjorts. Det gäller också för ersättare.

Valprövningsnämnden består av en ordförande, som ska vara eller ha varit ordinarie domare och som inte får tillhöra riksdagen, och sex andra ledamöter. Ledamöterna väljs efter varje ordinarie val, så snart valet har vunnit laga kraft, för tiden till dess nytt val till nämnden har ägt rum. Ordföranden väljs särskilt.

Ytterligare bestämmelser

13 § Ytterligare bestämmelser i de ämnen som anges i 1 § tredje stycket och 3–12 §§ samt om utseende av ersättare för riksdagsledamöterna meddelas i riksdagsordningen eller annan lag.

4 kap.

Riksmöte

1 §

Riksdagen sammanträder till riksmöte *årligen*. Riksmöte *hålles* i Stockholm, om *icke* riksdagen eller talmannen bestämmer annat av hänsyn till riksdagens säkerhet eller frihet.

Riksdagen sammanträder till riksmöte *varje år*. Riksmötet *hålls* i Stockholm, om *inte* riksdagen eller talmannen bestämmer annat av hänsyn till riksdagens säkerhet eller frihet.

Talmannen

2 §

Riksdagen *utser* inom sig för varje valperiod en talman samt en förste, en andre och en tredje vice talman.

Riksdagen *väljer* inom sig för varje valperiod en talman samt en förste, en andre och en tredje vice talman.

Utskotten

3 § andra stycket (del av)

Riksdagen väljer inom sig utskott, däribland ett konstitutionsutskott och ett finansutskott, enligt bestämmelser i riksdagsordningen.

3 §

Riksdagen väljer inom sig utskott, däribland ett konstitutionsutskott och ett finansutskott, enligt bestämmelser i riksdagsordningen.

Rätten att väcka förslag

3 § första stycket

Regeringen och varje riksdagsledamot får i enlighet med *vad som närmare angives* i riksdagsordningen väcka förslag i fråga om allt som kan komma under riksdagens prövning, om *ej annat är bestämt* i denna regeringsform.

4 §

Regeringen och varje riksdagsledamot får, i enlighet med *bestämmelser* i riksdagsordningen, väcka förslag i fråga om allt som kan komma under riksdagens prövning, om *inte annat anges* i denna regeringsform.

Ärendenas beredning

3 § andra stycket (del av)

Ärende som *väckes* av regeringen eller riksdagsledamot *beredes före avgörandet* av utskott, om *ej annat är bestämt* i denna regeringsform.

5 §

Ett ärende som *har väckts* av regeringen eller *en* riksdagsledamot *bereds* av ett utskott *innan det avgörs*, om *inte annat anges* i denna regeringsform.

Ärendenas avgörande

4 §

När ärende *skall* avgöras i kammaren, får varje riksdagsledamot och varje statsråd yttra sig *i enlighet med vad som närmare angives* i riksdagsordningen. *Bestämmelser om jäv*

6 §

När ett ärende *ska* avgöras i kammaren, får varje riksdagsledamot och varje statsråd yttra sig. *Närmare bestämmelser om detta meddelas* i riksdagsordningen.

finns i riksdagsordningen.

5 §
Vid omröstning i *riksdagen* gäller som riksdagens beslut den mening *varom* mer än hälften av de röstande *förenar sig*, om *ej* annat *särskilt angives* i denna regeringsform eller, beträffande frågor som hör till förfarandet i riksdagen, i huvudbestämmelse i riksdagsordningen. Om förfarandet vid lika röstetal *finns bestämmelser* i riksdagsordningen.

I riksdagsordningen meddelas också bestämmelser om jäv.

7 §
Vid omröstning i *kammaren* gäller som riksdagens beslut den mening *som* mer än hälften av de röstande *enas om*, om *inte något* annat *anges* i denna regeringsform eller, beträffande frågor som hör till förfarandet i riksdagen, i huvudbestämmelse i riksdagsordningen. *Bestämmelser* om förfarandet vid lika röstetal *meddelas* i riksdagsordningen.

Uppföljning och utvärdering

8 §
Varje utskott följer upp och utvärderar riksdagsbeslut inom utskottets ämnesområde.

Offentlighet i kammaren

9 §
Sammanträden i kammaren är offentliga.
Ett sammanträde får dock hållas inom stängda dörrar enligt bestämmelser i riksdagsordningen.

Ledamöternas ställning

6 §

Riksdagsledamot och ersättare får fullgöra uppdrag som ledamot utan *hinder* av tjänsteuppgift eller annan sådan *förpliktelse som åligger honom*.

7 §

Riksdagsledamot eller ersättare får *icke* lämna sitt uppdrag utan *riksdagens medgivande*.

När det finns anledning till det, *skall* Valprövningsnämnden självmant pröva om ledamot eller ersättare är behörig enligt 3 kap. 10 §. Den som förklaras obehörig är därmed skild från sitt uppdrag.

Ledamot eller ersättare får i annat fall *än som avses i andra stycket* skiljas från uppdraget endast om han genom brott har visat sig *uppenbarligen* olämplig för uppdraget. Beslut *härom* fattas av domstol.

8 §

Ingen får väcka talan mot den som utövar eller har utövat uppdrag som riksdagsledamot eller beröva honom friheten eller hindra honom att resa inom riket på grund av hans yttranden eller gärningar under utövandet av uppdraget, utan att riksdagen har medgivit det genom beslut om vilket minst

10 §

Riksdagsledamöter och ersättare får fullgöra uppdrag som ledamot utan *att hindras av* tjänsteuppgift eller annan sådan *skyldighet*.

11 §

En riksdagsledamot eller *en* ersättare får *inte* lämna sitt uppdrag utan *att riksdagen har medgett det*.

När det finns anledning till det, *ska* Valprövningsnämnden självmant pröva om *en* ledamot eller *en* ersättare är behörig enligt 3 kap. 4 § *andra stycket*. Den som förklaras obehörig är därmed skild från sitt uppdrag.

En ledamot eller *en* ersättare får i annat fall skiljas från uppdraget endast om han *eller hon* genom brott har visat sig *uppenbart* olämplig för uppdraget. Beslut *om detta* fattas av domstol.

12 §

Talan får inte väckas mot den som utövar eller har utövat uppdrag som riksdagsledamot på grund av hans *eller hennes* yttranden eller gärningar under utövandet av uppdraget, utan att riksdagen har *medgett* det genom *ett* beslut *som* minst fem sjättedelar av de röstande *har enats om*. *Detsamma gäller i*

fem sjättedelar av de röstande har förenat sig.

Misstänkes riksdagsledamot för brott i annat fall, *skall* bestämmelser i lag om gripande, anhållande eller häktning tillämpas endast om han erkänner brottet eller har tagits på bar gärning eller *fråga är* om brott för vilket *ej* är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år.

9 §

Under tid då riksdagsledamot är riksdagens talman eller tillhör regeringen utövas hans uppdrag som riksdagsledamot av ersättare. Riksdagen kan i riksdagsordningen föreskriva att ersättare *skall* träda i riksdagsledamots ställe när *denne* är ledig.

Bestämmelserna i 6 § och 8 § första stycket *om skydd för utövandet av uppdrag som riksdagsledamot* gäller även talmannen och hans uppdrag.

För ersättare som utövar uppdrag som riksdagsledamot gäller bestämmelserna om ledamot.

fråga om frihetsberövande eller förbud att resa inom riket.

Misstänks en riksdagsledamot för brott i annat fall, *ska* bestämmelser i lag om gripande, anhållande eller häktning tillämpas endast om han *eller hon* erkänner brottet eller har tagits på bar gärning eller *om det är fråga om ett brott* för vilket *det inte* är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år.

13 §

Under *den* tid som en riksdagsledamot är riksdagens talman eller tillhör regeringen utövas hans *eller hennes* uppdrag som riksdagsledamot av *en* ersättare. Riksdagen kan i riksdagsordningen föreskriva att *en* ersättare *ska* träda i *en* riksdagsledamots ställe när *han eller hon* är ledig.

Bestämmelserna i 10 § och 12 § första stycket gäller även för talmannen och hans *eller hennes* uppdrag.

För *en* ersättare som utövar uppdrag som riksdagsledamot gäller bestämmelserna om ledamot.

5 kap.

1 §

Av 1 kap. 5 § framgår att konungen eller drottning som enligt successionsordningen innehar Sveriges tron är rikets statschef.

2 § första stycket

Som statschef får endast den tjänstgöra som är svensk medborgare och har fyllt *aderton* år. Han får *icke* samtidigt vara statsråd eller utöva uppdrag *såsom* talman eller riksdagsledamot.

1 §

Statschefen *hålles av statsministern* underrättad om rikets angelägenheter. När *så erfordras* sammanträder regeringen i konselj under statschefens ordförandeskap.

2 § andra stycket

Statschefen *skall* samråda med statsministern, innan han reser *utrikes*.

3 §

Är konungen *av sjukdom, utrikes resa eller annan orsak hindrad* att fullgöra sina uppgifter, inträder enligt gällande tronföljd medlem av konungahuset, som *ej* är *hindrad*, för att *såsom* tillfällig riksföreståndare fullgöra statschefens uppgifter.

2 §

Som statschef får endast den tjänstgöra som är svensk medborgare och har fyllt *arton* år. Han *eller hon* får *inte* samtidigt vara statsråd eller utöva uppdrag *som* talman eller riksdagsledamot.

3 §

Statschefen *ska hållas* underrättad om rikets angelägenheter *av statsministern*. När *det behövs* sammanträder regeringen i konselj under statschefens ordförandeskap.

Statschefen *ska* samråda med statsministern, innan han *eller hon* reser *utomlands*.

4 §

Om konungen eller drottning som är statschef är förhindrad att fullgöra sina uppgifter, inträder enligt gällande tronföljd medlem av konungahuset, som *inte* är *förhindrad*, för att *som* tillfällig riksföreståndare fullgöra statschefens uppgifter.

4 §

Utslocknar konungahuset, *utser* riksdagen en riksföreståndare *att* fullgöra statschefens uppgifter tills vidare. Riksdagen *utser* samtidigt en vice riksföreståndare.

Detsamma gäller, om konungen dör eller avgår och tronföljaren ännu *ej* har fyllt *aderton* år.

5 §

Har konungen *under sex månader utan avbrott varit hindrad att* fullgöra sina uppgifter *eller underlåtit att fullgöra dem, skall* regeringen anmäla det till riksdagen. Riksdagen *bestämmer*, om konungen *skall* anses ha avgått.

6 §

Riksdagen kan *utse* någon att efter regeringens förordnande tjänstgöra som tillfällig riksföreståndare när ingen med behörighet enligt 3 *eller* 4 § kan tjänstgöra.

Talmannen eller, *vid förfall för honom*, vice talman tjänstgör efter regeringens förordnande som tillfällig riksföreståndare, när ingen annan behörig kan tjänstgöra.

5 §

Om konungahuset utslocknar *väljer* riksdagen en riksföreståndare *som ska* fullgöra statschefens uppgifter tills vidare. Riksdagen *väljer* samtidigt en vice riksföreståndare.

Detsamma gäller om konungen *eller drottning som är statschef* dör eller avgår och tronföljaren ännu *inte* har fyllt *arton* år.

6 §

Om konungen *eller drottning som är statschef inte har fullgjort eller kunnat fullgöra* sina uppgifter *under sex månaders tid, ska* regeringen anmäla det till riksdagen. Riksdagen *beslutar* om konungen *eller drottningen ska* anses ha avgått.

7 §

Riksdagen kan *välja* någon att efter regeringens förordnande tjänstgöra som tillfällig riksföreståndare när ingen med behörighet enligt 4 *eller* 5 § kan tjänstgöra.

Talmannen eller, *om han eller hon har förbinder*, vice talman tjänstgör efter regeringens förordnande som tillfällig riksföreståndare, när ingen annan behörig kan tjänstgöra.

7 §

Konungen kan *ej* åtalas för sina gärningar. Riksföreståndare kan *ej* åtalas för sina gärningar som statschef.

8 §

Konungen *eller drottning som är statschef* kan *inte* åtalas för sina gärningar. *En* riksföreståndare kan *inte* åtalas för sina gärningar som statschef.

6 kap.

Regeringens sammansättning

1 §

Regeringen består av statsministern och övriga statsråd.

Statsministern utses *i den ordning som angives i 2–4 §§*. Statsministern tillsätter övriga statsråd.

Statsministern utses *enligt bestämmelserna i 4–6 §§*. Statsministern tillsätter övriga statsråd.

9 §

Endast den får vara statsråd som är svensk medborgare sedan minst tio år.

Statsråd får *icke utöva allmän eller enskild tjänst*. Han får *ej* heller inneha uppdrag eller utöva verksamhet som kan rubba förtroendet för honom.

2 §

Statsråden ska vara svenska medborgare.

Ett statsråd får *inte inneha någon anställning*. Han eller hon får *inte* heller inneha *något* uppdrag eller utöva *någon* verksamhet som kan rubba förtroendet för honom *eller henne*.

Statsministeromröstning efter val

3 §

En nyvald riksdag ska senast två veckor efter det att den samlats genom omröstning pröva frågan om statsministern har

tillräckligt stöd i riksdagen. Om mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar nej på denna fråga, ska statsministern entledigas.

Omröstningen ska inte hållas om statsministern redan har entledigats.

Regeringsbildningen

2 §

När statsminister *skall* utses, kallar talmannen företrädare för varje partigrupp inom riksdagen till samråd. Talmannen överlägger med vice talmännen och *avgiver* sedan förslag till riksdagen.

Riksdagen *skall* senast *på fjärde dagen härfter*, utan beredning i utskott, pröva förslaget genom omröstning. *Röstar* mer än hälften av riksdagens ledamöter mot förslaget, är det förkastat. I annat fall är det godkänt.

4 §

När *en* statsminister *ska* utses, kallar talmannen företrädare för varje partigrupp inom riksdagen till samråd. Talmannen överlägger med vice talmännen och *lämnar* sedan förslag till riksdagen.

Riksdagen *ska* senast *inom fyra dagar*, utan beredning i utskott, pröva förslaget genom omröstning. *Om* mer än hälften av riksdagens ledamöter *röstar* mot förslaget, är det förkastat. I annat fall är det godkänt.

3 §

Förkastar riksdagen talmannens förslag, *förfares på nytt enligt 2 §*. Har riksdagen fyra gånger förkastat talmannens förslag, *skall* förfarandet *för utseende av statsminister* avbrytas och *återupptagas* först sedan val till riksdagen har hållits. Om *ej* ordinarie val ändå *skall* hållas inom tre månader,

5 §

Förkastar riksdagen talmannens förslag, *ska förfarandet enligt 4 § upprepas*. Har riksdagen fyra gånger förkastat talmannens förslag, *ska* förfarandet avbrytas och *återupptas* först sedan val till riksdagen har hållits. Om *inte* ordinarie val ändå *ska* hållas inom tre månader, *ska* extra val

skall extra val *förrättas* inom *hållas* inom samma tid. samma tid.

4 §

När riksdagen har godkänt förslag om ny statsminister, *anmäler denne* så snart det kan ske *de av honom utsedda* statsråden för riksdagen. Därefter äger regeringsskifte rum vid en särskild konselj inför statschefen eller, *vid förfall för denne*, inför talmannen. Talmannen *kallas alltid* till konseljen.

Talmannen utfärdar förordnande för statsministern på riksdagens vägnar.

6 §

När riksdagen har godkänt *ett* förslag om ny statsminister, *ska statsministern* så snart det kan ske *anmäla* de *övriga* statsråden för riksdagen. Därefter äger regeringsskifte rum vid en särskild konselj inför statschefen eller, *om statschefen har förbinder*, inför talmannen. Talmannen *ska alltid kallas* till konseljen.

Entledigande av statsministern eller annat statsråd

5 §

Förklarar riksdagen att statsministern eller annat statsråd *icke åtnjuter* riksdagens förtroende, *skall* talmannen entlediga statsrådet. Kan regeringen *förordna* om extra val till riksdagen, *skall dock beslut om entledigande ej meddelas om regeringen inom en vecka från misstroendeförklaringen förordnar om extra val.*

7 §

Förklarar riksdagen att statsministern eller *något* annat statsråd *inte har* riksdagens förtroende, *ska* talmannen entlediga statsrådet. Om regeringen kan *besluta* om extra val till riksdagen *och gör det* inom en vecka från misstroendeförklaringen, *ska något entledigande dock inte ske.*

I 3 § finns bestämmelser om entledigande av statsministern med anledning av en statsministeromröstning efter val.

6 §

Statsråd *skall* entledigas om han begär det, statsministern av talmannen och annat statsråd av statsministern. Statsministern får även i *annat* fall entlediga annat statsråd.

7 §

Om statsministern entledigas eller dör, *skall* talmannen entlediga övriga statsråd.

8 §

Ett statsråd *ska* entledigas om han *eller hon* begär det, statsministern av talmannen och *ett* annat statsråd av statsministern. Statsministern får även i *andra* fall entlediga statsråd.

9 §

Om statsministern entledigas eller dör, *ska* talmannen entlediga *de* övriga statsråden.

Ställföreträdare för statsministern

7 kap. 8 §

Statsministern kan *utse ett* av de övriga statsråden att i egenskap av ställföreträdare vid *förfall* för statsministern fullgöra hans uppgifter. Har *statsministern ej utsett* ställföreträdare eller har också *denne* förfall, *övertages* statsministerns uppgifter i stället av *det* av de tjänstgörande statsråden som har varit statsråd längst tid. Om två eller flera har varit statsråd lika länge, har den äldste av dem företräde.

10 §

Statsministern kan *bland* de övriga statsråden *utse* någon att i egenskap av ställföreträdare vid *förhinder* för statsministern fullgöra hans *eller hennes* uppgifter. Har *någon* ställföreträdare *inte utsetts* eller har också *ställföreträdaren förhinder*, *fullgörs* statsministerns uppgifter i stället av *den* av de tjänstgörande statsråden som har varit statsråd längst tid. Om två eller flera har varit statsråd lika länge, har den äldste av dem företräde.

Övergångsregering

8 §

Har regeringens samtliga ledamöter entledigats, uppehåller de sina befattningar till dess ny regering har tillträtt. Har annat statsråd än statsministern entledigats på egen begäran, uppehåller han sin befattning till dess efterträdare har tillträtt, om statsministern begär det.

11 §

Har regeringens samtliga ledamöter entledigats, uppehåller de sina befattningar till dess *en* ny regering har tillträtt. Har *ett* annat statsråd än statsministern entledigats på egen begäran, uppehåller han *eller hon* sin befattning till dess *en* efterträdare har tillträtt, om statsministern begär det.

Förhinder för talmannen

10 §

Vid förfall för talmannen *övertager* vice talman de uppgifter som enligt detta kapitel *ankommer på talmannen*.

12 §

Om talmannen har förhinder övertar en vice talman de uppgifter som *talmannen har* enligt detta kapitel.

7 kap.

Regeringskansliet och dess uppgifter

1 §

För *beredning av* regeringsärenden *skall* finnas ett regeringskansli. I detta ingår departement för skilda verksamhetsgrenar. Regeringen fördelar ärendena mellan departementen. Statsministern utser bland statsråden chefer för departementen.

För *att bereda* regeringsärenden *och för att biträda regeringen och statsråden i deras verksamhet i övrigt ska det* finnas ett regeringskansli. I detta ingår departement för olika verksamhetsgrenar. Regeringen fördelar ärendena mellan departementen. Statsministern utser bland statsråden chefer för departementen.

Ärendenas beredning

2 §

Vid beredningen av regeringsärenden *skall* behövliga upplysningar och yttranden inhämtas från berörda myndigheter. *I den omfattning som behövs skall tillfälle lämnas sammanslutningar och enskilda att yttra sig.*

Vid beredningen av regeringsärenden *ska* behövliga upplysningar och yttranden inhämtas från berörda myndigheter. *Upplysningar och yttranden ska också i den omfattning som behövs inhämtas från kommuner. Även sammanslutningar och enskilda ska i den omfattning som behövs ges möjlighet att yttra sig.*

Ärendenas avgörande

3 §

Regeringsärenden avgörs av regeringen vid regerings-sammanträde.

Regeringsärenden avgörs av regeringen vid regerings-sammanträde. Regeringsärenden som gäller verkställighet inom försvarsmakten av författningar eller särskilda regeringsbeslut kan dock, i den omfattning som anges i lag, under statsministerns överinseende avgöras av chefen för det departement till vilket ärendena hör.

Regeringsärenden som gäller verkställighet inom försvarsmakten av författningar eller särskilda regeringsbeslut kan dock, i den omfattning som anges i lag, under statsministerns överinseende avgöras av chefen för det departement som ärendena hör till.

4 §

Statsministern kallar övriga statsråd till regeringssammanträde och är ordförande vid sammanträdet. Minst fem statsråd *skall delta* i regerings-sammanträde.

Statsministern kallar övriga statsråd till regeringssammanträde och är ordförande vid sammanträdet. Minst fem statsråd *ska delta* i regerings-sammanträdet.

5 §

Departementschef är vid regeringssammanträde föredragande i ärende som hör till hans departement. Statsministern kan dock förordna att ärende eller grupp av ärenden, som hör till visst departement, skall föredragas av annat statsråd än departementschefen.

Vid *ett* regeringssammanträde är departementschefen föredragande i *de ärenden* som hör till hans *eller hennes* departement. Statsministern kan dock förordna att *ett* ärende eller *en* grupp av ärenden, som hör till *ett* visst departement, *ska* föredras av *ett* annat statsråd än departementschefen.

Protokoll och skiljaktig mening

6 §

Vid *regeringssammanträde* föres protokoll. *Skiljaktig* mening skall antecknas i protokollet.

Vid *regeringssammanträden* ska protokoll föras. *Skiljaktiga* meningar *ska* antecknas i protokollet.

7 §

Författningar, förslag till riksdagen och andra *expeditioner* av regeringens beslut skall för att bli gällande skrivas under av statsministern eller annat statsråd på regeringens vägnar. Regeringen kan dock genom förordning föreskriva att tjänsteman i särskilda fall får skriva under *expedition*.

Författningar, förslag till riksdagen och andra beslut *som ska expedieras* ska för att bli gällande skrivas under av statsministern eller *ett* annat statsråd på regeringens vägnar. Regeringen kan dock genom förordning föreskriva att *en* tjänsteman i särskilda fall *ska* få skriva under *beslut som ska expedieras*.

8 kap. Lagar och andra föreskrifter

1 § Föreskrifter meddelas av riksdagen genom lag och av regeringen genom förordning. Föreskrifter kan också, efter bemyndigande av riksdagen eller regeringen, meddelas av andra myndigheter än regeringen och av kommuner.

Ett bemyndigande att meddela föreskrifter ska alltid ges i lag eller förordning.

Föreskrifter som meddelas genom lag

2 § Föreskrifter ska meddelas genom lag om de avser

1. enskildas personliga ställning och deras personliga och ekonomiska förhållanden inbördes,

2. förhållandet mellan enskilda och det allmänna under förutsättning att föreskrifterna gäller skyldigheter för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden,

3. grunderna för kommunernas organisation och verksamhetsformer och för den kommunala beskattningen samt kommunernas befogenheter i övrigt och deras åligganden,

4. trossamfund och grunderna för Svenska kyrkan som trossamfund,

5. rådgivande folkomröstning i hela riket och förfarandet vid folkomröstning i en grundlagsfråga, eller

6. val till Europaparlamentet.

Även av andra bestämmelser i denna regeringsform och av annan grundlag följer att föreskrifter av visst innehåll ska meddelas genom lag.

Föreskrifter som meddelas av regeringen

3 § Riksdagen kan bemyndiga regeringen att meddela föreskrifter enligt 2 § första stycket 2 och 3. Föreskrifterna får dock inte avse

1. annan rättsverkan av brott än böter,

2. skatt, utom tull på införsel av varor, eller

3. konkurs eller utsökning.

Riksdagen kan i lag, som innehåller ett bemyndigande enligt första stycket, föreskriva även annan rättsverkan av brott än böter

för överträdelse av en föreskrift som meddelas av regeringen med stöd av bemyndigandet.

4 § Riksdagen kan bemyndiga regeringen att meddela föreskrifter enligt 2 § första stycket 1–3 om anstånd med att fullgöra förpliktelser.

5 § Riksdagen kan i en lag bemyndiga regeringen att meddela föreskrifter om

1. när lagen ska träda i kraft,
2. när delar av lagen ska börja eller upphöra att tillämpas, eller
3. tillämpning av lagen i förhållande till ett annat land eller en mellanfolklig organisation.

6 § Föreskrifter som regeringen meddelat med stöd av ett bemyndigande enligt denna regeringsform ska underställas riksdagen för prövning om riksdagen bestämmer det.

7 § Regeringen får utöver vad som följer av 3–5 §§ meddela

1. föreskrifter om verkställighet av lag, och
2. föreskrifter som inte enligt grundlag ska meddelas av riksdagen.

Regeringens föreskrifter enligt första stycket får inte avse riksdagen eller dess myndigheter. Regeringen får inte heller med stöd av bestämmelsen i första stycket 2 meddela föreskrifter som avser den kommunala beskattningen.

8 § Att regeringen får meddela föreskrifter i ett visst ämne hindrar inte att riksdagen meddelar föreskrifter i samma ämne.

Föreskrifter som meddelas av andra än riksdagen och regeringen

9 § Riksdagen kan bemyndiga en kommun att meddela föreskrifter enligt 2 § första stycket 2 om föreskrifterna avser

1. avgifter, eller
2. skatt som syftar till att reglera trafikförhållanden i kommunen.

10 § Om riksdagen enligt detta kapitel bemyndigar regeringen att meddela föreskrifter i ett visst ämne, kan riksdagen också medge att regeringen bemyndigar en förvaltningsmyndighet eller en kommun att meddela föreskrifter i ämnet.

11 § Regeringen får bemyndiga en myndighet under regeringen eller någon av riksdagens myndigheter att meddela föreskrifter enligt 7 §. Ett bemyndigande till riksdagens myndigheter får dock inte avse förhållanden inom riksdagen eller dess myndigheter.

12 § Föreskrifter som en myndighet under regeringen meddelat med stöd av ett bemyndigande enligt 10 eller 11 § ska underställas regeringen för prövning om regeringen bestämmer det.

13 § Riksdagen kan genom lag uppdra åt Riksbanken att meddela föreskrifter inom dess ansvarsområde enligt 9 kap. och beträffande dess uppgift att främja ett säkert och effektivt betalningsväsende.

Riksdagen kan bemyndiga riksdagens myndigheter att meddela föreskrifter som avser förhållanden inom riksdagen eller dess myndigheter.

Stiftande av grundlag och riksdagsordningen

14 § Grundlag stiftas genom två likalydande beslut. Genom det första beslutet antas grundlagsförslaget som vilande. Det andra beslutet får inte fattas tidigare än att det efter det första beslutet har hållits val till riksdagen i hela riket och den nyvalda riksdagen har samlats. Det ska dessutom gå minst nio månader mellan den tidpunkt då ärendet första gången anmäldes i riksdagens kammare och valet, om inte konstitutionsutskottet beslutar om undantag. Ett sådant beslut ska fattas senast vid ärendets beredning, och minst fem sjättedelar av ledamöterna måste rösta för beslutet.

15 § Riksdagen får inte såsom vilande anta ett förslag om stiftande av grundlag som är oförenligt med ett annat vilande grundlagsförslag, utan att samtidigt avslå det först antagna förslaget.

16 § Folkomröstning om ett vilande grundlagsförslag ska hållas, om det yrkas av minst en tiondel av riksdagens ledamöter och minst en tredjedel av ledamöterna röstar för yrkandet. Ett sådant

yrkande ska framställas inom femton dagar från det att riksdagen antog grundlagsförslaget som vilande. Yrkandet ska inte beredas i utskott.

Folkomröstningen ska hållas samtidigt med det val till riksdagen som avses i 14 §. Vid omröstningen får de som har rösträtt vid valet förklara om de godtar det vilande grundlagsförslaget eller inte. Förslaget är förkastat, om de som röstat mot förslaget är fler än de som röstat för förslaget och om de som röstat mot till antalet är fler än hälften av dem som har avgett godkända röster vid riksdagsvalet. I annat fall tar riksdagen upp förslaget till slutlig prövning.

17 § Riksdagsordningen stiftas på det sätt som anges i 14 § första–tredje meningarna och 15 §. Den kan också stiftas genom endast ett beslut, om minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar för beslutet.

Tilläggsbestämmelser i riksdagsordningen meddelas dock i samma ordning som lag i allmänhet.

Första stycket tillämpas också vid stiftande av sådan lag som avses i 2 § första stycket 4.

Ändring och upphävande av lag

18 § En lag får inte ändras eller upphävas på annat sätt än genom en lag.

I fråga om ändring eller upphävande av grundlag eller riksdagsordningen tillämpas 14–17 §§. Vid ändring eller upphävande av sådan lag som avses i 2 § första stycket 4 tillämpas 17 § första stycket.

Utfärdande och kungörande av föreskrifter

19 § En beslutad lag ska utfärdas av regeringen så snart som möjligt. En lag med sådana föreskrifter om riksdagen eller dess myndigheter som inte ska tas in i grundlag eller riksdagsordningen kan dock utfärdas av riksdagen.

Lagar ska kungöras så snart som möjligt. Detsamma gäller förordningar, om inte annat anges i lag.

Lagrådet

20 § För att lämna yttranden över lagförslag ska det finnas ett lagråd, där det ingår domare eller, vid behov, tidigare domare i Högsta domstolen och Regeringsrätten. Närmare bestämmelser om Lagrådets sammansättning och tjänstgöring meddelas i lag.

21 § Yttrande från Lagrådet inhämtas av regeringen eller, enligt vad som närmare anges i riksdagsordningen, av ett riksdagsutskott.

Ett yttrande ska inhämtas innan riksdagen beslutar

1. grundlag om tryckfriheten eller om motsvarande frihet att yttra sig i ljudradio, television och vissa liknande överföringar samt tekniska upptagningar,

2. lag om begränsning av rätten att ta del av allmänna handlingar,

3. lag som avses i 2 kap. 3 § andra stycket, 14–16 §§, 20 § eller 25 §,

4. lag om kommunal beskattning eller lag som innebär åligganden för kommunerna,

5. lag som avses i 2 § första stycket 1 och 2 eller lag som avses i 11 och 12 kap., eller

6. lag som ändrar eller upphäver en lag enligt 1–5.

Bestämmelserna i andra stycket gäller dock inte, om Lagrådets granskning skulle sakna betydelse på grund av frågans beskaffenhet eller skulle fördröja lagstiftningsfrågans behandling så att avsevärt men uppkommer. Föreslår regeringen att riksdagen ska meddela lag i något av de ämnen som avses i andra stycket och har Lagrådets yttrande dessförinnan inte inhämtats, ska regeringen samtidigt redovisa skälen för detta för riksdagen. Att Lagrådet inte har hörts över ett lagförslag utgör aldrig hinder mot att lagen tillämpas.

22 § Lagrådets granskning ska avse

1. hur förslaget förhåller sig till grundlagarna och rättsordningen i övrigt,

2. hur förslaget föreskrifter förhåller sig till varandra,

3. hur förslaget förhåller sig till rättssäkerhetens krav,

4. om förslaget är utformat så att lagen kan antas tillgodose de syften som har angetts, och

5. vilka problem som kan uppstå vid tillämpningen.

9 kap. Finansmakten

Beslut om statens inkomster och utgifter

1 § Riksdagen beslutar om skatter och avgifter till staten samt om statens budget.

Förslag till budget

2 § Regeringen lämnar en budgetproposition till riksdagen.

Beslut om budget

3 § Riksdagen beslutar om budget för det följande budgetåret eller, om det finns särskilda skäl, för en annan budgetperiod. Riksdagen beslutar därvid om en beräkning av statens inkomster och om anslag för bestämda ändamål.

Riksdagen kan besluta att ett särskilt anslag ska utgå för en annan tid än budgetperioden.

Riksdagen kan besluta att statens inkomster får tas i anspråk för bestämda ändamål på annat sätt än genom beslut om anslag.

4 § Under budgetperioden kan riksdagen besluta om en ny beräkning av statens inkomster och om nya eller ändrade anslag.

5 § Om riksdagen inte har beslutat om en budget före budgetperiodens början, beslutar riksdagen i den omfattning som behövs om anslag för tiden till dess en budget har beslutats. Riksdagen kan uppdra åt finansutskottet att fatta ett sådant beslut på riksdagens vägnar.

Om riksdagen inte har beslutat om anslag enligt första stycket för ett visst ändamål, ska den senaste budgeten, med de ändringar som följer av andra beslut av riksdagen, gälla till dess anslag beslutats.

Riktlinjebeslut

6 § Riksdagen kan besluta om riktlinjer för statens verksamhet även för tid efter den följande budgetperioden.

Användning av anslag och inkomster

7 § Anslag och inkomster får inte användas på annat sätt än vad riksdagen har bestämt.

Statens tillgångar

8 § Regeringen förvaltar och förfogar över statens tillgångar, om de inte avser riksdagens myndigheter eller i lag har avsatts till särskild förvaltning.

Regeringen får inte utan att riksdagen har medgett det ta upp lån eller göra ekonomiska åtaganden för staten.

9 § Riksdagen beslutar om grunder för förvaltningen av och förfogandet över statens tillgångar. Riksdagen kan också besluta att en åtgärd av ett visst slag inte får vidtas utan att riksdagen har medgett det.

Årsredovisning för staten

10 § Regeringen lämnar efter budgetperiodens slut en årsredovisning för staten till riksdagen.

Ytterligare bestämmelser om budgeten

11 § Ytterligare bestämmelser om riksdagens och regeringens befogenheter och skyldigheter i fråga om regleringen av budgeten meddelas i riksdagsordningen eller särskild lag.

Valutapolitiken

12 § Regeringen har ansvaret för övergripande valutapolitiska frågor. Övriga bestämmelser om valutapolitiken meddelas i lag.

Riksbanken

13 § Riksbanken är rikets centralbank och en myndighet under riksdagen. Riksbanken har ansvaret för penningpolitiken. Ingen myndighet får bestämma hur Riksbanken ska besluta i frågor som rör penningpolitik.

Riksbanken har elva fullmäktige, som väljs av riksdagen. Riksbanken leds av en direktion, som utses av fullmäktige.

Riksdagen prövar om ledamöterna i fullmäktige och direktionen ska beviljas ansvarsfrihet. Om riksdagen vägrar en fullmäktig ansvarsfrihet är han eller hon därmed skild från sitt uppdrag. Fullmäktige får skilja en ledamot av direktionen från anställningen endast om ledamoten inte längre uppfyller de krav som ställs för att han eller hon ska kunna utföra sina uppgifter eller om han eller hon gjort sig skyldig till allvarlig försummelse.

Bestämmelser om val av fullmäktige och om Riksbankens ledning och verksamhet meddelas i lag.

14 § Endast Riksbanken har rätt att ge ut sedlar och mynt. Bestämmelser om penning- och betalningsväsendet meddelas i övrigt genom lag.

10 kap. Internationella förhållanden

Regeringens behörighet att ingå internationella överenskommelser

1 § Överenskommelser med andra stater eller med mellanfolkliga organisationer ingås av regeringen.

2 § Regeringen får ge en förvaltningsmyndighet i uppdrag att ingå en internationell överenskommelse i en fråga där överenskommelsen inte kräver riksdagens eller Utrikesnämndens medverkan.

Riksdagens godkännande av internationella överenskommelser

3 § Riksdagens godkännande krävs innan regeringen ingår en för riket bindande internationell överenskommelse som

1. förutsätter att en lag ändras eller upphävs eller att en ny lag stiftas, eller

2. i övrigt gäller ett ämne som riksdagen ska besluta om.

Om det riksdagsbeslut som avses i första stycket 1 eller 2 ska fattas enligt en särskild ordning, ska denna följas även vid riksdagens godkännande av överenskommelsen.

Även i andra fall krävs riksdagens godkännande innan regeringen ingår en för riket bindande internationell överenskommelse, om överenskommelsen är av större vikt. Regeringen kan dock avstå från att inhämta riksdagens godkännande, om rikets intresse kräver det. Regeringen ska då i stället överlägga med Utrikesnämnden innan överenskommelsen ingås.

4 § En överenskommelse som avses i 3 § och som ingås inom ramen för samarbetet i Europeiska unionen kan godkännas av riksdagen, även om överenskommelsen inte finns i slutligt skick.

Andra internationella förpliktelser samt uppsägning

5 § Bestämmelserna i 1–4 §§ tillämpas även på andra former av internationella förpliktelser för riket än överenskommelser samt på uppsägning av internationella överenskommelser eller förpliktelser.

Överlåtelse av beslutanderätt inom EU-samarbetet

6 § Inom ramen för samarbetet i Europeiska unionen kan riksdagen överlåta beslutanderätt som inte rör principerna för statsskicket. Sådan överlåtelse förutsätter att fri- och rättighetsskyddet inom det samarbetsområde till vilket överlåtelsen sker motsvarar det som ges i denna regeringsform och i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Riksdagen kan besluta om sådan överlåtelse, om minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar för det. Riksdagens beslut kan också fattas i den ordning som gäller för stiftande av grundlag. Överlåtelse kan beslutas först efter riksdagens godkännande av överenskommelse enligt 3 §.

Överlåtelse av beslutanderätt utanför EU-samarbetet

7 § I andra fall än de som avses i 6 § kan beslutanderätt som direkt grundar sig på denna regeringsform och som avser meddelande av föreskrifter, användningen av statens tillgångar, rättskipnings- eller förvaltningsuppgifter eller ingående eller uppsägning av internationella överenskommelser eller förpliktelser, i begränsad omfattning överlåtas till en mellanfolklig organisation för fredligt samarbete, till vilken riket är eller ska bli anslutet, eller till en mellanfolklig domstol.

Beslutanderätt som avser frågor om stiftande, ändring eller upphävande av grundlag, riksdagsordningen eller lag om val till riksdagen eller frågor om begränsning av någon av de fri- och rättigheter som avses i 2 kap. får inte överlåtas enligt första stycket.

Riksdagen fattar beslut om överlåtelse i den ordning som anges i 6 § andra stycket.

8 § Rättskipnings- eller förvaltningsuppgifter som inte direkt grundar sig på denna regeringsform kan, i andra fall än de som avses i 6 §, genom beslut av riksdagen överlåtas till en annan stat, till en mellanfolklig organisation eller till en utländsk eller internationell inrättning eller samfällighet. Riksdagen får i lag bemyndiga regeringen eller någon annan myndighet att i särskilda fall besluta om en sådan överlåtelse.

Innefattar uppgiften myndighetsutövning, fattar riksdagen beslut om överlåtelse eller bemyndigande i den ordning som anges i 6 § andra stycket.

Framtida ändringar i internationella överenskommelser

9 § Föreskrivs i lag att en internationell överenskommelse ska gälla som svensk rätt, får riksdagen besluta att även en framtida, för riket bindande ändring i överenskommelsen ska gälla som svensk rätt. Ett sådant beslut får endast avse framtida ändringar av begränsad omfattning. Beslutet fattas i den ordning som anges i 6 § andra stycket.

Riksdagens rätt till information och samråd om EU-samarbetet

10 § Regeringen ska fortlöpande informera riksdagen och samråda med organ som utses av riksdagen om vad som sker inom ramen för samarbetet i Europeiska unionen. Närmare bestämmelser om informations- och samrådsskyldigheten meddelas i riksdagsordningen.

Utrikesnämnden

11 § Regeringen ska fortlöpande hålla Utrikesnämnden underrättad om de utrikespolitiska förhållanden som kan få betydelse för riket och överlägga med nämnden om dessa så ofta som det behövs. I alla utrikesärenden av större vikt ska regeringen före avgörandet överlägga med nämnden, om det kan ske.

12 § Utrikesnämnden består av talmannen samt nio andra ledamöter, som riksdagen väljer inom sig. Närmare bestämmelser om Utrikesnämndens sammansättning meddelas i riksdagsordningen.

Utrikesnämnden sammanträder på kallelse av regeringen. Regeringen är skyldig att sammankalla nämnden om minst fyra av nämndens ledamöter begär överläggning i en viss fråga. Ordförande vid sammanträde med nämnden är statschefen eller, om han eller hon har förhinder, statsministern.

Ledamot av Utrikesnämnden och den som i övrigt är knuten till nämnden ska visa varsamhet i fråga om meddelanden till andra om vad han eller hon har fått kännedom om i denna egenskap. Ordföranden kan besluta om ovillkorlig tystnadsplikt

Statliga myndigheters underrättelseskyldighet

13 § Chefen för det departement som har hand om utrikesärendena ska hållas underrättad, när en fråga som är av betydelse för förhållandet till en annan stat eller till en mellanfolklig organisation uppkommer hos en statlig myndighet.

Mellanfolkliga brottmålsdomstolar

14 § Bestämmelserna i 2 kap. 7 §, 4 kap. 12 §, 5 kap. 8 §, 11 kap. 8 § och 13 kap. 3 § utgör inte hinder mot att Sverige uppfyller sina åtaganden med anledning av Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen eller i förhållande till andra mellanfolkliga brottmålsdomstolar.

11 kap. Rättskipningen

Domstolarna

1 § Högsta domstolen, hovrätterna och tingsrätterna är allmänna domstolar. Regeringsrätten, kammarrätterna och länsrätterna är allmänna förvaltningsdomstolar. Högsta domstolen och Regeringsrätten dömer i sista instans. Rätten att få ett mål prövat av Högsta domstolen eller Regeringsrätten kan dock begränsas genom lag.

Andra domstolar inrättas med stöd av lag. I 2 kap. 11 § första stycket finns bestämmelser om förbud mot inrättande av domstolar i vissa fall.

I Högsta domstolen och Regeringsrätten får endast den som är eller har varit ordinarie domare i någon av domstolarna tjänstgöra som ledamot. Vid övriga domstolar ska det finnas ordinarie domare. Undantag härifrån får dock göras i lag i fråga om domstolar som har inrättats för handläggningen av en viss bestämd grupp eller vissa bestämda grupper av mål.

2 § Bestämmelser om domstolarnas rättskipningsuppgifter, om huvuddragen i deras organisation och om rättegången, i andra hänseenden än som berörs i denna regeringsform, meddelas i lag.

Rättskipningens självständighet

3 § Ingen myndighet, inte heller riksdagen, får bestämma hur en domstol ska döma i det enskilda fallet eller hur en domstol i övrigt ska tillämpa en rättsregel i ett särskilt fall. Varje domstol bestämmer själv hur dömande uppgifter ska fördelas mellan enskilda domare.

4 § Rättskipningsuppgifter får inte fullgöras av riksdagen i vidare mån än vad som följer av grundlag eller riksdagsordningen.

5 § Rättstvister mellan enskilda får inte utan stöd av lag avgöras av andra myndigheter än domstolar.

Utnämningen av ordinarie domare

6 § Ordinarie domare utnämns av regeringen.

Vid utnämningen ska avseende fästas endast vid sakliga grunder, såsom förtjänst och skicklighet.

Bestämmelser om grunderna för förfarandet vid utnämningen av ordinarie domare meddelas i lag.

Ordinarie domares rättsställning

7 § Den som har utnämnts till ordinarie domare får skiljas från anställningen endast om

1. han eller hon genom brott eller grovt eller upprepat åsidosättande av skyldigheterna i anställningen har visat sig uppenbart olämplig att inneha anställningen, eller

2. han eller hon har uppnått gällande pensionsålder eller enligt lag är skyldig att avgå på grund av varaktig förlust av arbetsförmågan.

Om det krävs av organisatoriska skäl, får den som har utnämnts till ordinarie domare förflyttas till en annan jämställd domaranställning.

8 § Åtal för brott i utövningen av en anställning som ledamot av Högsta domstolen väcks i Regeringsrätten. Om åtalet avser en ledamot av Regeringsrätten, väcks det i Högsta domstolen. Åtal väcks av riksdagens ombudsman eller Justitiekanslern.

Regeringsrätten prövar också om en ledamot av Högsta domstolen ska skiljas eller avstängas från sin anställning eller vara skyldig att genomgå en läkarundersökning. Om en sådan talan avser en ledamot av Regeringsrätten, prövas den av Högsta domstolen. Talan väcks av riksdagens ombudsman eller Justitiekanslern.

9 § Har en ordinarie domare skilts från anställningen genom beslut av en annan myndighet än en domstol, ska han eller hon kunna begära att beslutet prövas av domstol. Vid en sådan prövning ska ordinarie domare ingå i domstolen. Detta gäller också beslut varigenom en ordinarie domare har avstängts från utövning av sin anställning, ålagts att genomgå en läkarundersökning eller meddelats en disciplinpåföljd.

10 § Grundläggande bestämmelser om ordinarie domares rättsställning i övrigt meddelas i lag.

Krav på medborgarskap

11 § Ordinarie domare ska vara svenska medborgare. I övrigt får krav på svenskt medborgarskap för behörighet att utöva rättskipningsuppgifter uppställas endast i lag eller enligt förutsättningar som anges i lag.

Andra anställda vid domstolarna

12 § För andra anställda vid domstolarna än de ordinarie domarna tillämpas 12 kap. 5–7 §§.

Resning och återställande av försutten tid

13 § Resning i ett avgjort ärende samt återställande av försutten tid beviljas av Regeringsrätten eller, om det anges i lag, av en lägre förvaltningsdomstol, när det gäller ett ärende för vilket regeringen, förvaltningsdomstol eller förvaltningsmyndighet är högsta instans. I annat fall beviljas resning och återställande av försutten tid av Högsta domstolen eller, om det anges i lag, av en annan domstol som inte är en förvaltningsdomstol.

Närmare bestämmelser om resning och återställande av försutten tid får meddelas i lag.

Lagprövning

14 § Finner en domstol att en föreskrift står i strid med en bestämmelse i grundlag eller annan överordnad författning får föreskriften inte tillämpas. Detsamma gäller om stadgad ordning i något väsentligt hänseende har åsidosatts vid föreskriftens tillkomst.

Vid prövning enligt första stycket av en lag ska det särskilt beaktas att riksdagen är folkets främsta företrädare och att grundlag går före lag.

12 kap. Förvaltningen

Den statliga förvaltningsorganisationen

1 § Under regeringen lyder Justitiekanslern och andra statliga förvaltningsmyndigheter som inte enligt denna regeringsform eller annan lag är myndigheter under riksdagen.

Förvaltningens självständighet

2 § Ingen myndighet, inte heller riksdagen eller en kommuns beslutande organ, får bestämma hur en förvaltningsmyndighet i ett särskilt fall ska besluta i ett ärende som rör myndighetsutövning mot en enskild eller mot en kommun eller som rör tillämpningen av lag.

3 § Förvaltningsuppgifter får inte fullgöras av riksdagen i vidare mån än vad som följer av grundlag eller riksdagsordningen.

Överlämnande av förvaltningsuppgifter

4 § Förvaltningsuppgifter kan överlämnas åt kommuner.

Förvaltningsuppgifter kan även överlämnas åt andra juridiska personer och enskilda individer. Innefattar uppgiften myndighetsutövning, får ett överlämnande göras endast med stöd av lag.

Särskilda bestämmelser om statligt anställda

5 § Arbetstagare vid förvaltningsmyndigheter som lyder under regeringen anställs av regeringen eller av den myndighet som regeringen bestämmer.

Vid beslut om statliga anställningar ska avseende fästas endast vid sakliga grunder, såsom förtjänst och skicklighet.

6 § Riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna ska vara svenska medborgare. Detsamma gäller justitiekanslern. I övrigt får krav på svenskt medborgarskap för behörighet att inneha en anställning eller utöva ett uppdrag hos staten eller en kommun uppställas endast i lag eller enligt förutsättningar som anges i lag.

7 § Grundläggande bestämmelser om statligt anställdas rättsställning i andra hänseenden än de som berörs i denna regeringsform meddelas i lag.

Dispens och nåd

8 § Regeringen får medge undantag från föreskrifter i förordningar eller från bestämmelser som har meddelats med stöd av beslut av regeringen, om inte annat följer av lag eller beslut om utgiftsanslag.

9 § Regeringen får genom nåd efterge eller mildra en brottspåföljd eller en annan sådan rättsverkan av brott samt efterge eller mildra ett annat liknande ingrepp som avser enskildas person eller egendom och som har beslutats av en myndighet.

Om det finns synnerliga skäl, får regeringen besluta att vidare åtgärder för att utreda eller lagföra en brottslig gärning inte ska vidtas.

Lagprövning

10 § Finner ett offentligt organ att en föreskrift står i strid med en bestämmelse i grundlag eller annan överordnad författning får föreskriften inte tillämpas. Detsamma gäller om stadgad ordning i något väsentligt hänseende har åsidosatts vid föreskriftens tillkomst.

Vid prövning enligt första stycket av en lag ska det särskilt beaktas att riksdagen är folkets främsta företrädare och att grundlag går före lag.

13 kap.

Konstitutionsutskottets granskning

1 §

Konstitutionsutskottet *skall* granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning. Utskottet har rätt att för *detta ändamål utfå* protokollen över beslut i regeringsärenden *och de* handlingar som hör till dessa ärenden. *Varje annat utskott och varje riksdagsledamot får hos konstitutionsutskottet skriftligen väcka fråga om statsråds tjänsteutövning eller handläggningen av regeringsärende.*

Konstitutionsutskottet *ska* granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning. Utskottet har rätt att för *granskningen få ut* protokollen över beslut i regeringsärenden, handlingar som hör till dessa ärenden *samt övriga handlingar hos regeringen som utskottet finner nödvändiga för sin granskning.*

Andra utskott och varje riksdagsledamot får hos konstitutionsutskottet skriftligen väcka *frågor* om statsrådets tjänsteutövning eller handläggningen av regeringsärenden.

2 §

Det åligger konstitutionsutskottet att när skäl föreligger till det, dock minst en gång om året, meddela riksdagen vad utskottet vid sin granskning har funnit förtjäna uppmärksamhet. Riksdagen kan med anledning *därav* göra framställning till regeringen.

När det finns skäl till det, dock minst en gång om året, ska konstitutionsutskottet meddela riksdagen vad utskottet vid sin granskning har funnit värt att uppmärksamma. Riksdagen kan med anledning *av det* göra en framställning till regeringen.

Åtal mot statsråd

3 §

Den som är eller har varit statsråd får *fällas till ansvar* för brott i utövningen av statsråds-tjänsten endast om han *därigenom* grovt har åsidosatt sin tjänsteplikt. Åtal beslutas av konstitutionsutskottet och prövas av Högsta domstolen.

Den som är eller har varit statsråd får *dömas* för brott i utövningen av statsrådstjänsten endast om han *eller hon genom brottet* grovt har åsidosatt sin tjänsteplikt. Åtal beslutas av konstitutionsutskottet och prövas av Högsta domstolen.

Misstroendeförklaring

4 §

Riksdagen *kan avgiva förklaring*, att statsråd *icke åtnjuter* riksdagens förtroende. För *sådan förklaring*, misstroendeförklaring, *fordras* att mer än hälften av riksdagens ledamöter *förenar sig därom*.

Riksdagen *kan förklara* att ett statsråd *inte har* riksdagens förtroende. *Ett yrkande om en sådan* misstroendeförklaring *ska väckas* av minst en tiondel av riksdagens ledamöter *för att tas upp till* prövning. För *en* misstroendeförklaring *krävs* att mer än hälften av riksdagens ledamöter *röstar för den*.

Yrkande om misstroende-förklaring *upptages* till prövning *endast* om det *väckes av minst en tiondel av riksdagens ledamöter*. *Det upptages icke* till prövning under tiden från det att ordinarie val har ägt rum eller beslut om extra val har meddelats till dess den genom valet utsedda riksdagen samlas. Yrkande avseende statsråd som efter att ha entledigats uppehåller sin befattning enligt 6 kap. 8 § får *ej* i något fall *upptagas* till prövning.

Ett yrkande om misstroende-förklaring tas inte upp till prövning om det *väcks* under tiden från det att ordinarie val har ägt rum eller beslut om extra val har meddelats till dess den genom valet utsedda riksdagen samlas. *Ett yrkande avseende ett statsråd som efter att ha entledigats uppehåller sin befattning enligt 6 kap. 11 § får inte* i något fall *tas upp* till prövning.

Yrkande om misstroende-förklaring *skall icke* beredas i utskott.

Ett yrkande om misstroende-förklaring *ska inte* beredas i utskott.

Interpellationer och frågor

5 §

Riksdagsledamot får, *enligt bestämmelser i riksdagsordningen*, framställa *interpellation* eller *fråga* till statsråd i *angelägenhet* som *angår dennes tjänsteutövning*.

En riksdagsledamot får framställa *interpellationer och frågor* till ett statsråd i *angelägenheter* som rör *statsrådets tjänsteutövning*. *Närmare bestämmelser om interpellationer och frågor meddelas i riksdagsordningen.*

Riksdagens ombudsmän

6 §

Riksdagen väljer en eller flera ombudsmän *att* i enlighet med instruktion som riksdagen beslutar utöva tillsyn över tillämpningen i offentlig verksamhet av lagar och andra *författningar*. Ombudsman får föra talan i de fall som *angives* i instruktionen.

Riksdagen väljer en eller flera ombudsmän (*justitieombudsmän*), som i enlighet med den instruktion som riksdagen beslutar *ska* utöva tillsyn över tillämpningen i offentlig verksamhet av lagar och andra *föreskrifter*. *En* ombudsman får föra talan i de fall som *anges* i instruktionen.

Ombudsman får närvara vid domstols eller förvaltningsmyndighets överläggningar och har tillgång till myndighetens protokoll och handlingar. Domstol och förvaltningsmyndighet samt tjänsteman hos staten eller kommun skall tillhandagå ombudsman med de upplysningar och yttranden han begär. Sådan skyldighet åligger

Domstolar och förvaltningsmyndigheter samt anställda hos staten eller kommuner ska lämna de upplysningar och yttranden som en ombudsman begär. Sådan skyldighet har även andra som står under en ombudsmans tillsyn. En ombudsman har rätt att få tillgång till protokoll och handlingar hos domstolar och

även *annan*, om han står under ombudsmans tillsyn. Allmän åklagare skall på begäran biträda ombudsman.

Närmare bestämmelser om ombudsman finns i riksdagsordningen.

förvaltningsmyndigheter. Allmän åklagare *ska* på begäran biträda *en* ombudsman.

Närmare bestämmelser om *ombudsmännen* *meddelas* i riksdagsordningen.

Riksrevisionen

7 §

Riksrevisionen är en myndighet under riksdagen med uppgift att granska den verksamhet som bedrivs av staten. *Närmare bestämmelser om Riksrevisionen finns i riksdagsordningen och i annan lag. Enligt vad som föreskrivs i sådan lag kan* Riksrevisionens granskning avse också annan än statlig verksamhet.

Riksrevisionen leds av tre riksrevisorer, som väljs av riksdagen. Riksrevisorerna beslutar självständigt, med beaktande av de bestämmelser som finns i lag, vad som ska granskas. De beslutar självständigt och var för sig hur granskningen ska bedrivas och om slutsatserna av sin granskning.

Vid myndigheten finns också en styrelse, som utses av riksdagen. Styrelsens uppgift är att följa granskningsverksamheten, lämna de förslag och redogörelser till riksdagen som riksrevisoremas granskningsrapporter och revisionsberättelser ger

Riksrevisionen är en myndighet under riksdagen med uppgift att granska den verksamhet som bedrivs av staten. *Bestämmelser om att* Riksrevisionens granskning *kan* avse också annan än statlig verksamhet *meddelas i lag.*

anledning till samt att besluta om förslag till anslag på statsbudgeten och om årsredovisning för myndigheten.

Riksdagen får skilja en riksrevisor från uppdraget endast om riksrevisorn inte längre uppfyller de krav som gäller för uppdraget eller om riksrevisorn har gjort sig skyldig till allvarlig försummelse.

8 §

Riksrevisionen leds av tre riksrevisorer, som väljs av riksdagen. Riksdagen får skilja en riksrevisor från uppdraget endast om riksrevisorn inte längre uppfyller de krav som gäller för uppdraget eller om riksrevisorn har gjort sig skyldig till allvarlig försummelse.

Riksrevisorerna beslutar självständigt, med beaktande av de bestämmelser som finns i lag, vad som *ska* granskas. De beslutar självständigt och var för sig hur granskningen *ska* bedrivas och om slutsatserna av sin granskning.

Vid myndigheten finns också en styrelse, som *väljs* av riksdagen. Styrelsens uppgift är att följa granskningsverksamheten, lämna de förslag och redogörelser till riksdagen som riksrevisorernas granskningsrapporter och revisionsberättelser ger anledning till samt besluta om förslag till anslag på statsbudgeten och om årsredovisning för myndigheten.

9 §

Ytterligare bestämmelser om Riksrevisionen *meddelas* i riksdagsordningen och i annan lag.

14 kap. Kommunerna

1 § Beslutanderätten i kommunerna utövas av valda församlingar.

2 § Kommunerna sköter lokala och regionala angelägenheter av allmänt intresse på den kommunala självstyrelsens grund. Närmare bestämmelser om detta finns i lag. På samma grund sköter kommunerna även de övriga angelägenheter som bestäms i lag.

3 § En inskränkning i den kommunala självstyrelsen bör inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett den.

4 § Kommunerna får ta ut skatt för skötseln av sina angelägenheter.

5 § Kommunerna får i lag åläggas att bidra till kostnaden för andra kommuners angelägenheter, om det krävs för att uppnå likvärdiga ekonomiska förutsättningar.

6 § Föreskrifter om grunderna för ändring i rikets indelning i kommuner meddelas i lag.

15 kap.*Inkallande av riksdagen*

1 §

Kommer riket i krig eller krigsfara *skall* regeringen eller talmannen kalla riksdagen till sammanträde. Den som utfärdar kallelsen kan besluta att riksdagen *skall* sammanträda *på annan ort* än Stockholm.

Kommer riket i krig eller krigsfara *ska* regeringen eller talmannen kalla riksdagen till sammanträde. Den som utfärdar kallelsen kan besluta att riksdagen *ska* sammanträda *någon annanstans* än i Stockholm.

Krigsdelegationen

2 §

Är riket i krig eller krigsfara, *skall* en inom riksdagen utsedd krigsdelegation träda i riksdagens ställe, om förhållandena kräver det.

Om riket är i krig, meddelas *förordnande* att krigsdelegationen *skall* träda i riksdagens ställe av Utrikesnämndens ledamöter enligt närmare bestämmelser i riksdagsordningen. Innan *förordnande* meddelas *skall* samråd ske med statsministern, om det är möjligt. Hindras nämndens ledamöter av krigsförhållandena att sammanträda, meddelas *förordnandet* av regeringen. Om riket är i krigsfara, meddelas *förordnande som nu sagts* av Utrikesnämndens ledamöter i förening med statsministern. För *förordnande fordras därvid* att statsministern och sex av nämndens ledamöter *är ense*.

Krigsdelegationen och regeringen kan i samråd eller var för sig besluta att riksdagen *skall* återtaga sina befogenheter.

Krigsdelegationens sammansättning *bestämmer* i riksdagsordningen.

Är riket i krig eller krigsfara *som rör dess bestånd eller territoriella integritet*, *ska* en inom riksdagen utsedd krigsdelegation träda i riksdagens ställe, om förhållandena kräver det.

Om riket är i *sådant krig som avses i första stycket*, meddelas *beslut* att krigsdelegationen *ska* träda i riksdagens ställe av Utrikesnämndens ledamöter enligt närmare bestämmelser i riksdagsordningen. Innan *beslut* meddelas *ska* samråd ske med statsministern, om det är möjligt. Hindras nämndens ledamöter av krigsförhållandena att sammanträda, meddelas *beslutet* av regeringen. Om riket är i *sådan krigsfara som avses i första stycket*, meddelas *beslutet* av Utrikesnämndens ledamöter i förening med statsministern. För ett sådant *beslut* krävs att statsministern och sex av nämndens ledamöter *röstar för det*.

Krigsdelegationen och regeringen kan i samråd eller var för sig besluta att riksdagen *ska återta* sina befogenheter. *Beslutet ska fattas så snart förhållandena medger det*.

Bestämmelser om krigsdelegationens sammansättning meddelas i riksdagsordningen.

3 §

Medan krigsdelegationen är i riksdagens ställe utövar den *de* befogenheter *som annars tillkommer riksdagen*. Den får dock *ej* fatta beslut som avses i 12 § första stycket första *punkten* eller andra eller fjärde stycket.

Krigsdelegationen beslutar verksamhet.

Medan krigsdelegationen är i riksdagens ställe utövar den *riksdagens* befogenheter. Den får dock *inte* fatta beslut som avses i 11 § första stycket första *meningen* eller andra eller fjärde stycket.

själv om formerna för sin

*Regeringsbildning och
regeringens arbetsformer*

4 §

Är riket i krig och kan till följd *därav* regeringen *icke* fullgöra sina uppgifter, kan riksdagen *bestämma* om bildande av regering och om regeringens arbetsformer.

Är riket i krig och kan regeringen till följd *av detta inte* fullgöra sina uppgifter, kan riksdagen *besluta* om bildande av regering och om regeringens arbetsformer.

Regeringens befogenheter

5 §

Är riket i krig och kan till följd *därav* varken riksdagen eller krigsdelegationen fullgöra sina uppgifter, *skall* regeringen *handha* dessa i den *mån den finner det behövt* för att skydda riket och slutföra kriget.

Är riket i krig och kan varken riksdagen eller krigsdelegationen *till följd av detta* fullgöra sina uppgifter, *ska* regeringen *fullgöra* dessa i den *utsträckning det behövs* för att skydda riket och slutföra kriget *till rikets försvar*.

Regeringen får *ej på grund* av första stycket stifta, ändra eller upphäva grundlag, riksdagsordningen eller lag om val till riksdagen.

Regeringen får *inte med stöd av* första stycket stifta, ändra eller upphäva grundlag, riksdagsordningen eller lag om val till riksdagen.

6 §

Är riket i krig eller krigsfara eller råder sådana *utomordentliga* förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara *vari* riket har befunnit sig, kan regeringen med stöd av bemyndigande i lag genom förordning meddela sådana föreskrifter i visst ämne som enligt grundlag annars *skall* meddelas genom lag. *Erfordras det även i annat fall* med hänsyn till försvarsberedskapen, kan regeringen med stöd av bemyndigande i lag genom förordning bestämma att i lag meddelad föreskrift om rekvisition eller annat sådant förfogande *skall* börja eller upphöra att tillämpas.

I lag med bemyndigande *som avses i första stycket skall* noga *angivas* under vilka förutsättningar bemyndigandet får utnyttjas. Bemyndigandet medför *ej* rätt att stifta, ändra eller upphäva grundlag, riksdagsordningen eller lag om val till riksdagen.

Är riket i *sådant* krig eller krigsfara *som avses i 2 § första stycket* eller råder sådana *extraordinära* förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara *som* riket har befunnit sig *i*, kan regeringen med stöd av bemyndigande i lag genom förordning meddela sådana föreskrifter i visst ämne som enligt grundlag annars *ska* meddelas genom lag. *Om det behövs* med hänsyn till försvarsberedskapen, kan regeringen *även i annat fall* med stöd av bemyndigande i lag genom förordning bestämma att *en* i lag meddelad föreskrift om rekvisition eller annat sådant förfogande *ska* börja eller upphöra att tillämpas.

I *en* lag med *ett sådant* bemyndigande *ska det* noga *anges* under vilka förutsättningar bemyndigandet får utnyttjas. Bemyndigandet medför *inte* rätt att stifta, ändra eller upphäva grundlag, riksdagsordningen eller lag om val till riksdagen.

Begränsningar av fri- och rättigheter

7 §

Är riket i krig eller omedelbar krigsfara, *skall* 2 kap. 12 § tredje stycket *icke* tillämpas. Detsamma gäller om krigsdelegationen i annat fall har trätt i riksdagens ställe.

Är riket i *sådant* krig eller omedelbar *sådan* krigsfara *som avses i 2 § första stycket, ska* 2 kap. 22 § första stycket *inte* tillämpas. Detsamma gäller om krigsdelegationen i annat fall har trätt i riksdagens ställe.

Befogenheter för andra myndigheter än regeringen

8 §

Är riket i krig eller omedelbar krigsfara, kan regeringen med stöd av riksdagens bemyndigande besluta att uppgift, som enligt grundlag *ankommer på* regeringen, *skall* fullgöras av annan myndighet. Sådant bemyndigande får *icke* omfatta befogenhet enligt 5 eller 6 §, om *ej fråga är* endast om beslut att lag i visst ämne *skall* börja tillämpas.

Är riket i *sådant* krig eller omedelbar *sådan* krigsfara *som avses i 2 § första stycket*, kan regeringen med stöd av riksdagens bemyndigande besluta att uppgift som enligt grundlag *ska fullgöras* av regeringen *i stället ska* fullgöras av *en* annan myndighet. *Ett* sådant bemyndigande får *inte* omfatta *någon* befogenhet enligt 5 eller 6 §, om *det inte endast är* fråga om beslut att *en* lag i *ett* visst ämne *ska* börja tillämpas.

Förhållanden under ockupation

10 §

Riksdagen eller regeringen får *icke* fatta beslut på ockuperat område. På sådant område får *ej* heller utövas befogenhet som

9 §

Riksdagen eller regeringen får *inte* fatta beslut på ockuperat område. På sådant område får *inte* heller utövas befogenhet

tillkommer någon i egenskap av riksdagsledamot eller statsråd.

Det åligger varje offentligt organ att på ockuperat område handla på det sätt som bäst gagnar försvarsansträngningarna och motståndsverksamheten samt civilbefolkningens skydd och svenska intressen i övrigt. *Icke* i något fall får ett offentligt organ meddela beslut eller vidta åtgärd som i strid mot folk rättens regler ålägger någon rikets medborgare att lämna ockupationsmakten bistånd.

Val till riksdagen eller beslutande kommunala församlingar får *ej* hållas på ockuperat område.

som någon *har* i egenskap av riksdagsledamot eller statsråd.

Varje offentligt organ *ska* på ockuperat område handla på det sätt som bäst gagnar försvarsansträngningarna och motståndsverksamheten samt civilbefolkningens skydd och svenska intressen i övrigt. *Inte* i något fall får ett offentligt organ meddela *ett* beslut eller vidta *en* åtgärd som i strid mot folk rättens regler ålägger någon *av* rikets medborgare att lämna ockupationsmakten bistånd.

Val till riksdagen eller beslutande kommunala församlingar får *inte* hållas på ockuperat område.

Statschefen

11 §
Är riket i krig, bör statschefen följa regeringen. Befinner *han* sig på ockuperat område eller på annan ort än regeringen, *skall* han anses hindrad att fullgöra sina uppgifter som statschef.

10 §
Är riket i *sådant* krig som *avses* i 2 § första stycket, bör statschefen följa regeringen. Om statschefen *befinner* sig på ockuperat område eller på annan ort än regeringen, *ska* han *eller hon* anses hindrad att fullgöra sina uppgifter som statschef.

Val till riksdagen

12 §
Är riket i krig, får val till riksdagen hållas endast efter beslut av riksdagen. Är riket i krigsfara, när ordinarie val *skall*

11 §
Är riket i *sådant* krig som *avses* i 2 § första stycket, får val till riksdagen hållas endast efter beslut av riksdagen. Är riket i

hållas, kan riksdagen besluta att *uppskjuta* valet. Sådant beslut *skall* omprövas inom ett år och därefter med högst ett års mellanrum. Beslut som avses i detta stycke blir gällande endast om minst tre fjärdedelar av riksdagens ledamöter *förenar sig om det*.

Är riket till någon del ockuperat, när val *skall* hållas, beslutar riksdagen de jämkningar av reglerna i 3 kap. som *är påkallade*. Undantag får dock *ej* göras från 3 kap. 1 § *första stycket*, 2 §, 6 § *första stycket* och 7–11 §§. Vad som sägs i 3 kap. 6 § *första stycket*, 7 § *andra stycket* och 8 § *andra stycket om riket skall* i stället gälla den del av riket för vilken val *skall* hållas. Minst en tiondel av alla mandaten *skall* vara utjämningsmandat.

Ordinarie val, som till följd av första stycket *icke hålles* på föreskriven tid, *skall* hållas så snart det kan ske sedan kriget eller krigsfaran har upphört. *Det åligger* regeringen och talmannen *att* i samråd eller var för sig se till att de åtgärder som behövs *härför* blir vidtagna.

Har ordinarie val till följd av denna paragraf hållits på annan tid än när det annars skulle ha ägt rum, *skall* riksdagen bestämma tiden för därefter följande ordinarie val till den månad under fjärde eller femte

sådan krigsfara som avses i 2 § *första stycket*, när ordinarie val *ska* hållas, kan riksdagen besluta att *skjuta upp* valet. *Ett* sådant beslut *ska* omprövas inom ett år och därefter med högst ett års mellanrum. Beslut som avses i detta stycke blir gällande endast om minst tre fjärdedelar av riksdagens ledamöter *röstas för det*.

Om riket till någon del *är* ockuperat, när val *ska* hållas, beslutar riksdagen de jämkningar av reglerna i 3 kap. som *behövs*. Undantag får dock *inte* göras från 3 kap. 1, 4, 5, 7–9 och 12 §§. Vad som sägs *om riket* i 3 kap. 5 §, 7 § *andra stycket* och 8 § *andra stycket ska* i stället gälla den del av riket för vilken val *ska* hållas. Minst en tiondel av alla mandaten *ska* vara utjämningsmandat.

Ordinarie val, som till följd av första stycket *inte hålls* på föreskriven tid, *ska* hållas så snart det kan ske sedan kriget eller krigsfaran har upphört. *Regeringen* och talmannen *ska* i samråd eller var för sig se till att de åtgärder som behövs *för detta* blir vidtagna.

Har ordinarie val till följd av denna paragraf hållits på annan tid än när det annars skulle ha ägt rum, *ska* riksdagen bestämma tiden för därefter följande ordinarie val till den månad under fjärde eller femte

året efter det först nämnda valet, då ordinarie val *skall* hållas enligt riksdagsordningen.

året efter det först nämnda valet, då ordinarie val *ska* hållas enligt riksdagsordningen.

Beslutanderätten i kommunerna

13 §
Är riket i krig eller krigsfara eller råder sådana *utomordentliga* förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara *vari* riket har befunnit sig, utövas beslutanderätten i kommunerna på sätt som anges i lag.

12 §
Om riket är i sådant krig eller *sådan* krigsfara som *avses i 2 § första stycket* eller om det råder sådana *extraordinära* förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara *som* riket har befunnit sig *i*, utövas beslutanderätten i kommunerna på *det* sätt som anges i lag.

Rikets försvar

13 §
Regeringen får sätta in rikets försvarsmakt i enlighet med internationell rätt och sedvänja för att möta ett väpnat angrepp mot riket eller för att hindra en kränkning av rikets territorium.

Regeringen får uppdra åt försvarsmakten att använda våld i enlighet med internationell rätt och sedvänja för att hindra kränkning av rikets territorium i fred eller under krig mellan främmande stater.

Krigsförklaring

14 §

Förklaring att riket är i krig får, utom vid ett väpnat angrepp mot riket, inte ges av regeringen utan riksdagens medgivande.

Fredsfrämjande insatser

16 §

Regeringen får sända svenska väpnade styrkor till andra länder eller i övrigt sätta in sådana styrkor i fredsfrämjande syfte för att fullgöra en internationell förpliktelse som har godkänts av riksdagen.

Svenska väpnade styrkor får i övrigt sändas till andra länder eller sättas in i fredsfrämjande syfte om

- 1. det är medgett i lag som anger förutsättningarna för åtgärden, eller*
- 2. riksdagen medger det i ett särskilt fall.*

Regeringens rätt att meddela föreskrifter i nödsituationer

17 §

Föreskrifter som enligt grundlag annars ska meddelas genom lag får meddelas av regeringen genom förordning i en nödsituation som innebär

- 1. omfattande skador eller en*

överhängande risk för omfattande skador på människor, egendom eller miljö, eller

2. en allvarlig störning eller en överhängande risk för en allvarlig störning i centrala samhällsfunktioner.

Första stycket gäller dock endast om ett dröjsmål med föreskrifterna allvarligt kan motverka arbetet med att hindra eller bekämpa skadan eller störningen. Föreskrifterna får inte innebära stiftande, ändring eller upphävande av grundlag, riksdagsordningen eller lag om val till riksdagen.

18 §

När regeringen utfärdar föreskrifter som avses i 17 § ska regeringen samtidigt tillkännage föreskrifterna för allmänheten och ange vilken nödsituation som föranlett föreskrifterna och i vilket geografiskt område de gäller. Föreskrifterna träder i kraft sedan de tillkännagetts på detta sätt.

19 §

Föreskrifter som avses i 17 § upphör att gälla senast tolv dagar efter utfärdandet. Sådana föreskrifter ska så snart som möjligt efter utfärdandet underställas riksdagen för prövning. Anser riksdagen att föreskrifterna ska fortsätta att gälla ska de meddelas i form av lag.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

2. Utan hinder av 2 kap. 12 § behåller äldre föreskrifter, som innebär särbehandling på grund av sexuell läggning, sin giltighet tills vidare. Sådana föreskrifter får ändras även om ändringen innebär fortsatt särbehandling.

3. Äldre föreskrifter och bemyndiganden gäller fortfarande utan hinder av att de inte har tillkommit i den ordning som anges i regeringsformen i dess nya lydelse.

4. Om det i en lag eller annan författning hänvisas till en föreskrift som har ersatts genom en bestämmelse i regeringsformen i dess nya lydelse, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

2. Förslag till lag om ändring i tryckfrihetsförordningen

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen² ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

3 §

Om någon lämnar meddelande, som avses i 1 kap. 1 § tredje stycket, eller, utan att svara enligt 8 kap., medverkar till framställning, som är avsedd att införas i tryckt skrift, såsom författare eller annan upphovsman eller såsom utgivare och därigenom gör sig skyldig till

1. högförräderi, spioneri, grovt spioneri, grov obehörig befattning med hemlig uppgift, uppror, landsförräderi, landssvek eller försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott;

2. oriktigt utlämnande av allmän handling som ej är tillgänglig för envar eller tillhandahållande av sådan handling i strid med myndighets förbehåll vid dess utlämnande, när gärningen är uppsåtlig; eller

3. uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt i de fall som angivas i särskild lag, gäller om ansvar för sådant brott vad i lag är stadgat.

Om någon anskaffar uppgift eller underrättelse i sådant syfte som avses i 1 kap. 1 § fjärde stycket och därigenom gör sig skyldig till brott som angives i förevarande paragrafs första stycke 1, gäller om ansvar härför vad i lag är stadgat.

Det som sägs i 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen skall gälla också i fråga om förslag till föreskrifter som avses i första stycket 3.

Det som sägs i 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen ska gälla också i fråga om förslag till föreskrifter som avses i första stycket 3.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

² Tryckfrihetsförordningen omtryckt 2002:908.

3. Förslag till lag om ändring i yttrandefrihetsgrundlagen

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 3 §, 5 kap. 3 § och 7 kap. 6 § yttrandefrihetsgrundlagen³ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

3 §

I fråga om sådana begränsningar i sändningsrätten som avses i 1 och 2 §§ gäller vad som föreskrivs om begränsningar av grundläggande fri- och rättigheter i 2 kap. 12 § *andra-femte styckena* och 13 § regeringsformen.

I fråga om sådana begränsningar i sändningsrätten som avses i 1 och 2 §§ gäller vad som föreskrivs om begränsningar av grundläggande fri- och rättigheter i 2 kap. 21–23 §§ regeringsformen.

5 kap.

3 §

Om någon lämnar ett meddelande, som avses i 1 kap. 2 §, eller, utan att svara enligt 6 kap., medverkar till en framställning som är avsedd att offentliggöras i ett radioprogram eller en teknisk upptagning, som författare eller annan upphovsman eller genom att framträda i radioprogrammet och därigenom gör sig skyldig till

1. högförräderi, spioneri, grovt spioneri, grov obehörig befattning med hemlig uppgift, uppror, landsförräderi, landssvek eller försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott;

2. oriktigt utlämnande av allmän handling som ej är tillgänglig för envar eller tillhandahållande av sådan handling i strid med myndighets förbehåll vid dess utlämnande, när gärningen är uppsåtlig; eller

3. uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt i de fall som anges i särskild lag,

gäller vad som föreskrivs i lag om ansvar för sådant brott.

Om någon anskaffar en uppgift eller underrättelse i sådant syfte som avses i 1 kap. 2 § och därigenom gör sig skyldig till brott som

³ Yttrandefrihetsgrundlagen omtryckt 2002:909.

anges i första stycket 1, gäller vad som föreskrivs i lag om ansvar för brottet.

<p>Det som sägs i 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen om särskilt lagstiftningsförfarande <i>skall</i> gälla också i fråga om förslag till föreskrifter som avses i första stycket 3.</p>	<p>Det som sägs i 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen om särskilt lagstiftningsförfarande <i>ska</i> gälla också i fråga om förslag till föreskrifter som avses i första stycket 3.</p>
--	--

7 kap.

6 §

I fråga om sådana föreskrifter som avses i 4 och 5 §§ gäller vad som föreskrivs om begränsningar av grundläggande fri- och rättigheter i 2 kap. 12 § *andra–femte styckena och 13 §* regeringsformen.

I fråga om sådana föreskrifter som avses i 4 och 5 §§ gäller vad som föreskrivs om begränsningar av grundläggande fri- och rättigheter i 2 kap. 21–23 §§ regeringsformen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

4. Förslag till lag om ändring i riksdagsordningen

Härigenom föreskrivs i fråga om riksdagsordningen⁴

dels att 1 kap. 1, 2 och 7 §§, 2 kap. 4 och 9 §§, 3 kap. 2, 14, 16 och 17 §§, 4 kap. 4–6, 9 och 11 §§, 5 kap. 1, 2, 4, 6 och 9–11 §§, 7 kap. 11 §, 8 kap. 2, 3, 8, 10–12, 15 och 16 §§, 10 kap. 1 och 5 §§, tilläggsbestämmelserna 2.7.1, 4.9.1, 4.12.1, 5.4.1, 5.11.1, 7.10.1, 7.13.1 och 8.9.2 samt att rubrikerna närmast före 7 kap. 11 § och 8 kap. 16 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny tilläggsbestämmelse, 8.16.2, av följande lydelse och att rubriken närmast före tilläggsbestämmelse 8.16.1 ska lyda ”Tilläggsbestämmelser”.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

Ordinarie val till riksdagen hålls i september. Bestämmelser om tid för extra val finns i 3 kap. 4 § och 6 kap. 3 § regeringsformen.

Ordinarie val till riksdagen hålls i september. Bestämmelser om tid för extra val finns i 3 kap. 11 § och 6 kap. 5 § regeringsformen.

2 §

Riksdagen samlas efter ett riksdagsval till ett nytt riksmöte i enlighet med bestämmelserna i 3 kap. 5 § regeringsformen på femtonde dagen efter valdagen, dock tidigast på fjärde dagen efter det att valets utgång har kungjorts.

Riksdagen samlas efter ett riksdagsval till ett nytt riksmöte i enlighet med bestämmelserna i 3 kap. 10 § regeringsformen på femtonde dagen efter valdagen, dock tidigast på fjärde dagen efter det att valets utgång har kungjorts.

Under de år då ordinarie riksdagsval inte hålls, inleds ett nytt riksmöte på den dag i september som riksdagen på förslag av riksdagsstyrelsen fastställt vid det föregående riksmötet.

Har ett tillkännagivande om extra val gjorts före den

Har ett tillkännagivande om extra val gjorts före den

⁴ Riksdagsordningen omtryckt 2007:726.

fastställda dagen, *skall* ett nytt riksmöte enligt andra stycket inledas endast om riksdagen med anledning av valet samlas före juni månads utgång.

Ett riksmöte pågår till dess nästa riksmöte börjar.

7 §

När en ersättare *skall* inträda i stället för talmannen eller en riksdagsledamot som tillhör regeringen på grund av bestämmelserna i 4 kap. 9 § regeringsformen eller i stället för en ledig riksdagsledamot på grund av bestämmelserna i 6 § i detta kapitel, *skall* talmannen kalla ersättaren till tjänstgöring. Talmannen *skall* då följa den ordning mellan ersättarna som har bestämts enligt lag om val till riksdagen. Om det finns särskilda skäl, får dock talmannen frågå denna ordning.

När en ersättare *ska* inträda i stället för talmannen eller en riksdagsledamot som tillhör regeringen på grund av bestämmelserna i 4 kap. 13 § regeringsformen eller i stället för en ledig riksdagsledamot på grund av bestämmelserna i 6 § i detta kapitel, *ska* talmannen kalla ersättaren till tjänstgöring. Talmannen *ska* då följa den ordning mellan ersättarna som har bestämts enligt lag om val till riksdagen. Om det finns särskilda skäl, får dock talmannen frågå denna ordning.

2 kap.

4 §

Sammanträden med kammaren är offentliga. Riksdagen får *dock* besluta att ett sammanträde *skall* hållas inom stängda dörrar, om det krävs med hänsyn till rikets säkerhet eller i övrigt till förhållandet till en annan stat eller en mellanfolklig organisation. Om regeringen vid ett sammanträde *skall* lämna information till riksdagen, får även regeringen besluta om stängda dörrar på samma grunder som riksdagen.

Riksdagen får besluta att ett sammanträde *ska* hållas inom stängda dörrar, om det krävs med hänsyn till rikets säkerhet eller i övrigt till förhållandet till en annan stat eller en mellanfolklig organisation. Om regeringen vid ett sammanträde *ska* lämna information till riksdagen, får även regeringen besluta om stängda dörrar på samma grunder som riksdagen.

En ledamot eller tjänsteman i riksdagen får inte obehörigen röja vad som har förekommit vid ett sammanträde inom stängda dörrar. Riksdagen får dock besluta att i ett särskilt fall helt eller delvis upphäva tystnadsplikten.

2.7.1

Yrkande om folkomröstning i en grundlagsfråga, förslag till ny statsminister eller yrkande om misstroendeförklaring förs upp som första punkt på föredragningslistan. Om det finns mer än ett sådant ärende, tas de upp i den ordning de nu har angetts. I övrigt tas ärendena upp i följande ordning, om inte talmannen bestämmer annat:

1. val,
2. propositioner samt skrivelser från regeringen,
3. framställningar och redogörelser från andra riksdagsorgan än utskott,
4. motioner,
5. EU-dokument som avses i 10 kap. 4 §,
6. utskottsbetänkanden och utlåtanden som avses i 10 kap. 4 § i den ordning utskotten anges i tilläggsbestämmelse 4.2.1.

Yrkande om folkomröstning i en grundlagsfråga, *statsministeromröstning enligt 6 kap. 3 § regeringsformen*, förslag till ny statsminister eller yrkande om misstroendeförklaring förs upp som första punkt på föredragningslistan. Om det finns mer än ett sådant ärende, tas de upp i den ordning de nu har angetts. *När det gäller ordningen mellan en statsministeromröstning och ett yrkande om misstroendeförklaring gäller detta endast om inte talmannen bestämmer annat.*

I övrigt tas ärendena upp i följande ordning, om inte talmannen bestämmer annat:

1. val,
2. propositioner samt skrivelser från regeringen,
3. framställningar och redogörelser från andra riksdagsorgan än utskott,
4. motioner,
5. EU-dokument som avses i 10 kap. 4 §,
6. utskottsbetänkanden och utlåtanden som avses i 10 kap. 4 § i den ordning utskotten anges i tilläggsbestämmelse 4.2.1.

9 §

Talmannen ställer proposition till beslut med anledning av de yrkanden som lagts fram. Om talmannen finner att ett yrkande strider mot grundlag eller mot denna lag, *skall* han eller hon vägra att ställa proposition och ange skäl för denna vägran. Om kammaren ändå begär proposition, *skall* talmannen hänvisa frågan till konstitutionsutskottet för avgörande. Talmannen får inte vägra att ställa proposition om utskottet har förklarat att ett yrkande inte strider mot grundlag eller mot denna lag.

Vad som sägs i första stycket om prövning av ett yrkandes grundlagsenlighet gäller inte frågan om huruvida 2 kap. 12 § *tredje stycket* regeringsformen är tillämpligt på ett visst lagförslag.

Talmannen ställer proposition till beslut med anledning av de yrkanden som lagts fram. Om talmannen finner att ett yrkande strider mot grundlag eller mot denna lag, *ska* han eller hon vägra att ställa proposition och ange skäl för denna vägran. Om kammaren ändå begär proposition, *ska* talmannen hänvisa frågan till konstitutionsutskottet för avgörande. Talmannen får inte vägra att ställa proposition om utskottet har förklarat att ett yrkande inte strider mot grundlag eller mot denna lag.

Vad som sägs i första stycket om prövning av ett yrkandes grundlagsenlighet gäller inte frågan om huruvida 2 kap. 22 § *första stycket* regeringsformen är tillämpligt på ett visst lagförslag.

3 kap.

2 §

Budgetåret börjar den 1 januari. Regeringen *skall* dessförinnan lämna en proposition med förslag till statens inkomster och utgifter för budgetåret (budgetproposition).

Budgetpropositionen *skall* innehålla en finansplan och ett förslag till reglering av statsbudgeten. Om riksdagen med stöd av bestämmelserna i 5 kap. 12 § har fattat beslut om att hänföra statsutgifterna till

Budgetåret börjar den 1 januari. Regeringen *ska* dessförinnan lämna en proposition med förslag till statens inkomster och utgifter för budgetåret (budgetproposition).

Budgetpropositionen *ska* innehålla en finansplan och ett förslag till reglering av statsbudgeten. Om riksdagen med stöd av bestämmelserna i 5 kap. 12 § har fattat beslut om att hänföra statsutgifterna till

utgiftsområden, *skall* förslaget till statsbudget innehålla en fördelning av anslagen på dessa utgiftsområden.

Endast om regeringen anser att det finns synnerliga ekonomisk-politiska skäl, får en proposition om statens inkomster eller utgifter för det närmast följande budgetåret lämnas efter budgetpropositionen.

En proposition med förslag om ett nytt eller väsentligen höjt anslag eller om riktlinjer enligt 9 kap. 7 § regeringsformen för en viss statsverksamhet för längre tid än anslaget till verksamheten avser bör innehålla en uppskattning av de framtida kostnaderna för det ändamål som förslaget avser. Om ett förslag till anslag grundar sig på en plan för en längre tid än den för vilken anslaget har beräknats i propositionen, bör planen redovisas.

utgiftsområden, *ska* förslaget till statsbudget innehålla en fördelning av anslagen på dessa utgiftsområden.

En proposition med förslag om ett nytt eller väsentligen höjt anslag eller om riktlinjer enligt 9 kap. 6 § regeringsformen för en viss statsverksamhet för längre tid än anslaget till verksamheten avser bör innehålla en uppskattning av de framtida kostnaderna för det ändamål som förslaget avser. Om ett förslag till anslag grundar sig på en plan för en längre tid än den för vilken anslaget har beräknats i propositionen, bör planen redovisas.

14 §

Konstitutionsutskottet *skall* till kammaren för slutligt beslut anmäla vilande beslut i ärenden angående grundlag eller riksdagsordningen. Om den ordning som gäller för grundlagsändring eller ändring av riksdagsordningen, enligt en bestämmelse i regeringsformen *skall* tillämpas i något annat fall, *skall* ett vilande beslut i ärendet anmälas av det utskott till vars handläggning frågan hör.

Konstitutionsutskottet *skall* vidare till kammaren anmäla ett beslut om undantag från den

Konstitutionsutskottet *ska* till kammaren för slutligt beslut anmäla vilande beslut i ärenden angående grundlag eller riksdagsordningen. Om den ordning som gäller för grundlagsändring eller ändring av riksdagsordningen, enligt en bestämmelse i regeringsformen *ska* tillämpas i något annat fall, *ska* ett vilande beslut i ärendet anmälas av det utskott till vars handläggning frågan hör.

Konstitutionsutskottet *ska* vidare till kammaren anmäla ett beslut om undantag från den

tidsfrist som gäller för framläggande av förslag som *skall* antas i den ordning som föreskrivs i 8 kap. 15 § regeringsformen.

tidsfrist som gäller för framläggande av förslag som *ska* antas i den ordning som föreskrivs i 8 kap. 14 § regeringsformen.

16 §

Om en åklagare vill att riksdagen *skall* medge att talan väcks mot en riksdagsledamot eller att ett ingripande görs i hans eller hennes personliga frihet enligt 4 kap. 8 § första stycket regeringsformen, *skall* åklagaren skriftligen ansöka om det hos talmannen. Samma förfarande *skall* tillämpas om någon annan vill begära riksdagens medgivande att få föra talan vid en domstol med anledning av en riksdagsledamots handlande.

Om ansökningshandlingen är så ofullständig att den inte kan läggas till grund för riksdagens prövning eller om sökanden inte har gjort troligt att han eller hon är behörig att väcka talan eller begära denna åtgärd hos en myndighet, *skall* talmannen avvisa ansökan. I annat fall *skall* talmannen anmäla den vid ett sammanträde med kammaren.

Om en åklagare vill att riksdagen *ska* medge att talan väcks mot en riksdagsledamot eller att ett ingripande görs i hans eller hennes personliga frihet enligt 4 kap. 12 § första stycket regeringsformen, *ska* åklagaren skriftligen ansöka om det hos talmannen. Samma förfarande *ska* tillämpas om någon annan vill begära riksdagens medgivande att få föra talan vid en domstol med anledning av en riksdagsledamots handlande.

Om ansökningshandlingen är så ofullständig att den inte kan läggas till grund för riksdagens prövning eller om sökanden inte har gjort troligt att han eller hon är behörig att väcka talan eller begära denna åtgärd hos en myndighet, *ska* talmannen avvisa ansökan. I annat fall *ska* talmannen anmäla den vid ett sammanträde med kammaren.

17 §

En proposition, en skrivelse, en framställning, en redogörelse eller en motion får återkallas till dess ett utskott har avgett ett betänkande i ärendet. Ett förslag som vilar minst tolv månader

En proposition, en skrivelse, en framställning, en redogörelse eller en motion får återkallas till dess ett utskott har avgett ett betänkande i ärendet. Ett förslag som vilar minst tolv månader

enligt 2 kap. 12 § tredje stycket
regeringsformen får återkallas
till dess utskottet har avgett ett
nytt betänkande enligt 4 kap.
9 § fjärde stycket denna lag.

Om en proposition, en skrivelse, en framställning eller en redogörelse återkallas, faller de följdmotioner som har väckts.

Om en proposition, en skrivelse, en framställning eller en redogörelse har återkallats, får motioner väckas med anledning av återkallelsen inom sju dagar från det att den anmäldes i kammaren.

enligt 2 kap. 22 § första stycket
regeringsformen får återkallas
till dess utskottet har avgett ett
nytt betänkande enligt 4 kap.
9 § fjärde stycket denna lag.

4 kap.

4 §

Konstitutionsutskottet *skall*
bereda ärenden som rör grund-
lagarna och riksdagsordningen.
Bestämmelser om konstitu-
tionsutskottets uppgifter finns
också i 2 kap. 12 §, 8 kap. 15 §
och 12 kap. 1 § regeringsformen
samt i 2 kap. 9 §, 3 kap. 14 §,
4 kap. 11 §, 6 kap. 1 och 4 §§,
8 kap. 11 och 13 §§, 9 kap. 8 §
samt tillägsbestämmelserna
4.6.1, 5.4.1, 8.4.1, 8.5.1, 8.11.1,
8.11.2 och 8.12.1 denna lag.

Konstitutionsutskottet *ska*
bereda ärenden som rör grund-
lagarna och riksdagsordningen.
Bestämmelser om konstitu-
tionsutskottets uppgifter finns
också i 2 kap. 22 §, 8 kap. 14 §
och 13 kap. 1 § regeringsformen
samt i 2 kap. 9 §, 3 kap. 14 §,
4 kap. 11 §, 6 kap. 1 och 4 §§,
8 kap. 11 och 13 §§, 9 kap. 8 §
samt tillägsbestämmelserna
4.6.1, 5.4.1, 8.4.1, 8.5.1, 8.11.1,
8.11.2 och 8.12.1 denna lag.

5 §

Finansutskottet *skall* bereda
ärenden om

1. allmänna riktlinjer för den
ekonomiska politiken och för
budgetregleringen samt

2. Riksbankens verksamhet.

Finansutskottet *skall* dess-
utom bereda förslagen till
utgiftsramar för utgiftsområden
och till beräkning av statens
inkomster, om riksdagen har
beslutat att hänföra stats-
utgifterna till utgiftsområden

Finansutskottet *ska* bereda
ärenden om

1. allmänna riktlinjer för den
ekonomiska politiken och för
budgetregleringen samt

2. Riksbankens verksamhet.

Finansutskottet *ska* dess-
utom bereda förslagen till
utgiftsramar för utgiftsområden
och till beräkning av statens
inkomster, om riksdagen har
beslutat att hänföra stats-
utgifterna till utgiftsområden

enligt 5 kap. 12 §. Bestämmelser om finansutskottets uppgifter finns också i 9 kap. 4 § regeringsformen och i 3 kap. 7 §, 4 kap. 8 §, 9 kap. 8 § samt i tilläggsbestämmelserna 4.6.2, 4.9.1 och 8.7.1 denna lag.

Skatteutskottet *skall* bereda ärenden om statliga och kommunala skatter. Bestämmelser om skatteutskottets uppgifter finns också i tilläggsbestämmelsen 4.6.3 denna lag.

enligt 5 kap. 12 §. Bestämmelser om finansutskottets uppgifter finns också i 9 kap. 5 § regeringsformen och i 3 kap. 7 §, 4 kap. 8 §, 9 kap. 8 § samt i tilläggsbestämmelserna 4.6.2, 4.9.1 och 8.7.1 denna lag.

Skatteutskottet *ska* bereda ärenden om statliga och kommunala skatter. Bestämmelser om skatteutskottets uppgifter finns också i tilläggsbestämmelsen 4.6.3 denna lag.

6 §

Riksdagen föreskriver efter vilka grunder övriga ärenden *skall* fördelas mellan utskotten. Därvid *skall* ärenden som hör till ett och samma ämnesområde hänföras till samma utskott. Riksdagen får dock bestämma att det *skall* finnas ett utskott för beredning av ärenden om sådana lagar som avses i 8 kap. 2 § regeringsformen, oberoende av ämnesområde.

Riksdagen får avvika från de grunder som har fastställts liksom från 5 §, om det i ett särskilt fall är påkallat av hänsyn till sambandet mellan olika ärenden, ett ärendes särskilda beskaffenhet eller arbetsförhållandena.

Under samma förutsättningar som anges i andra stycket får ett utskott överlämna ett ärende till ett annat utskott, om detta utskott samtycker till det. Det utskott som överlämnar ärendet kan i samband med överlämnandet yttra sig över ärendet till det mottagande utskottet.

9 §

Utskotten *skall* avge betänkanden till kammaren i de ärenden som har hänvisats till

Utskotten *ska* avge betänkanden till kammaren i de ärenden som har hänvisats till

dem och som inte har återkallats. Något betänkande behöver dock inte avges i ett ärende, om ärendet inte hinner behandlas före utgången av valperioden och behandlingen av ärendet inte heller har fått uppskjutas till det första riksmötet i nästa valperiod enligt bestämmelserna i 5 kap. 10 §. Sammansatta utskott avger betänkanden till kammaren.

Betänkanden i ärenden vars behandling har uppskjutits till nästa valperiod enligt bestämmelserna i 5 kap. 10 § *skall* avges av de utskott som har tillsatts av den nyvalda riksdagen.

Ett utskott *skall* tillsammans med anmälan till kammaren av ett vilande beslut enligt 3 kap. 14 § lämna ett yttrande i ärendet.

Om ett lagförslag har vilat i minst tolv månader enligt 2 kap. 12 § *tredje stycket* regeringsformen, *skall* utskottet avge ett nytt betänkande i ärendet.

dem och som inte har återkallats. Något betänkande behöver dock inte avges i ett ärende, om ärendet inte hinner behandlas före utgången av valperioden och behandlingen av ärendet inte heller har fått uppskjutas till det första riksmötet i nästa valperiod enligt bestämmelserna i 5 kap. 10 §. Sammansatta utskott avger betänkanden till kammaren.

Betänkanden i ärenden vars behandling har uppskjutits till nästa valperiod enligt bestämmelserna i 5 kap. 10 § *ska* avges av de utskott som har tillsatts av den nyvalda riksdagen.

Ett utskott *ska* tillsammans med anmälan till kammaren av ett vilande beslut enligt 3 kap. 14 § lämna ett yttrande i ärendet.

Om ett lagförslag har vilat i minst tolv månader enligt 2 kap. 22 § *första stycket* regeringsformen, *ska* utskottet avge ett nytt betänkande i ärendet.

4.9.1

Beslut av finansutskottet i en fråga som avses i 9 kap. 4 § regeringsformen meddelas regeringen genom en skrivelse.

Beslut av finansutskottet i en fråga som avses i 9 kap. 5 § regeringsformen meddelas regeringen genom en skrivelse.

11 §

En statlig myndighet *skall* lämna upplysningar och avge yttrande, då ett utskott begär det, om inte annat följer av 13 § tredje stycket. Denna skyldighet

En statlig myndighet *ska* lämna upplysningar och avge yttrande, då ett utskott begär det, om inte annat följer av 13 § tredje stycket. Denna skyldighet

har dock regeringen endast i fråga om arbetet inom Europeiska unionen på utskottets ämnesområde. En myndighet som inte lyder under riksdagen får hänskjuta en begäran från ett utskott till regeringen för avgörande.

Om minst fem av ledamöterna i ett utskott vid behandlingen av ett ärende begär det, *skall* utskottet inhämta upplysningar eller ett yttrande enligt första stycket. Detsamma *skall* gälla om en sådan begäran framställts utan samband med behandlingen av ett ärende, om frågan gäller arbetet inom Europeiska unionen. Utskottet får avslå en begäran om upplysningar eller ett yttrande, om den framställts vid behandlingen av ett ärende och utskottet finner att den begärda åtgärden skulle fördröja ärendets behandling så att avsevärt men skulle uppkomma. Utskottet *skall* i så fall i sitt betänkande redovisa skälen till att begäran har avslagits.

Konstitutionsutskottet får inte avge förklaring att 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen inte är tillämpligt i fråga om ett visst lagförslag, utan att Lagrådet har yttrat sig.

har dock regeringen endast i fråga om arbetet inom Europeiska unionen på utskottets ämnesområde. En myndighet som inte lyder under riksdagen får hänskjuta en begäran från ett utskott till regeringen för avgörande.

Om minst fem av ledamöterna i ett utskott vid behandlingen av ett ärende begär det, *ska* utskottet inhämta upplysningar eller ett yttrande enligt första stycket. Detsamma *ska* gälla om en sådan begäran framställts utan samband med behandlingen av ett ärende, om frågan gäller arbetet inom Europeiska unionen. Utskottet får avslå en begäran om upplysningar eller ett yttrande, om den framställts vid behandlingen av ett ärende och utskottet finner att den begärda åtgärden skulle fördröja ärendets behandling så att avsevärt men skulle uppkomma. Utskottet *ska* i så fall i sitt betänkande redovisa skälen till att begäran har avslagits.

Konstitutionsutskottet får inte avge förklaring att 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen inte är tillämpligt i fråga om ett visst lagförslag, utan att Lagrådet har yttrat sig.

4.12.1

Ett utskott sammanträder första gången på kallelse av talmannen inom två dagar efter

Ett utskott sammanträder första gången på kallelse av talmannen inom två dagar efter

valet. Därefter sammanträder utskottet på kallelse av ordföranden. Ordföranden *skall* kalla utskottet till sammanträde om minst fem ledamöter av utskottet begär det. För ändamål som sägs i 9 kap. 4 § regeringsformen *skall* talmannen sammankalla finansutskottet också på begäran av regeringen.

En personlig kallelse *skall* skickas till samtliga ledamöter och suppleanter. Kallelsen bör om möjligt anslås i riksdagens lokaler senast klockan 18 dagen före sammanträdet.

valet. Därefter sammanträder utskottet på kallelse av ordföranden. Ordföranden *ska* kalla utskottet till sammanträde om minst fem ledamöter av utskottet begär det. För ändamål som sägs i 9 kap. 5 § regeringsformen *ska* talmannen sammankalla finansutskottet också på begäran av regeringen.

En personlig kallelse *ska* skickas till samtliga ledamöter och suppleanter. Kallelsen bör om möjligt anslås i riksdagens lokaler senast klockan 18 dagen före sammanträdet.

5 kap.

1 §

Ett utskottsbetänkande *skall* anmälas i kammaren och före avgörandet bordläggas vid två sammanträden med kammaren, om inte riksdagen på utskottets eller talmannens förslag beslutar att ärendet *skall* avgöras efter endast en bordläggning. Bestämmelser om ytterligare bordläggning av utskottsbetänkanden finns i 7 § andra stycket.

Ett yrkande enligt 2 kap. 12 § *tredje stycket* regeringsformen att ett lagförslag *skall* vila i minst tolv månader får framställas när utskottets betänkande över förslaget har anmälts i kammaren.

Ett utskottsbetänkande *ska* anmälas i kammaren och före avgörandet bordläggas vid två sammanträden med kammaren, om inte riksdagen på utskottets eller talmannens förslag beslutar att ärendet *ska* avgöras efter endast en bordläggning. Bestämmelser om ytterligare bordläggning av utskottsbetänkanden finns i 7 § andra stycket.

Ett yrkande enligt 2 kap. 22 § *första stycket* regeringsformen att ett lagförslag *ska* vila i minst tolv månader får framställas när utskottets betänkande över förslaget har anmälts i kammaren.

2 §

Yrkanden om folkomröstning i en grundlagsfråga eller om en misstroendeförklaring *skall* ligga på kammarens bord till det andra sammanträdet efter det då yrkandet framställdes. Ärendet *skall* avgöras senast vid nästa sammanträde.

Ett förslag av talmannen till ny statsminister *skall* ligga på kammarens bord till det andra sammanträdet efter det då förslaget framställdes. Ärendet *skall* i enlighet med bestämmelserna i 6 kap. 2 § andra stycket regeringsformen avgöras senast på fjärde dagen efter den då förslaget framställdes.

Yrkanden om folkomröstning i en grundlagsfråga eller om en misstroendeförklaring *ska* ligga på kammarens bord till det andra sammanträdet efter det då yrkandet framställdes. Ärendet *ska* avgöras senast vid nästa sammanträde.

Ett förslag av talmannen till ny statsminister *ska* ligga på kammarens bord till det andra sammanträdet efter det då förslaget framställdes. Ärendet *ska* i enlighet med bestämmelserna i 6 kap. 4 § andra stycket regeringsformen avgöras senast på fjärde dagen efter den då förslaget framställdes.

4 §

Ett ärende i vilket överläggning äger rum får inte tas upp till avgörande förrän kammaren på talmannens förslag har funnit att överläggningen är avslutad. Ett utskottsbetänkande får tas upp till avgörande endast vid ett sammanträde som i kallelsen enligt 2 kap. 5 § och på föredragningslistan enligt 2 kap. 7 § angetts som ett arbetsplenum.

Ett ärende avgörs med acklamation eller, om en ledamot yrkar det, genom omröstning. Om en särskild beslutsregel enligt 9 § *skall* tillämpas, *skall* ärendet alltid avgöras genom omröstning.

Avgörandet av ett ärende *skall*, om det behövs, delas upp på skilda beslut. Om det finns ett yrkande enligt 2 kap. 12 § *tredje stycket* regeringsformen att ett lagförslag *skall* vila i minst tolv månader och

Ett ärende avgörs med acklamation eller, om en ledamot yrkar det, genom omröstning. Om en särskild beslutsregel enligt 9 § *ska* tillämpas, *ska* ärendet alltid avgöras genom omröstning.

Avgörandet av ett ärende *ska*, om det behövs, delas upp på skilda beslut. Om det finns ett yrkande enligt 2 kap. 22 § *första stycket* regeringsformen att ett lagförslag *ska* vila i minst tolv månader och dessutom ett

dessutom ett yrkande att förslaget *skall* förkastas, *skall* riksdagen pröva det sistnämnda yrkandet innan förslaget ställs under omröstning om omedelbart antagande.

yrkande att förslaget *ska* förkastas, *ska* riksdagen pröva det sistnämnda yrkandet innan förslaget ställs under omröstning om omedelbart antagande.

5.4.1

Om det finns ett yrkande enligt 2 kap. 12 § *tredje stycket* regeringsformen att ett lagförslag *skall* vila i minst tolv månader och om lagförslaget vid omröstningen inte uppnår den majoritet av fem sjättedelar av de röstande som krävs enligt denna bestämmelse i regeringsformen för omedelbart antagande av förslaget, *skall* förslaget hänvisas till konstitutionsutskottet för prövning enligt *femte stycket* i nämnda paragraf i regeringsformen om vilandeförfarandet är tillämpligt i fråga om lagförslaget. Om konstitutionsutskottet har förklarat att förfarandet är tillämpligt, *skall* riksdagen på nytt pröva om förslaget kan avslås eller omedelbart antas. I annat fall återförvisas det till det utskott som har berett ärendet.

Om det finns ett yrkande enligt 2 kap. 22 § *första stycket* regeringsformen att ett lagförslag *ska* vila i minst tolv månader och om lagförslaget vid omröstningen inte uppnår den majoritet av fem sjättedelar av de röstande som krävs enligt denna bestämmelse i regeringsformen för omedelbart antagande av förslaget, *ska* förslaget hänvisas till konstitutionsutskottet för prövning enligt *tredje stycket* i nämnda paragraf i regeringsformen om vilandeförfarandet är tillämpligt i fråga om lagförslaget. Om konstitutionsutskottet har förklarat att förfarandet är tillämpligt, *ska* riksdagen på nytt pröva om förslaget kan avslås eller omedelbart antas. I annat fall återförvisas det till det utskott som har berett ärendet.

6 §

När ett ärende avgörs genom omröstning, är huvudpropositionen det yrkande som riksdagen enligt talmannens uppfattning har bifallit med acklamation. När acklamation inte har skett, är huvud-

När ett ärende avgörs genom omröstning, är huvudpropositionen det yrkande som riksdagen enligt talmannens uppfattning har bifallit med acklamation. När acklamation inte har skett, är huvud-

propositionen det yrkande som talmannen bestämmer. Mot huvudpropositionen ställs ett annat yrkande som kontraposition. Om det finns flera än två yrkanden som kan ställas mot varandra, *skall* riksdagen först, med tillämpning av 5 §, besluta vilket yrkande som *skall* vara kontraposition.

Omröstning görs öppet. I enlighet med bestämmelsen i 4 kap. 5 § regeringsformen är riksdagens beslut det förslag som stöds av mer än hälften av de röstande, om inte något annat anges i regeringsformen eller i denna lag. Talmannen tillkännager hur omröstningen har utfallit och befäster beslutet med ett klubbslag.

propositionen det yrkande som talmannen bestämmer. Mot huvudpropositionen ställs ett annat yrkande som kontraposition. Om det finns flera än två yrkanden som kan ställas mot varandra, *ska* riksdagen först, med tillämpning av 5 §, besluta vilket yrkande som *ska* vara kontraposition.

Omröstning görs öppet. I enlighet med bestämmelsen i 4 kap. 7 § regeringsformen är riksdagens beslut det förslag som stöds av mer än hälften av de röstande, om inte något annat anges i regeringsformen eller i denna lag. Talmannen tillkännager hur omröstningen har utfallit och befäster beslutet med ett klubbslag.

9 §

Om det för beslut krävs annat än enkel majoritet och det finns fler än ett förslag till ett sådant beslut gäller följande. Riksdagen väljer först, med tillämpning av vad som gäller för beslut i allmänhet, ett av förslagen. Därefter avgörs, med tillämpning av den särskilda beslutsregeln, om detta förslag *skall* antas eller förkastas. Detta förfarande *skall* tillämpas även när det är fråga om flera lagförslag som är oförenliga inbördes och ett yrkande har väckts att något av dem *skall* vila i minst tolv månader enligt 2 kap. 12 § tredje stycket

Om det för beslut krävs annat än enkel majoritet och det finns fler än ett förslag till ett sådant beslut gäller följande. Riksdagen väljer först, med tillämpning av vad som gäller för beslut i allmänhet, ett av förslagen. Därefter avgörs, med tillämpning av den särskilda beslutsregeln, om detta förslag *ska* antas eller förkastas. Detta förfarande *ska* tillämpas även när det är fråga om flera lagförslag som är oförenliga inbördes och ett yrkande har väckts att något av dem *ska* vila i minst tolv månader enligt 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen.

regeringsformen.

Om det samtidigt finns två eller flera yrkanden om folkomröstning beträffande samma vilande grundlagsförslag eller om misstroendeförklaring mot samma statsråd, *skall* endast en omröstning äga rum.

Om det samtidigt finns två eller flera yrkanden om folkomröstning beträffande samma vilande grundlagsförslag eller om misstroendeförklaring mot samma statsråd, *ska* endast en omröstning äga rum.

10 §

Ett ärende bör avgöras under den valperiod då det väckts. Har emellertid utskottet inte hunnit avge något betänkande i ärendet före utgången av valperioden har ärendet fallit. Detta gäller dock inte om riksdagen medger att behandlingen får uppskjutas till det första riksmötet i nästa valperiod. Behandlingen av ett ärende som väckts under ett uppehåll i kammararbetet som sträcker sig fram till det första riksmötet i nästa valperiod anses vidare vara uppskjuten till detta riksmöte.

Ärende som gäller statsbudgeten för närmast följande budgetår *skall* avgöras före budgetårets ingång om det inte utan olägenhet för budgetregleringen kan avgöras senare.

Ett lagförslag som har vilat i tolv månader enligt 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen *skall* prövas före utgången av kalenderåret därpå. Om ett annat lagförslag har ett nära samband med ett lagförslag som vilar enligt denna bestämmelse, får riksdagen besluta att det *skall* avgöras inom den tid som gäller för prövningen av det vilande lagförslaget. Om ett ärende som avses i detta stycke till följd av beslut om extra val inte kan avgöras inom föreskriven tid, *skall* det avgöras snarast möjligt efter det att den

Ärende som gäller statsbudgeten för närmast följande budgetår *ska* avgöras före budgetårets ingång om det inte utan olägenhet för budgetregleringen kan avgöras senare.

Ett lagförslag som har vilat i tolv månader enligt 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen *ska* prövas före utgången av kalenderåret därpå. Om ett annat lagförslag har ett nära samband med ett lagförslag som vilar enligt denna bestämmelse, får riksdagen besluta att det *ska* avgöras inom den tid som gäller för prövningen av det vilande lagförslaget. Om ett ärende som avses i detta stycke till följd av beslut om extra val inte kan avgöras inom föreskriven tid, *ska* det avgöras snarast möjligt efter det att den nyvalda

nyvalda riksdagen har riksdagen har sammanträtt.
sammanträtt.

11 §

Ett ärende som har vilat över ett val i enlighet med bestämmelserna i 8 kap. 15 och 16 §§ regeringsformen *skall* avgöras vid det första riksmötet i den valperiod då slutligt beslut enligt dessa bestämmelser i regeringsformen först får fattas, om inte förslaget i ärendet dessförinnan förkastas. Avgörandet får genom beslut av riksdagen uppskjutas till ett annat riksmöte. Beslutet får upprepas. Ärendet *skall* avgöras slutligt före nästa ordinarie val till riksdagen.

I fråga om uppskov i samband med extra val *skall* bestämmelserna i 10 § första stycket tillämpas.

Om ett vilande förslag till grundlagsändring eller till ett annat beslut som fattas i samma ordning har förkastats vid en folkomröstning, *skall* det utskott till vars beredning frågan hör göra anmälan om detta till kammaren.

Ett ärende som har vilat över ett val i enlighet med bestämmelserna i 8 kap. 14–17 §§ regeringsformen *ska* avgöras vid det första riksmötet i den valperiod då slutligt beslut enligt dessa bestämmelser i regeringsformen först får fattas, om inte förslaget i ärendet dessförinnan förkastas. Avgörandet får genom beslut av riksdagen uppskjutas till ett annat riksmöte. Beslutet får upprepas. Ärendet *ska* avgöras slutligt före nästa ordinarie val till riksdagen.

I fråga om uppskov i samband med extra val *ska* bestämmelserna i 10 § första stycket tillämpas.

Om ett vilande förslag till grundlagsändring eller till ett annat beslut som fattas i samma ordning har förkastats vid en folkomröstning, *ska* det utskott till vars beredning frågan hör göra anmälan om detta till kammaren.

5.11.1

Beslut om uppskov med slutligt beslut i ett ärende som har vilat över ett val i enlighet med bestämmelserna i 8 kap. 15 och 16 §§ regeringsformen fattas på förslag av det utskott till vars handläggning ärendet hör.

Beslut om uppskov med slutligt beslut i ett ärende som har vilat över ett val i enlighet med bestämmelserna i 8 kap. 14–17 §§ regeringsformen fattas på förslag av det utskott till vars handläggning ärendet hör.

7 kap.

7.10.1

Föreskrifter om behörighet att ingå i olika organ finns för talmannen i 10 kap. 7 § regeringsformen, i 1 kap. 5 § och 8 kap. 15 § denna lag, för riksdagsledamot som också är statsråd i 8 kap. 15 § denna lag samt för avgången riksdagsledamot i tilläggsbestämmelsen 8.6.2 denna lag.

Föreskrifter om behörighet att ingå i olika organ finns för talmannen i 10 kap. 12 § regeringsformen, i 1 kap. 5 § och 8 kap. 15 § denna lag, för riksdagsledamot som också är statsråd i 8 kap. 15 § denna lag samt för avgången riksdagsledamot i tilläggsbestämmelsen 8.6.2 denna lag.

Skyldighet att åta sig uppdrag

Valbarhet och skyldighet att åta sig uppdrag

11 §

Endast den som är svensk medborgare får inneha uppdrag som tillsätts genom val av riksdagen. Bestämmelser om krav på svenskt medborgarskap för riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna finns i 12 kap. 6 § regeringsformen.

Den som har utsetts till ett uppdrag genom val av riksdagen får inte undandra sig uppdraget utan att riksdagen medger det.

Den som har utsetts till ett *sådant* uppdrag genom val av riksdagen får inte undandra sig uppdraget utan att riksdagen medger det.

7.13.1

Föreskrifter om val av ordförande och vice ordförande finns för Valprövningsnämnden i 3 kap. 11 § regeringsformen och 8 kap. 2 § denna lag, för Statsrådsarvodesnämnden i 8 kap. 4 § denna lag, för

Föreskrifter om val av ordförande och vice ordförande finns för Valprövningsnämnden i 3 kap. 12 § regeringsformen och 8 kap. 2 § denna lag, för Statsrådsarvodesnämnden i 8 kap. 4 § denna lag, för

Nämnden för lön till riksrevisorerna i 8 kap. 5 §, för Riksrevisionens styrelse i 8 kap. 14 § och för Riksdagens överklagandenämnd i 9 kap. 5 § denna lag.	Nämnden för lön till riksrevisorerna i 8 kap. 5 §, för Riksrevisionens styrelse i 8 kap. 14 § och för Riksdagens överklagandenämnd i 9 kap. 5 § denna lag.
--	--

8 kap.**2 §**

Bestämmelser om val av ordförande i Valprovsningsnämnden finns i 3 kap. 11 § regeringsformen.

Riksdagen utser genom särskilt val en ersättare för ordföranden i Valprovsningsnämnden. Bestämmelserna i 3 kap. 11 § regeringsformen om ordföranden tillämpas också på ersättaren.

Vid val med slutna sedlar av ordföranden eller ersättare för ordföranden tillämpas det förfarande som anges i 1 § andra stycket.

Bestämmelser om val av ordförande i Valprovsningsnämnden finns i 3 kap. 12 § regeringsformen.

Riksdagen utser genom särskilt val en ersättare för ordföranden i Valprovsningsnämnden. Bestämmelserna i 3 kap. 12 § regeringsformen om ordföranden tillämpas också på ersättaren.

3 §

Vid val med slutna sedlar av riksföreståndare, vice riksföreståndare enligt 5 kap. 4 § regeringsformen eller person som *skall* kunna inträda som tillfällig riksföreståndare enligt 5 kap. 6 § regeringsformen tillämpas det förfarande som anges i 1 § andra stycket. Valet gäller till dess riksdagen beslutar annat.

Vid val med slutna sedlar av riksföreståndare, vice riksföreståndare enligt 5 kap. 5 § regeringsformen eller person som *ska* kunna inträda som tillfällig riksföreståndare enligt 5 kap. 7 § regeringsformen tillämpas det förfarande som anges i 1 § andra stycket. Valet gäller till dess riksdagen beslutar annat.

8 §

Val av ledamöter i Utrikesnämnden enligt 10 kap. 7 § regeringsformen avser riksdagens valperiod.

Val av ledamöter i Utrikesnämnden enligt 10 kap. 12 § regeringsformen avser riksdagens valperiod.

För talmannen är vice talman suppleant i Utrikesnämnden. Antalet valda suppleanter *skall* vara nio.

För talmannen är vice talman suppleant i Utrikesnämnden. Antalet valda suppleanter *ska* vara nio.

8.9.2

En ledamot, en suppleant eller en tjänsteman *skall* första gången han eller hon är närvarande vid ett sammanträde med Utrikesnämnden avge försäkran om att följa åliggande om tystnadsplikt enligt 10 kap. 7 § regeringsformen.

En ledamot, en suppleant eller en tjänsteman *ska* första gången han eller hon är närvarande vid ett sammanträde med Utrikesnämnden avge försäkran om att följa åliggande om tystnadsplikt enligt 10 kap. 12 § regeringsformen.

10 §

För förordnande att krigsdelegationen *skall* träda i riksdagens ställe enligt 13 kap. 2 § regeringsformen sammanträder Utrikesnämndens ledamöter på kallelse av talmannen eller, vid förhinder för talmannen, vice talman, eller på kallelse av två av nämndens övriga ledamöter. Förhandlingarna leds av talmannen, av vice talman eller, om ingen av dem är närvarande, av den av de närvarande ledamöterna som har varit ledamot av riksdagen längst tid. Om två eller flera har tillhört riksdagen lika länge, har den äldste av dem företräde. Om det vid omröstning till beslut blir lika röstetal, gäller den mening som ordföranden biträder.

För förordnande att krigsdelegationen *ska* träda i riksdagens ställe enligt 15 kap. 2 § regeringsformen sammanträder Utrikesnämndens ledamöter på kallelse av talmannen eller, vid förhinder för talmannen, vice talman, eller på kallelse av två av nämndens övriga ledamöter. Förhandlingarna leds av talmannen, av vice talman eller, om ingen av dem är närvarande, av den av de närvarande ledamöterna som har varit ledamot av riksdagen längst tid. Om två eller flera har tillhört riksdagen lika länge, har den äldste av dem företräde. Om det vid omröstning till beslut blir lika röstetal, gäller den mening som ordföranden biträder.

11 §

Riksdagen väljer enligt 12 kap. 6 § regeringsformen ombudsmän som *skall* utöva tillsyn över tillämpningen i offentlig verksamhet av lagar och andra författningar.

Riksdagens ombudsmän *skall* vara fyra, en chefsjustitieombudsman och tre justitieombudsmän. Chefsjustitieombudsmannen är administrativ chef och bestämmer inriktningen i stort av verksamheten. Riksdagen får härutöver välja en eller flera ställföreträdande ombudsmän. Ställföreträdande ombudsman *skall* ha tjänstgjort som riksdagens ombudsman.

Chefsjustitieombudsmannen, ställföreträdande ombudsmän väljs var för sig. Vid val med slutna sedlar tillämpas förfarandet i 1 § andra stycket.

Val av ombudsman gäller från valet eller den senare tidpunkt som riksdagen bestämmer till dess att nytt val har genomförts under fjärde året därefter och den då valde har tillträtt uppdraget. Valet *skall* emellertid aldrig gälla längre än till utgången av detta år. Val av ställföreträdande ombudsman gäller för en tid av två år från valet eller den senare tidpunkt som riksdagen bestämmer. På förslag av konstitutionsutskottet får riksdagen dock dessförinnan entlediga en ombudsman eller en ställföreträdande ombudsman som inte har riksdagens förtroende.

Riksdagen väljer enligt 13 kap. 6 § regeringsformen ombudsmän som *ska* utöva tillsyn över tillämpningen i offentlig verksamhet av lagar och andra författningar.

Riksdagens ombudsmän *ska* vara fyra, en chefsjustitieombudsman och tre justitieombudsmän. Chefsjustitieombudsmannen är administrativ chef och bestämmer inriktningen i stort av verksamheten. Riksdagen får härutöver välja en eller flera ställföreträdande ombudsmän. Ställföreträdande ombudsman *ska* ha tjänstgjort som riksdagens ombudsman.

övrige ombudsmän samt

Val av ombudsman gäller från valet eller den senare tidpunkt som riksdagen bestämmer till dess att nytt val har genomförts under fjärde året därefter och den då valde har tillträtt uppdraget. Valet *ska* emellertid aldrig gälla längre än till utgången av detta år. Val av ställföreträdande ombudsman gäller för en tid av två år från valet eller den senare tidpunkt som riksdagen bestämmer. På förslag av konstitutionsutskottet får riksdagen dock dessförinnan entlediga en ombudsman eller en ställföreträdande ombudsman som inte har riksdagens förtroende.

Om en ombudsman avgår i förtid, *skall* riksdagen snarast välja en efterträdare för en ny fyraårsperiod.

Om en ombudsman avgår i förtid, *ska* riksdagen snarast välja en efterträdare för en ny fyraårsperiod.

12 §

Riksdagen *skall* enligt 12 kap. 7 § regeringsformen välja tre riksrevisorer.

Riksrevisorerna väljs var för sig. Vid val med slutna sedlar tillämpas förfarandet i 1 § andra stycket. Val av riksrevisor gäller från valet eller den senare tidpunkt som riksdagen bestämmer till dess att nytt val har genomförts under sjunde året därefter och den då valde har tillträtt uppdraget. Valet *skall* emellertid aldrig gälla längre än till utgången av detta år. En riksrevisor kan inte väljas om.

En av riksrevisorerna *skall* svara för myndighetens administrativa ledning. Riksdagen bestämmer vem av riksrevisorerna som *skall* ha denna uppgift.

En riksrevisor får inte vara i konkurs, underkastad näringsförbud eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken. En riksrevisor får inte heller inneha anställning eller uppdrag eller utöva verksamhet som kan påverka riksrevisorns självständiga ställning.

15 §

Riksdagen *skall* enligt 13 kap. 2 § regeringsformen välja en krigsdelegation inom sig.

Krigsdelegationen består av talmannen som ordförande och av femtio andra ledamöter, som riksdagen väljer för riksdagens valperiod.

En riksdagsledamot är behörig att vara ledamot i krigsdelegationen även om han eller hon tillhör regeringen.

Riksdagen *ska* enligt 13 kap. 8 § regeringsformen välja tre riksrevisorer.

Riksrevisorerna väljs var för sig. Vid val med slutna sedlar tillämpas förfarandet i 1 § andra stycket. Val av riksrevisor gäller från valet eller den senare tidpunkt som riksdagen bestämmer till dess att nytt val har genomförts under sjunde året därefter och den då valde har tillträtt uppdraget. Valet *ska* emellertid aldrig gälla längre än till utgången av detta år. En riksrevisor kan inte väljas om.

En av riksrevisorerna *ska* svara för myndighetens administrativa ledning. Riksdagen bestämmer vem av riksrevisorerna som *ska* ha denna uppgift.

Suppleanter *skall* inte utses till krigsdelegationen. Suppleanter *ska* inte utses till krigsdelegationen.

Om en ledamot får varaktigt förhinder när delegationen har trätt i riksdagens ställe, utses en annan riksdagsledamot till ersättare på det sätt som anges i 7 kap. 12 § första stycket.

Ytterligare bestämmelser för riksdagens organ Ytterligare bestämmelser

16 §
Riksdagen får meddela närmare bestämmelser för riksdagens organ. Riksdagen får meddela närmare bestämmelser för riksdagens organ *samt utse representanter i visst fall.*

8.16.2

Riksdagen väljer två representanter för allmänheten och ersättare för dessa i den nämnd för tillsättning av ordinarie domare som avses i 2 § lagen (0000:000) om utnämning av ordinarie domare.

10 kap.

1 §
Regeringen *skall* enligt 10 kap. 6 § regeringsformen fortlöpande informera riksdagen om vad som sker inom ramen för samarbetet i Europeiska unionen. Regeringen *ska* enligt 10 kap. 10 § regeringsformen fortlöpande informera riksdagen om vad som sker inom ramen för samarbetet i Europeiska unionen.

Regeringen *skall* redovisa sitt agerande i Europeiska unionen för riksdagen samt varje år lämna en skrivelse med berättelse över verksamheten i Europeiska unionen till riksdagen. Regeringen *ska* redovisa sitt agerande i Europeiska unionen för riksdagen samt varje år lämna en skrivelse med berättelse över verksamheten i Europeiska unionen till riksdagen.

5 §

För samråd enligt 10 kap. 6 §
regeringsformen *skall* riksdagen
för varje valperiod inom sig
tillsätta en nämnd för
Europeiska unionen (EU-
nämnden).

EU-nämnden *skall* bestå av
ett udda antal ledamöter, lägst
femton.

Vid nämndens sammanträden har varje partigrupp som är
representerad i nämnden rätt att ersätta en ledamot i nämnden med
en ledamot av det utskott vars område berörs av de frågor som
nämndens överläggningar med regeringen rör. Denna rätt har dock
inte en partigrupp som redan har en ledamot eller suppleant i
nämnden som samtidigt är ledamot av det berörda utskottet.

För samråd enligt 10 kap.
10 §
regeringsformen *ska* riksdagen
för varje valperiod inom
sig tillsätta en nämnd för
Europeiska unionen (EU-
nämnden).

EU-nämnden *ska* bestå av ett
udda antal ledamöter, lägst
femton.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

5. Förslag till lag om ändring i lagen (1975:1339) om justitiekanslerns tillsyn

Härigenom föreskrivs att 9 § lagen (1975:1339) om justitiekanslerns tillsyn ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Justitiekanslern får närvara vid domstols eller förvaltningsmyndighets överläggningar, dock utan rätt att yttra sin mening. Han har tillgång till myndighetens protokoll och handlingar.

9 §

Justitiekanslern har rätt att få tillgång till protokoll och handlingar hos domstolar och förvaltningsmyndigheter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

6. Förslag till lag om ändring i lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän

Härigenom föreskrivs att 21 § lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

21 §⁵

Ombudsman *skall* verkställa de utredningsåtgärder som fordras för prövning av klagomål och andra ärenden.

När ombudsman enligt regeringsformens föreskrifter begär upplysningar och yttranden i andra ärenden än dem där han har beslutat att inleda förundersökning, får han förelägga vite om högst 10 000 kronor. Ombudsman får utdöma försuttet vite.

Kan det misstänkas att befattningshavare som omfattas av bestämmelserna om disciplinansvar i lagen (1994:260) om offentlig anställning har gjort sig skyldig till tjänsteförseelse, för vilken disciplinpåföljd bör åläggas, och kan det befaras att en skriftlig underrättelse enligt 17 § nämnda lag inte kan tillställas honom inom två år efter förseelsen, får ombudsman utfärda motsvarande under-

Ombudsman *ska* verkställa de utredningsåtgärder som fordras för prövning av klagomål och andra ärenden.

När ombudsman enligt regeringsformens föreskrifter begär upplysningar och yttranden i andra ärenden än dem där han *eller hon* har beslutat att inleda förundersökning, får han *eller hon* förelägga vite om högst 10 000 kronor. Ombudsman får utdöma försuttet vite.

Kan det misstänkas att befattningshavare som omfattas av bestämmelserna om disciplinansvar i lagen (1994:260) om offentlig anställning har gjort sig skyldig till tjänsteförseelse, för vilken disciplinpåföljd bör åläggas, och kan det befaras att en skriftlig underrättelse enligt 17 § nämnda lag inte kan tillställas honom *eller henne* inom två år efter förseelsen, får ombudsman utfärda mot-

⁵ Senaste lydelse 1997:561.

rättelse. Vad som nu har sagts gäller även för den som omfattas av bestämmelser om disciplinansvar och om motsvarande underrättelse i någon annan författning.

När ombudsman är närvarande vid domstols eller myndighets överläggningar har han ej rätt att yttra sin mening.

svarande underrättelse. Vad som nu har sagts gäller även för den som omfattas av bestämmelser om disciplinansvar och om motsvarande underrättelse i någon annan författning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

7. Förslag till lag om ändring i kommunallagen (1991:900)

Härigenom föreskrivs i fråga om kommunallagen (1991:900)⁶ dels att 3 kap. 9 §, 4 kap. 7 §, 5 kap. 23 och 36 §§ ska ha följande lydelse samt rubriken närmast före 5 kap. 5 § ska lyda "Ordinarie val",

dels att det ska införas tre nya paragrafer, 5 kap. 5 a , 30 a och 34 a §§, samt närmast före 5 kap. 5 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

9 §⁷

Fullmäktige beslutar i ärenden av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt för kommunen eller landstinget, främst

1. mål och riktlinjer för verksamheten,

2. budget, skatt och andra viktiga ekonomiska frågor,

3. nämndernas organisation och verksamhetsformer,

4. val av ledamöter och ersättare i nämnder och beredningar,

5. val av revisorer,

6. grunderna för ekonomiska förmåner till förtroendevalda,

7. årsredovisning och ansvarsfrihet, *samt*

8. folkomröstning i kommunen eller landstinget.

Fullmäktige beslutar i ärenden av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt för kommunen eller landstinget, främst

1. mål och riktlinjer för verksamheten,

2. budget, skatt och andra viktiga ekonomiska frågor,

3. nämndernas organisation och verksamhetsformer,

4. val av ledamöter och ersättare i nämnder och beredningar,

5. val av revisorer,

6. grunderna för ekonomiska förmåner till förtroendevalda,

7. årsredovisning och ansvarsfrihet,

8. folkomröstning i kommunen eller landstinget, *samt*

⁶ Lagen omtryckt 2004:93.

⁷ Senaste lydelse 2006:369.

9. extra val till fullmäktige.

Fullmäktige beslutar också i andra frågor som anges i denna lag eller i andra författningar.

4 kap.**7 §**

Om valet till fullmäktige har upphävts och omval har ägt rum eller om rättelse har skett genom förnyad sammanräkning och mandatfördelningen mellan partierna därvid har ändrats, upphör uppdragen för de förtroendevalda som har valts av fullmäktige två månader efter det att omvalet eller sammanräkningen har avslutats.

När omvalet eller sammanräkningen har avslutats, *skall* fullmäktige förrätta nytt val av förtroendevalda för återstoden av mandattiden.

Om valet till fullmäktige har upphävts och omval har ägt rum eller om rättelse har skett genom förnyad sammanräkning och mandatfördelningen mellan partierna därvid har ändrats, upphör uppdragen för de förtroendevalda som har valts av fullmäktige två månader efter det att omvalet eller sammanräkningen har avslutats. *Detsamma gäller om extra val till fullmäktige har hållits.*

När omvalet eller sammanräkningen eller *extra valet* har avslutats, *ska* fullmäktige förrätta nytt val av förtroendevalda för återstoden av mandattiden.

5 kap.*Extra val***5 a §**

Fullmäktige får besluta om extra val till fullmäktige mellan ordinarie val.

Extra val ska hållas om minst två tredjedelar av de närvarande ledamöterna röstar för det.

Ett beslut om extra val får dock inte fattas förrän sex månader har förflutit från det nyvalda fullmäktiges första sammanträde.

23 §⁸

Ärenden i fullmäktige får väckas av

1. en nämnd,
2. en ledamot genom motion,
3. revisorerna, om ärendet gäller förvaltning som har samband med revisionsuppdraget eller om ärendet gäller granskningen,
4. en fullmäktigeberedning, om fullmäktige har föreskrivit det,
5. den som är folkbokförd i kommunen eller i en kommun inom landstinget, om fullmäktige har beslutat det (medborgarförslag), eller
6. styrelsen i ett sådant företag som avses i 3 kap. 17 och 18 §§, om fullmäktige har beslutat det för särskilda fall.

Ärende om att hålla folk-
omröstning i en viss fråga får i
fullmäktige också väckas av
minst *fem* procent av de röst-
berättigade kommun- eller
landstingsmedlemmarna enligt
lagen (1994:692) om
kommunala folkomröstningar.
Initiativet *skall* vara skriftligt,
ange den aktuella frågan samt
innehålla initiativtagarnas egen-
händiga namnteckningar, namn-
förtydliganden och uppgift om
deras adresser.

Ärende om att hålla folk-
omröstning i en viss fråga får i
fullmäktige också väckas av
minst *tio* procent av de röst-
berättigade kommun- eller
landstingsmedlemmarna enligt
lagen (1994:692) om
kommunala folkomröstningar
(*folkinitiativ*). Initiativet *ska*
vara skriftligt, ange den aktuella
frågan samt innehålla initiativ-
tagarnas egenhändiga namn-
teckningar, *uppgifter om när*
namnteckningarna gjorts, namn-
förtydliganden, *personnummer*
och uppgift om deras adresser.

*Vid beräkningen av antalet
initiativtagare ska endast de
räknas med som har skrivit under
initiativet under den
sexmånadersperiod som föregått
inlämnandet.*

30 a §

*Fullmäktige får besluta om
extra val till fullmäktige utan
föregående beredning.*

⁸ Senaste lydelse 2006:369.

34 a §

Har ett folkinitiativ väckts enligt 23 § andra stycket ska fullmäktige besluta att folkomröstning ska hållas, om

1. den fråga som initiativet avser är sådan att fullmäktige kan besluta om den, och

2. inte minst två tredjedelar av de närvarande ledamöterna röstar mot förslaget.

Vid sådan folkomröstning ska bestämmelserna i 5 kap. 34 § tredje och fjärde styckena tillämpas.

Ett ärende *skall* bordläggas eller återremitteras, om det begärs av minst en tredjedel av de närvarande ledamöterna. Enkelmajoritet krävs dock om ärendet tidigare bordlagts eller återremitterats på detta sätt.

För bordläggning eller återremiss i fråga om val krävs enkel majoritet.

Ett beslut om återremiss *skall* motiveras.

36 §

Ett ärende *ska* bordläggas eller återremitteras, om det begärs av minst en tredjedel av de närvarande ledamöterna. Enkelmajoritet krävs dock om ärendet tidigare bordlagts eller återremitterats på detta sätt.

För bordläggning eller återremiss i fråga om val krävs enkel majoritet. *Ett ärende om extra val ska dock alltid bordläggas första gången det tas upp till behandling.*

Ett beslut om återremiss *ska* motiveras.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

2. Äldre föreskrifter gäller för ärende om att hålla folkomröstning som har väckts före den 1 januari 2011.

8. Förslag till lag om ändring i lagen (1994:261) om fullmaktsanställning

Härigenom föreskrivs att 3 och 19 §§ lagen (1994:261) om fullmaktsanställning ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

En ordinarie domare *skall* anställas med fullmakt. *Regeringen bestämmer* vilka domaranställningar som *skall vara* ordinarie.

Regeringen bestämmer vilka arbetstagare i övrigt som *skall* anställas med fullmakt.

En ordinarie domare *ska* anställas med fullmakt. *I 1 § lagen (0000:000) om utnämning av ordinarie domare anges* vilka domaranställningar som *är* ordinarie.

Regeringen bestämmer vilka arbetstagare i övrigt som *ska* anställas med fullmakt.

19 §

När Högsta domstolen i enlighet med regeringsformen eller någon annan lag prövar frågor om skiljande från anställningen, avstängning eller läkarundersökning, *skall* handläggningen ske på det sätt som föreskrivs för tvistemål. Vid omröstning *skall* föreskrifterna i 29 kap. rättegångsbalken tillämpas.

När Högsta domstolen *eller Regeringsrätten* i enlighet med regeringsformen eller någon annan lag prövar frågor om skiljande från anställningen, avstängning eller läkarundersökning, *ska* handläggningen ske på det sätt som föreskrivs för tvistemål. Vid omröstning *ska* föreskrifterna i 29 kap. rättegångsbalken tillämpas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

9. Förslag till lag om ändring i vallagen (2005:837)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 3 §, 6 kap. 3 § och 14 kap. 9 § vallagen (2005:837) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §

Ordinarie val till riksdagen samt ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige *skall* hållas samma dag. Valdag *skall* vara den *tredje* söndagen i september. Val till Europaparlamentet *skall* hållas i juni vart femte år. Vid omval till riksdagen bestämmer regeringen vilken dag som *skall* vara valdag. Vid omval till landstings- och kommunfullmäktige bestämmer den centrala valmyndigheten, efter samråd med länsstyrelsen, vilken dag som *skall* vara valdag.

Vid extra val enligt 3 kap. 4 § regeringsformen bestämmer regeringen vilken dag som *skall* vara valdag.

Vid extra val enligt 6 kap. 3 § regeringsformen bestämmer riksdagens talman, efter samråd med den centrala valmyndigheten, vilken dag som *skall* vara valdag.

Ordinarie val till riksdagen samt ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige *ska* hållas samma dag. Valdag *ska* vara den *andra* söndagen i september. Val till Europaparlamentet *ska* hållas i juni vart femte år. Vid omval till riksdagen bestämmer regeringen vilken dag som *ska* vara valdag. Vid omval till landstings- och kommunfullmäktige bestämmer den centrala valmyndigheten, efter samråd med länsstyrelsen, vilken dag som *ska* vara valdag.

Vid extra val enligt 3 kap. 11 § regeringsformen bestämmer regeringen vilken dag som *ska* vara valdag.

Vid extra val enligt 6 kap. 5 § regeringsformen bestämmer riksdagens talman, efter samråd med den centrala valmyndigheten, vilken dag som *ska* vara valdag.

Vid extra val enligt 5 kap. 5 a § kommunallagen (1991:900) bestämmer landstings- eller kommunfullmäktige, efter samråd

med den centrala valmyndigheten och länsstyrelsen, vilken dag som ska vara valdag.

6 kap.

3 §

Kandidatnamnen *skall* vara uppförda i nummerordning. Varje kandidat *skall* identifieras så att det framgår vem som avses. Valsedlarna *skall* dessutom vara utformade så att väljarna kan lämna en särskild personröst.

Kandidatnamnen *ska* vara uppförda i nummerordning. Varje kandidat *ska* identifieras så att det framgår vem som avses. Valsedlarna *ska* dessutom vara utformade så att väljarna kan lämna en särskild personröst *och innehålla upplysning om personvalets innebörd.*

14 kap.

9 §

I första hand *skall* ordningen mellan kandidaterna bestämmas på grundval av storleken på varje kandidats personliga röstetal. Personligt röstetal *skall* fastställas bara för en kandidat som fått särskilda personröster till ett antal av minst 8 procent av partiets röstetal i valkretsen.

I första hand *ska* ordningen mellan kandidaterna bestämmas på grundval av storleken på varje kandidats personliga röstetal. Personligt röstetal *ska* fastställas bara för en kandidat som fått särskilda personröster till ett antal av minst 5 procent av partiets röstetal i valkretsen.

Ett personligt röstetal fastställs på grundval av de särskilda personröster som avgivits för kandidaten. Valsedlar på vilka det lämnats särskilda personröster ordnas gruppvis efter partibeteckning. Därefter räknas antalet personröster för varje kandidat i gruppen. En kandidats personliga röstetal är lika med antalet personröster som har lämnats för kandidaten under samma partibeteckning. Den kandidat som har störst personligt röstetal tar första plats i ordningen, den som har näst störst tar andra plats och så vidare enligt samma grund.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

10. Förslag till lag (0000:000) om utnämning av ordinarie domare

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpning

1 § Denna lag avser utnämningen av

1. justitieråd och regeringsråd,
2. president och lagman i hovrätt och kammarrätt,
3. hovrättsråd och kammarrättsråd,
4. lagman, chefsrådmän och rådmän vid tingsrätt och länsrätt,
5. fastighetsråd och miljöråd,
6. ordförande i arrendenämnden och hyresnämnden i Stockholm, Göteborg och Malmö,
7. ordförande i Marknadsdomstolen,
8. ordförande i Arbetsdomstolen, och
9. ordförande i Patentbesvärsträtten.

Domare som avses i första stycket ska vara ordinarie domare.

Förslagsnämnden för tillsättning av ordinarie domare

2 § Tillsättningsärendena ska beredas i en förslagsnämnd som består av ett justitieråd, ett regeringsråd, en ordinarie domare vid en hovrätt, en ordinarie domare vid en kammarrätt, en ordinarie domare vid en tingsrätt, en ordinarie domare vid en länsrätt, en advokat samt två representanter för allmänheten.

För varje ledamot ska det finnas en personlig ersättare. Ledamöter och ersättare förordnas för en tid av högst fyra år. Allmänhetens representanter och ersättare för dessa väljs av riksdagen. Övriga ledamöter och ersättare för dessa förordnas av regeringen på förslag av

1. Högsta domstolen respektive Regeringsrätten när det gäller ledamöter från dessa domstolar,
2. hovrättspresidenterna när det gäller ledamoten från en hovrätt,
3. kammarrättspresidenterna när det gäller ledamoten från en kammarrätt,

4. lagmännen för de tre största tingsrätterna när det gäller ledamoten från en tingsrätt,

5. lagmännen för de tre största länsrätterna när det gäller ledamoten från en länsrätt, och

6. Sveriges advokatsamfund när det gäller ledamoten som är advokat.

Nämnden utser inom sig en ordförande och en vice ordförande.

3 § Nämnden är beslutför när minst fem av ledamöterna, bland dem ordföranden eller vice ordföranden, är närvarande. Vid omröstning gäller 18 § förvaltningslagen (1986:223).

4 § Hos förslagsnämnden ska det finnas ett kansli. I kansliet ska ordinarie eller f.d. ordinarie domare ingå.

Kansliet ska efter nämndens anvisningar bereda tillsättningsärendena samt bedriva ett aktivt och långsiktigt arbete för att tillgodose behovet av domare.

Ärendenas beredning och avgörande

5 § En domarbefattning som ska tillsättas ska först förklaras ledig av förslagsnämnden.

6 § En ledigförklarad befattning ska av intresserade kandidater kunna sökas genom att en ansökan ges in till förslagsnämnden.

Utöver möjligheten att ansöka om en ledigförklarad befattning ska det finnas möjlighet att anmäla ett generellt intresse för de befattningar som anges i 1 §.

Nämnden kan efter samtycke föra upp en kandidat på listan över intresseanmälningar.

7 § Förslagsnämnden ska lämna förslag till regeringen i ärenden om utnämning. Om möjligt ska ett förslag uppta minst tre personer. Förslaget ska vara motiverat. Om nämnden föreslår färre än tre personer ska detta motiveras särskilt.

Nämnden ska inför förslaget beakta alla ansökningar och intresseanmälningar som kommit in eller gjorts inom den ansökningstid som gäller för den aktuella befattningen.

8 § Om ett ärende är så brådskande att nämnden inte hinner sammanträda för att behandla det, får ärendet avgöras genom meddelanden mellan ordföranden och minst så många ledamöter som behövs för beslutförhet. Ett sådant beslut ska anmälas vid nästa sammanträde med nämnden.

Även i andra fall får ärenden avgöras genom meddelanden mellan ledamöterna, om samtliga ledamöter deltar i avgörandet och är ense om utgången.

9 § Ordföranden eller kansliet får begära in förklaringar, upplysningar eller yttranden i ärenden hos nämnden. Ordföranden eller kansliet får också pröva frågor om att lämna ut allmänna handlingar.

10 § För varje beslut ska det finnas en handling som visar dagen för beslutet och beslutets innehåll samt vem som har fattat beslutet, vem som har varit föredragande och vem som har varit med om den slutliga handläggningen utan att delta i avgörandet.

11 § Nämndens förslag i ärenden om utnämning får inte överklagas.

12 § I en arbetsordning eller i ett särskilt beslut får förslagsnämnden meddela de bestämmelser som behövs om nämndens organisation och formerna för nämndens verksamhet i övrigt.

Regeringens beslut

13 § Regeringen är inte bunden av förslagsnämndens förslag. Innan regeringen utnämner någon som inte har föreslagits av förslagsnämnden, ska nämnden beredas tillfälle att yttra sig.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

2. Ledamöter och ersättare ska förordnas så snart som möjligt efter utfärdandet av denna lag. I stället för vad som sägs i 2 § ska vid detta tillfälle tre ledamöter väljas för fyra år, tre ledamöter för tre år och tre ledamöter för två år.

Författningskommentar

1. Förslaget till lag om ändring i regeringsformen

Vi har i kapitel 4 redogjort för våra ställningstaganden när det gäller att göra regeringsformen tydligare och mer överskådlig. Där har också skälen för vårt förslag att i huvudsak bevara regeringsformens disposition angetts.

Vissa andra förändringar som föreslås påverkar också regeringsformens struktur men i mindre omfattning. I vissa kapitel har t.ex. bestämmelsernas inbördes ordning ändrats för att uppnå en tydligare reglering. Här kan nämnas 9 kap. där bestämmelsernas ordningsföljd ändrats i syfte att bättre beskriva budgetprocessen.

Vårt förslag att dela upp bestämmelserna i 11 kap. i två separata kapitel där 11 kap. behandlar rättskipningen och 12 kap. förvaltningen medför dock en förändring av dispositionen. Även införandet av ett kapitel om kommunerna påverkar dispositionen.

I vissa fall har bestämmelser flyttats från ett kapitel till ett annat. Så har exempelvis gjorts med nuvarande 12 kap. 8 § som behandlar justitie- och regeringsrådets rättsliga ställning. Bestämmelsen återfinns i vårt förslag i 11 kap.

I några fall har också bestämmelser som i dag återfinns på lägre konstitutionell nivå än grundlag flyttats till regeringsformen. Här kan som exempel nämnas att huvudregeln om att offentlighet råder i riksdagens kammare föreslås flyttas från 2 kap. 4 § riksdagsordningen till 4 kap. regeringsformen. Omvänt föreslås vissa bestämmelser utgå ur regeringsformen och fortsättningsvis regleras på lagnivå. Detta gäller t.ex. medborgarskapskravet för andra som utövar rättskipningsuppgifter än ordinarie domare i nuvarande 11 kap. 9 § tredje stycket. Slutligen föreslås vissa bestämmelser helt utgå.

Som också nämnts i kapitel 4 har språket i regeringsformen anpassats till det lagspråk som används i dag. Detta innebär t.ex. att

tjänst bytts ut mot *anställning*. Den språkliga anpassningen innefattar vidare bl.a. modernare verbformer, en övergång till *ska* i stället för *skall* och att negationen *inte* används i stället för *icke* och *ej*. Oböjda substantivformer i singularis utan bestämd eller obestämd artikel har som huvudregel anpassats och vi har använt ett könsneutralt språk.

Som framgår av författningsförslagen omfattas inte bara regeringsformen utan också ytterligare ett antal författningar, bl.a. riksdagsordningen, kommunallagen (1991:900) och vallagen (2005:837), av våra förslag. Även dessa förslag kommenteras i författningskommentaren. När det gäller underliggande lagstiftning som kan påverkas av våra ändringsförslag, t.ex. genom att den innehåller hänvisningar till regeringsformen, har någon fullständig genomgång inte gjorts utom i fråga om tryckfrihetsförordningen, yttrandefrihetsgrundlagen, riksdagsordningen, kommunallagen och vallagen.

Språkliga ändringar, av den karaktär som nyss berörts, anmärks endast men kommenteras som huvudregel inte särskilt. Paragrafer som endast ändras marginellt t.ex. genom att *skall* har bytts ut mot *ska* återges ändå för fullständighetens och överskådlighetens skull. Varje kapitel inleds med en kort kommentar om de förändringar som gjorts i kapitlet.

De paragrafer som över huvud taget inte påverkas av våra förslag, varken språkligt, sakligt eller till strukturen, återges inte. Av paragrafregistret i *bilaga 7* framgår hur våra författningsförslag förhåller sig till regeringsformens nuvarande lydelse.

1 kap. Statsskickets grunder

I detta kapitel har några rubriker inte införts. Bestämmelsernas inbördes ordning har behållits. Kapitlet har utökats med en ny paragraf som placerats sist. Paragrafen behandlar Sveriges medlemskap i EU och det internationella samarbetet i bl.a. FN och Europarådet. Vidare har bestämmelserna i 7 § första stycket andra meningen och andra stycket om den kommunala beslutanderätten och beskattningsrätten flyttats till det nya kapitlet om kommunerna, 14 kap.

2 § Den offentliga makten *ska* utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.

Den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd *ska* vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten. *Särskilt ska* det allmänna *trygga* rätten till arbete, bostad och utbildning samt verka för social omsorg och trygghet *och för goda förutsättningar för hälsa*.

Det allmänna *ska* främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer.

Det allmänna *ska* verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden samt värna den enskildes privatliv och familjeliv.

Det allmänna *ska* verka för att alla människor *ska* kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället *och för att barns rätt tas till vara*. Det allmänna *ska* motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller *andra omständigheter* som gäller den enskilde som person.

Samernas och andra etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv *ska* främjas.

I bestämmelsen har vissa ändringar gjorts. Det nuvarande fjärde stycket har delats upp i två stycken.

I andra stycket har uttrycket *trygga rätten till hälsa* ersatts av *verka för goda förutsättningar för hälsa*, som bättre svarar mot det bestämmelsen är avsedd att uttrycka. Ändringen ska ses mot bakgrund av att kritik har framförts mot den nuvarande lydelsen, se t.ex. JO:s remissyttrande i samband med att bestämmelsen infördes, prop. 2001/02:72 s. 23 f. Någon saklig ändring är inte avsedd.

I femte stycket har ett tillägg gjorts som förtydligar det allmänns ansvar för att barns rätt tas till vara. Tillägget ligger i linje med Sveriges internationella åtaganden på området. Skälen för tillägget har behandlats i avsnitt 29.1.2.

Vidare har ett tillägg gjorts i sista stycket som särskilt omnämner samerna i bestämmelsen om etniska, språkliga och religiösa minoriteter. Ändringen har behandlats i avsnitt 29.2.2.

I sista stycket har också uttrycket *bör främjas* bytts mot *ska främjas*. Ändringen har behandlats i avsnitt 29.2.2. Bakgrunden till ändringen är att *ska främjas* bättre återspeglar Sveriges åtaganden enligt bl.a. Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter.

Övriga ändringar i bestämmelsen är endast språkliga.

4 § Riksdagen är folkets främsta företrädare.

Riksdagen stiftar lag, beslutar om skatt till staten och bestämmer hur statens medel *ska* användas. Riksdagen granskar rikets styrelse och förvaltning.

Ändringen i bestämmelsen är endast språklig.

5 § Konungen eller drottning som enligt successionsordningen innehar Sveriges tron är rikets statschef.

Paragrafens andra stycke har utgått som ett led i att regeringsformen görs språkligt könsneutral. I det nuvarande andra stycket anges att vad som i regeringsformen är stadgat om konungen även ska gälla för drottning, om hon är statschef. Det betyder att de bestämmelser som i 5 kap. talar om konungen i dag ska läsas så att de också gäller för drottning som är statschef. Förslaget innebär att det i stället i respektive bestämmelse i 5 kap. uttryckligen ska anges att de avser konungen eller drottning som är statschef.

7 § I riket finns *kommuner på lokal och regional nivå*.

I bestämmelsen har termerna primärkommun och landstingskommun ersatts med kommuner på lokal och regional nivå. Ändringen har behandlats i avsnitt 32.2.5. Ändringen innebär att det inte längre anges i regeringsformen hur de olika kommuntyperna ska betecknas.

Första stycket andra meningen, som i nuvarande lydelse anger att beslutanderätten i kommunerna utövas av valda församlingar, har flyttats till ett nytt särskilt kapitel om kommunerna (14 kap. i förslaget). Detsamma gäller för bestämmelsens nuvarande andra stycke där det anges att kommunerna får ta ut skatt för skötseln av sina uppgifter.

9 § Domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör *offentliga förvaltningsuppgifter ska* i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt *iakta* saklighet och opartiskhet.

I bestämmelsen har uttrycket *fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen* ersatts med *fullgör offentliga förvaltningsuppgifter*. Ändringen är endast avsedd att klargöra att bestämmelsens objektivitets- och normmässighetskrav gäller även privaträttsliga subjekt när de fullgör förvaltningsuppgifter som har överlämnats

till dem enligt nuvarande 11 kap. 6 § (i förslaget 12 kap. 4 §). Övriga ändringar i bestämmelsen är endast språkliga.

10 § Sverige är medlem i Europeiska unionen. Sverige deltar även inom ramen för Förenta nationerna och Europarådet samt i andra sammanhang i internationellt samarbete.

Paragrafen är ny. Genom den klargörs att Sverige är medlem i EU och även i andra sammanhang deltar i internationellt samarbete. Paragrafen har behandlats i avsnitt 30.2.1.

Avsikten med den nya paragrafen är att tydliggöra att Sverige aktivt deltar i ett vidsträckt internationellt samarbete. Att särskilt framhålla medlemskapet i EU samt samarbetet inom FN och Europarådet har ansetts naturligt med hänsyn till omfattningen. Markeringen av medlemskapet i EU ger också uttryck för unionens betydelse i det svenska samhället och innebär att regeringsformen bättre speglar de faktiska förhållandena.

2 kap. Grundläggande fri- och rättigheter

Kapitlet har tillförts rubriker. Kapitlets nuvarande disposition har i stort sett behållits, med undantag för placeringen av bestämmelserna i 12–14 §§ om begränsningar av fri- och rättigheter som i förslaget placerats sist.

Vidare har flera bestämmelser formulerats om så att ordet medborgare inte längre används. Bakgrunden till förändringen har behandlats i avsnitt 29.5.1.

Avsikten är att i texten tydligare ge uttryck för den principiella utgångspunkten att fri- och rättighetsskyddet gäller lika för både svenska medborgare och andra som vistas här. I vissa fall är möjligheterna att begränsa skyddet för andra än svenska medborgare större. Förslaget medför inte några sakliga ändringar i det avseendet (se nuvarande 22 § andra och tredje styckena jämfört med 25 § enligt förslaget). I några fall är det dock nödvändigt att ange att bestämmelserna endast omfattar svenska medborgare. Detta gäller, liksom i dag, skyddet mot åsiktsregistrering, landsförvisning eller annat hinder för att resa in i landet, skyddet för medborgarskapet samt friheten att förflytta sig inom landet och att lämna detta.

Här bör också erinras om att Integritetsskyddskommittén i sitt slutbetänkande *Skyddet för den personliga integriteten* –

Bedömningar och förslag (SOU 2008:3) lämnat vissa förslag som framför allt berör integritetsskyddet i 2 kap.

Opinionsfriheter

1 § Var och en är gentemot det allmänna tillförsäkrad

1. yttrandefrihet: frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor,

2. informationsfrihet: frihet att inhämta och ta emot upplysningar samt att i övrigt ta del av andras yttranden,

3. mötesfrihet: frihet att anordna och delta i sammankomster för upplysning, meningsyttring eller annat liknande syfte eller för framförande av konstnärligt verk,

4. demonstrationsfrihet: frihet att anordna och delta i demonstrationer på allmän plats,

5. föreningsfrihet: frihet att sammansluta sig med andra för allmänna eller enskilda syften, och

6. religionsfrihet: frihet att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion.

I fråga om tryckfriheten och motsvarande frihet att yttra sig i ljudradio, television och i vissa liknande överföringar samt filmer, videogram, ljudupptagningar och andra tekniska upptagningar gäller tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

I tryckfrihetsförordningen finns också bestämmelser om rätt att ta del av allmänna handlingar.

2 § Ingen får av det allmänna tvingas att ge till känna sin åskådning i politiskt, religiöst, kulturellt eller annat sådant hänseende. Inte heller får någon av det allmänna tvingas att delta i sammankomst för opinionsbildning eller i demonstration eller annan meningsyttring eller att tillhöra politisk sammanslutning, trossamfund eller annan sammanslutning för åskådning som avses i första meningen.

3 § Ingen svensk medborgare får utan samtycke antecknas i ett allmänt register enbart på grund av sin politiska åskådning.

Var och en ska i den utsträckning som närmare anges i lag skyddas mot att hans eller hennes personliga integritet kränks genom att uppgifter om honom eller henne registreras med hjälp av automatisk databehandling.

Under rubriken Opinionsfriheter har tre paragrafer samlats. I 1 § har *varje medborgare* bytts mot *var och en*. Bestämmelsen i 2 § har omformulerats från *varje medborgare är gentemot det allmänna skyddad mot till ingen får av det allmänna tvingas*. I 3 § första stycket anges uttryckligen *svensk medborgare* i stället för som i dag *medborgare*. I 3 § andra stycket har uttrycket *var och en* valts

i stället för *varje medborgare* som används i dag. Även i övrigt har vissa språkliga ändringar i bestämmelserna gjorts.

Kroppslig integritet och rörelsefrihet

4 § Dödsstraff får inte förekomma.

5 § Var och en är skyddad mot kroppsstraff. Ingen får heller utsättas för tortyr eller för medicinsk påverkan i syfte att framtvinga eller hindra yttranden.

6 § Var och en är gentemot det allmänna skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp även i andra fall än som avses i 4 och 5 §§. Var och en är dessutom skyddad mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång samt mot undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse och mot hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande.

7 § Ingen svensk medborgare får landsförvisas eller hindras att resa in i riket.

Ingen svensk medborgare som är eller har varit bosatt i riket får fråntas sitt medborgarskap. Det får dock föreskrivas att barn under arton år i fråga om sitt medborgarskap ska följa föräldrarna eller en av dem. Det får även föreskrivas att, i enlighet med överenskommelse med en annan stat, den som sedan födelsen är medborgare även i den andra staten och varaktigt bosatt där förlorar sitt svenska medborgarskap vid arton års ålder eller senare.

8 § Var och en är gentemot det allmänna skyddad mot frihetsberövanden. Den som är svensk medborgare är även i övrigt tillförsäkrad frihet att förflytta sig inom riket och att lämna det.

Under rubriken Kroppslig integritet och rörelsefrihet har fem paragrafer samlats. Bestämmelserna har formulerats om. I 5 § har skyddet omformulerats från *varje medborgare är skyddad mot till var och en är skyddad mot*. I 6 § har *varje medborgare* ersatts med *var och en*. I 7 § har *medborgare* ersatts med *svensk medborgare* och i 8 § har *medborgare* ersatts med *var och en* samt *svensk medborgare*. Bakgrunden till ändringarna har behandlats i den inledande kommentaren till kapitlet.

I 7 § har även en saklig ändring gjorts. Bestämmelsen i det nuvarande andra stycket som möjliggör ett regelverk som går ut på att dubbelt medborgarskap ska undvikas har tagits bort. Bakgrunden till detta är det nu rådande synsättet att dubbelt

medborgarskap accepteras fullt ut, något som också lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap bygger på.

Övriga ändringar i bestämmelserna är endast språkliga.

Rättssäkerhet

9 § Om en annan myndighet än en domstol har berövat någon friheten med anledning av brott eller misstanke om brott, ska han eller hon kunna få frihetsberövandet prövat av domstol utan oskäligt dröjsmål. Detta gäller dock inte när det är fråga om att till Sverige flytta över verkställighet av en frihetsberövande påföljd enligt en dom i en annan stat.

Även den som av någon annan anledning än som anges i första stycket har blivit omhändertagen tvångsvis, ska kunna få omhändertagandet prövat av domstol utan oskäligt dröjsmål. Med prövning av domstol likställs i sådant fall prövning av en nämnd, om nämndens sammansättning är bestämd i lag och ordföranden i nämnden ska vara eller ha varit ordinarie domare.

Har prövningen inte uppdragits åt en myndighet som är behörig enligt första eller andra stycket, ska prövningen göras av allmän domstol.

10 § Ingen får dömas till straff eller annan brottspåföljd för en gärning som inte var belagd med brottspåföljd när den begicks. Inte heller får någon dömas till svårare brottspåföljd för gärningen än den som var föreskriven då. Med brottspåföljd avses här även förverkande och annan särskild rättsverkan av brott.

Skatt eller statlig avgift får inte tas ut i vidare mån än som följer av föreskrifter som gällde när den omständighet inträffade som utlöste skatt- eller avgiftsskyldigheten. Finner riksdagen att det finns särskilda skäl för det, får en lag dock innebära att skatt eller statlig avgift tas ut trots att lagen inte hade trätt i kraft när omständigheten inträffade, om regeringen eller ett riksdagsutskott då hade lämnat ett förslag om det till riksdagen. Med förslag jämställs ett meddelande i skrivelse från regeringen till riksdagen om att ett sådant förslag är att vänta. Vidare får riksdagen föreskriva undantag från första meningen, om riksdagen finner att det av särskilda skäl krävs i samband med krig, krigsfara eller svår ekonomisk kris.

11 § Domstol får inte inrättas för en redan begången gärning och inte heller för en viss tvist eller i övrigt för ett visst mål.

En rättegång ska genomföras rättvist och inom skälig tid. Förhandling vid domstol ska vara offentlig.

Bestämmelserna i 9–11 §§ har getts rubriken Rättssäkerhet.

I 9 § har ordet medborgare ersatts. Där anges i stället *någon* och *den som*. Bakgrunden till denna ändring har behandlats i den inledande kommentaren till kapitlet.

I 10 § har endast språkliga ändringar gjorts.

I 11 § har, förutom språkliga ändringar, en ny regel om rättvis rättegång tillförts andra stycket. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 27.2.

Den svenska rättsordningen innehåller i dag ingen generell grundlagsregel om rätten till domstolsprövning och ett rättvist förfarande. Den överordnade bestämmelsen på området är i stället artikel 6 i Europakonventionen. Syftet med den föreslagna bestämmelsen är att skapa en delvis motsvarande bestämmelse i regeringsformen. Första punkten i artikel 6 har varit vägledande vid utformningen av bestämmelsen. Den föreslagna bestämmelsen sträcker sig dock i ett avseende något längre än Europakonventionen eftersom det skydd som konventionen ger endast omfattar mål om civila rättigheter och skyldigheter eller anklagelse om brott.

Det bör noteras att det relativt vida domstolsbegrepp som tillämpas av Europadomstolen inte förs över till 2 kap. eller till regeringsformen i övrigt. Den föreslagna bestämmelsen anger också att rättegången ska ske inom skäligen tid.

Innehållet i bestämmelsen ska inte kunna begränsas. Den ska även gälla för andra än svenska medborgare här i riket.

Skydd mot diskriminering

12 § Lag eller annan föreskrift får inte innebära att någon missgynnas därför att han eller hon tillhör en minoritet med hänsyn till etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande eller med hänsyn till sexuell läggning.

13 § Lag eller annan föreskrift får inte innebära att någon missgynnas på grund av sitt kön, om inte föreskriften utgör ett led i strävanden att åstadkomma jämställdhet mellan män och kvinnor eller avser värnplikt eller motsvarande tjänsteplikt.

Under rubriken Skydd mot diskriminering återfinns 12 och 13 §§. Bestämmelserna motsvarar nuvarande 15 och 16 §§. Förutom språkliga ändringar har 12 § även ändrats i sak. Bestämmelsen och de föreslagna ändringarna har behandlats i avsnitt 26.2.

Genom ändringen införs i bestämmelsen ett skydd mot diskriminering på grund av sexuell läggning. Sexuell läggning omfattas i dag endast av diskrimineringskyddet i målsättnings-

stadgandet i 1 kap. 2 § regeringsformen. I anslutning till ändringen föreslås en övergångsbestämmelse, se nedan.

Bland de språkliga ändringarna bör särskilt nämnas att ordet *ras* har tagits bort. Riksdagen har uttalat att det saknas vetenskaplig grund för att dela in människor i skilda raser. Inte heller av annat skäl finns någon grund för att använda ordet *ras* om människor. I stället anges bestämmelsens tillämpningsområde som *etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande*. Någon saklig ändring är inte avsedd.

Stridsåtgärder på arbetsmarknaden

14 § En förening av arbetstagare samt arbetsgivare och en förening av arbetsgivare har rätt att vidta stridsåtgärder på arbetsmarknaden, om inte annat följer av lag eller avtal.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 17 §. Uttrycket *fackliga stridsåtgärder* har ersatts med *stridsåtgärder på arbetsmarknaden*. Avsikten är att bättre återspegla att bestämmelsen tar sikte på de stridsåtgärder som vidtas såväl av en arbetstagarorganisation som av en enskild arbetsgivare eller arbetsgivarorganisation (se KU 1973:26 s. 51 f.). Någon saklig ändring är inte avsedd med den nya formuleringen. Övriga ändringar i bestämmelsen är endast språkliga.

Egendomsskydd och allemansrätt

15 § Vars och ens egendom är tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller något annat sådant förfogande eller tåla att det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen.

Den som genom expropriation eller något annat sådant förfogande tvingas avstå sin egendom ska vara tillförsäkrad full ersättning för förlusten. Ersättning ska också vara tillförsäkrad den för vilken det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad på sådant sätt att pågående markanvändning inom berörd del av fastigheten avsevärt försvåras eller att skada uppkommer som är betydande i förhållande till värdet på denna del av fastigheten. Ersättningen ska bestämmas enligt grunder som anges i lag.

Vid inskränkningar i användningen av mark eller byggnad som sker av hälsoskydds-, miljöskydds- eller säkerhetsskäl gäller dock vad som följer av lag i fråga om rätt till ersättning.

Alla ska ha tillgång till naturen enligt allemansrätten oberoende av vad som föreskrivits ovan.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 18 §. I första stycket har ordet *medborgare* bytts ut mot *vars och ens*. Bakgrunden till detta har behandlats i den inledande kommentaren till kapitlet.

Övriga ändringar i sak har behandlats i avsnitt 28.2 och innebär följande. I andra stycket första meningen har ordet *full* förts in före *ersättning* för att tydliggöra huvudprincipen om full ersättning vid expropriativa ingrepp. Som en följd av denna ändring har ordet *sådan* tagits bort i andra stycket andra meningen. Vidare har ett nytt tredje stycke införts rörande rätten till ersättning vid inskränkningar i användningen av mark eller byggnad som sker av hälsoskydds-, miljöskydds- eller säkerhetsskäl. Vid sådana inskränkningar gäller, enligt det nya tredje stycket, vad som följer av lag i fråga om rätt till ersättning. Ändringarna i bestämmelsen i övrigt är endast språkliga.

Upphovsrätt

16 § Författare, konstnärer och fotografer äger rätt till sina verk enligt bestämmelser som meddelas i lag.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 19 §.

Näringsfrihet

17 § Begränsningar i rätten att driva näring eller utöva yrke får införas endast för att skydda angelägna allmänna intressen och aldrig i syfte enbart att ekonomiskt gynna vissa personer eller företag.

Samernas rätt att bedriva renskötsel regleras i lag.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 20 §.

Utbildning och forskning

18 § Alla barn som omfattas av den allmänna skolplikten har rätt till kostnadsfri grundläggande utbildning i allmän skola. Det allmänna ska svara också för att högre utbildning finns.

Forskningens frihet är skyddad enligt bestämmelser som meddelas i lag.

Bestämmelsens första stycke motsvarar nuvarande 21 §. I paragrafens andra stycke finns en ny bestämmelse som rör skyddet för forskningens frihet. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 29.3.2.

Av bestämmelsen följer att det ska finnas lagstiftning till skydd för forskningens frihet. Att närmare bestämma innehållet i skyddet ankommer på riksdagen. Kravet på att föreskrifterna ska meddelas i lag innebär bl.a. att riksdagen inte kan delegera föreskriftsmakt avseende dessa frågor. Det finns alltså inte något utrymme för regeringen att meddela förordningar här.

Europakonventionen

19 § Lag eller annan föreskrift får inte meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 23 §. Ändringen i bestämmelsen är endast språklig.

Förutsättningar för begränsningar av fri- och rättigheter

20 § Följande fri- och rättigheter får, i den utsträckning som medges i 21–24 §§, begränsas genom lag:

1. yttrandefriheten, informationsfriheten, mötesfriheten, demonstrationsfriheten och föreningsfriheten (1 § första stycket 1–5),
2. skyddet mot annat kroppsligt ingrepp än som avses i 4 och 5 §§, mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång samt mot intrång i förtroliga försändelser och meddelanden (6 §),
3. rörelsefriheten (8 §), och
4. offentligheten vid domstolsförhandling (11 § andra stycket andra meningen).

Efter bemyndigande i lag får de i första stycket angivna fri- och rättigheterna begränsas genom annan författning i de fall som anges i 8 kap. 5 § och i fråga om förbud att röja sådant som någon fått kännedom om i allmän tjänst eller under utövande av tjänsteplikt. I samma ordning får mötesfriheten och demonstrationsfriheten begränsas även i de fall som anges i 24 § första stycket andra meningen.

Bestämmelsen motsvarar i sak nuvarande 12 § första stycket. Hänvisningen till nuvarande 15 och 16 §§ rörande förbud mot diskriminering i vissa fall har tagits bort. Dessa bestämmelser ska dock, liksom vid all normgivning, fortfarande tillämpas i fall som innebär begränsningar av fri- och rättigheter.

Vidare har delegationsbestämmelsen i andra stycket anpassats till de ändringar som föreslås när det gäller 8 kap. om lagar och andra föreskrifter och till den ändrade numrering som 2 kap. har i förslaget. Det kan noteras att lydelsen av 8 kap. 5 § (nuvarande 8 kap. 10 §) ändrats. Även vissa andra redaktionella ändringar i bestämmelsen har gjorts.

21 § Begränsningar enligt 20 § får göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsningen får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 12 § andra stycket. Hänvisningen i paragrafen har justerats som en följd av de omflyttningar som gjorts i kapitlet. Ändringarna i bestämmelsen är endast redaktionella och språkliga.

22 § Ett förslag till lag enligt 20 § ska, om det inte avslås av riksdagen, på yrkande av lägst tio av dess ledamöter vila i minst tolv månader från det att det första utskottsytttrandet över förslaget anmäldes i riksdagens kammare. Riksdagen får dock anta förslaget direkt, om minst fem sjättedelar av de röstande enas om beslutet.

Första stycket gäller inte förslag till lag om fortsatt giltighet i högst två år av lag. Det gäller inte heller förslag till lag som enbart rör

1. förbud att röja sådant som någon har fått kännedom om i allmän tjänst eller under utövande av tjänsteplikt och vars hemlighållande är nödvändigt med hänsyn till något av de intressen som anges i 2 kap. 2 § tryckfrihetsförordningen,
2. husrannsakan eller liknande intrång, eller
3. frihetsstraff som påföljd för viss gärning.

Konstitutionsutskottet prövar för riksdagens del om första stycket är tillämpligt i fråga om ett visst lagförslag.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 12 § tredje–femte styckena. Hänvisningen i paragrafen har justerats som en följd av de omflyttningar som gjorts i kapitlet. Ändringarna i bestämmelsen är endast redaktionella och språkliga.

23 § Yttrandefriheten och informationsfriheten får begränsas med hänsyn till rikets säkerhet, folkförsörjningen, allmän ordning och säkerhet, enskildas anseende, privatlivets helgd eller förebyggandet och beivrandet av brott. Vidare får friheten att yttra sig i närings-

verksamhet begränsas. I övrigt får begränsningar av yttrandefriheten och informationsfriheten göras endast om särskilt viktiga skäl föranleder det.

Vid bedömandet av vilka begränsningar som får göras med stöd av första stycket ska särskilt beaktas vikten av vidaste möjliga yttrandefrihet och informationsfrihet i politiska, religiösa, fackliga, vetenskapliga och kulturella angelägenheter.

Att meddela föreskrifter som utan avseende på yttrandens innehåll närmare reglerar ett visst sätt att sprida eller ta emot yttranden anses inte som en begränsning av yttrandefriheten och informationsfriheten.

24 § Mötesfriheten och demonstrationsfriheten får begränsas av hänsyn till ordning och säkerhet vid sammankomsten eller demonstrationen eller till trafiken. I övrigt får dessa friheter begränsas endast av hänsyn till rikets säkerhet eller för att motverka farsot.

Föreningsfriheten får begränsas endast när det gäller sammanslutningar vilkas verksamhet är av militär eller liknande natur eller innebär förföljelse av en folkgrupp på grund av etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande.

Bestämmelsen i 23 § motsvarar nuvarande 13 §. Ändringarna i bestämmelsen är endast redaktionella och språkliga. Bestämmelsen i 24 § motsvarar nuvarande 14 §. I bestämmelsens andra stycke har ordet *ras* tagits bort. Som nämnts i kommentaren till 12 § har uttrycket *annat liknande förhållande* i stället valts. Där har också bakgrunden till ändringen behandlats mer ingående. Se vidare avsnitt 26.2.1. Någon saklig ändring är inte avsedd.

25 § För andra än svenska medborgare här i riket får särskilda begränsningar göras genom lag i fråga om följande fri- och rättigheter:

1. yttrandefriheten, informationsfriheten, mötesfriheten, demonstrationsfriheten, föreningsfriheten och religionsfriheten (1 § första stycket),

2. skyddet mot tvång att ge till känna åskådning (2 § första meningen),

3. skyddet mot kroppsligt ingrepp även i annat fall än som avses i 4 och 5 §§, mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång samt mot intrång i förtroliga försändelser och meddelanden (6 §),

4. skyddet mot frihetsberövande (8 § första meningen),

5. rätten till domstolsprövning av frihetsberövande av annan anledning än brott eller misstanke om brott (9 § andra och tredje styckena),

6. offentligheten vid domstolsförhandling (11 § andra stycket andra meningen),

7. författares, konstnärers och fotografers rätt till sina verk (16 §),

8. rätten att driva näring eller utöva yrke (17 §),

9. skyddet för forskningens frihet (18 § andra stycket), och
10. skyddet mot ingrepp på grund av åskådning (21 § tredje meningen).

På sådana föreskrifter om särskilda begränsningar som avses i första stycket ska 22 § första stycket, andra stycket första meningen samt tredje stycket tillämpas.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 22 § andra och tredje styckena. Första stycket i nuvarande 22 § har utgått som en följd av de omarbetningar av kapitlet som gjorts för att det tydligare ska framgå att rättighetsskyddet som huvudregel är detsamma för svenska medborgare och andra här i riket, se avsnitt 29.5.2.

Vidare har ordet *utlänningar* ersatts av uttrycket *andra än svenska medborgare*. Bestämmelsen har också tillförts en ny punkt (9) som en följd av den nya regeln i 18 § andra stycket om forskningens frihet.

3 kap. Riksdagen

I detta kapitel har rubriker införts. Här kan vidare nämnas att bestämmelsen om parti i valsammanhang har lyfts fram från 7 § till 1 § och placerats i anslutning till reglerna om riksdagens bildande. De nuvarande bestämmelserna i 2 § om rösträtt och i 10 § om valbarhet har förts samman till en ny 4 §. Vidare har bestämmelserna i nuvarande 5 § om när den nyvalda riksdagen ska samlas placerats efter bestämmelserna i 6–9 §§ om indelningen i valkretsar och fördelningen av mandaten. Den bärande tanken bakom dessa ändringar är att bestämmelsernas ordningsföljd också tidsmässigt ska spegla hur riksdagen bildas.

Riksdagens bildande och sammansättning

1 § Riksdagen utses genom fria, hemliga och direkta val.

Vid sådant val sker röstning på parti med möjlighet för väljarna att lämna särskild personröst.

Med parti avses varje sammanslutning eller grupp av väljare, som uppträder i val under särskild beteckning.

Bestämmelsens första stycke motsvarar nuvarande 1 § första stycket första meningen. Andra stycket motsvarar nuvarande 1 § första stycket andra meningen. Tredje stycket motsvarar nuvarande 7 § första stycket andra meningen. Förändringarna är avsedda att

göra regleringen tydligare och sakligt sett mer sammanhängande. Någon ändring i sak är inte avsedd.

2 § Riksdagen består av en kammare med 349 ledamöter. För ledamöterna ska det finnas ersättare.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 1 § andra stycket. Ändringarna är endast språkliga och redaktionella.

Ordinarie val

3 § Ordinarie val till riksdagen hålls vart fjärde år.

Ändringen i bestämmelsen är endast språklig.

Rösträtt och valbarhet

4 § Rösträtt vid val till riksdagen har varje svensk medborgare som är eller någon gång har varit bosatt i riket och har fyllt arton år.

Endast den som uppfyller villkoren för rösträtt kan vara ledamot av riksdagen eller ersättare för ledamot.

Frågan om någon har rösträtt avgörs på grundval av en före valet upprättad röstlängd.

Bestämmelsens första stycke motsvarar nuvarande 2 § första stycket. Andra stycket motsvarar nuvarande 10 §. Tredje stycket motsvarar nuvarande 2 § andra stycket. Ändringarna i bestämmelsen är endast redaktionella och språkliga.

Valkretsar

5 § För val till riksdagen är riket indelat i valkretsar.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 6 § första stycket.

Mandatfördelningen mellan valkretsarna

6 § Av mandaten i riksdagen är 310 fasta valkretsmandat och 39 utjämningsmandat.

De fasta valkretsmandaten fördelas mellan valkretsarna på grundval av en beräkning av förhållandet mellan antalet röstberättigade i varje valkrets och antalet röstberättigade i hela riket. Fördelningen fastställs för fyra år i sänder.

Första stycket motsvarar nuvarande 6 § andra stycket. Andra stycket motsvarar nuvarande 6 § tredje stycket. Ändringarna i bestämmelsen är endast redaktionella och språkliga.

Mandatfördelningen mellan partierna

7 § Mandaten fördelas mellan partier.

Endast partier som har fått minst fyra procent av rösterna i hela riket får delta i fördelningen av mandaten. Ett parti som har fått färre röster får dock delta i fördelningen av de fasta valkretsmandaten i en valkrets där partiet har fått minst tolv procent av rösterna.

Bestämmelsen är oförändrad förutom på en punkt. Definitionen av parti, som i nuvarande lydelse finns i bestämmelsens första stycke andra mening, har flyttats till 1 § tredje stycket. Ändringen är endast redaktionell.

8 § De fasta valkretsmandaten fördelas på varje valkrets proportionellt mellan partierna på grundval av valresultatet i valkretsen.

Utjämningsmandaten fördelas mellan partierna så, att fördelningen av alla mandat i riksdagen, med undantag av de fasta valkretsmandat som har tillfallit ett parti med mindre än fyra procent av rösterna, blir proportionell mot de i fördelningen deltagande partiernas röstetal i hela riket. Har ett parti vid fördelningen av de fasta valkretsmandaten fått flera mandat än som motsvarar den proportionella representationen i riksdagen för partiet, bortses vid fördelningen av utjämningsmandaten från partiet och de fasta valkretsmandat som det har fått. Sedan utjämningsmandaten har fördelats mellan partierna, tillförs de valkretsar.

Vid mandatfördelningen mellan partierna används uddatalsmetoden med första divisorn jämkad till 1,4.

9 § För varje mandat som ett parti har fått utses en riksdagsledamot samt ersättare för honom eller henne.

Ändringarna i 8 och 9 §§ är endast språkliga.

Valperiod

10 § Varje val gäller för tiden från det att den nyvalda riksdagen har samlats till dess den närmast därefter valda riksdagen samlas.

Den nyvalda riksdagen samlas på den femtonde dagen efter valdagen, dock tidigast på den fjärde dagen efter det att valresultatet har kungjorts.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5 §. Första och andra styckena har dock kastats om och meningen *Denna tid är riksdagens valperiod.* har utgått och återspeglas i stället i paragrafrubriken. Någon saklig ändring är inte avsedd.

Extra val

11 § Regeringen får besluta om extra val till riksdagen mellan ordinarie val. Extra val ska hållas inom tre månader efter beslutet.

Efter val till riksdagen får regeringen inte besluta om extra val förrän tre månader har gått från den nyvalda riksdagens första sammanträde. Regeringen får inte heller besluta om extra val under den tid då dess ledamöter, efter det att samtliga har entledigats, uppehåller sina befattningar till dess en ny regering ska tillträda.

Bestämmelser om extra val i visst fall finns i 6 kap. 5 §.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 §. Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

Överklagande av val

12 § Val till riksdagen får överklagas hos en av riksdagen utsedd valprövningsnämnd. Nämndens beslut får inte överklagas.

Den som har valts till riksdagsledamot utövar sitt uppdrag även om valet har överklagats. Ändras valet, intar en ny ledamot sin plats så snart ändringen har kungjorts. Det gäller också för ersättare.

Valprövningsnämnden består av en ordförande, som ska vara eller ha varit ordinarie domare och som inte får tillhöra riksdagen, och sex andra ledamöter. Ledamöterna väljs efter varje ordinarie val, så snart valet har vunnit laga kraft, för tiden till dess nytt val till nämnden har ägt rum. Ordföranden väljs särskilt.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 11 §. Regeln om att Valprövningsnämndens beslut inte får överklagas har flyttats från det sista stycket till det första. Ändringarna i bestämmelsen är endast redaktionella och språkliga.

Ytterligare bestämmelser

13 § Ytterligare bestämmelser i de ämnen som anges i 1 § tredje stycket och 3–12 §§ samt om utseende av ersättare för riksdagsledamöterna meddelas i riksdagsordningen eller annan lag.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 12 §. Hänvisningen till andra paragrafer har justerats som en följd av de omflyttningar som har gjorts i kapitlet.

4 kap. Riksdagsarbetet

Även i detta kapitel har rubriker tillförts. Två i regeringsformen nya bestämmelser om uppföljning och utvärdering respektive offentligheten vid riksdagens sammanträden har förts in, se i 8 och 9 §§.

Riksmöte

1 § Riksdagen sammanträder till riksmöte *varje år*. Riksmötet *hålls* i Stockholm, om *inte* riksdagen eller talmannen bestämmer annat av hänsyn till riksdagens säkerhet eller frihet.

Talmannen

2 § Riksdagen *väljer* inom sig för varje valperiod en talman samt en förste, en andre och en tredje vice talman.

I 1 och 2 §§ har endast språkliga ändringar gjorts.

Utskotten

3 § Riksdagen väljer inom sig utskott, däribland ett konstitutionsutskott och ett finansutskott, enligt bestämmelser i riksdagsordningen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3 § andra stycket första meningen. Nuvarande 3 § första stycket återfinns i 4 § och det nuvarande andra styckets andra mening i 5 §.

Rätten att väcka förslag

4 § Regeringen och varje riksdagsledamot får, i enlighet med *bestämmelser* i riksdagsordningen, väcka förslag i fråga om allt som kan komma under riksdagens prövning, om *inte* annat *anges* i denna regeringsform.

Ärendenas beredning

5 § *Ett ärende som har väckts av regeringen eller en riksdagsledamot bereds av ett utskott innan det avgörs, om inte annat anges i denna regeringsform.*

Bestämmelsen i 4 § motsvarar nuvarande 3 § första stycket. Bestämmelsen i 5 § motsvarar nuvarande 3 § andra stycket andra meningen. Ändringarna i bestämmelserna är endast språkliga.

Ärendenas avgörande

6 § *När ett ärende ska avgöras i kammaren, får varje riksdagsledamot och varje statsråd yttra sig. Närmare bestämmelser om detta meddelas i riksdagsordningen.*

I riksdagsordningen meddelas också bestämmelser om jäv.

7 § *Vid omröstning i kammaren gäller som riksdagens beslut den mening som mer än hälften av de röstande enas om, om inte något annat anges i denna regeringsform eller, beträffande frågor som hör till förfarandet i riksdagen, i huvudbestämmelse i riksdagsordningen. Bestämmelser om förfarandet vid lika röstetal meddelas i riksdagsordningen.*

Bestämmelsen i 6 § motsvarar nuvarande 4 §. Bestämmelsen i 7 § motsvarar nuvarande 5 §. Ändringarna i bestämmelserna är endast språkliga.

Uppföljning och utvärdering

8 § *Varje utskott följer upp och utvärderar riksdagsbeslut inom utskottets ämnesområde.*

Bestämmelsen är ny. Den har överförts från 4 kap. 18 § riksdagsordningen samt omformulerats något. Ändringen har behandlats i avsnitt 19.3.2.

Genom bestämmelsen slås fast att varje utskott ska följa upp och utvärdera riksdagsbeslut inom sitt ämnesområde. Genom att bestämmelsen införs i regeringsformen tydliggörs ytterligare riksdagens ansvar för uppföljning och utvärdering av tidigare riksdagsbeslut. Den närmare regleringen rörande uppföljning och utvärdering finns i riksdagsordningen.

Offentlighet i kammaren

9 § *Sammanträden i kammaren är offentliga.*

Ett sammanträde får dock hållas inom stängda dörrar enligt bestämmelser i riksdagsordningen.

Bestämmelsen är ny. Den har överförts från 2 kap. 4 § riksdagsordningen. Ändringen har behandlats i avsnitt 37.2.2. Genom att bestämmelsen tas in i regeringsformen understryks dess principiella vikt ytterligare. Möjligheten till stängda dörrar regleras i riksdagsordningen, vilket framgår av andra stycket. Enligt bestämmelsen i riksdagsordningen kan riksdagen, och i vissa fall regeringen, besluta om stängda dörrar.

Som en följd av att delar av 2 kap. 4 § riksdagsordningen förs in i regeringsformen har vissa följdändringar gjorts i den bestämmelsen. Ändringarna behandlas i kommentaren till 2 kap. 4 § riksdagsordningen.

Ledamöternas ställning

10 § *Riksdagsledamöter och ersättare får fullgöra uppdrag som ledamot utan att hindras av tjänsteuppgift eller annan sådan skyldighet.*

11 § *En riksdagsledamot eller en ersättare får inte lämna sitt uppdrag utan att riksdagen har medgett det.*

När det finns anledning till det, ska Valprövningsnämnden själv pröva om en ledamot eller en ersättare är behörig enligt 3 kap. 4 § andra stycket. Den som förklaras obehörig är därmed skild från sitt uppdrag.

En ledamot eller en ersättare får i annat fall skiljas från uppdraget endast om han eller hon genom brott har visat sig *uppenbart* olämplig för uppdraget. Beslut om detta fattas av domstol.

12 § *Talan får inte väckas mot den som utövar eller har utövat uppdrag som riksdagsledamot på grund av hans eller hennes yttranden eller gärningar under utövandet av uppdraget, utan att riksdagen har medgett det genom ett beslut som minst fem sjättedelar av de röstande har enats om. Detsamma gäller i fråga om frihetsberövande eller förbud att resa inom riket.*

Misstänks en riksdagsledamot för brott i annat fall, ska bestämmelser i lag om gripande, anhållande eller häktning tillämpas endast om han eller hon erkänner brottet eller har tagits på bar gärning eller om det är fråga om ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år.

13 § Under *den* tid som en riksdagsledamot är riksdagens talman eller tillhör regeringen utövas hans *eller hennes* uppdrag som riksdagsledamot av *en* ersättare. Riksdagen kan i riksdagsordningen föreskriva att *en* ersättare *ska* träda i *en* riksdagsledamots ställe när *han* *eller hon* är ledig.

Bestämmelserna i 10 § och 12 § första stycket gäller även för talmannen och hans *eller hennes* uppdrag.

För *en* ersättare som utövar uppdrag som riksdagsledamot gäller bestämmelserna om ledamot.

Under rubriken Ledamöternas ställning har fyra paragrafer samlats. Bestämmelsen i 10 § motsvarar nuvarande 6 §, 11 § motsvarar nuvarande 7 §, 12 § motsvarar nuvarande 8 § och 13 § motsvarar nuvarande 9 §.

Ändringarna i 10–13 §§ är redaktionella och språkliga, bl.a. har hänvisningarna i 10 och 13 §§ justerats som en följd av de omflyttningar som gjorts i kapitlet. Någon saklig ändring är inte avsedd.

I den nya bestämmelsen i 10 kap. 14 § finns en hänvisning till 12 § i detta kapitel. Förhållandet mellan bestämmelserna har behandlats i avsnitt 36.2.2.

5 kap. Statschefen

I detta kapitel har inte några rubriker lagts till. I syfte att få en bättre upptakt till kapitlet har en ny första paragraf lagts till som anger vem som är Sveriges statschef.

Av 1 kap. 5 § andra stycket regeringsformen framgår i dag att vad som i regeringsformen är stadgat om konungen även ska gälla för drottning som är statschef. Det betyder att de bestämmelser i 5 kap. som talar om konungen ska läsas så att de också gäller för drottning som är statschef. I vårt förslag har 1 kap. 5 § andra stycket utgått. Ändringen av bestämmelsen är ett led i att regeringsformen görs språkligt könsneutral.

Ändringen innebär att det i stället i respektive bestämmelse i 5 kap. anges att den avser *konungen eller drottning som är statschef*. Att endast skriva *konungen eller drottningen* har inte ansetts möjligt då bestämmelserna endast syftar på drottning som enligt successionsordningen innehar Sveriges tron. En till synes enklare lösning skulle kunna ha varit att genomgående använda termen statschefen. Enligt regeringsformens förarbeten inkluderar dock

termen statschef i regeringsformen inte bara konung och drottning som innehar tronen utan även riksföreståndare. Ett exempel på detta är bestämmelsen om ordförandeskap i Utrikesnämnden i nuvarande 10 kap. 7 § andra stycket. Detta innebär att det inte är möjligt att konsekvent använda termen statschef utan att vissa sakliga förskjutningar uppstår, t.ex. när det gäller bestämmelsen om rättslig immunitet i 8 § (nuvarande 7 §).

1 § Av 1 kap. 5 § framgår att konungen eller drottning som enligt successionsordningen innehar Sveriges tron är rikets statschef.

Paragrafen är ny. Av paragrafen framgår vem som är statschef, något som i dag endast anges i 1 kap.

2 § Som statschef får endast den tjänstgöra som är svensk medborgare och har fyllt arton år. Han eller hon får inte samtidigt vara statsråd eller utöva uppdrag som talman eller riksdagsledamot.

Bestämmelsens andra stycke har flyttats och återfinns i förslaget i 3 § andra stycket. Ändringarna i bestämmelsen i övrigt är endast språkliga.

3 § Statschefen ska hållas underrättad om rikets angelägenheter av statsministern. När det behövs sammanträder regeringen i konselj under statschefens ordförandeskap.

Statschefen ska samråda med statsministern, innan han eller hon reser utomlands.

Bestämmelsens första stycke motsvarar nuvarande 1 §. Det andra stycket motsvarar nuvarande 2 § andra stycket. Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

4 § Om konungen eller drottning som är statschef är förhindrad att fullgöra sina uppgifter, inträder enligt gällande tronföljd medlem av konungahuset, som inte är förhindrad, för att som tillfällig riksföreståndare fullgöra statschefens uppgifter.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3 §. Den uppräkningslista av olika förhinder som finns i den nuvarande lydelsen har tagits bort. Eftersom *annan orsak* anges utgöra ett hinder fyller uppräkningslistan inte någon egentlig funktion. Någon saklig ändring är inte avsedd. Uttrycket *konungen eller drottning som är statschef* har behandlats i den inledande kommentaren till kapitlet.

5 § Om konungahuset utlocknar *väljer* riksdagen en riksföreståndare som *ska* fullgöra statschefens uppgifter tills vidare. Riksdagen *väljer* samtidigt en vice riksföreståndare.

Detsamma gäller om konungen *eller drottning som är statschef* dör eller avgår och tronföljaren ännu *inte* har fyllt *arton* år.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 §. Uttrycket *konungen eller drottning som är statschef* har behandlats i den inledande kommentaren till kapitlet. Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

6 § Om konungen *eller drottning som är statschef inte har fullgjort* eller *kunnat* fullgöra sina uppgifter *under sex månaders tid*, *ska* regeringen anmäla det till riksdagen. Riksdagen *beslutar* om konungen *eller drottningen ska* anses ha avgått.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5 §. Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga. Uttrycket *konungen eller drottning som är statschef* har behandlats i den inledande kommentaren till kapitlet.

7 § Riksdagen kan *välja* någon att efter regeringens förordnande tjänstgöra som tillfällig riksföreståndare när ingen med behörighet enligt 4 eller 5 § kan tjänstgöra.

Talmannen eller, *om han eller hon har förhinder*, vice talman tjänstgör efter regeringens förordnande som tillfällig riksföreståndare, när ingen annan behörig kan tjänstgöra.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 6 §. Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

8 § Konungen *eller drottning som är statschef* kan *inte* åtalas för sina gärningar. *En* riksföreståndare kan *inte* åtalas för sina gärningar som statschef.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7 §. Uttrycket *konungen eller drottning som är statschef* har behandlats i den inledande kommentaren till kapitlet.

I den nya bestämmelsen i 10 kap. 14 § ges en hänvisning till 8 § i detta kapitel. Förhållandet mellan bestämmelserna har behandlats i avsnitt 36.2.2.

6 kap. Regeringen

I kapitlet har rubriker införts. Redaktionellt har bestämmelsen i nuvarande 9 § om statsråden flyttats fram till 2 §. Vidare har bestämmelsen om ställföreträdare för statsministern flyttats från det nuvarande 7 kap. till 10 §. I kapitlet har också införts en ny bestämmelse om statsministeromröstning efter val. Den finns i 3 §.

Regeringens sammansättning

1 § Regeringen består av statsministern och övriga statsråd.

Statsministern utses *enligt bestämmelserna i 4–6 §§*. Statsministern tillsätter övriga statsråd.

Hänvisningen i bestämmelsens andra stycke har ändrats till följd av den förändrade numreringen av övriga bestämmelser i kapitlet.

2 § *Statsråden ska vara svenska medborgare.*

Ett statsråd får inte inneha någon anställning. Han eller hon får inte heller inneha något uppdrag eller utöva någon verksamhet som kan rubba förtroendet för honom eller henne.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 9 §. En ändring har dock gjorts i bestämmelsens första stycke. I den nuvarande bestämmelsen finns ett krav på att statsråden ska ha varit svenska medborgare sedan minst tio år. Enligt den föreslagna bestämmelsen ställs endast krav på att statsråden ska vara svenska medborgare. Ändringen har behandlats i avsnitt 35.2. Övriga ändringar i paragrafen är endast språkliga.

Statsministeromröstning efter val

3 § *En nyvald riksdag ska senast två veckor efter det att den samlats genom omröstning pröva frågan om statsministern har tillräckligt stöd i riksdagen. Om mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar nej på denna fråga, ska statsministern entledigas.*

Omröstningen ska inte hållas om statsministern redan har entledigats.

Bestämmelsen är ny. Den innebär att en omröstning ska hållas i riksdagen efter varje val för att pröva frågan om statsministern har tillräckligt stöd i riksdagen. Med tillräckligt stöd avses det stöd som förutsätts enligt bestämmelserna om regeringsbildning i 4 § andra stycket. Det innebär att statsministern kan sitta kvar så länge inte

en majoritet av riksdagens ledamöter, dvs. minst 175 ledamöter, röstar mot honom eller henne.

Andra stycket innebär en erinran om att omröstningen endast ska hållas om inte statsministern redan har entledigats som ett resultat av en misstroendeförklaring eller har avgått på egen begäran. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 18.2.

Regeringsbildningen

4 § När *en* statsminister *ska* utses, kallar talmannen företrädare för varje partigrupp inom riksdagen till samråd. Talmannen överlägger med vice talmännen och *lämnar* sedan förslag till riksdagen.

Riksdagen *ska* senast *inom fyra dagar*, utan beredning i utskott, pröva förslaget genom omröstning. *Om* mer än hälften av riksdagens ledamöter *röstar* mot förslaget, är det förkastat. I annat fall är det godkänt.

5 § Förkastar riksdagen talmannens förslag, *ska förfarandet enligt 4 § upprepas*. Har riksdagen fyra gånger förkastat talmannens förslag, *ska* förfarandet avbrytas och *återupptas* först sedan val till riksdagen har hållits. *Om inte* ordinarie val ändå *ska* hållas inom tre månader, *ska* extra val *hållas* inom samma tid.

6 § När riksdagen har godkänt *ett* förslag om ny statsminister, *ska statsministern* så snart det kan ske *anmäla* de *övriga* statsråden för riksdagen. Därefter äger regeringsskifte rum vid en särskild konselj inför statschefen eller, *om statschefen har förbinder*, inför talmannen. Talmannen *ska alltid kallas* till konseljen.

Talmannen utfärdar förordnande för statsministern på riksdagens vägnar.

Under rubriken Regeringsbildningen har tre paragrafer samlats. Bestämmelsen i 4 § motsvarar nuvarande 2 §, 5 § motsvarar nuvarande 3 § och 6 § motsvarar nuvarande 4 §. Ändringarna i bestämmelserna är endast språkliga och redaktionella.

Entledigande av statsministern eller annat statsråd

7 § Förklarar riksdagen att statsministern eller *något* annat statsråd *inte har* riksdagens förtroende, *ska* talmannen entlediga statsrådet. *Om* regeringen kan *besluta* om extra val till riksdagen *och gör det* inom en vecka från misstroendeförklaringen, *ska något entledigande dock inte ske*.

I 3 § finns bestämmelser om entledigande av statsministern med anledning av en statsministeromröstning efter val.

8 § *Ett* statsråd *ska* entledigas om han *eller hon* begär det, statsministern av talmannen och *ett* annat statsråd av statsministern. Statsministern får även i *andra* fall entlediga statsråd.

9 § Om statsministern entledigas eller dör, *ska* talmannen entlediga *de* övriga statsråden.

Tre paragrafer har samlats under rubriken Entledigande av statsministern eller annat statsråd. Bestämmelsen i 7 § motsvarar nuvarande 5 §, 8 § motsvarar nuvarande 6 § och 9 § motsvarar nuvarande 7 §.

I 7 § har lagts till ett nytt stycke med en erinran om att det även i 3 § finns bestämmelser om när statsministern ska entledigas.

Övriga ändringar i bestämmelserna är endast språkliga och redaktionella.

Ställföreträdare för statsministern

10 § Statsministern kan *bland* de övriga statsråden *utse* någon att i egenskap av ställföreträdare vid *förhinder* för statsministern fullgöra hans *eller hennes* uppgifter. Har *någon* ställföreträdare *inte utsetts* eller har också *ställföreträdaren förhinder*, *fullgörs* statsministerns uppgifter i stället av *den* av de tjänstgörande statsråden som har varit statsråd längst tid. Om två eller flera har varit statsråd lika länge, har den äldste av dem företräde.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7 kap. 8 §. Bestämmelsen har flyttats för att ges en sakligt sett bättre placering. Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

Övergångsregering

11 § Har regeringens samtliga ledamöter entledigats, uppehåller de sina befattningar till dess *en* ny regering har tillträtt. Har *ett* annat statsråd än statsministern entledigats på egen begäran, uppehåller han *eller hon* sin befattning till dess *en* efterträdare har tillträtt, om statsministern begär det.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8 §. Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

Förbinder för talmannen

12 § Om talmannen har förbinder övertar en vice talman de uppgifter som talmannen har enligt detta kapitel.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 10 §. Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

7 kap. Regeringsarbetet

Kapitlet har tillförts rubriker. Bestämmelsen i nuvarande 8 § om ställföreträdare för statsministern har flyttats till 6 kap.

Regeringskansliet och dess uppgifter

1 § För att bereda regeringsärenden och för att biträda regeringen och statsråden i deras verksamhet i övrigt ska det finnas ett regeringskansli. I detta ingår departement för olika verksamhetsgrenar. Regeringen fördelar ärendena mellan departementen. Statsministern utser bland statsråden chefer för departementen.

Bestämmelsen i 1 § har kompletterats för att ange att Regeringskansliet även har andra uppgifter än att bereda regeringsärenden, vilket är det enda som i dag anges i bestämmelsen. Kompletteringen syftar till att bättre spegla det arbete som Regeringskansliet utför.

Ärendenas beredning

2 § Vid beredningen av regeringsärenden ska behövliga upplysningar och yttranden inhämtas från berörda myndigheter. Upplysningar och yttranden ska också i den omfattning som behövs inhämtas från kommuner. Även sammanslutningar och enskilda ska i den omfattning som behövs ges möjlighet att yttra sig.

Ett tillägg till bestämmelsen har gjorts som klargör att beredningsförfarandet också omfattar kommuner. Bakgrunden till tillägget har behandlats i avsnitt 32.2.4. Övriga ändringar i bestämmelsen är endast språkliga.

Ärendenas avgörande

3 § Regeringsärenden avgörs av regeringen vid regeringssammanträde.

Regeringsärenden som gäller verkställighet inom försvarsmakten av författningar eller särskilda regeringsbeslut kan dock, i den omfattning som *anges* i lag, under statsministerns överinseende avgöras av chefen för det departement *som* ärendena hör till.

4 § Statsministern kallar övriga statsråd till regeringssammanträde och är ordförande vid sammanträdet. Minst fem statsråd *ska delta* i *regeringssammanträdet*.

5 § Vid *ett* regeringssammanträde är departementschefen föredragande i *de ärenden* som hör till hans *eller hennes* departement. Statsministern kan dock förordna att *ett* ärende eller *en* grupp av ärenden, som hör till *ett* visst departement, *ska föredras* av *ett* annat statsråd än departementschefen.

Ändringarna i bestämmelserna 3–5 §§ är endast redaktionella och språkliga.

Protokoll och skiljaktig mening

6 § Vid *regeringssammanträden* ska protokoll föras. *Skiljaktiga* meningar *ska* antecknas i protokollet.

7 § Författningar, förslag till riksdagen och andra beslut *som ska expedieras* *ska* för att *bli* gällande skrivas under av statsministern eller *ett* annat statsråd på regeringens vägnar. Regeringen kan dock genom förordning föreskriva att *en* tjänsteman i särskilda fall *ska* få skriva under *beslut som ska expedieras*.

Ändringarna i 6 och 7 §§ är endast språkliga.

8 kap. Lagar och andra föreskrifter

En omfattande förändring av kapitlets disposition har gjorts och kapitlet har tillförts rubriker. En ny inledande bestämmelse har införts. För att förenkla regleringen har vidare de bestämmelser som i dag anger lagområdet samlats i en ny paragraf, 2 §.

Lagrådsbestämmelsen har delats upp på tre paragrafer. I dessa har även vissa sakliga ändringar gjorts. Även bestämmelserna om ändring av grundlag och om folkomröstning om vilande grundlagsförslag har delats upp.

1 § Föreskrifter meddelas av riksdagen genom lag och av regeringen genom förordning. Föreskrifter kan också, efter bemyndigande av riksdagen eller regeringen, meddelas av andra myndigheter än regeringen och av kommuner.

Ett bemyndigande att meddela föreskrifter ska alltid ges i lag eller förordning.

Bakgrunden till bestämmelsen har behandlats i avsnitt 33.2.2. Avsikten med första stycket är att ge en bättre upptakt till kapitlet. I och med att det där slås fast att riksdagen meddelar föreskrifter genom lag och regeringen genom förordning behöver detta inte upprepas i de senare bestämmelserna.

Andra stycket är nytt. Det innebär två sakliga förändringar jämfört med vad som gäller enligt nuvarande 9 § andra stycket. För det första införs ett krav på att regeringens föreskrifter om avgifter alltid ska meddelas genom förordning. För det andra ska riksdagens bemyndiganden om sådana föreskrifter alltid ges i lag.

Föreskrifter som meddelas genom lag

2 § Föreskrifter ska meddelas genom lag om de avser

1. enskildas personliga ställning och deras personliga och ekonomiska förhållanden inbördes,

2. förhållandet mellan enskilda och det allmänna under förutsättning att föreskrifterna gäller skyldigheter för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden,

3. grunderna för kommunernas organisation och verksamhetsformer och för den kommunala beskattningen samt kommunernas befogenheter i övrigt och deras åligganden,

4. trossamfund och grunderna för Svenska kyrkan som trossamfund,

5. rådgivande folkomröstning i hela riket och förfarandet vid folkomröstning i en grundlagsfråga, eller

6. val till Europaparlamentet.

Även av andra bestämmelser i denna regeringsform och av annan grundlag följer att föreskrifter av visst innehåll ska meddelas genom lag.

Bestämmelsen är ny. Bakgrunden till bestämmelsen har behandlats i avsnitt 33.2.2. Sakligt motsvarar bestämmelsen de paragrafer i kapitlet som enligt den nuvarande lydelsen anger lagområdet. Första punkten motsvarar nuvarande 2 §, andra punkten motsvarar nuvarande 3 §, tredje punkten motsvarar delar av nuvarande 5 §, fjärde punkten motsvarar nuvarande 6 § första stycket, femte

punkten motsvarar nuvarande 4 § första stycket och sjätte punkten motsvarar nuvarande 4 § andra stycket.

Bestämmelsen innehåller också en upplysning om att det även i andra delar av regeringsformen och i andra grundlagar finns bestämmelser som uppställer krav på lagform. Som en följd av denna upplysning har bestämmelsen i nuvarande 1 §, som hänvisar till regleringen i 2 kap., tagits bort.

Någon saklig ändring är bestämmelsen inte avsedd att medföra.

Föreskrifter som meddelas av regeringen

3 § Riksdagen kan bemyndiga regeringen att meddela föreskrifter enligt 2 § första stycket 2 och 3. Föreskrifterna får dock inte avse

1. annan rättsverkan av brott än böter,
2. skatt, utom tull på införsel av varor, eller
3. konkurs eller utsökning.

Riksdagen kan i lag, som innehåller ett bemyndigande enligt första stycket, föreskriva även annan rättsverkan av brott än böter för överträdelse av en föreskrift som meddelas av regeringen med stöd av bemyndigandet.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7 §. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 33.2.2. Ordningen med en uppräkningslista av de ämnen i vilka regeringen kan ges föreskriftsrätt har frångåtts. I stället räknas i bestämmelsen de ämnen upp som inte kan delegeras. Denna förändring medför att nuvarande 9 §, i den del den avser delegation till regeringen, har utgått. Ändringen kan medföra en marginellt ökad delegationsrätt för riksdagen.

4 § Riksdagen kan bemyndiga regeringen att meddela föreskrifter enligt 2 § första stycket 1–3 om anstånd med att fullgöra förpliktelser.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8 §. Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga och redaktionella.

5 § Riksdagen kan i en lag bemyndiga regeringen att meddela föreskrifter om

1. när lagen ska träda i kraft,
2. när delar av lagen ska börja eller upphöra att tillämpas, eller
3. tillämpning av lagen i förhållande till ett annat land eller en mellanfolklig organisation.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 10 § men har utvidgats till att gälla även det s.k. obligatoriska lagområdet och hela lagar. Se vidare

avsnitt 33.2.4. Bestämmelsen omfattar numera också en lags tillämpning i förhållande till ett annat land eller en mellanfolklig organisation. Ändringarna syftar till att grundlagslagfästa den konstitutionella praxis som vuxit fram.

6 § Föreskrifter som regeringen meddelat med stöd av ett bemyndigande enligt denna regeringsform ska underställas riksdagen för prövning om riksdagen bestämmer det.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 12 §. Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

7 § Regeringen får utöver vad som följer av 3–5 §§ meddela

1. föreskrifter om verkställighet av lag, och
2. föreskrifter som inte enligt grundlag ska meddelas av riksdagen.

Regeringens föreskrifter enligt första stycket får inte avse riksdagen eller dess myndigheter. Regeringen får inte heller med stöd av bestämmelsen i första stycket 2 meddela föreskrifter som avser den kommunala beskattningen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 13 § första och andra styckena. Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

8 § Att regeringen får meddela föreskrifter i ett visst ämne hindrar inte att riksdagen meddelar föreskrifter i samma ämne.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 14 § första stycket. Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

Föreskrifter som meddelas av andra än riksdagen och regeringen

9 § Riksdagen kan bemyndiga en kommun att meddela föreskrifter enligt 2 § första stycket 2 om föreskrifterna avser

1. avgifter, eller
2. skatt som syftar till att reglera trafikförhållanden i kommunen.

Första punkten motsvarar del av nuvarande 9 § andra stycket. Bestämmelsen i andra punkten är ny. Den har behandlats i avsnitt 33.2.5 och innebär en utökad möjlighet till direktdelegation från riksdagen till kommunerna. De pålagor som främst är avsedda att falla in under denna delegationsmöjlighet är s.k. trängselskatter och kommunala parkeringsavgifter.

10 § Om riksdagen enligt detta kapitel bemyndigar regeringen att meddela föreskrifter i ett visst ämne, kan riksdagen också medge att regeringen bemyndigar en förvaltningsmyndighet eller en kommun att meddela föreskrifter i ämnet.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 11 §. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 33.2.4. Ordet *därvid* har tagits bort för att markera den konstitutionella praxis som har växt fram i anslutning till paragrafen. På detta sätt klargörs att äldre medgivanden kan utgöra grunden för s.k. subdelegation när ny delegation ges till regeringen.

11 § Regeringen får bemyndiga en myndighet under regeringen eller någon av riksdagens myndigheter att meddela föreskrifter enligt 7 §. Ett bemyndigande till riksdagens myndigheter får dock inte avse förhållanden inom riksdagen eller dess myndigheter.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 13 § tredje stycket. Ändringarna i bestämmelsen är endast redaktionella och språkliga.

12 § Föreskrifter som en myndighet under regeringen meddelat med stöd av ett bemyndigande enligt 10 eller 11 § ska underställas regeringen för prövning om regeringen bestämmer det.

Paragrafen är ny. Bakgrunden till paragrafen har behandlats i avsnitt 33.2.2. Enligt nuvarande 12 § (6 § i vårt förslag) kan riksdagen bestämma att föreskrifter som meddelats av regeringen efter riksdagens bemyndigande ska underställas riksdagen för prövning. Avsikten med den nya bestämmelsen är att ge ett uttryckligt stöd för att regeringen på motsvarande sätt ska kunna begära underställning av föreskrifter som meddelas av underlydande myndigheter.

13 § Riksdagen kan genom lag uppdra åt Riksbanken att meddela föreskrifter inom dess ansvarsområde enligt 9 kap. och beträffande dess uppgift att främja ett säkert och effektivt betalningsväsende.

Riksdagen kan bemyndiga riksdagens myndigheter att meddela föreskrifter som avser förhållanden inom riksdagen eller dess myndigheter.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 14 § andra och tredje styckena. Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

Stiftande av grundlag och riksdagsordningen

14 § Grundlag stiftas genom två likalydande beslut. Genom det första beslutet antas grundlagsförslaget som vilande. Det andra beslutet får inte fattas tidigare än att det efter det första beslutet har hållits val till riksdagen i hela riket och den nyvalda riksdagen har samlats. Det ska dessutom gå minst nio månader mellan den tidpunkt då ärendet första gången anmäldes i riksdagens kammare och valet, om inte konstitutionsutskottet beslutar om undantag. Ett sådant beslut ska fattas senast vid ärendets beredning, och minst fem sjättedelar av ledamöterna måste rösta för beslutet.

15 § Riksdagen får inte såsom vilande anta ett förslag om stiftande av grundlag som är oförenligt med ett annat vilande grundlagsförslag, utan att samtidigt avslå det först antagna förslaget.

Bestämmelserna i 14 och 15 §§ motsvarar nuvarande 15 § första och andra styckena. I förtydligande syfte har en ny andra mening lagts in i 14 § som anger att ett grundlagsförslag blir vilande genom det första beslutet. Ändringarna i bestämmelserna i övrigt är endast språkliga.

16 § Folkomröstning om ett vilande grundlagsförslag ska hållas, om det yrkas av minst en tiondel av riksdagens ledamöter och minst en tredjedel av ledamöterna röstar för yrkandet. Ett sådant yrkande ska framställas inom femton dagar från det att riksdagen antog grundlagsförslaget som vilande. Yrkandet ska inte beredas i utskott.

Folkomröstningen ska hållas samtidigt med det val till riksdagen som avses i 14 §. Vid omröstningen får de som har rösträtt vid valet förklara om de godtar det vilande grundlagsförslaget eller inte. Förslaget är förkastat, om de som röstat mot förslaget är fler än de som röstat för förslaget och om de som röstat mot till antalet är fler än hälften av dem som har avgett godkända röster vid riksdagsvalet. I annat fall tar riksdagen upp förslaget till slutlig prövning.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 15 § tredje och fjärde styckena. I andra stycket har en ändring gjorts av kvorumregeln vid folkomröstningar om vilande grundlagsförslag. Ändringen har behandlats i avsnitt 15.2.2. Ändringen innebär att blanka röster och ogiltiga röster inte längre tillgodoräknas det vilande grundlagsförslaget, något som de med den gällande ordningen i princip kommer att göra. Syftet är att uppnå en ordning som är rättvisande utan att försvåra genomförandet av moderniseringar av grundlagen.

17 § Riksdagsordningen stiftas på det sätt som anges i 14 § första- tredje meningarna och 15 §. Den kan också stiftas genom endast ett beslut, om minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar för beslutet.

Tilläggsbestämmelser i riksdagsordningen meddelas dock i samma ordning som lag i allmänhet.

Första stycket tillämpas också vid stiftande av sådan lag som avses i 2 § första stycket 4.

Bestämmelsens första och andra stycke motsvarar nuvarande 16 §. Tredje stycket motsvarar nuvarande 6 § andra stycket. Ändringarna i bestämmelserna är endast språkliga.

Ändring och upphävande av lag

18 § En lag får inte ändras eller upphävas på annat sätt än genom en lag.

I fråga om ändring eller upphävande av grundlag eller riksdagsordningen tillämpas 14–17 §§. Vid ändring eller upphävande av sådan lag som avses i 2 § första stycket 4 tillämpas 17 § första stycket.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 6 § andra stycket och 17 § och. Hänvisningarna i bestämmelsen har justerats som en följd av kapitlets ändrade numrering. Ändringarna i bestämmelsen i övrigt är endast språkliga.

Utfärdande och kungörande av föreskrifter

19 § En beslutad lag ska utfärdas av regeringen så snart som möjligt. En lag med sådana föreskrifter om riksdagen eller dess myndigheter som inte ska tas in i grundlag eller riksdagsordningen kan dock utfärdas av riksdagen.

Lagar ska kungöras så snart som möjligt. Detsamma gäller förordningar, om inte annat anges i lag.

Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

Lagrådet

20 § För att lämna yttranden över lagförslag ska det finnas ett lagråd, där det ingår domare eller, vid behov, tidigare domare i Högsta domstolen och Regeringsrätten. Närmare bestämmelser om Lagrådets sammansättning och tjänstgöring meddelas i lag.

Den nuvarande regleringen av Lagrådet och dess verksamhet har delats upp på tre paragrafer. I 20 § ges den grundläggande bestämmelsen om att det ska finnas ett lagråd.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 18 § första och sista styckena. Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

21 § Yttrande från Lagrådet inhämtas av regeringen eller, enligt vad som närmare anges i riksdagsordningen, av ett riksdagsutskott.

Ett yttrande ska inhämtas innan riksdagen beslutar

1. grundlag om tryckfriheten eller om motsvarande frihet att yttra sig i ljudradio, television och vissa liknande överföringar samt tekniska upptagningar,

2. lag om begränsning av rätten att ta del av allmänna handlingar,

3. lag som avses i 2 kap. 3 § andra stycket, 14–16 §§, 20 § eller 25 §,

4. lag om kommunal beskattning eller lag som innebär åligganden för kommunerna,

5. lag som avses i 2 § första stycket 1 och 2 eller lag som avses i 11 och 12 kap., eller

6. lag som ändrar eller upphäver en lag enligt 1–5.

Bestämmelserna i andra stycket gäller dock inte, om Lagrådets granskning skulle sakna betydelse på grund av frågans beskaffenhet eller skulle fördröja lagstiftningsfrågans behandling så att avsevärt men uppkommer. Föreslår regeringen att riksdagen ska meddela lag i något av de ämnen som avses i andra stycket och har Lagrådets yttrande dessförinnan inte inhämtats, ska regeringen samtidigt redovisa skälen för detta för riksdagen. Att Lagrådet inte har hörts över ett lagförslag utgör aldrig hinder mot att lagen tillämpas.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 18 § andra stycket. I bestämmelsen har redaktionella ändringar gjorts.

Vidare har vissa sakliga ändringar gjorts för att förstärka förhandskontrollen under lagstiftningsprocessen. Dessa ändringar har behandlats i avsnitt 24.2.2. Genom att *bör inhämtas* i andra stycket bytts ut mot *ska inhämtas* görs Lagrådets granskning inom de ämnen som omfattas av granskningsområdet obligatorisk. Vidare tydliggörs granskningsområdet genom att det s.k. viktighetskriteriet tas bort. Detta innebär att Lagrådets hörande inte längre begränsas till lagar som är *viktiga för enskilda eller från allmän synpunkt*. Betydelsen av Lagrådets granskning markeras på detta sätt ytterligare.

Slutligen har ett tillägg gjorts när det gäller lagstiftning som rör kommunerna. Det anges numera att granskningen ska avse även lagar som innebär åligganden för kommunerna, se punkten 4. Ändringen har behandlats i avsnitt 32.2.2.

22 § Lagrådets granskning ska avse

1. hur förslaget förhåller sig till grundlagarna och rättsordningen i övrigt,
2. hur förslagets föreskrifter förhåller sig till varandra,
3. hur förslaget förhåller sig till rättssäkerhetens krav,
4. om förslaget är utformat så att lagen kan antas tillgodose de syften som har angetts, och
5. vilka problem som kan uppstå vid tillämpningen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 18 § tredje stycket. Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

9 kap. Finansmakten

Kapitlet har disponerats om och rubriker har tillförts. Begreppen budgetreglering, tilläggsbudget, statsmedel och statens medel har bytts ut. Begreppet budgetproposition har förts in.

För att ge kapitlet en bättre upptakt har hänvisningen till 8 kap. om lagar och andra föreskrifter i den nuvarande 1 § tagits bort och ersatts av en bestämmelse som anger att riksdagen beslutar om skatter och avgifter till staten. Vidare har nuvarande 6 § placerats som 2 § samt 4 och 5 §§ bytt plats. En bestämmelse om årsredovisning för staten har också förts över till kapitlet från lagen (1996:1059) om statsbudgeten (budgetlagen).

Beslut om statens inkomster och utgifter

1 § Riksdagen beslutar om skatter och avgifter till staten samt om statens budget.

Bestämmelsen som är ny har behandlats i avsnitt 34.2.1. Hänvisningen till 8 kap. har som nämnts tagits bort och i stället anges i paragrafen att riksdagen beslutar om skatter och avgifter till staten.

I bestämmelsen slås också fast att riksdagen beslutar om statens budget. Den närmare innebörden av detta anges i 3 §. Bestämmelsen ger inte en uttömmande beskrivning av möjligheten att besluta om avgifter. Även regeringen kan besluta om avgifter enligt vad som närmare anges i 8 kap. Genom bestämmelsen markeras inte bara sambandet mellan befogenheten att besluta om

statens inkomster och utgifter utan också att det är riksdagen som har det huvudsakliga ansvaret på finansmaktens område.

Förslag till budget

2 § Regeringen lämnar en budgetproposition till riksdagen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 6 §. Uttrycket *avgiver förslag till statsbudget* har bytts ut mot *lämnar en budgetproposition*. Begreppet budgetproposition är nytt i regeringsformen. Det är dock väl inarbetat och det gör bestämmelsens innebörd enkel att förstå. Någon saklig ändring är inte avsedd.

Den nuvarande bestämmelsen i 2 § första stycket finns i omarbetat skick i 7 § i förslaget. Andra stycket första meningen, som i huvudsak är en hänvisning till 3–5 §§, har utgått. Andra stycket andra meningen bildar ett nytt eget stycke i 3 §.

Beslut om budget

3 § Riksdagen beslutar om budget för det följande budgetåret eller, om det finns särskilda skäl, för en annan budgetperiod. Riksdagen beslutar därvid om en beräkning av statens inkomster och om anslag för bestämda ändamål.

Riksdagen kan besluta att ett särskilt anslag ska utgå för en annan tid än budgetperioden.

Riksdagen kan besluta att statens inkomster får tas i anspråk för bestämda ändamål på annat sätt än genom beslut om anslag.

Bestämmelsen har omarbetats och förenklats. I första stycket har sista meningen utgått. I den borttagna meningen anges i dag att beräkningen av statsinkomsterna och besluten om anslag ska upptas i en särskild sammanställning benämnd statsbudget. Ändringen har behandlats i avsnitt 34.2.2.

I första stycket har vidare uttrycket *budgetreglering* utgått och ersatts av det enklare *beslutar om budget*. Budgetreglering är en utpräglad fackterm som i princip inte förekommer i det allmänna språkbruket. Begreppet har därför ersatts. Någon saklig ändring är inte avsedd.

Paragrafens nuvarande tredje stycke har utgått. Ändringen har behandlats i avsnitt 34.2.3. Den borttagna bestämmelsen anger att riksdagen vid budgetregleringen ska beakta behovet under krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden av medel för rikets försvar. Även utan en uttrycklig lagreglering är utgångs-

punkten fortsättningsvis att riksdagen då den fattar budgetbeslut ska beakta de behov som nämns i den nuvarande lydelsen av bestämmelsen på samma sätt som den ska beakta flera andra viktiga samhällsfunktioner.

Tredje stycket motsvarar nuvarande 2 § andra stycket sista meningen.

4 § Under budgetperioden kan riksdagen besluta om en ny beräkning av statens inkomster och om nya eller ändrade anslag.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5 §. Begreppet *tilläggsbudget* har utgått då det inte är frågan om tillägg till budgeten utan ändringar i en redan beslutad budget. I stället för *statsinkomster* används begreppet *statens inkomster*. Dessutom har begreppet *löpande budgetår* utgått och ersatts av *budgetperioden* för att tydliggöra att bestämmelsen är tillämplig även om riksdagen har beslutat om en annan budgetperiod än ett budgetår. Någon saklig ändring är inte avsedd.

5 § Om riksdagen inte har beslutat om en budget före budgetperiodens början, beslutar riksdagen i den omfattning som behövs om anslag för tiden till dess en budget har beslutats. Riksdagen kan uppdra åt finansutskottet att fatta ett sådant beslut på riksdagens vägnar.

Om riksdagen inte har beslutat om anslag enligt första stycket för ett visst ändamål, ska den senaste budgeten, med de ändringar som följer av andra beslut av riksdagen, gälla till dess anslag beslutats.

Bestämmelsens första stycke motsvarar nuvarande 4 §. Begreppet *budgetreglering* har bytts ut mot formuleringen *besluta om en budget*. Skälen till ändringen har behandlats i kommentaren till 3 §. Någon saklig skillnad är inte avsedd.

Ett nytt andra stycke har förts in i bestämmelsen. Ändringen har behandlats i avsnitt 34.2.4. Innebörden är att om riksdagen vid budgetperiodens början inte ens provisoriskt har beslutat om anslag för ett visst ändamål, så ska den senaste budgeten, eller rättare sagt en budget motsvarande denna, gälla till dess riksdagen beslutar om en ny budget eller ett nytt anslag för detta ändamål. Genom hänvisningen till första stycket tydliggörs att tillämpningen av det andra stycket endast aktualiseras då beslut enligt första stycket av något skäl inte har fattats, exempelvis därför att regeringen förordnat om extra val.

Riktlinjebeslut

6 § Riksdagen kan besluta om riktlinjer för statens verksamhet även för tid efter den följande budgetperioden.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 7 § med en viss saklig ändring. Enligt den konstitutionella praxis som kommit att utvecklas kan riksdagen besluta om riktlinjer för hela statsverksamheten och inte, som den nuvarande lydelsen anger, endast för en viss statsverksamhet. Den föreslagna formuleringen är avsedd att anpassa paragrafen till rådande praxis. Ändringen har behandlats i avsnitt 34.2.5.

Genom att ange att riktlinjer kan beslutas *även* för tid efter den följande budgetperioden tydliggörs att beslutet inte behöver avse tid efter den följande budgetperioden utan även kan avse kortare tid.

Användning av anslag och inkomster

7 § Anslag och inkomster får inte användas på annat sätt än vad riksdagen har bestämt.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 § första stycket. Bestämmelsen har ändrats något för att bättre avspegla att det är de anslag eller anslagsmedel som riksdagen anvisat som är av betydelse för regeringens styrning av statens verksamhet och inte dispositionen över vissa kassatillgångar. Ändringen har behandlats i avsnitt 34.2.6.

Statens tillgångar

8 § Regeringen förvaltar och förfogar över statens tillgångar, om de inte avser riksdagens myndigheter eller i lag har avsatts till särskild förvaltning.

Regeringen får inte utan att riksdagen har medgett det ta upp lån eller göra ekonomiska åtaganden för staten.

Bestämmelsens första stycke motsvarar nuvarande 8 §. Bestämmelsen har formulerats om och uttrycket statens medel har utgått. Regeringen har samma ansvar oavsett vilket slag av tillgång det rör sig om varför det inte finns skäl att, som i nuvarande lydelse, särskilja statens medel. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 34.2.6.

Bestämmelsens andra stycke motsvarar nuvarande 10 §.

9 § Riksdagen beslutar om grunder för förvaltningen av och förfogandet över statens tillgångar. Riksdagen kan också besluta att en åtgärd av ett visst slag inte får vidtas utan att riksdagen har medgett det.

Ändringarna i bestämmelsen är endast redaktionella och språkliga.

Årsredovisning för staten

10 § Regeringen lämnar efter budgetperiodens slut en årsredovisning för staten till riksdagen.

Bestämmelsen är ny. I dag finns en bestämmelse i 38 § budgetlagen som bl.a. innehåller en motsvarande reglering. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 34.2.7. Den närmare regleringen av innehållet i årsredovisningen meddelas även fortsättningsvis i lag.

Ytterligare bestämmelser om budgeten

11 § Ytterligare bestämmelser om riksdagens och regeringens befogenheter och skyldigheter i fråga om regleringen av budgeten meddelas i riksdagsordningen eller särskild lag.

Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

Valutapolitiken

12 § Regeringen har ansvaret för övergripande valutapolitiska frågor. Övriga bestämmelser om valutapolitiken meddelas i lag.

Riksbanken

13 § Riksbanken är rikets centralbank och en myndighet under riksdagen. Riksbanken har ansvaret för penningpolitiken. Ingen myndighet får bestämma hur Riksbanken ska besluta i frågor som rör penningpolitik.

Riksbanken har elva fullmäktige, som väljs av riksdagen. Riksbanken leds av en direktion, som utses av fullmäktige.

Riksdagen prövar om ledamöterna i fullmäktige och direktionen ska beviljas ansvarsfrihet. Om riksdagen vägrar en fullmäktig ansvarsfrihet är han eller hon därmed skild från sitt uppdrag. Fullmäktige får skilja en ledamot av direktionen från anställningen endast om ledamoten inte längre uppfyller de krav som ställs för att han eller hon ska kunna utföra sina uppgifter eller om han eller hon gjort sig skyldig till allvarlig försummelse.

Bestämmelser om val av fullmäktige och om Riksbankens ledning och verksamhet meddelas i lag.

14 § Endast Riksbanken har rätt att ge ut sedlar och mynt. Bestämmelser om penning- och betalningsväsendet meddelas i övrigt genom lag.

Bestämmelserna i 12–14 §§ motsvarar nuvarande 12–14 §§. Ändringarna i 13 § är endast språkliga.

10 kap. Internationella förhållanden

Kapitlets rubrik har ändrats till Internationella förhållanden som bättre ansetts spegla kapitlets innehåll.

Kapitlets paragrafer har också tillförts rubriker. Omdisponeringar har gjorts och vissa av paragraferna har delats upp i syfte att tydliggöra regleringen. I bestämmelsen som reglerar överlåtelse av beslutanderätt inom EU-samarbetet har en s.k. kvorumregel förts in. Övriga omröstningsregler i kapitlet har anpassats till denna för att bestämmelserna ska vara enhetliga. Bestämmelsen om krigsförklaring m.m. har flyttats över till förslagets 15 kap. (nuvarande 13 kap.).

Vidare har kapitlet tillförts en ny paragraf som behandlar mellanfolkliga brottmålsdomstolar.

Regeringens behörighet att ingå internationella överenskommelser

1 § Överenskommelser med andra stater eller med mellanfolkliga organisationer ingås av regeringen.

Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

2 § Regeringen får ge en förvaltningsmyndighet i uppdrag att ingå en internationell överenskommelse i en fråga där överenskommelsen inte kräver riksdagens eller Utrikesnämndens medverkan.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3 §. Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

Riksdagens godkännande av internationella överenskommelser

3 § Riksdagens godkännande krävs innan regeringen ingår en för riket bindande internationell överenskommelse som

1. förutsätter att en lag ändras eller upphävs eller att en ny lag stiftas, eller

2. i övrigt gäller ett ämne som riksdagen ska besluta om.

Om det riksdagsbeslut som avses i första stycket 1 eller 2 ska fattas enligt en särskild ordning, ska denna följas även vid riksdagens godkännande av överenskommelsen.

Även i andra fall krävs riksdagens godkännande innan regeringen ingår en för riket bindande internationell överenskommelse, om överenskommelsen är av större vikt. Regeringen kan dock avstå från att inhämta riksdagens godkännande, om rikets intresse kräver det. Regeringen ska då i stället överlägga med Utrikesnämnden innan överenskommelsen ingås.

4 § En överenskommelse som avses i 3 § och som ingås inom ramen för samarbetet i Europeiska unionen kan godkännas av riksdagen, även om överenskommelsen inte finns i slutligt skick.

Bestämmelsen i 3 § motsvarar nuvarande 2 § första–tredje styckena. Bestämmelsen i 4 § motsvarar nuvarande 2 § fjärde stycket. Hänvisningarna i paragraferna har justerats som en följd av de omflyttningar som gjorts i kapitlet. Ändringarna i bestämmelserna är endast redaktionella och språkliga.

Andra internationella förpliktelser samt uppsägning

5 § Bestämmelserna i 1–4 §§ tillämpas även på andra former av internationella förpliktelser för riket än överenskommelser samt på uppsägning av internationella överenskommelser eller förpliktelser.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 §. Hänvisningen i paragrafen har justerats som en följd av de omflyttningar som gjorts i kapitlet. Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

Överlåtelse av beslutanderätt inom EU-samarbetet

6 § Inom ramen för samarbetet i Europeiska unionen kan riksdagen överlåta beslutanderätt som inte rör principerna för statsskicket. Sådan överlåtelse förutsätter att fri- och rättighetsskyddet inom det samarbetsområde till vilket överlåtelsen sker motsvarar det som ges i denna regeringsform och i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Riksdagen kan besluta om sådan överlåtelse, om minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar för det. Riksdagens beslut kan också fattas i den ordning som gäller för stiftande av grundlag. Överlåtelse kan beslutas först efter riksdagens godkännande av överenskommelse enligt 3 §.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5 § första stycket. Bestämmelsen har delats upp i två stycken. I andra stycket har en kvorumregel förts in. Ändringen har behandlats i avsnitt 30.2.3. I dag krävs för att riksdagen ska kunna besluta om överlåtelse av beslutanderätt inom EU-samarbetet att tre fjärdedelar av de röstande enas om det. Enligt den justerade bestämmelsen ska de som röstar för beslutet dessutom utgöra mer än hälften av riksdagens ledamöter.

Hänvisningen i paragrafen har justerats som en följd av de omflyttningar som gjorts i kapitlet. Övriga ändringar i bestämmelsen är endast språkliga.

Överlåtelse av beslutanderätt utanför EU-samarbetet

7 § I andra fall än de som avses i 6 § kan beslutanderätt som direkt grundar sig på denna regeringsform och som avser meddelande av föreskrifter, användningen av statens tillgångar, rättskipnings- eller förvaltningsuppgifter eller ingående eller uppsägning av internationella överenskommelser eller förpliktelser, i begränsad omfattning överlåtas till en mellanfolklig organisation för fredligt samarbete, till vilken riket är eller ska bli anslutet, eller till en mellanfolklig domstol.

Beslutanderätt som avser frågor om stiftande, ändring eller upphävande av grundlag, riksdagsordningen eller lag om val till riksdagen eller frågor om begränsning av någon av de fri- och rättigheter som avses i 2 kap. får inte överlåtas enligt första stycket.

Riksdagen fattar beslut om överlåtelse i den ordning som anges i 6 § andra stycket.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5 § andra stycket. Bestämmelsen har delats upp på tre stycken. I första stycket har ett tillägg gjorts som innebär att riksdagen ges möjlighet att i begränsad omfattning överlåta rättskipnings- och förvaltningsuppgifter som grundar sig direkt på regeringsformen till mellanfolkliga organisationer eller domstolar. Bakgrunden till tillägget har behandlats i avsnitt 36.2.2. Syftet med tillägget är att Sverige inte ska hindras att fullt ut delta i sådant internationellt samarbete som t.ex. Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen medför. I linje med detta har även en ny bestämmelse fogats till kapitlet, se 14 §.

I tredje stycket har omröstningsregeln ändrats. Enligt den nuvarande ordningen gäller vad som är föreskrivet om stiftande av grundlag. Om ett beslut i sådan ordning inte kan avvaktas ska riksdagen besluta genom ett beslut varom minst fem sjättedelar av

de röstande och tre fjärdedelar av ledamöterna förenar sig. Enligt den ändrade bestämmelsen gäller vad som anges i 6 § andra stycket. Syftet med ändringen är att skapa enhetlighet mellan omröstningsreglerna i kapitlet.

Hänvisningen i paragrafen har justerats som en följd av de omflyttningar som gjorts i kapitlet. Övriga ändringar i bestämmelsen är endast språkliga.

8 § Rättskipnings- eller förvaltningsuppgifter som inte direkt grundar sig på denna regeringsform kan, i andra fall än de som avses i 6 §, genom beslut av riksdagen överlåtas till en annan stat, till en mellanfolklig organisation eller till en utländsk eller internationell inrättning eller samfällighet. Riksdagen får i lag bemyndiga regeringen eller någon annan myndighet att i särskilda fall besluta om en sådan överlåtelse.

Innefattar uppgiften myndighetsutövning, fattar riksdagen beslut om överlåtelse eller bemyndigande i den ordning som anges i 6 § andra stycket.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5 § fjärde stycket. I andra stycket har omröstningsregeln ändrats. Enligt den nuvarande ordningen ska riksdagens förordnande ske genom ett beslut varom minst tre fjärdedelar av de röstande förenar sig eller i den ordning som gäller för stiftande av grundlag. Enligt den ändrade bestämmelsen gäller vad som anges i 6 § andra stycket. Syftet med ändringen är att skapa enhetlighet mellan omröstningsreglerna i kapitlet.

Hänvisningen i paragrafen har justerats som en följd av de omflyttningar som gjorts i kapitlet. Ändringarna är endast redaktionella och språkliga.

Framtida ändringar i internationella överenskommelser

9 § Föreskrivs i lag att en internationell överenskommelse ska gälla som svensk rätt, får riksdagen besluta att även en framtida, för riket bindande ändring i överenskommelsen ska gälla som svensk rätt. Ett sådant beslut får endast avse framtida ändringar av begränsad omfattning. Beslutet fattas i den ordning som anges i 6 § andra stycket.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5 § tredje stycket. Hänvisningen i paragrafen har justerats som en följd av de omflyttningar som gjorts i kapitlet. Omröstningsregeln i bestämmelsens sista mening har ändrats. Enligt den ändrade bestämmelsen gäller vad

som anges i 6 § andra stycket. Syftet med ändringen är att skapa enhetlighet mellan omröstningsreglerna i kapitlet.

Riksdagens rätt till information och samråd om EU-samarbetet

10 § Regeringen ska fortlöpande informera riksdagen och samråda med organ som utses av riksdagen om vad som sker inom ramen för samarbetet i Europeiska unionen. Närmare bestämmelser om informations- och samrådsskyldigheten meddelas i riksdagsordningen.

Utrikesnämnden

11 § Regeringen ska fortlöpande hålla Utrikesnämnden underrättad om de utrikespolitiska förhållanden som kan få betydelse för riket och överlägga med nämnden om dessa så ofta som det behövs. I alla utrikesärenden av större vikt ska regeringen före avgörandet överlägga med nämnden, om det kan ske.

12 § Utrikesnämnden består av talmannen samt nio andra ledamöter, som riksdagen väljer inom sig. Närmare bestämmelser om Utrikesnämndens sammansättning meddelas i riksdagsordningen. Utrikesnämnden sammanträder på kallelse av regeringen. Regeringen är skyldig att sammankalla nämnden om minst fyra av nämndens ledamöter begär överläggning i en viss fråga. Ordförande vid sammanträde med nämnden är statschefen eller, om han eller hon har förhinder, statsministern.

Ledamot av Utrikesnämnden och den som i övrigt är knuten till nämnden ska visa varsamhet i fråga om meddelanden till andra om vad han eller hon har fått kännedom om i denna egenskap. Ordföranden kan besluta om ovillkorlig tystnadsplikt

Bestämmelsen i 10 § motsvarar nuvarande 6 § första stycket, 11 § motsvarar nuvarande 6 § andra stycket och 12 § motsvarar nuvarande 7 §. Ändringarna i bestämmelserna är endast språkliga.

Statliga myndigheters underrättelseskyldighet

13 § Chefen för det departement som har hand om utrikesärendena ska hållas underrättad, när en fråga som är av betydelse för förhållandet till en annan stat eller till en mellanfolklig organisation uppkommer hos en statlig myndighet.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8 §. Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

Mellanfolkliga brottmålsdomstolar

14 § Bestämmelserna i 2 kap. 7 §, 4 kap. 12 §, 5 kap. 8 §, 11 kap. 8 § och 13 kap. 3 § utgör inte hinder mot att Sverige uppfyller sina åtaganden med anledning av Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen eller i förhållande till andra mellanfolkliga brottmålsdomstolar.

Paragrafen är ny. Den har behandlats i avsnitt 36.2.2. I paragrafen anges att regeringsformens särskilda bestämmelser om förbud mot landsförvisning, om väckande av åtal och om rättslig immunitet inte utgör hinder mot att Sverige uppfyller sina åtaganden med anledning av Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen eller i förhållande till andra mellanfolkliga brottmålsdomstolar.

Hänvisningen till bestämmelsen i 4 kap. 12 § om väckande av åtal m.m. mot riksdagsledamot omfattar till viss del även talmannen och hans eller hennes uppdrag (se 4 kap. 13 § andra stycket).

Bestämmelsen är en del av en anpassning av regeringsformen till Sveriges folkrättsliga förpliktelser på området, bl.a. Sveriges anslutning till Romstadgan. Även förpliktelser som kan uppkomma i förhållande till andra internationella brottmålsdomstolar täcks av bestämmelsen.

11 kap. Rättskipningen

Kapitlet är nytt. Bestämmelserna som regleras i nuvarande 11 kap. har delats upp i två kapitel, 11 och 12. I 11 kap. behandlas rättskipningen och i 12 kap. förvaltningen. De bestämmelser i den nuvarande regleringen som är gemensamma för rättskipningen och förvaltningen återfinns i båda kapitlen.

I kapitlet återfinns också bestämmelsen om justitie- och regeringsrådets rättsliga ställning som i nuvarande lydelse behandlas i 12 kap. 8 §.

Kapitlet har försetts med rubriker.

Domstolarna

1 § Högsta domstolen, hovrätterna och tingsrätterna är allmänna domstolar. Regeringsrätten, kammarrätterna och länsrätterna är allmänna förvaltningsdomstolar. Högsta domstolen och Regeringsrätten dömer i sista instans. Rätten att få ett mål prövat av Högsta domstolen eller Regeringsrätten kan dock begränsas genom lag.

Andra domstolar inrättas med stöd av lag. I 2 kap. 11 § första stycket finns bestämmelser om förbud mot inrättande av domstolar i vissa fall.

I Högsta domstolen och Regeringsrätten får endast den som är eller har varit ordinarie domare i någon av domstolarna tjänstgöra som ledamot. Vid övriga domstolar ska det finnas ordinarie domare. Undantag härifrån får dock göras i lag i fråga om domstolar som har inrättats för handläggningen av en viss bestämd grupp eller vissa bestämda grupper av mål.

Bestämmelsen i första stycket har i förhållande till den nuvarande regleringen byggts ut och nämner inte längre bara de högsta domstolarna utan även tingsrätter, länsrätter, hovrätter och kammarrätter.

Vidare har bestämmelsen om vem som får tjänstgöra i de högsta domstolarna i nuvarande första stycket sista meningen flyttats ner till tredje stycket. Den bestämmelsen har vidare gjorts mer flexibel genom att möjliggöra för ledamöter i Högsta domstolen att tjänstgöra i Regeringsrätten och tvärtom. Ändringarna i paragrafen har behandlats i avsnitt 20.2.2.

Övriga ändringar i paragrafen är endast språkliga.

2 § Bestämmelser om domstolarnas rättskipningsuppgifter, om huvuddragen i deras organisation och om rättegången, i andra hänseenden än som berörs i denna regeringsform, meddelas i lag.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 4 §. Någon saklig ändring är inte avsedd.

Rättskipningens självständighet

3 § Ingen myndighet, inte heller riksdagen, får bestämma hur en domstol ska döma i det enskilda fallet eller hur en domstol i övrigt ska tillämpa en rättsregel i ett särskilt fall. Varje domstol bestämmer själv hur dömande uppgifter ska fördelas mellan enskilda domare.

Bestämmelsens första mening motsvarar nuvarande 2 §. Genom den sista meningen har en ny regel lagts till som är kopplad till domstolarnas oberoende. Bestämmelsen innebär att varje domstol själv bestämmer hur dömande uppgifter ska fördelas inom domstolen. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 20.2.2.

4 § Rättskipningsuppgifter får inte fullgöras av riksdagen i vidare mån än vad som följer av grundlag eller riksdagsordningen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 8 § till den del bestämmelsen behandlar rättskipningen. Motsvarande bestämmelse för förvaltningen finns i 12 kap. 3 §. Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga och redaktionella.

5 § Rättstvister mellan enskilda får inte utan stöd av lag avgöras av andra myndigheter än domstolar.

Bestämmelsen motsvarar 3 § första meningen. I nuvarande 3 § andra meningen ges en upplysning om att det i 2 kap. 9 § föreskrivs om domstols prövning av frihetsberövande. Den meningen har tagits bort. Syftet med detta är endast att förenkla bestämmelsen. Någon saklig ändring är alltså inte avsedd.

Utnämningen av ordinarie domare

6 § Ordinarie domare utnämns av regeringen.

Vid utnämningen ska avseende fästas endast vid sakliga grunder, såsom förtjänst och skicklighet.

Bestämmelser om grunderna för förfarandet vid utnämningen av ordinarie domare meddelas i lag.

Bestämmelsens första och andra stycken motsvarar nuvarande 9 § första och andra styckena. Den har anpassats för att endast avse domare. Bestämmelsens första stycke har ändrats. Förändringen innebär att regeringen inte ska kunna delegera uppgiften att utnämna ordinarie domare.

Tredje stycket är nytt. Det slår fast att grunderna för förfarandet vid utnämning av ordinarie domare ska meddelas i lag. Någon möjlighet för regeringen att meddela sådana föreskrifter ska alltså inte finnas. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 21.2.

Ordinarie domares rättsställning

7 § Den som har utnämnts till ordinarie domare får skiljas från anställningen endast om

1. han eller hon genom brott eller grovt eller upprepat åsidosättande av skyldigheterna i anställningen har visat sig uppenbart olämplig att inneha anställningen, eller

2. han eller hon har uppnått gällande pensionsålder eller enligt lag är skyldig att avgå på grund av varaktig förlust av arbetsförmågan.

Om det krävs av organisatoriska skäl, får den som har utnämnts till ordinarie domare förflyttas till en annan jämställd domaranställning.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5 § första och tredje styckena. Här kan nämnas att *tjänst* bytts ut mot *anställning*. Utbytet ska ses mot bakgrund av att anställning är den term som alltmer kommit att användas såväl i allmänt språkbruk som i lagstiftnings-sammanhang.

Vidare har begreppet *skyldig att avgå med pension* i första stycket punkten 2 ersatts med *skyldig att avgå på grund av varaktig förlust av arbetsförmågan*. Någon saklig skillnad är inte avsedd.

8 § Åtal för brott i utövningen av en anställning som ledamot av Högsta domstolen väcks i Regeringsrätten. Om åtalet avser en ledamot av Regeringsrätten, väcks det i Högsta domstolen. Åtal väcks av riksdagens ombudsman eller Justitiekanslern.

Regeringsrätten prövar också om en ledamot av Högsta domstolen ska skiljas eller avstängas från sin anställning eller vara skyldig att genomgå en läkarundersökning. Om en sådan talan avser en ledamot av Regeringsrätten, prövas den av Högsta domstolen. Talan väcks av riksdagens ombudsman eller Justitiekanslern.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 12 kap. 8 §. Bestämmelsen har flyttats för att uppnå en sakligt mer motiverad placering. Vidare har bestämmelsen ändrats, se avsnitt 22.2.2. Ändringen innebär att åtal för brott i en anställning som ledamot av Högsta domstolen väcks i Regeringsrätten. Detsamma gäller mål om avskedande, avstängning eller skyldighet att genomgå läkarundersökning.

Genom ändringen undviks att ledamöterna i Högsta domstolen prövar mål som rör någon av de egna ledamöterna. Motsvarande mål mot ledamöter av Regeringsrätten ska även fortsättningsvis prövas i Högsta domstolen.

En hänvisning till paragrafen finns i den nya bestämmelsen i 10 kap. 14 §. Förhållandet mellan bestämmelserna har behandlats i avsnitt 36.2.2.

9 § Har en ordinarie domare skilts från anställningen genom beslut av en annan myndighet än en domstol, ska han eller hon kunna begära att beslutet prövas av domstol. Vid en sådan prövning ska ordinarie domare ingå i domstolen. Detta gäller också beslut varigenom en ordinarie domare har avstängts från utövning av sin anställning, ålagts att genomgå en läkarundersökning eller meddelats en disciplinpåföljd.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 5 § andra stycket. Bestämmelsen har ändrats. Ändringarna har behandlats i avsnitt 22.2.1. Genom ändringen införs i grundlag ett krav på att ordinarie

domare ska delta i prövningen av ordinarie domares avskedande, avstängning och skyldighet att genomgå läkarundersökning. Vidare läggs rätten till domstolsprövning av disciplinansvar också fast i regeringsformen.

Även i den här bestämmelsen har *tjänst* bytts ut mot *anställning*. Bakgrunden till utbytet har behandlats i kommentaren till 7 §.

10 § Grundläggande bestämmelser om ordinarie domares rättsställning i övrigt meddelas i lag.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 10 § men omfattar i detta kapitel endast de ordinarie domarna. Motsvarande bestämmelse för andra statligt anställda finns i 12 kap. 7 §.

Krav på medborgarskap

11 § Ordinarie domare ska vara svenska medborgare. I övrigt får krav på svenskt medborgarskap för behörighet att utöva rättskipningsuppgifter uppställas endast i lag eller enligt förutsättningar som anges i lag.

Bestämmelsen motsvarar delar av nuvarande 9 § tredje stycket. Regleringen av ordinarie domare har brutits ut och behandlas här i en egen paragraf. För andra statligt anställda finns en bestämmelse i 12 kap. 6 §. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 35.2.

Enligt bestämmelsen omfattar grundlagsregleringen av medborgarskap, till skillnad från i dag, endast ordinarie domare. Regleringen i övrigt när det gäller krav på svenskt medborgarskap för andra som utövar rättskipningsuppgifter ska fortsättningsvis finnas i lag.

Andra anställda vid domstolarna

12 § För andra anställda vid domstolarna än de ordinarie domarna tillämpas 12 kap. 5–7 §§.

Bestämmelsen är ny. Den har till syfte att förtydliga att de anställda vid domstolarna som inte är ordinarie domare omfattas av de bestämmelser i 12 kap. som behandlar andra statligt anställda.

Resning och återställande av försutten tid

13 § Resning i ett avgjort ärende samt återställande av försutten tid beviljas av Regeringsrätten eller, om det anges i lag, av en lägre förvaltningsdomstol, när det gäller ett ärende för vilket regeringen, förvaltningsdomstol eller förvaltningsmyndighet är högsta instans. I annat fall beviljas resning och återställande av försutten tid av Högsta domstolen eller, om det anges i lag, av en annan domstol som inte är en förvaltningsdomstol.

Närmare bestämmelser om resning och återställande av försutten tid får meddelas i lag.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 11 §. Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

Lagprövning

14 § Finner en domstol att en föreskrift står i strid med en bestämmelse i grundlag eller annan överordnad författning får föreskriften inte tillämpas. Detsamma gäller om stadgad ordning i något väsentligt hänseende har åsidosatts vid föreskriftens tillkomst.

Vid prövning enligt första stycket av en lag ska det särskilt beaktas att riksdagen är folkets främsta företrädare och att grundlag går före lag.

I bestämmelsen behandlas domstolars prövning av om en föreskrift står i strid med en överordnad författning. Det s.k. uppenbarhetskravet avseende föreskrifter beslutade av riksdagen eller regeringen har tagits bort ur bestämmelsen. I ett nytt andra stycke har i stället införts en erinran som anger att grundsatserna om folksuveränitet och lagbundenhet, med dess princip om normhierarki, särskilt ska beaktas vid lagprövning av föreskrifter beslutade av riksdagen.

Den prövning av lagar och andra föreskrifter som behandlas i bestämmelsen ska fortfarande vara begränsad till situationer då frågan om t.ex. en lags förenlighet med grundlag uppkommer i ett specifikt tillämpningsfall som ska avgöras av domstol (s.k. konkret prövning). Bakgrunden till ändringen har behandlats i avsnitt 24.2.3. Övriga ändringar i bestämmelsen är endast språkliga. I 12 kap. 10 § finns en motsvarande bestämmelse när det gäller lagprövning som utförs inom förvaltningen.

12 kap. Förvaltningen

Kapitlet är nytt. Bestämmelserna om förvaltningen har i huvudsak förts över från nuvarande 11 kap. i sakligt oförändrat skick. Paragraferna har försetts med rubriker.

Den statliga förvaltningsorganisationen

1 § Under regeringen lyder Justitiekanslern och andra statliga förvaltningsmyndigheter som inte enligt denna regeringsform eller annan lag är myndigheter under riksdagen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 11 kap. 6 § första stycket. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 23.2.3. Bestämmelsen har förkortats och förenklats. Någon saklig ändring är inte avsedd.

Förvaltningens självständighet

2 § Ingen myndighet, inte heller riksdagen eller en kommuns beslutande organ, får bestämma hur en förvaltningsmyndighet i ett särskilt fall ska besluta i ett ärende som rör myndighetsutövning mot en enskild eller mot en kommun eller som rör tillämpningen av lag.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 11 kap. 7 §. Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

3 § Förvaltningsuppgifter får inte fullgöras av riksdagen i vidare mån än vad som följer av grundlag eller riksdagsordningen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 11 kap. 8 § till den del som avser förvaltningen. Ändringarna i bestämmelsen är endast redaktionella och språkliga.

Överlämnande av förvaltningsuppgifter

4 § Förvaltningsuppgifter kan överlämnas åt kommuner.

Förvaltningsuppgifter kan även överlämnas åt andra juridiska personer och enskilda individer. Innefattar uppgiften myndighetsutövning, får ett överlämnande göras endast med stöd av lag.

Bestämmelsen motsvarar 11 kap. 6 § andra och tredje styckena. I första stycket har *anförtros* bytts ut mot *överlämnas* för att skapa enhetlighet mellan bestämmelsens båda stycken. Formuleringen av andra stycket har förenklats och förtydligats. De subjekt som i dag

räknas upp i bestämmelsen innefattas också i den nya formuleringen. Någon saklig ändring är inte avsedd med ändringarna av bestämmelsen.

Särskilda bestämmelser om statligt anställda

5 § Arbetstagare vid förvaltningsmyndigheter som lyder under regeringen anställs av regeringen eller av den myndighet som regeringen bestämmer.

Vid beslut om statliga anställningar ska avseende fästas endast vid sakliga grunder, såsom förtjänst och skicklighet.

Bestämmelsen motsvarar 11 kap. 9 § första och andra styckena till de delar som de behandlar förvaltningen. En motsvarande bestämmelse om de ordinarie domarna finns i 11 kap. Begreppet *tjänst* har bytts ut mot *anställning*. Bakgrunden till detta har behandlats i kommentaren till 11 kap. 7 §. Någon saklig ändring är inte avsedd.

6 § Riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna ska vara svenska medborgare. Detsamma gäller justitiekanslern. I övrigt får krav på svenskt medborgarskap för behörighet att inneha en anställning eller utöva ett uppdrag hos staten eller en kommun uppställas endast i lag eller enligt förutsättningar som anges i lag.

Bestämmelsen motsvarar delar av nuvarande 11 kap. 9 § tredje stycket. Medborgarskapskravet i förhållande till ordinarie domare finns i 11 kap.

Bestämmelsen har renodlats och grundlagskravet på svenskt medborgarskap har tagits bort för andra än riksdagens ombudsmän, riksrevisorerna och justitiekanslern. I den omfattning som det i övrigt finns skäl för sådana krav ska de uppställas i lag eller enligt förutsättningar som anges i lag. Se även kommentaren till 7 kap. 11 § riksdagsordningen. Ändringarna i bestämmelsen har behandlats i avsnitt 35.2.

7 § Grundläggande bestämmelser om statligt anställdas rättsställning i andra hänseenden än de som berörs i denna regeringsform meddelas i lag.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 11 kap. 10 §. Begreppet *statstjänstemän* har ersatts med *statligt anställda*. Skälen till den

ändringen har behandlats i kommentaren till 11 kap. 7 §. Någon saklig ändring är inte avsedd.

Dispens och nåd

8 § Regeringen får medge undantag från föreskrifter i förordningar eller från bestämmelser som har meddelats med stöd av beslut av regeringen, om inte annat följer av lag eller beslut om utgiftsanslag.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 11 kap. 12 §. Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

9 § Regeringen får genom nåd efterge eller mildra en brottspåföljd eller en annan sådan rättsverkan av brott samt efterge eller mildra ett annat liknande ingrepp som avser enskildas person eller egendom och som har beslutats av en myndighet.

Om det finns synnerliga skäl, får regeringen besluta att vidare åtgärder för att utreda eller lagföra en brottslig gärning inte ska vidtas.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 11 kap. 13 §. Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

Lagprövning

10 § Finner ett offentligt organ att en föreskrift står i strid med en bestämmelse i grundlag eller annan överordnad författning får föreskriften inte tillämpas. Detsamma gäller om stadgad ordning i något väsentligt hänseende har åsidosatts vid föreskriftens tillkomst.

Vid prövning enligt första stycket av en lag ska det särskilt beaktas att riksdagen är folkets främsta företrädare och att grundlag går före lag.

I bestämmelsen behandlas den prövning som utövas inom förvaltningen av om en föreskrift står i strid med en överordnad författning. Bestämmelsen motsvarar delar av nuvarande 11 kap. 14 §. Med uttrycket *offentligt organ* avses inte enbart förvaltningsmyndigheter utan även andra organ som utövar offentliga förvaltningsuppgifter, t.ex. regeringen eller olika privaträttsliga subjekt till vilka sådana uppgifter har överlämnats. I övrigt hänvisas till vad som har anförts ovan rörande motsvarande bestämmelse i 11 kap. 14 § om domstolars lagprövning. Se även avsnitt 24.2.3.

13 kap. Kontrollmakten

Kapitlet motsvarar nuvarande 12 kap. Kapitlet har försetts med rubriker. Ordningföljden mellan paragraferna är oförändrad. Den nuvarande 8 § om de högsta domarnas rättsliga ställning har flyttats över till 11 kap. Vidare har bestämmelsen om Riksrevisionen delats upp på tre paragrafer.

Konstitutionsutskottets granskning

1 § Konstitutionsutskottet *ska* granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning. Utskottet har rätt att för *granskningen få ut* protokollen över beslut i regeringsärenden, handlingar som hör till dessa ärenden *samt övriga handlingar hos regeringen som utskottet finner nödvändiga för sin granskning*.

Andra utskott och varje riksdagsledamot får hos konstitutionsutskottet skriftligen väcka *frågor* om statsrådets tjänsteutövning eller handläggningen av regeringsärenden.

Bestämmelsen är i huvudsak oförändrad. I första stycket har dock gjorts ett tillägg som grundlagsfäster ett utvidgat område för konstitutionsutskottets tillgång till handlingar. Syftet med tillägget är att rätten till handlingar bättre ska motsvara utskottets faktiska granskningsområde. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 19.2.2.

2 § *När det finns skäl till det*, dock minst en gång om året, *ska konstitutionsutskottet* meddela riksdagen vad utskottet vid sin granskning har funnit *värt att uppmärksamma*. Riksdagen kan med anledning *av det* göra en framställning till regeringen.

Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

Åtal mot statsråd

3 § Den som är eller har varit statsråd får *dömas* för brott i utövningen av statsrådstjänsten endast om han *eller hon genom brottet* grovt har åsidosatt sin tjänsteplikt. Åtal beslutas av konstitutionsutskottet och prövas av Högsta domstolen.

Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga. I den nya bestämmelsen i 10 kap. 14 § ges en hänvisning till paragrafen. Förhållandet mellan bestämmelserna har behandlats i avsnitt 36.2.2.

Misstroendeförklaring

4 § Riksdagen kan *förklara* att ett statsråd *inte har* riksdagens förtroende. *Ett yrkande om en sådan misstroendeförklaring ska väckas* av minst en tiondel av riksdagens ledamöter *för att tas upp till* prövning. För *en misstroendeförklaring krävs* att mer än hälften av riksdagens ledamöter *röstas för den*.

Ett yrkande om misstroendeförklaring tas inte upp till prövning om det väcks under tiden från det att ordinarie val har ägt rum eller beslut om extra val har meddelats till dess den genom valet utsedda riksdagen samlas. Ett yrkande avseende ett statsråd som efter att ha entledigats uppehåller sin befattning enligt 6 kap. 11 § får inte i något fall tas upp till prövning.

Ett yrkande om misstroendeförklaring ska inte beredas i utskott.

Interpellationer och frågor

5 § *En riksdagsledamot får framställa interpellationer och frågor till ett statsråd i angelägenheter som rör statsrådets tjänsteutövning. Närmare bestämmelser om interpellationer och frågor meddelas i riksdagsordningen.*

Ändringarna i 4 och 5 §§ är endast språkliga. Hänvisningen i 4 § har justerats som en följd av de omflyttningar som gjorts i 6 kap.

Riksdagens ombudsmän

6 § Riksdagen väljer en eller flera ombudsmän (*justitieombudsmän*), som i enlighet med *den* instruktion som riksdagen beslutar *ska* utöva tillsyn över tillämpningen i offentlig verksamhet av lagar och andra föreskrifter. *En ombudsman får föra talan i de fall som anges i instruktionen.*

Domstolar och förvaltningsmyndigheter samt anställda hos staten eller kommuner ska lämna de upplysningar och yttranden som en ombudsman begär. Sådan skyldighet har även andra som står under en ombudsmans tillsyn. En ombudsman har rätt att få tillgång till protokoll och handlingar hos domstolar och förvaltningsmyndigheter. Allmän åklagare ska på begäran biträda en ombudsman.

Närmare bestämmelser om ombudsmännen meddelas i riksdagsordningen.

I bestämmelsens första stycke har det officiella begreppet för ombudsmännen kompletterats med det mer allmänt kända *justitieombudsmän*. Vidare har bestämmelsen om ombudsmännens rätt att närvara vid överläggningar i domstolar och förvaltningsmyndigheter, som i den nuvarande bestämmelsen finns i andra

stycket, tagits bort. Ändringen av bestämmelsen har behandlats i avsnitt 20.2.2.

Ändringen har lett till följdändringar i lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän. Ändringen behandlas i kommentaren till den lagen. En motsvarande ändring har gjorts när det gäller justitiekanslerns rätt att närvara vid överläggningar i domstolar och förvaltningsmyndigheter. Bestämmelsen finns i lagen (1975:1339) om justitiekanslerns tillsyn och ändringen behandlas i kommentaren till den lagen. Övriga ändringar i bestämmelsen är endast språkliga.

Riksrevisionen

7 § Riksrevisionen är en myndighet under riksdagen med uppgift att granska den verksamhet som bedrivs av staten. *Bestämmelser om att Riksrevisionens granskning kan avse också annan än statlig verksamhet meddelas i lag.*

8 §

Riksrevisionen leds av tre riksrevisorer, som väljs av riksdagen. Riksdagen får skilja en riksrevisor från uppdraget endast om riksrevisorn inte längre uppfyller de krav som gäller för uppdraget eller om riksrevisorn har gjort sig skyldig till allvarlig försummelse.

Riksrevisorerna beslutar självständigt, med beaktande av de bestämmelser som finns i lag, vad som *ska* granskas. De beslutar självständigt och var för sig hur granskningen *ska* bedrivas och om slutsatserna av sin granskning.

Vid myndigheten finns också en styrelse, som *väljs* av riksdagen. Styrelsens uppgift är att följa granskningsverksamheten, lämna de förslag och redogörelser till riksdagen som riksrevisorernas granskningsrapporter och revisionsberättelser ger anledning till samt besluta om förslag till anslag på statsbudgeten och om årsredovisning för myndigheten.

9 § *Ytterligare* bestämmelser om Riksrevisionen *meddelas* i riksdagsordningen och i annan lag.

Bestämmelserna i 7–9 §§ motsvarar nuvarande 7 § och behandlar Riksrevisionen. Bestämmelsen har delats upp på tre paragrafer för att öka överskådligheten. I 7 § ges den grundläggande bestämmelsen om Riksrevisionen, i 8 § regleras verksamheten och i 9 § anges att ytterligare bestämmelser om Riksrevisionen meddelas i riksdagsordningen och i annan lag. Ändringarna i bestämmelserna är endast språkliga.

14 kap. Kommunerna

Kapitlet om kommunerna är nytt. Flera av bestämmelserna har sin motsvarighet i den nuvarande lydelsen av regeringsformen. Några rubriker har inte införts i detta kapitel.

I kapitlet har också tagits in nya bestämmelser som reglerar den kommunala självstyrelsens omfattning, villkoren för inskränkningar i självstyrelsen och möjligheterna till skatteutjämning mellan kommuner. Bakgrunden till införandet av ett särskilt kapitel om kommunerna i regeringsformen framgår av kapitel 32.

1 § Beslutanderätten i kommunerna utövas av valda församlingar.

Paragrafen motsvarar nuvarande 1 kap. 7 § första stycket andra meningen.

2 § Kommunerna sköter lokala och regionala angelägenheter av allmänt intresse på den kommunala självstyrelsens grund. Närmare bestämmelser om detta finns i lag. På samma grund sköter kommunerna även de övriga angelägenheter som bestäms i lag.

Bestämmelsen är ny. Den har behandlats i avsnitt 32.2.1. Bestämmelsen har formulerats med utgångspunkt i vad som följer av 1 kap. 1 § andra stycket och 2 § kommunallagen. Den markerar att principen om kommunal självstyrelse gäller för all kommunal verksamhet, dvs. inte bara för den verksamhet som grundas direkt på kommunallagen (den fria sektorn) utan också för den verksamhet som följer av annan lag (den specialreglerade sektorn).

Bestämmelsen påverkar inte regleringen i 8 kap. om hur föreskrifter som rör kommuner meddelas.

3 § En inskränkning i den kommunala självstyrelsen bör inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett den.

Bestämmelsen är ny. Den har behandlats i avsnitt 32.2.2. Innebörden av bestämmelsen är att inskränkningar i den kommunala självstyrelsen ska prövas mot en proportionalitetsprincip. Den slutliga bedömningen av hur denna prövning faller ut görs av riksdagen i samband med att riksdagen tar ställning i lagstiftningsärendet. Riksdagens bedömning i denna fråga kan inte bli föremål för lagprövning i efterhand.

Av bestämmelsen i 8 kap. 21 § framgår att Lagrådet ska höras över lagförslag som innebär åligganden för kommunerna.

4 § Kommunerna får ta ut skatt för skötseln av sina angelägenheter.

Paragrafen motsvarar nuvarande 1 kap. 7 § andra stycket. I den under 2 § föreslagna bestämmelsen används uttrycket *angelägenheter*. Som en följd av detta har uttrycket *uppgifter* i den nuvarande bestämmelsen i 1 kap. 7 § om kommunernas beskattningsrätt bytts ut mot angelägenheter. Någon saklig ändring är inte avsedd.

5 § Kommunerna får i lag åläggas att bidra till kostnaden för andra kommuners angelägenheter, om det krävs för att uppnå likvärdiga ekonomiska förutsättningar.

Bestämmelsen är ny. Den har behandlats i avsnitt 32.2.3. Bestämmelsen förtydligar att det är möjligt att ålägga kommuner att bidra till kostnaden för andra kommuners angelägenheter om syftet är att uppnå likvärdiga ekonomiska förutsättningar.

6 § Föreskrifter om grunderna för ändring i rikets indelning i kommuner meddelas i lag.

Paragrafen motsvarar del av nuvarande 8 kap. 5 § första stycket.

15 kap. Krig, krigsfara och nödsituationer

Kapitlet motsvarar nuvarande 13 kap. Paragraferna har försetts med rubriker.

Tillämpningsområdet för bestämmelserna i nuvarande 2, 6–8, och 11–13 §§ har avgränsats så att de endast blir tillämpliga vid sådant krig eller sådan krigsfara som innebär att rikets territorium eller bestånd är hotat. Begränsningen syftar till att reglerna inte ska kunna användas annat än i de fall där det verkligen är motiverat.

I 17–19 §§ har förts in ett antal nya bestämmelser som utvidgar regeringens rätt att meddela föreskrifter i nödsituationer. Till skillnad från de nuvarande bestämmelserna i kapitlet är denna reglering tillämplig i civila kriser. De nya bestämmelserna har också föranlett en ny kapitelrubrik.

Inkallande av riksdagen

1 § Kommer riket i krig eller krigsfara *ska* regeringen eller talmannen kalla riksdagen till sammanträde. Den som utfärdar kallelsen kan besluta att riksdagen *ska* sammanträda *någon annanstans* än i Stockholm.

Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

Krigsdelegationen

2 § Är riket i krig eller krigsfara *som rör dess bestånd eller territoriella integritet*, *ska* en inom riksdagen utsedd krigsdelegation träda i riksdagens ställe, om förhållandena kräver det.

Om riket är i *sådant* krig *som avses i första stycket*, meddelas *beslut* att krigsdelegationen *ska* träda i riksdagens ställe av Utrikesnämndens ledamöter enligt närmare bestämmelser i riksdagsordningen. Innan *beslut* meddelas *ska* samråd ske med statsministern, om det är möjligt. Hindras nämndens ledamöter av krigsförhållandena att sammanträda, meddelas *beslutet* av regeringen. Om riket är i *sådan* krigsfara *som avses i första stycket*, meddelas *beslutet* av Utrikesnämndens ledamöter i förening med statsministern. För ett sådant *beslut* krävs att statsministern och sex av nämndens ledamöter *röstas för det*.

Krigsdelegationen och regeringen kan i samråd eller var för sig besluta att riksdagen *ska återta* sina befogenheter. *Beslutet ska fattas så snart förhållandena medger det*.

Bestämmelser om krigsdelegationens sammansättning *meddelas* i riksdagsordningen.

3 § Medan krigsdelegationen är i riksdagens ställe utövar den *riksdagens* befogenheter. Den får dock *inte* fatta beslut som avses i 11 § första stycket första *meningen* eller andra eller fjärde stycket.

Krigsdelegationen beslutar själv om formerna för sin verksamhet.

Under rubriken Krigsdelegationen finns 2 och 3 §§. I 2 § har vissa sakliga ändringar gjorts. Tillämpningsområdet har i första stycket begränsats så att bestämmelsen blir tillämplig endast vid sådant krig eller sådan krigsfara som rör landets bestånd eller territoriella integritet. Ändringen har behandlats i avsnitt 31.2.3. Bakgrunden till begränsningen behandlas också i den inledande kommentaren till kapitlet. Det ändrade tillämpningsområdet har också lett till följdändringar i andra stycket.

I 2 § tredje stycket har ett tillägg gjorts som anger att riksdagen ska återta sina befogenheter *så snart förhållandena medger det*. Syftet med tillägget är endast att lagfästa vad som anses vara gällande rätt.

I 3 § har hänvisningarna i bestämmelsen justerats som en följd av kapitlets ändrade numrering.

Regeringsbildning och regeringens arbetsformer

4 § Är riket i krig och kan *regeringen* till följd av detta inte fullgöra sina uppgifter, kan riksdagen *besluta* om bildande av regering och om regeringens arbetsformer.

Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

Regeringens befogenheter

5 § Är riket i krig och kan varken riksdagen eller krigsdelegationen till följd av detta fullgöra sina uppgifter, ska *regeringen fullgöra* dessa i den utsträckning det *behövs* för att skydda riket och slutföra kriget till rikets försvar.

Regeringen får *inte med stöd av* första stycket stifta, ändra eller upphäva grundlag, riksdagsordningen eller lag om val till riksdagen.

I bestämmelsens första stycke har ett tillägg gjorts som anger att regeringens rätt att slutföra ett krig endast kan utföras till rikets försvar. Tillägget klargör att det, i enlighet med FN-stadgan, endast är försvarskrig som är berättigat.

6 § Är riket i sådant krig eller krigsfara som avses i 2 § första stycket eller råder sådana *extraordinära* förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara som riket har befunnit sig i, kan *regeringen med stöd av bemyndigande i lag genom förordning* meddela sådana föreskrifter i visst ämne som enligt grundlag annars ska meddelas genom lag. Om det behövs med hänsyn till försvarsberedskapen, kan *regeringen även i annat fall med stöd av bemyndigande i lag genom förordning* bestämma att en i lag meddelad föreskrift om rekvisition eller annat sådant förfogande ska börja eller upphöra att tillämpas.

I en lag med ett sådant bemyndigande ska det noga anges under vilka förutsättningar bemyndigandet får utnyttjas. Bemyndigandet medför *inte* rätt att stifta, ändra eller upphäva grundlag, riksdagsordningen eller lag om val till riksdagen.

I första stycket har en ändring gjorts som innebär en begränsning av bestämmelsens tillämpningsområde. Bakgrunden till begränsningen har behandlats i den inledande kommentaren till kapitlet. Övriga ändringar i bestämmelsen är endast språkliga.

Begränsningar av fri- och rättigheter

7 § Är riket i *sådant* krig eller omedelbar *sådan* krigsfara som *avses* i 2 § första stycket, *ska* 2 kap. 22 § första stycket *inte* tillämpas. Detsamma gäller om krigsdelegationen i annat fall har trätt i riksdagens ställe.

I paragrafen har en ändring gjorts som innebär en begränsning av bestämmelsens tillämpningsområde. Bakgrunden till begränsningen har behandlats i den inledande kommentaren till kapitlet. Bestämmelsen har också anpassats till de ändringar av paragrafnumreringen som skett i 2 kap. Övriga ändringar i bestämmelsen är endast språkliga.

Befogenheter för andra myndigheter än regeringen

8 § Är riket i *sådant* krig eller omedelbar *sådan* krigsfara som *avses* i 2 § första stycket, kan regeringen med stöd av riksdagens bemyndigande besluta att uppgift som enligt grundlag *ska fullgöras* av regeringen *i stället ska fullgöras* av *en annan myndighet*. *Ett sådant bemyndigande får inte omfatta någon befogenhet enligt 5 eller 6 §, om det inte endast är fråga om beslut att en lag i ett visst ämne ska börja tillämpas.*

I bestämmelsen har en ändring gjorts som innebär en begränsning av bestämmelsens tillämpningsområde. Bakgrunden till begränsningen har behandlats i den inledande kommentaren till kapitlet. Övriga ändringar i bestämmelsen är endast språkliga.

Förhållanden under ockupation

9 § Riksdagen eller regeringen får *inte* fatta beslut på ockuperat område. På sådant område får *inte* heller utövas befogenhet som någon *har* i egenskap av riksdagsledamot eller statsråd.

Varje offentligt organ *ska* på ockuperat område handla på det sätt som bäst gagnar försvarsansträngningarna och motståndsverksamheten samt civilbefolkningens skydd och svenska intressen i övrigt. *Inte* i något fall får ett offentligt organ meddela *ett* beslut eller vidta *en* åtgärd som i strid mot folkrättens regler ålägger någon *av* rikets medborgare att lämna ockupationsmakten bistånd.

Val till riksdagen eller beslutande kommunala församlingar får *inte* hållas på ockuperat område.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 10 §. Ändringarna i bestämmelsen är endast språkliga.

Statschefen

10 § Är riket i *sådant* krig som avses i 2 § första stycket, bör statschefen följa regeringen. Om statschefen befinner sig på ockuperat område eller på annan ort än regeringen, ska han eller hon anses hindrad att fullgöra sina uppgifter som statschef.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 11 §. I bestämmelsen har en ändring gjorts som innebär en begränsning av bestämmelsens tillämpningsområde. Bakgrunden till begränsningen har behandlats i den inledande kommentaren till kapitlet. Övriga ändringar i bestämmelsen är endast språkliga.

Val till riksdagen

11 § Är riket i *sådant* krig som avses i 2 § första stycket, får val till riksdagen hållas endast efter beslut av riksdagen. Är riket i *sådan* krigsfara som avses i 2 § första stycket, när ordinarie val ska hållas, kan riksdagen besluta att *skjuta upp* valet. Ett sådant beslut ska omprövas inom ett år och därefter med högst ett års mellanrum. Beslut som avses i detta stycke blir gällande endast om minst tre fjärdedelar av riksdagens ledamöter röstar för det.

Om riket till någon del är ockuperat, när val ska hållas, beslutar riksdagen de jämkningar av reglerna i 3 kap. som behövs. Undantag får dock inte göras från 3 kap. 1, 4, 5, 7–9 och 12 §§. Vad som sägs om riket i 3 kap. 5 §, 7 § andra stycket och 8 § andra stycket ska i stället gälla den del av riket för vilken val ska hållas. Minst en tiondel av alla mandaten ska vara utjämningsmandat.

Ordinarie val, som till följd av första stycket inte hålls på föreskriven tid, ska hållas så snart det kan ske sedan kriget eller krigsfaran har upphört. Regeringen och talmannen ska i samråd eller var för sig se till att de åtgärder som behövs för detta blir vidtagna.

Har ordinarie val till följd av denna paragraf hållits på en annan tid än när det annars skulle ha ägt rum, ska riksdagen bestämma tiden för därefter följande ordinarie val till den månad under fjärde eller femte året efter det först nämnda valet, då ordinarie val ska hållas enligt riksdagsordningen.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 12 §. I bestämmelsens första stycke har en ändring gjorts som innebär en begränsning av bestämmelsens tillämpningsområde. Bakgrunden till begränsningen har behandlats i den inledande kommentaren till kapitlet. Hänvisningarna i bestämmelsen har justerats med anledning av de redaktionella ändringarna i 3 kap. Övriga ändringar i bestämmelsen är endast språkliga.

Beslutanderätten i kommunerna

12 § Om riket är i sådant krig eller sådan krigsfara som avses i 2 § första stycket eller om det råder sådana extraordinära förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara som riket har befunnit sig i, utövas beslutanderätten i kommunerna på det sätt som anges i lag.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 13 §. I bestämmelsen har en ändring gjorts som innebär en begränsning av bestämmelsens tillämpningsområde. Bakgrunden till begränsningen har behandlats i kommentaren till 2 §. Övriga ändringar i bestämmelsen är endast språkliga.

Rikets försvar

13 § Regeringen får sätta in rikets försvarsmakt i enlighet med internationell rätt och sedvänja för att möta ett väpnat angrepp mot riket eller för att hindra en kränkning av rikets territorium.

Regeringen får uppdra åt försvarsmakten att använda våld i enlighet med internationell rätt och sedvänja för att hindra kränkning av rikets territorium i fred eller under krig mellan främmande stater.

Bestämmelsen motsvarar delar av nuvarande 10 kap. 9 §, som flyttats till detta kapitel av systematiska skäl. Övriga delar av 10 kap. 9 § återfinns i vårt förslag i 15 kap. 14 och 16 §§.

Bestämmelsens första stycke fram till ”väpnat angrepp mot riket” motsvarar första stycket första meningen i nuvarande 10 kap. 9 §. Tillägget av *i enlighet med internationell rätt och sedvänja* innebär att regleringen knyts närmare och på ett tydligare sätt till FN-stadgan och folkrätten än vad som är fallet i dag. Med tillägget begränsas möjligheten till våldsanvändning så att den alltid måste vara förenlig med folkrättens regler. Tillägget gör också uttrycket *i strid* obehövligt. Att detta uttryck tas bort innebär vidare en markering av att även andra medel än strid står till försvarsmaktens förfogande. Ändringarna har behandlats i avsnitt 31.2.3.

Resterande del av bestämmelsens första stycke motsvarar regeringens rätt att använda våld för att hindra kränkning av rikets territorium som i dag följer av 10 kap. 9 § tredje stycket. Den föreslagna bestämmelsen i andra stycket motsvarar regeringens rätt att bemyndiga försvarsmakten att använda våld enligt nuvarande tredje stycket i 10 kap. 9 §.

Övriga ändringar i bestämmelsen är endast språkliga.

Krigsförklaring

14 § Förklaring att riket är i krig får, utom vid ett väpnat angrepp mot riket, inte ges av regeringen utan riksdagens medgivande.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 10 kap. 9 § andra stycket. Ändringarna är endast språkliga.

Fredsfrämjande insatser

16 § Regeringen får sända svenska väpnade styrkor till andra länder eller i övrigt sätta in sådana styrkor i fredsfrämjande syfte för att fullgöra en internationell förpliktelse som har godkänts av riksdagen.

Svenska väpnade styrkor får i övrigt sändas till andra länder eller sättas in i fredsfrämjande syfte om

- 1. det är medgett i lag som anger förutsättningarna för åtgärden, eller*
- 2. riksdagen medger det i ett särskilt fall.*

Det första stycket i bestämmelsen motsvarar nuvarande 10 kap. 9 § första stycket andra meningen 3 och det andra stycket motsvarar 10 kap. 9 § första stycket andra meningen 1 och 2. Bestämmelserna har omarbetats språkligt.

Orden *i fredsfrämjande syfte* har lagts till vilket innebär att regleringen knyts närmare och på ett tydligare sätt till FN-stadgan och folkrätten än vad som är fallet i dag. Detta innebär att uttrycket *i strid* tagits bort. Ändringarna har behandlats i avsnitt 31.2.3.

Regeringens rätt att meddela föreskrifter i nödsituationer

17 § Föreskrifter som enligt grundlag annars ska meddelas genom lag får meddelas av regeringen genom förordning i en nödsituation som innebär

- 1. omfattande skador eller en överhängande risk för omfattande skador på människor, egendom eller miljö, eller*
- 2. en allvarlig störning eller en överhängande risk för en allvarlig störning i centrala samhällsfunktioner.*

Första stycket gäller dock endast om ett dröjsmål med föreskrifterna allvarligt kan motverka arbetet med att hindra eller bekämpa skadan eller störningen. Föreskrifterna får inte innebära stiftande, ändring eller upphävande av grundlag, riksdagsordningen eller lag om val till riksdagen.

18 § När regeringen utfärdar föreskrifter som avses i 17 § ska regeringen samtidigt tillkännage föreskrifterna för allmänheten och ange vilken nödsituation som föranlett föreskrifterna och i vilket geografiskt område de gäller. Föreskrifterna träder i kraft sedan de tillkännagetts på detta sätt.

19 § Föreskrifter som avses i 17 § upphör att gälla senast tolv dagar efter utfärdandet. Sådana föreskrifter ska så snart som möjligt efter utfärdandet underställas riksdagen för prövning. Anser riksdagen att föreskrifterna ska fortsätta att gälla ska de meddelas i form av lag.

Bestämmelserna under rubriken Regeringens rätt att meddela föreskrifter i nödsituationer är nya. Bakgrunden till bestämmelserna har behandlats i avsnitt 31.2.6. Genom bestämmelserna ges regeringen viss utökad normgivningskompetens i händelse av nödsituationer. Till skillnad från kapitlet i övrigt förutsätter dessa bestämmelser inte att krig eller krigsfara föreligger.

I 17 § definieras vilken typ av tillstånd som kan utgöra sådana nödsituationer som utlöser regeringens utökade normgivningsmakt. I samma paragraf anges också att föreskrifterna endast får meddelas om dröjsmål allvarligt kan motverka arbetet med att hindra eller bekämpa de omständigheter som gett upphov till nödsituationen. I 17 § andra stycket anges att föreskriftsrätten inte omfattar stiftande, ändring eller upphävande av grundlag, riksdagsordningen eller lag om val till riksdagen.

Enligt 18 § ska regeringen, då den meddelat föreskrifter med stöd av 17 §, tillkännage det för allmänheten.

Den föreslagna normgivningsregeln i 17 § är långtgående. För att inte riskera missbruk föreslås vissa begränsningar i 19 §. Enligt denna bestämmelse upphör föreskrifterna att gälla senast tolv dagar efter utfärdandet. Föreskrifterna ska enligt samma bestämmelse dessutom så snart som möjligt efter utfärdandet underställas riksdagen för prövning.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

Ändringarna i regeringsformen bör lämpligen träda i kraft vid årsskiftet närmast efter det att riksdagen slutligt har antagit dem. Vi räknar med att en proposition med förslag till lag om ändring av regeringsformen ska kunna läggas fram i sådan tid att förslagen kan behandlas och antas som vilande av riksdagen under 2010.

Författningsförslaget skulle därmed kunna antas som slutligt under hösten 2010.

Vi föreslår som framgått ändringar av vissa procedurregler i regeringsformen. Något behov av övergångsregler för dessa ändringar finns inte. Enligt allmänna principer bör sådana processuella bestämmelser tillämpas i sin nya lydelse omedelbart efter ikraftträdandet även om de bakomliggande förhållandena härrör från tiden dessförinnan (se RÅ 2004 ref. 82).

2. Utan hinder av 2 kap. 12 § behåller äldre föreskrifter, som innebär särbehandling på grund av sexuell läggning, sin giltighet tills vidare. Sådana föreskrifter får ändras även om ändringen innebär fortsatt särbehandling.

Övergångsbestämmelsen har behandlats i avsnitt 26.2.2. Enligt övergångsbestämmelsen behåller äldre föreskrifter, som innebär särbehandling på grund av sexuell läggning, sin giltighet tills vidare. En sådan föreskrift får också ändras, även om ändringen innebär fortsatt särbehandling.

3. Äldre föreskrifter och bemyndiganden gäller fortfarande utan hinder av att de inte har tillkommit i den ordning som anges i regeringsformen i dess nya lydelse.

Bestämmelsen innebär att en föreskrift eller ett bemyndigande som beslutats av ett organ som var behörigt enligt de kompetensregler som gällde när föreskriften beslutades ska gälla även i fortsättningen. Att kompetensreglerna sedan ersätts av andra medför således inte att de en gång beslutade föreskrifterna blir ogiltiga utan för detta krävs ett beslut att upphäva föreskriften. Detsamma gäller för bemyndiganden.

4. Om det i en lag eller annan författning hänvisas till en föreskrift som har ersatts genom en bestämmelse i regeringsformen i dess nya lydelse, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

Hänvisningar i lag eller andra föreskrifter till en bestämmelse som upphävs eller flyttas bör korrigeras genom följdändringar. Det kan emellertid vara svårt att göra detta fullt ut. I denna övergångsbestämmelse ges därför en generell föreskrift om att hänvisningar till bestämmelser som har flyttats eller ersatts av andra ska anses hänvisa till den nya bestämmelsen.

2. Förslaget till lag om ändring i tryckfrihetsförordningen

Vi föreslår en ändring av hänvisningen till regeringsformen i 7 kap. 3 §. Ändringen är en följd av den nya numrering som 2 kap. regeringsformen getts i vårt förslag.

3. Förslaget till lag om ändring i yttrandefrihetsgrundlagen

Vi föreslår ändringar av de hänvisningar till regeringsformen som finns i 3 kap. 3 §, 5 kap. 3 § och 7 kap. 6 § yttrandefrihetsgrundlagen. Ändringarna är en följd av den nya numrering som 2 kap. regeringsformen getts i vårt förslag.

4. Förslaget till lag om ändring i riksdagsordningen

Utöver de ändringar som återges nedan föreslår vi ändringar av ett antal bestämmelser som innehåller hänvisningar till regeringsformen. Ändringarna beror på den nya numrering som ett stort antal paragrafer i regeringsformen har i vårt förslag. Ändringar föreslås i följande bestämmelser: 1 kap. 1, 2 och 7 §§, 2 kap. 9 §, 3 kap. 2, 14, 16 och 17 §§, 4 kap. 4–6, 9 och 11 §§, 5 kap. 1, 2, 4, 6 och 9–11 §§, 8 kap. 2, 3, 8, 10–12 och 15 §§, 10 kap. 1 och 5 §§ samt tillägsbestämmelserna 4.9.1, 4.12.1, 5.4.1, 5.11.1, 7.10.1, 7.13.1 och 8.9.2.

2 kap.

4 § Riksdagen får besluta att ett sammanträde *ska* hållas inom stängda dörrar, om det krävs med hänsyn till rikets säkerhet eller i övrigt till förhållandet till en annan stat eller en mellanfolklig organisation. Om regeringen vid ett sammanträde ska lämna information till riksdagen, får även regeringen besluta om stängda dörrar på samma grunder som riksdagen.

En ledamot eller tjänsteman i riksdagen får inte obehörigen röja vad som har förekommit vid ett sammanträde inom stängda dörrar. Riksdagen får dock besluta att i ett särskilt fall helt eller delvis upphäva tystnadsplikten.

Enligt den nuvarande lydelsen av bestämmelsen anges att huvudregeln för sammanträden i riksdagens kammare är offentlighet. Vidare anges i paragrafen vilka förutsättningar som krävs för att hålla sammanträden inom stängda dörrar. Första meningen, där huvudregeln om offentlighet anges, har i förslaget flyttats till 4 kap. regeringsformen. Förutsättningarna för ett beslut om stängda dörrar anges dock även fortsättningsvis i bestämmelsen i riksdagsordningen. Paragrafen har omformulerats något för att anpassas till den ändring som gjorts. Skälen bakom införandet av en bestämmelse om offentlighet i kammaren i grundlag framgår av kommentaren till 4 kap. 9 § regeringsformen. Ändringen har behandlats i avsnitt 37.2.2.

Tilläggsbestämmelser

2.7.1

Yrkande om folkomröstning i en grundlagsfråga, *statsministeromröstning enligt 6 kap. 3 § regeringsformen*, förslag till ny statsminister eller yrkande om misstroendeförklaring förs upp som första punkt på föredragningslistan. Om det finns mer än ett sådant ärende, tas de upp i den ordning de nu har angetts. *När det gäller ordningen mellan en statsministeromröstning och ett yrkande om misstroendeförklaring gäller detta endast om inte talmannen bestämmer annat.*

I övrigt tas ärendena upp i följande ordning, om inte talmannen bestämmer annat:

1. val,
2. propositioner samt skrivelser från regeringen,
3. framställningar och redogörelser från andra riksdagsorgan än utskott,
4. motioner,
5. EU-dokument som avses i 10 kap. 4 §,
6. utskottsbetänkanden och utlåtanden som avses i 10 kap. 4 § i den ordning utskotten anges i tilläggsbestämmelse 4.2.1.

Ett tillägg har gjorts till bestämmelsen om i vilken ordning ärendena ska tas upp vid kammarens sammanträden. Ändringen är en följd av införandet av statsministeromröstning efter val, se avsnitt 18.2.

7 kap.***Valbarhet och skyldighet att åta sig uppdrag***

11 § *Endast den som är svensk medborgare får inneha uppdrag som tillsätts genom val av riksdagen. Bestämmelser om krav på svenskt medborgarskap för riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna finns i 12 kap. 6 § regeringsformen.*

Den som har utsetts till ett sådant uppdrag genom val av riksdagen får inte undandra sig uppdraget utan att riksdagen medger det.

I bestämmelsen har införts ett nytt första stycke om medborgarskapskrav som motsvarar en del av den nuvarande lydelsen av 11 kap. 9 § tredje stycket regeringsformen. I bestämmelsen anges således att endast den som är svensk medborgare får inneha uppdrag som tillsätts genom val av riksdagen. Att detta gäller för riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna framgår redan av 12 kap. 6 § regeringsformen i nu föreslagen lydelse. Detta har också

föranlett en omformulering av rubriken till paragrafen. Ett uttryckligt krav på svenskt medborgarskap för samtliga befattningar som tillsätts genom val av riksdagen gäller således fortfarande. Regleringen har behandlats i avsnitt 35.2.

8 kap.

Ytterligare bestämmelser

16 § Riksdagen får meddela närmare bestämmelser för riksdagens organ *samt utse representanter i visst fall.*

Tilläggsbestämmelser

8.16.2

Riksdagen väljer två representanter för allmänheten och ersättare för dessa i den nämnd för tillsättning av ordinarie domare som avses i 2 § lagen (0000:000) om utnämning av ordinarie domare.

Enligt vårt förslag till lag om utnämning av ordinarie domare ska en förslagsnämnd för tillsättningen av ordinarie domartjänster införas. Två av nämndens ledamöter ska representera allmänheten. Enligt 2 § i den nämnda lagen ska dessa och deras ersättare utses av riksdagen. Den föreslagna ordningen medför ett behov av en ny regel i riksdagsordningen. Regeln har placerats som en ny tilläggsbestämmelse till 8 kap. 16 §. Rubriken till bestämmelsen, som i dag är *Ytterligare bestämmelser för riksdagens organ*, har ändrats. Ändringen har behandlats i avsnitt 21.2.4.

5. Förslaget till lag om ändring i lagen (1975:1339) om justitiekanslerns tillsyn

9 § Justitiekanslern har *rätt att* få tillgång till protokoll och handlingar hos domstolar och förvaltningsmyndigheter.

Första meningen i paragrafen har utgått. Ändringen har behandlats i avsnitt 20.2.2. Ändringen innebär att JK inte längre ska ha rätt att närvara vid domstolars eller förvaltningsmyndigheters överläggningar. En motsvarande ändring görs i fråga om JO. Den ändringen har behandlats i kommentaren till 13 kap. 6 § regeringsformen.

6. Förslaget till lag om ändring i lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän

21 § Ombudsman *ska* verkställa de utredningsåtgärder som fordras för prövning av klagomål och andra ärenden.

När ombudsman enligt regeringsformens föreskrifter begär upplysningar och yttranden i andra ärenden än dem där han *eller hon* har beslutat att inleda förundersökning, får han *eller hon* förelägga vite om högst 10 000 kronor. Ombudsman får utdöma försuttet vite.

Kan det misstänkas att befattningshavare som omfattas av bestämmelserna om disciplinansvar i lagen (1994:260) om offentlig anställning har gjort sig skyldig till tjänsteförseelse, för vilken disciplinpåföljd bör åläggas, och kan det befaras att en skriftlig underrättelse enligt 17 § nämnda lag inte kan tillställas honom *eller henne* inom två år efter förseelsen, får ombudsman utfärda motsvarande underrättelse. Vad som nu har sagts gäller även för den som omfattas av bestämmelser om disciplinansvar och om motsvarande underrättelse i någon annan författning.

Fjärde stycket har utgått. Justeringen är en följd av den ändring av nuvarande 12 kap. 6 § regeringsformen som innebär att JO inte längre ska ha rätt att närvara vid domstolars eller förvaltningsmyndigheters överläggningar. Ändringen har behandlats i kommentaren till 13 kap. 6 § och i avsnitt 20.2.2.

7. Förslaget till lag om ändring i kommunallagen (1991:900)

3 kap.

9 § Fullmäktige beslutar i ärenden av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt för kommunen eller landstinget, främst

1. mål och riktlinjer för verksamheten,
2. budget, skatt och andra viktiga ekonomiska frågor,
3. nämndernas organisation och verksamhetsformer,
4. val av ledamöter och ersättare i nämnder och beredningar,
5. val av revisorer,
6. grunderna för ekonomiska förmåner till förtroendevalda,
7. årsredovisning och ansvarsfrihet,
8. folkomröstning i kommunen eller landstinget, *samt*
9. *extra val till fullmäktige.*

Fullmäktige beslutar också i andra frågor som anges i denna lag eller i andra författningar.

I första stycket har en ny punkt lagts till som behandlar extra val till fullmäktige. Genom den nya punkten markeras att det är förbehållet fullmäktige att ta ställning till om extra val ska hållas. Av 3 kap. 10 § kommunallagen följer att fullmäktige inte kan delegera beslutanderätt som rör frågor om extra val. Av den föreslagna 5 kap. 30 a § följer att beslutet inte ska beredas. Förslaget har behandlats i avsnitt 13.2.2.

4 kap.

7 § Om valet till fullmäktige har upphävts och omval har ägt rum eller om rättelse har skett genom förnyad sammanräkning och mandatfördelningen mellan partierna därvid har ändrats, upphör uppdragen för de förtroendevalda som har valts av fullmäktige två månader efter det att omvalet eller sammanräkningen har avslutats. *Detsamma gäller om extra val till fullmäktige har hållits.*

När omvalet eller sammanräkningen *eller extra valet* har avslutats, *ska* fullmäktige förrätta nytt val av förtroendevalda för återstoden av mandattiden.

Ett tillägg har gjorts till första stycket. Tillägget är föranlett av utredningens förslag om kommunala extra val. Genom tillägget skapas garantier för att en eventuell ändring av majoritetsförhållandena i fullmäktige efter ett extra val får genomslag också i

nämndernas sammansättning. Ändringen har behandlats i avsnitt 13.2.2.

5 kap.

Extra val

5 a § Fullmäktige får besluta om extra val till fullmäktige mellan ordinarie val.

Extra val ska hållas om minst två tredjedelar av de närvarande ledamöterna röstar för det.

Ett beslut om extra val får dock inte fattas förrän sex månader har förflutit från det nyvalda fullmäktiges första sammanträde.

Paragrafen är ny. Den har behandlats i avsnitt 13.2.2. Av första stycket följer att det efter extra val inte löper någon fullständig mandattid. Mandattiden begränsas till den tid som återstår av det avgående fullmäktiges mandattid.

I andra stycket anges ett krav på kvalificerad majoritet för beslut om extra val. Detta krav ger uttryck för att extra val bara är avsett för extraordinära situationer.

Enligt tredje stycket får ett beslut om extra val inte fattas förrän sex månader har förflutit från det nyvalda fullmäktiges första sammanträde.

Valdag är den söndag som fullmäktige bestämmer (se 1 kap. 2 och 3 §§ vallagen). Någon bestämmelse om att extra val måste hållas inom en viss tid efter beslutet har inte ansetts behövas. Med hänsyn till de frister som anges i vallagen kan den kortaste möjliga förberedelsetiden beräknas till cirka 35 dagar.

23 § Ärenden i fullmäktige får väckas av

1. en nämnd,
2. en ledamot genom motion,
3. revisorerna, om ärendet gäller förvaltning som har samband med revisionsuppdraget eller om ärendet gäller granskningen,
4. en fullmäktigeberedning, om fullmäktige har föreskrivit det,
5. den som är folkbokförd i kommunen eller i en kommun inom landstinget, om fullmäktige har beslutat det (medborgarförslag), eller
6. styrelsen i ett sådant företag som avses i 3 kap. 17 och 18 §§, om fullmäktige har beslutat det för särskilda fall.

Ärende om att hålla folkomröstning i en viss fråga får i fullmäktige också väckas av minst *tio* procent av de röstberättigade kommun- eller landstingsmedlemmarna enligt lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar (*folkinitiativ*). Initiativet *ska* vara skriftligt, ange den

aktuella frågan samt innehålla initiativtagarnas egenhändiga namnteckningar, uppgifter om när namnteckningarna gjorts, namnförtydliganden, personnummer och uppgift om deras adresser.

Vid beräkningen av antalet initiativtagare ska endast de räknas med som har skrivit under initiativet under den sexmånadersperiod som föregått inlämnandet.

Ändringen i bestämmelsens andra stycke innebär att ett ärende om att hålla folkomröstning i en viss fråga får väckas i fullmäktige av minst tio procent av de röstberättigade kommun- eller landstingsmedlemmarna. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 16.2.1.

Vidare har begreppet *folkinitiativ* förts in i texten. Kraven på utformningen av folkinitiativet motsvarar de som gäller enligt de nuvarande bestämmelserna, med de tilläggen att namnteckningarna i initiativet ska vara daterade och att initiativtagarna ska uppge sina personnummer.

I bestämmelsens tredje stycke, som är nytt, införs en tidsgräns för insamlandet av namnunderskrifter. Vid beräkningen av hur många som står bakom ett folkinitiativ ska hänsyn inte tas till de som undertecknat initiativet tidigare än sex månader före det att folkinitiativet lämnats in till kommunen.

30 a § Fullmäktige får besluta om extra val till fullmäktige utan föregående beredning.

Paragrafen är ny. Den har behandlats i avsnitt 13.2.2. I paragrafen anges att ett beslut om extra val inte behöver beredas.

34 a § Har ett folkinitiativ väckts enligt 23 § andra stycket ska fullmäktige besluta att folkomröstning ska hållas, om

1. den fråga som initiativet avser är sådan att fullmäktige kan besluta om den, och

2. inte minst två tredjedelar av de närvarande ledamöterna röstar mot förslaget.

Vid sådan folkomröstning ska bestämmelserna i 5 kap. 34 § tredje och fjärde styckena tillämpas.

Bestämmelsen är ny. Den har behandlats i avsnitt 16.2.1.

Av första stycket följer att om ett folkinitiativ enligt 5 kap. 23 § andra stycket har väckts i en viss fråga, är fullmäktige skyldig att besluta att folkomröstning ska ske, om förutsättningarna i punkterna 1 och 2 är uppfyllda. Enligt första punkten krävs att frågan är sådan att fullmäktige kan besluta om den. I den andra

punkten anges att en folkomröstning ska hållas om inte minst två tredjedelar av de närvarande ledamöterna röstar mot förslaget. Det råder alltså en presumtion för att ett folkiniciativ ska leda till att en folkomröstning hålls, förutsatt att kravet i punkt 1 är uppfyllt.

Hänvisningen i bestämmelsens andra stycke innebär att lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar ska tillämpas vid en sådan folkomröstning samt att fullmäktige får besluta att det, med tillämpning av 5 kap. vallagen, ska framställas röstkort och röstlängd för omröstningen.

36 § Ett ärende *ska* bordläggas eller återremitteras, om det begärs av minst en tredjedel av de närvarande ledamöterna. Enkelmajoritet krävs dock om ärendet tidigare bordlagts eller återremitterats på detta sätt.

För bordläggning eller återremiss i fråga om val krävs enkel majoritet.

Ett ärende om extra val ska dock alltid bordläggas första gången det tas upp till behandling.

Ett beslut om återremiss *ska* motiveras.

I paragrafens andra stycke har tagits in en bestämmelse om att ett ärende om extra val alltid ska bordläggas första gången det tas upp till behandling.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för ärende om att hålla folkomröstning som väckts före ikraftträdandet.

Övergångsbestämmelsen innebär att fullmäktige ska pröva ett ärende om att hålla folkomröstning som väckts före ikraftträdandet enligt 5 kap. 23 § i den äldre lydelsen.

8. Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:261) om fullmaktsanställning

3 § En ordinarie domare *ska* anställas med fullmakt. I 1 § lagen (0000:000) om utnämning av ordinarie domare anges vilka domaranställningar som är ordinarie.

Regeringen bestämmer vilka arbetstagare i övrigt som *ska* anställas med fullmakt.

Enligt den i dag gällande lydelsen av bestämmelsen är det regeringen som bestämmer vilka domaranställningar som ska vara ordinarie. Enligt den föreslagna lydelsen hänvisas i stället till den lag om utnämning av ordinarie domare som vi föreslår. Ändringen är en följd av den nya ordning för rekrytering av ordinarie domare som vi föreslår.

I kommentaren till lagen om utnämning av ordinarie domare och i avsnitt 21.2 utvecklas skälen bakom den föreslagna ordningen.

19 § När Högsta domstolen *eller Regeringsrätten* i enlighet med regeringsformen eller någon annan lag prövar frågor om skiljande från anställningen, avstängning eller läkarundersökning, *ska* handläggningen ske på det sätt som föreskrivs för tvistemål. Vid omröstning *ska* föreskrifterna i 29 kap. rättegångsbalken tillämpas.

Bestämmelsen har justerats och innefattar nu även Regeringsrätten. Ändringen är en följd av att vi föreslår att mål som rör ledamöterna i Högsta domstolen rörande brott i utövningen av en anställning, skiljande från anställning, avstängning eller läkarundersökning ska prövas av Regeringsrätten, se 11 kap. 8 § regeringsformen.

Skälen för den föreslagna ordningen utvecklas i kommentaren till 11 kap. 8 § och i avsnitt 22.2.2.

9. Förslaget till lag om ändring i vallagen (2005:837)

1 kap.

3 § Ordinarie val till riksdagen samt ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige *ska* hållas samma dag. Valdag *ska* vara den *andra* söndagen i september. Val till Europaparlamentet *ska* hållas i juni vart femte år. Vid omval till riksdagen bestämmer regeringen vilken dag som *ska* vara valdag. Vid omval till landstings- och kommunfullmäktige bestämmer den centrala valmyndigheten, efter samråd med länsstyrelsen, vilken dag som *ska* vara valdag.

Vid extra val enligt 3 kap. 11 § regeringsformen bestämmer regeringen vilken dag som *ska* vara valdag.

Vid extra val enligt 6 kap. 5 § regeringsformen bestämmer riksdagens talman, efter samråd med den centrala valmyndigheten, vilken dag som *ska* vara valdag.

Vid extra val enligt 5 kap. 5 a § kommunallagen (1991:900) bestämmer landstings- eller kommunfullmäktige, efter samråd med den centrala valmyndigheten och länsstyrelsen, vilken dag som ska vara valdag.

I första stycket har valdagen vid ordinarie val till riksdagen och landstings- och kommunfullmäktige ändrats från den tredje söndagen i september till den andra söndagen i september. Bakgrunden till den föreslagna ändringen har behandlats i avsnitt 10.2.

I ett nytt fjärde stycke anges att fullmäktige vid extra val, efter samråd med den centrala valmyndigheten och länsstyrelsen, bestämmer vilken dag som ska vara valdag. Det är mot bakgrund av de frister m.m. som gäller enligt vallagen naturligt att ett samråd i denna fråga sker inte bara med den centrala valmyndigheten som har det övergripande ansvaret för frågor om val utan också med länsstyrelsen som ansvarar i länet för frågor om val. Bestämmelsen har behandlats i 13.2.2.

6 kap.

3 § Kandidatnamnen *ska* vara uppförda i nummerordning. Varje kandidat *ska* identifieras så att det framgår vem som avses. Valsedlarna *ska* dessutom vara utformade så att väljarna kan lämna en särskild personröst och *innehålla upplysning om personvalets innebörd*.

I paragrafen, som reglerar valsedlar som upptar kandidatnamn, har tillförts en bestämmelse om att dessa valsedlar också ska innehålla

en upplysning om personvalets innebörd. Hur denna upplysning om vad som avgör vilken kandidat som blir utsedd till ledamot närmare ska utformas får anges i valförordningen (2005:874). Förslaget har behandlats avsnitt 7.2.

14 kap.

9 § I första hand *ska* ordningen mellan kandidaterna bestämmas på grundval av storleken på varje kandidats personliga röstetal. Personligt röstetal *ska* fastställas bara för en kandidat som fått särskilda personröster till ett antal av minst 5 procent av partiets röstetal i valkretsen.

Ett personligt röstetal fastställs på grundval av de särskilda personröster som avgivits för kandidaten. Valsedlar på vilka det lämnats särskilda personröster ordnas gruppvis efter partibeteckning. Därefter räknas antalet personröster för varje kandidat i gruppen. En kandidats personliga röstetal är lika med antalet personröster som har lämnats för kandidaten under samma partibeteckning. Den kandidat som har störst personligt röstetal tar första plats i ordningen, den som har näst störst tar andra plats och så vidare enligt samma grund.

I första stycket har en justering gjorts av den spärr för personrösterna som reglerar väljarinflytandet vid riksdagsvalet. Spärren sänks från åtta till fem procent. Ändringen har behandlats i avsnitt 7.2.

10. Förslaget till lag (0000:000) om utnämning av ordinarie domare

Lagförslaget har behandlats i avsnitt 21.2.

Lagens tillämpning

1 § Denna lag avser utnämningen av

1. justitieråd och regeringsråd,
2. president och lagman i hovrätt och kammarrätt,
3. hovrättsråd och kammarrättsråd,
4. lagman, chefsrådman och rådman vid tingsrätt och länsrätt,
5. fastighetsråd och miljöråd,
6. ordförande i arrendenämnden och hyresnämnden i Stockholm, Göteborg och Malmö,
7. ordförande i Marknadsdomstolen,
8. ordförande i Arbetsdomstolen, och
9. ordförande i Patentbesvärsträtten.

Domare som avses i första stycket ska vara ordinarie domare.

I första stycket anges de domarbefattningar som ska omfattas av förfarandet. Samtliga befattningar som i dag är ordinarie omfattas. I andra stycket ges en definition av vilka domarbefattningar som är ordinarie. Enligt den i dag gällande ordningen är det regeringen som enligt 3 § lagen (1994:261) om fullmaktsanställning bestämmer vilka domaranställningar som ska vara ordinarie.

Förslagsnämnden för tillsättning av ordinarie domare

2 § Tillsättningsärendena ska beredas i en förslagsnämnd som består av ett justitieråd, ett regeringsråd, en ordinarie domare vid en hovrätt, en ordinarie domare vid en kammarrätt, en ordinarie domare vid en tingsrätt, en ordinarie domare vid en länsrätt, en advokat samt två representanter för allmänheten.

För varje ledamot ska det finnas en personlig ersättare. Ledamöter och ersättare förordnas för en tid av högst fyra år. Allmänhetens representanter och ersättare för dessa väljs av riksdagen. Övriga ledamöter och ersättare för dessa förordnas av regeringen på förslag av

1. Högsta domstolen respektive Regeringsrätten när det gäller ledamöter från dessa domstolar,
2. hovrättspresidenterna när det gäller ledamoten från en hovrätt,
3. kammarrättspresidenterna när det gäller ledamoten från en kammarrätt,
4. lagmännen för de tre största tingsrätterna när det gäller ledamoten från en tingsrätt,

5. lagmännen för de tre största länsrätterna när det gäller ledamoten från en länsrätt, och

6. Sveriges advokatsamfund när det gäller ledamoten som är advokat.

Nämnden utser inom sig en ordförande och en vice ordförande.

3 § Nämnden är beslutför när minst fem av ledamöterna, bland dem ordföranden eller vice ordföranden, är närvarande. Vid omröstning gäller 18 § förvaltningslagen (1986:223).

Enligt 2 § ska ärenden om utnämning av ordinarie domare beredas i en förslagsnämnd. I paragrafen anges förslagsnämndens sammansättning samt hur ledamöterna och ersättare för dessa ska utses. Allmänhetens representanter väljs av riksdagen. Övriga ledamöter förordnas av regeringen på förslag av Högsta domstolen och Regeringsrätten, hovrättspresidenterna och kammarrättspresidenterna, lagmännen för de tre största tingsrätterna och länsrätterna samt Sveriges Advokatsamfund. Nämnden blir en myndighet under regeringen.

I 3 § ges en bestämmelse om nämndens beslutförhet.

4 § Hos förslagsnämnden ska det finnas ett kansli. I kansliet ska ordinarie eller f.d. ordinarie domare ingå.

Kansliet ska efter nämndens anvisningar bereda tillsättningsärendena samt bedriva ett aktivt och långsiktigt arbete för att tillgodose behovet av domare.

Av bestämmelsen framgår att det hos förslagsnämnden ska finnas ett kansli. Kansliet ska bedriva ett aktivt rekryteringsarbete för att öka förutsättningarna för en bred rekrytering med kvalificerade kandidater. Ett sådant aktivt arbete kan bestå i att kontakta lämpliga kandidater som ännu inte sökt en domarbefattning och uppmuntra dem att antingen ansöka om en ledigförklarad anställning eller att anmäla sitt generella intresse för kommande rekryteringar.

Ärendenas beredning och avgörande

5 § En domarbefattning som ska tillsättas ska först förklaras ledig av förslagsnämnden.

6 § En ledigförklarad befattning ska av intresserade kandidater kunna sökas genom att en ansökan ges in till förslagsnämnden.

Utöver möjligheten att ansöka om en ledigförklarad befattning ska det finnas möjlighet att anmäla ett generellt intresse för de befattningar som anges i 1 §.

Nämnden kan efter samtycke föra upp en kandidat på listan över intresseanmälningar.

Av 5 § följer att alla domarbefattningar ska ledigförklaras innan de tillsätts. Bestämmelserna i 6 § innebär att den som är intresserad av en viss domarbefattning eller mer generellt av exempelvis domarbefattningar av ett visst slag kan söka en ledigförklarad anställning eller anmäla sitt generella intresse. Förslagsnämnden kan också på eget initiativ föra upp personer på listan över intresseanmälningar. Av bestämmelser om allmänna handlingars offentlighet följer att uppgifter om vem som ansökt eller gjort en intresseanmälan är offentliga.

7 § Förslagsnämnden ska lämna förslag till regeringen i ärenden om utnämning. Om möjligt ska ett förslag uppta minst tre personer. Förslaget ska vara motiverat. Om nämnden föreslår färre än tre personer ska detta motiveras särskilt.

Nämnden ska inför förslaget beakta alla ansökningar och intresseanmälningar som kommit in eller gjorts inom den ansökningstid som gäller för den aktuella befattningen.

Av bestämmelsen följer att nämnden inför varje tillsättning av en domarbefattning ska lämna ett motiverat kandidatförslag till regeringen. Förslaget bör om möjligt innehålla minst tre kandidater. Endast personer som ansökt om en ledigförklarad befattning eller som anmält sitt intresse, själva eller på nämndens initiativ, får sättas upp på förslag.

8 § Om ett ärende är så brådskande att nämnden inte hinner sammanträda för att behandla det, får ärendet avgöras genom meddelanden mellan ordföranden och minst så många ledamöter som behövs för beslutförhet. Ett sådant beslut ska anmälas vid nästa sammanträde med nämnden.

Även i andra fall får ärenden avgöras genom meddelanden mellan ledamöterna, om samtliga ledamöter deltar i avgörandet och är ense om utgången.

9 § Ordföranden eller kansliet får begära in förklaringar, upplysningar eller yttranden i ärenden hos nämnden. Ordföranden eller kansliet får också pröva frågor om att lämna ut allmänna handlingar.

10 § För varje beslut ska det finnas en handling som visar dagen för beslutet och beslutets innehåll samt vem som har fattat beslutet, vem som har varit föredragande och vem som har varit med om den slutliga handläggningen utan att delta i avgörandet.

11 § Nämndens förslag i ärenden om utnämning får inte överklagas.

I 8–11 §§ finns bestämmelser som behandlar nämndens beslutsförhet i brådskande ärenden samt särskilda bestämmelser om nämndens handläggning och beslut.

12 § I en arbetsordning eller i ett särskilt beslut får förslagsnämnden meddela de bestämmelser som behövs om nämndens organisation och formerna för nämndens verksamhet i övrigt.

Bestämmelsen innebär att nämnden själv får meddela de bestämmelser som behövs om sin organisation och formerna för verksamheten i övrigt.

Regeringens beslut

13 § Regeringen är inte bunden av förslagsnämndens förslag. Innan regeringen utnämner någon som inte har föreslagits av förslagsnämnden, ska nämnden beredas tillfälle att yttra sig.

I paragrafen finns en särskild bestämmelse om regeringens handläggning av beslut i tillsättningsärendet. Regeringen är inte bunden av nämndens förslag men ärendet ska återremitteras om regeringen önskar utnämna någon som inte tagits upp på förslag av nämnden. Regeringen ska dock aldrig kunna utnämna någon som varken ansökt eller anmält sitt intresse.

Kommittédirektiv

En samlad översyn av regeringsformen

**Dir.
2004:96**

Beslut vid regeringssammanträde den 1 juli 2004.

Sammanfattning av uppdraget

En parlamentarisk sammansatt kommitté tillkallas med uppgift att göra en samlad översyn av regeringsformen.

Kommitténs arbete skall framför allt koncentreras och inriktas på att stärka och fördjupa den svenska folkstyrelsen, att öka medborgarnas förtroende för demokratins funktionssätt och att höja valdeltagandet. I uppdraget ingår därför att göra en utvärdering och översyn av hela valsystemet samt av de bestämmelser som reglerar regeringsbildningsprocessen och förhållandet mellan riksdag och regering i övrigt. Uppdraget omfattar även en översyn av folkomröstningsinstitutet. Kommittén skall vidare utreda frågorna om lagprövning och om det finns behov av en författningsdomstol. I det sammanhanget skall kommittén undersöka om det finns behov av att tydliggöra domstolarnas roll i det konstitutionella systemet. I kommitténs uppdrag ingår härutöver att se över möjligheten att öka öppenheten vid tillsättningar av högre statliga tjänster.

Det ligger också inom ramen för kommitténs uppdrag att överväga frågorna om kommunala extra val och kommunala folkomröstningar. Härutöver står det kommittén fritt att även ta upp andra valfrågor som rör eller har anknytning till den kommunala demokratin.

Kommittén bör ges vida ramar för sitt arbete. Den bör i princip vara oförhindrad att ta upp alla frågor som kan anses falla inom ramen för de frågeställningar som kommittén har i uppdrag att se över. Det är dock inte fråga om att genomföra någon total författningsreform. Uppdraget omfattar alltså inte de grundläggande principer för statsskicket som slås fast i regerings-

formens inledande bestämmelser och inte heller det förhållandet att Sverige är en monarki.

Kommittén har en viktig uppgift i att skapa debatt och stimulera det offentliga samtalet om författningspolitiska frågor och om det svenska folkstyret.

Kommittén skall föreslå de grundlagsändringar och andra lagändringar som den finner motiverade.

Kommittén skall redovisa sitt uppdrag senast den 31 december 2008.

Bakgrund

Det konstitutionella reformarbetet under senare år

Sveriges nuvarande författning – 1974 års regeringsform – är resultatet av ett omfattande reformarbete som påbörjades 1954 och fortsatte under 1960- och 1970-talen. En partiell reform beslutades av riksdagen 1968–1969. Två huvudinslag i denna reform var införandet av enkammarriksdagen och ett nytt valsystem. Reformen innebar att ordinarie val till riksdagen från och med år 1970 skulle hållas vart tredje år samtidigt med val till landsting och kommunfullmäktige. Vidare infördes ett s.k. riksproportionellt valsystem. Ytterligare ett viktigt inslag var att parlamentarismens princip kom till uttryck i regeringsformen.

Åren 1973–1974 beslutade riksdagen en total författningsreform genom antagandet av en ny regeringsform. Samtidigt antogs en ny riksdagsordning, som dock inte fick ställning som grundlag. Den nya regeringsformen (RF) medförde inga ändringar av betydelse i de frågor som hade reglerats genom den partiella reformen. Bland nyheterna i regeringsformen kan nämnas regler om proceduren vid regeringsbildning och bestämmelser om skydd för de grundläggande fri- och rättigheterna. Den nya regeringsformen trädde i kraft den 1 januari 1975.

Under riksdagsbehandlingen av förslaget till ny regeringsform enades partierna om att tillsätta en ny parlamentarisk utredning för att ytterligare överväga fri- och rättighetsfrågorna. Den nya utredningen, 1973 års fri- och rättighetsutredning, presenterade 1975 bl.a. ett omskrivet och utökat kapitel om grundläggande fri- och rättigheter (2 kap. RF). Utredningen menade också att lagprövningsrätten borde grundlagfästas. Fri- och rättighets-

utredningens förslag genomfördes med vissa ändringar, bl.a. undantogs regleringen av lagprövningen. Enighet nåddes samtidigt om att ytterligare en utredning skulle tillsättas för att överväga fri- och rättighetsfrågorna.

Den nya utredningen, Rättighetsskyddsutredningen, föreslog 1978 vissa ändringar i 2 kap. RF, bl.a. särskilda procedurregler för inskränkningar i fri- och rättigheterna, möjlighet att hålla folkomröstning om grundlagsförslag samt grundlagsfästade av en lagprövningsrätt. Förslagen antogs slutligt år 1979.

Grundlagskommittén, som tillsattes 1979, hade i uppgift att på nytt pröva vissa av de grundlagsfrågor som ingick i 1968–1969 års partiella grundlagsreform, bl.a. den gemensamma valdagen, mandatperiodens längd, tidpunkterna på året för de olika valen, formerna för att anordna extra val (upplösningstinstitutet) samt regeringsbildningsproceduren och regeringens beslutsformer. Kommittén presenterade 1981 ett betänkande bakom vilket betydande oenighet förelåg. Betänkandet ledde inte till några lagstiftningsåtgärder.

Efter överläggningar mellan riksdagspartierna enades dessa om att den fortsatta beredningen av författningsfrågorna skulle ske i en arbetsgrupp under ledning av justitieministern tillsammans med företrädare för de då fem riksdagspartierna. Under sitt fortsatta arbete kom arbetsgruppen in på en rad andra frågor som hade samband med huvudfrågorna, t.ex. proportionaliteten i valsyste­met, personval, valkretsarnas storlek, ökade möjligheter att anordna folkomröstning, avskaffande eller sänkning av fyraprocentspärren och vitalisering av riksdagens arbetsformer.

I början av 1984 stod det klart att det inte fanns förutsättningar att uppnå enighet i arbetsgruppen i tid för att behandla ett förslag till grundlagsändringar i samband med 1985 års val. Däremot rådde enighet om att utredningsarbetet borde fortsätta. En andra utredning med delvis samma inriktning som Grundlagskommittén, Folkstyrelsekommittén, tillsattes därför i juni 1984. Till de frågor som Grundlagskommittén hade haft i uppgift att överväga lades de frågor som arbetsgruppen identifierat samt en hel del andra frågor, bl.a. den om en minskning av antalet riksdagsledamöter. Kommittén fick vida ramar för sitt arbete men avsikten var inte att kommittén skulle föreslå någon total författningsreform. I slutbetänkandet Folkstyrelsens villkor (SOU 1987:6) som presenterades 1987 diskuterade kommittén även frågan om införandet av författningsdomstol. Kommittén var dock negativt

inställd till en sådan och inte heller i övrigt kunde enighet nås i några centrala frågor.

Hösten 1991 återupptogs översynen av grundlagsskyddet för fri- och rättigheterna genom tillsättandet av Fri- och rättighetskommittén. Kommittén föreslog 1993 vissa ytterligare grundlagsbestämmelser i ämnet samt justeringar av bl.a. regeln om egendomsskydd (2 kap. 18 § RF). I förslaget ingick också att den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) skulle inkorporeras i den svenska rätten. Däremot ställde sig även Fri- och rättighetskommittén avvisande till införande av författningsdomstol. Fri- och rättighetskommitténs förslag ledde till lagstiftning 1994.

Vid partiledaröverläggningar hösten 1993 kom företrädarna för riksdagspartierna överens om att förlänga valperioden till fyra år samtidigt som den gemensamma valdagen skulle kvarstå. Man enades också om att det skulle införas en möjlighet till personval. Överenskommelsen grundlagfästes år 1994. Samtidigt vidtogs grundlagsändringar inför den svenska EU-anslutningen, delvis baserade på förslag av Grundlagsutredningen inför EG.

Härefter ledde en rättsvetenskaplig debatt om innebörden av 1994 års reform av regeln om egendomsskydd fram till ett tillkännagivande riksdagsåret 1997/98 om att låta utreda frågan om lydelsen av 2 kap. 18 § RF. Vidare hade inom Regeringskansliet identifierats vissa problem när det gällde regeringsformen och samarbetet inom EU, nämligen dels tillämpningsproblem avseende regeringsformens regler om internationella överenskommelser, dels förutsättningarna för Sverige att kunna godkänna framtida fördragsändringar.

Efter partiledaröverläggningar våren 1999 tillsattes 1999 års författningsutredning som fick i uppgift att utreda dels egendomsskyddsfrågan, dels EU-frågorna. I direktiven förutskickades att regeringen avsåg att genom tilläggsdirektiv ge utredningen i uppgift att också överväga vissa valfrågor som hade anknytning till det konstitutionella systemet och den parlamentariska ordningen. Hösten 1999 tillkännagav riksdagen att frågan om skilda valdagar liksom frågan om att flytta valdagen till våren borde utredas. Efter överläggningar inom en arbetsgrupp med företrädare för riksdagspartierna beslutades våren 2000 tilläggsdirektiv till 1999 års författningsutredning innebärande att utredningen skulle se över bl.a. frågorna om skilda valdagar och vårval. Varken i dessa frågor

eller i frågan om egendomsskyddet kunde dock någon enighet nås. 1999 års författningsutrednings arbete resulterade emellertid i grundlagsändringar år 2002 bl.a. såvitt avsåg EU-frågorna.

Vintern 2003 tillsattes Ansvarskommittén som har i uppdrag att undersöka den nuvarande samhällsorganisationens förutsättningar att klara de offentliga välfärdsåtagandena och, där det är motiverat, föreslå förändringar av strukturen och uppgiftsfördelningen (dir. 2003:10). Förslagen skall dels ge de folkvalda organen bättre förutsättningar att få genomslag för politiken, dels ge medborgarna bättre förutsättningar till inflytande, insyn och utkrävande av ansvar. En utgångspunkt för kommitténs arbete är att bibehålla en långtgående kommunal självstyrelse inom ramen för ett starkt nationellt ansvar för likvärdig välfärd i hela landet. Det yttersta ansvaret för den offentliga verksamheten hos riksdagen och regeringen skall inte rubbas. Kommittén skall beakta en fortsatt solidarisk finansiering av samhällets välfärdsåtaganden. Samtidigt skall en framtida samhällsstruktur skapa goda tillväxtförutsättningar, kunna tillvarata de möjligheter som ligger i teknikutveckling och internationalisering samt främja en hållbar utveckling.

Ansvarskommitténs arbete är indelat i två etapper. Den första etappen, som är en belysning och en övergripande analys, är avslutad och redovisad i betänkandet Utvecklingskraft för hållbar välfärd (SOU 2003:123). Betänkandet har under våren 2004 skickats ut för synpunkter till ett stort antal instanser. Regeringen beslutade den 23 juni 2004 tilläggsdirektiv för den andra etappen.

Här bör också nämnas att regeringen i propositionen Demokrati för det nya seklet (prop. 2001/02:80) har presenterat fyra långsiktiga mål för att värna och fördjupa den svenska folkstyrelsen. Riksdagen har bl.a. antagit målen om ett ökat valdeltagande i de nationella och kommunala valen liksom i valet till Europaparlamentet. Riksdagen har också antagit målet om att medborgarnas möjligheter att påverka den politiska processen ska bli mer jämlika än de är i dag. Vidare har regeringen i skrivelsen Demokratipolitik (skr. 2003/04:110) betonat det ömsesidiga beroendet mellan mänskliga rättigheter och demokrati.

Behovet av en samlad översyn

Reglerna för den svenska demokratin – vår författning – fyller snart trettio år. Under denna period har den verklighet som utgör ramen för den svenska demokratin på många sätt förändrats. Den fortsatta globaliseringen, teknikutvecklingen och särskilt informations-teknikens spridning och utveckling skapar nya möjligheter. Sverige är ett land med etnisk och kulturell mångfald. Framväxten av kunskapssamhället med en väsentligt höjd utbildningsnivå bland medborgarna innebär även förändrade förutsättningar för demokratin. Det finns tydliga tecken till förändringar i människors tänkande och attityder, och medborgare i dag uppvisar exempelvis en lägre auktoritetstro och en ökad självständighet.

Sverige påverkas alltmer av omvärlden. Efter att folkomröstning hållits år 1994 anslöt sig Sverige år 1995 till Europeiska unionen (EU). Medlemskapet i EU innebär att ytterligare en nivå för samhällsstyrning tillkommit. En del av de beslut som tidigare fattades av svenska organ fattas nu inom ramen för EU. Svenska institutioner måste också i många fall samverka med EU:s institutioner.

Politikens förutsättningar och villkor har på flera andra sätt förändrats. Med hjälp av informationstekniken växer nya mötesplatser och nya former av politisk aktivitet fram, och kanalerna för kommunikation mellan förtroendevalda och väljare förändras. Samtidigt känner färre väljare samhörighet med ett visst politiskt parti, och antalet medlemmar i partierna visar en nedåtgående trend. Medborgarnas väljarbeteende har blivit mer flexibelt. Andelen som byter parti mellan valen har ökat. Likaså ökar andelen väljare som röstar på olika partier vid samma valtillfälle.

En oroande utveckling är tendensen till ett sjunkande valdeltagande. Valdeltagandet uppgick i riksdagsvalet år 1976, när det var som högst, till 91,8 %. Det har härefter minskat kontinuerligt och uppgick i riksdagsvalet år 2002 till 80,1 %. Ett lågt valdeltagande riskerar att urholka den representativa demokratis legitimitet. Ett ökat valdeltagande är därför viktigt för att de valda församlingarna skall kunna göra anspråk på att företräda folkviljan och för att medborgarna skall vara delaktiga i de olika samhällsfrågorna.

Sedan regeringsformen trädde i kraft den 1 januari 1975 har den kontinuerligt varit föremål för översyn och förändringar. Bland de förändringar som har gjorts märks bl.a. införandet av den fyraåriga mandatperioden och personvalsreformen. Vidare har

bestämmelserna om grundläggande fri- och rättigheter ändrats vid flera tillfällen. Sveriges medlemskap i EU har också föranlett ändringar av regeringsformen.

Någon större samlad översyn av regeringsformen har dock inte skett sedan överenskommelsen om den stora författningsreformen träffades på 1960- och 70-talen. Mot bakgrund av detta och de förändringar i samhället som ovan har nämnts är det nu dags att på ett långsiktigt, övergripande och samlat sätt se över regeringsformen. En sådan översyn skall syfta till att långsiktigt värna och fördjupa den svenska folkstyrelsen. Den representativa demokratin legitimitet och förankring måste upprätthållas och försvaras. Översynen skall bidra till att öka medborgarnas förtroende för demokratin funktionssätt och syfta till att höja valdeltagandet. Den svenska demokratin skall utvecklas för att kunna leva upp till dagens och morgondagens krav och utmaningar.

Den representativa demokratin är och förblir fundamentet i den svenska folkstyrelsen. Den ger alla medborgare möjlighet att påverka politikens utformning. Den ger förutsättningar att forma en långsiktig, sammanhängande politik där besluten kan utformas utifrån en helhetssyn. Den representativa demokratin ger möjlighet att utkräva ansvar. Den är praktisk och effektiv.

De konstitutionella ramarna är av stor betydelse för hur vår representativa demokrati fungerar och för valdeltagandet. I kommitténs uppdrag ingår därför att göra en utvärdering och översyn av hela valsystemet. Översynen skall omfatta bl.a. frågor om valkretsindelningen vid val till riksdagen, fyra- procentspärren och systemet med utjämningsmandat. I uppdraget ingår även frågor om personvalet, frågan om skilda valdagar, systemet med extra val och de frågor om valsystemet i övrigt som översynen kan aktualisera. Översynen omfattar också frågor som rör eller har anknytning till den kommunala demokratin, t.ex. frågan om kommunala extra val.

Här bör också nämnas att regeringen under 2003 tillsatte Vallagskommittén med uppdrag bl.a. att göra vallagen mera överskådlig och lättillgänglig (dir. 2003:37). I kommitténs uppdrag ingår bl.a. att pröva frågan om proportionaliteten i valen till kommunfullmäktige och att ta upp frågan om offentliga valförberedelser, dvs. frågan om att införa obligatorisk förhandsanmälan av partier och kandidater, i praktiken ett avskaffande av den fria nomineringsrätten.

Frågor som gäller valsystemet kan dock inte ses isolerade från andra delar av regeringsformen. Frågor om valsystemet har ett nära samband med en rad andra frågeställningar som rör medborgarnas inflytande i politiska skeenden och de centrala statsorganens funktioner. Detta gäller inte minst de regler som rör regeringsbildningen och andra regler som styr relationen mellan riksdag och regering, t.ex. riksdagens granskning av regeringen och fördelningen av uppgifter och befogenheter mellan riksdag och regering. Kommitténs uppdrag omfattar därför även att se över de bestämmelser som styr förhållandet mellan riksdag och regering i dessa avseenden.

Inom ramen för den representativa demokratin finns möjlighet att i en viss fråga hålla en rådgivande folkomröstning. Sedan 1979 finns även möjlighet att hålla beslutande folkomröstningar om vilande grundlagsförslag. 1996 års Folkomröstningsutredning gjorde en översyn av gällande regler för folkomröstningar och övervägde behovet av förändringar. Utredningens förslag (SOU 1997:56) har dock inte lett till lagstiftning. I ett tillkännagivande under den förra mandatperioden uttalade konstitutionsutskottet att regeringen genom en parlamentarisk kommitté på nytt borde låta utreda folkomröstningsinstitutet och se över möjligheterna att öka användningen av folkomröstningsinstitutet (bet. 2000/01:KU11, rskr. 2000/01:149). Kommitténs uppdrag omfattar därför att utifrån 1996 års utredning se över frågor om folkomröstningsinstitutet. I uppdraget ingår även att se över det kommunala folkomröstningsinstitutet och frågan om s.k. folkinitiativ. Konstitutionsutskottet har vidare i ytterligare ett tillkännagivande uttalat att regeringen bör ges i uppdrag att låta utreda frågorna om dels skyldigheten enligt 11 kap. 14 § RF för domstolar eller andra offentliga organ att i vissa fall inte tillämpa en föreskrift och undantaget från denna skyldighet, det s.k. uppenbarhetsrekvisitet, dels behovet av en författningsdomstol (bet. 2000/01:KU11, rskr. 2000/01:149).

Frågorna om lagprövning och författningsdomstol väcker även frågan om behovet av att tydligare i regeringsformen lyfta fram domstolarnas roll i det konstitutionella systemet. En översyn av regeringsformen i det här avseendet är önskvärd särskilt mot bakgrund av att domstolarna genom EU-medlemskapet har fått en delvis förändrad ställning som värnare av det EG-rättsliga systemet.

Vidare har riksdagen under våren 2004 behandlat ett flertal motioner som bl.a. rör frågor om en översyn av den svenska

författningen (bet. 2003/04:KU9, rskr. 2003/04:148). Konstitutionsutskottet har i samband härmed uttalat att utskottet utgår från att en analys av den framtida maktfördelningen bland annat sker utifrån ett könsperspektiv. Härutöver har konstitutionsutskottet i samband med att utskottet under våren 2004 behandlade motioner om den statliga förvaltningen, tillkännagett att regeringen borde utreda frågan om tillsättning av högre statliga tjänster och återkomma till riksdagen med förslag till åtgärder som ökar öppenheten vid tjänstetillsättningar (bet. 2003/04:KU11, rskr. 2003/04:173). Riksdagen har också i samband med att konstitutionsutskottet under våren 2004 behandlade motioner som rör val och regeringsbildning avslagit flertalet av dessa med hänvisning bl.a. till den författningsöversyn som nu skall komma till stånd (bet. 2003/04:KU13).

Uppdraget

Uppdraget i stort

En parlamentarisk kommitté tillkallas med uppdrag att göra en samlad översyn av regeringsformen.

Kommitténs arbete skall framför allt koncentreras och inriktas på att stärka och fördjupa den svenska folkstyrelsen, öka medborgarnas förtroende för demokratins funktionssätt och höja valdeltagandet.

I uppdraget ingår därför att göra en utvärdering och översyn av hela valsystemet samt av de bestämmelser som reglerar regeringsbildningsprocessen och förhållandet mellan riksdag och regering i övrigt. Uppdraget omfattar även en översyn av folkomröstningsinstitutet. Kommittén skall vidare utreda frågorna om lagprövning och om det finns behov av en författningsdomstol. I det sammanhanget skall kommittén också undersöka om det finns behov av att tydliggöra domstolarnas roll i det konstitutionella systemet. I uppdraget ingår härutöver att se över möjligheten att öka öppenheten vid tjänstetillsättningar.

Kommittén bör ges vida ramar för sitt arbete. Den bör i princip vara oförhindrad att ta upp alla frågor som kan anses falla inom ramen för de frågeställningar som kommittén har i uppdrag att se över. Det är dock inte fråga om att genomföra någon total författningsreform. Uppdraget omfattar alltså inte de grund-

läggande principer för statskicket som slås fast i regeringsformens inledande bestämmelser och inte heller det förhållandet att Sverige är en monarki.

Ett omfattande utredningsarbete rörande de grundläggande fri- och rättighetsfrågorna har pågått i stort sett ända sedan regeringsformen antogs 1974. Rättighetsskyddet har stärkts i flera omgångar, senast bl.a. genom att den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna sedan 1995 gäller som svensk lag. Kommittén har, som framgår ovan, i uppdrag att pröva frågorna om förstärkt lagprövning och om det finns behov av en författningsdomstol. För det fall utredningen finner skäl att föreslå förändringar i dessa avseenden är utredningen oförhindrad att också pröva om det finns behov av att i övrigt föreslå förändringar vad gäller skyddet för grundläggande fri- och rättigheter.

Beträffande frågor som gäller det svenska medlemskapet i EU och en stärkt roll för riksdagen kan konstateras att Riksdagskommittén enligt sina direktiv bl.a. har i uppdrag att förutsättningslöst pröva formerna för riksdagens arbete med EU-frågor och föreslå de organisatoriska och författningsmässiga förändringar som är nödvändiga för att riksdagen skall kunna delta i EU-samarbetet på ett effektivt och ansvarsfullt sätt. I den kommitténs uppdrag ingår också att pröva formerna för kontakterna med regeringen. Enligt direktiven skall en utgångspunkt för arbetet vara att EU-frågorna så långt som möjligt skall integreras i det sedvanliga riksdagsarbetet. En annan utgångspunkt skall vara att tydliggöra riksdagens roll och stärka riksdagens inflytande i EU-samarbetet. Mot denna bakgrund ingår inte frågor som rör regeringsformens bestämmelser om förhållandet till andra stater och mellanfolkliga organisationer i uppdraget enligt dessa direktiv.

När det gäller kommunala frågor innefattande regionfrågor, kompetensfördelningsfrågor och kommunalt självstyre, kan konstateras att de i stort faller inom det uppdrag som Ansvarskommittén har. I Ansvarskommitténs uppdrag ingår också att bedöma behovet av förändringar i uppgifts- och ansvarsfördelningen mellan de statliga och kommunala nivåerna. I den utsträckning Ansvarskommitténs arbete kan komma att förutsätta ändringar i regeringsformen eller i andra författningar av konstitutionell natur bör dessa emellertid hanteras inom ramen för

denna författningsöversyn. Regeringen avser i sådant fall att genom tilläggsdirektiv komplettera kommitténs uppdrag.

Kommittén har en viktig uppgift i att skapa debatt och stimulera det offentliga samtalet om författningspolitiska frågor och om det svenska folkstyret. Kommittén bör därför bedriva sitt arbete under stor öppenhet och stimulera en författningspolitisk diskussion i hela det svenska samhället. Den nya tekniken erbjuder här stora möjligheter.

I det följande redovisas ett antal frågor som kommittén särskilt skall uppmärksamma inom ramen för sitt arbete.

Valsystemet

Som tidigare har nämnts ingår i kommitténs uppdrag att göra en utvärdering och översyn av hela valsystemet.

Av central betydelse vid en sådan översyn intar *valkretsindelningen vid val till riksdagen*. Valkretsindelningen har diskuterats under lång tid. Debatten dominerades fram till 1970-talet av frågan hur en önskvärd proportionalitet skulle kunna uppnås mellan valresultat och riksdagsrepresentation. Sedan det riksproportionella valsystemet tillkom har diskussionen främst rört indelningens betydelse för möjligheterna till kontakt mellan väljare och valda.

Frågan har tidigare utretts av bl.a. Nomineringsrätts- och valkretskommittén (SOU 1995:143). Kommittén, som inriktade sitt arbete på de fyra befolkningsmässigt största valkretsarna – Stockholms län, Stockholms kommun, Göteborgs kommun och Östergötlands län – fann att utrymmet för att ändra riksdagsvalkretsarna inom ramen för det nuvarande valsystemet var begränsat. Kommitténs kontakter med partiorganisationer i de berörda valkretsarna gav vid handen att frågan om ett förslag till ändring borde anstå. Kommittén lade därför inte fram något förslag utan redovisade endast under vilka förutsättningar en förändring av de fyra riksdagsvalkretsarna kunde komma till stånd.

Frågan om en ändring av riksdagsvalkretsarna utreddes senast av 1999 års författningsutredning (SOU 2002:42) som hade i uppdrag att överväga om de tre största valkretsarna borde minskas. Uppdraget var föranlett av att personvalssystemets genomslag i de största valkretsarna vid valet år 1998 varit påtagligt lågt. 1999 års författningsutredning fann dock dels att det saknades politiska

förutsättningar för en delning av de största valkretsarna, dels att en ändrad valkretsindelning skulle innebära en rad svårbemästrade problem när det gäller riksproportionaliteten i valsystemet. Något förslag till ändrad valkretsindelning lades därför inte fram.

Det står nu kommittén fritt att i samband med översynen av valsystemet förutsättningslöst pröva frågor om ändring av den nuvarande valkretsindelningen vid val till riksdagen. Som utgångspunkt för uppdraget gäller att valkretsarna bör vara geografiskt sammanhängande och att deras gränser inte bör skära kommun- eller länsgränserna. Ett omfattande underlag som bör vara av intresse för kommittén finns i tidigare utredningars betänkanden.

Vid 1998 års val tillämpades för första gången fullt ut det nya valsystemet med möjlighet för väljarna att avge en särskild *personröst*. Syftet med personvalsinslaget är dels att väljarna skall ges bättre möjligheter att påverka vilka som skall representera dem, dels att förstärka kontakterna mellan väljare och valda. För att göra en avvägning mellan partiernas och väljarnas inflytande över vilka kandidater som skall bli valda har det införts en spärr för personrösterna. Spärren har satts till åtta procent vid riksdagsval och till fem procent vid övriga val.

I kommitténs uppdrag ingår att se över personvalets utformning. En särskild uppgift är att överväga om spärrarnas nivåer är de lämpligaste med hänsyn till syftet med spärrarna. Kommittén bör beakta vilken effekt en ändrad valkretsindelning kan komma att få på personvalsinslaget i valsystemet. Här kan nämnas att konstitutionsutskottet låtit utarbeta rapporten Personval 2002 (2003/04:URD6), som innehåller en uppföljning och utvärdering av personvalet i 2002 års val till riksdagen samt kommun- och landstingsfullmäktige.

Valsystemet till riksdagen är proportionellt. Avsikten med det proportionella valsystemet är att skapa styrkeförhållanden mellan partierna i riksdagen som rättvist återspeglar de av väljarna avgivna rösterna i valet. Systemet med utjämningsmandat syftar till att uppnå den riksproportionalitet som har ansetts önskvärd, men innebär samtidigt att sambandet mellan t.ex. en av väljaren avgiven personröst och vem som blir vald riskerar att bli otydligt. Utredningen skall därför göra en översyn av systemet med *utjämningsmandat*. I det sammanhanget kan det finnas anledning att överväga om antalet riksdagsledamöter behöver ändras.

Utredningen är därför oförhindrad att pröva även frågor om *antalet riksdagsledamöter*.

Principen om proportionalitet har ett viktigt undantag i *fyra-procentspärren*. För att delta i mandatfördelningen krävs att ett parti har fått minst fyra procent av de avgivna och giltiga rösterna i riket. Som undantag från fyra-procentspärren gäller att ett parti som fått minst tolv procent av rösterna i en valkrets deltar i fördelningen av de fasta valkretsmandaten i den valkretsen. Fyra-procentspärren motiverades vid tillkomsten av det nuvarande valsystemet av ett krav på att valsystemet skulle ge möjlighet att bilda regeringar med goda möjligheter att tolereras av riksdagen och där finna stöd för sin politik. Det ansågs därför nödvändigt med vissa spärrar som utestängde mycket små partier från representation i riksdagen.

Sedan det nuvarande valsystemet med riksproportionalitet och fyra-procentspärre infördes har Sverige i stort sett alltid styrts av minoritetsregeringar. De majoritetsregeringar som bildats har varit koalitionsregeringar mellan flera partier. Trots att Sverige under långa perioder styrts av minoritetsregeringar har regeringskriserna i internationell jämförelse varit få.

Kommittén bör förutsättningslöst utvärdera hur valsystemet har påverkat demokratins funktionssätt och pröva vilka förändringar av valsystemet som kan vara önskvärda. Kommittén bör studera exempel och erfarenheter från andra länder. Här kan nämnas att konstitutionsutskottet, bl.a. mot bakgrund av motioner om valsystemet, i en promemoria låtit sammanställa uppgifter och erfarenheter av det tyska valsystemet (2002/03:URD2).

I samband med att kommittén ser över valsystemet i stort är det naturligt att den också utreder frågan om *hur valen till riksdagen respektive landstings- och kommunfullmäktige tidsmässigt förhåller sig till varandra*. I uppdraget ingår även att i det sammanhanget beakta valen till Europaparlamentet. Frågan om skilda valdagar för riksdagen respektive landstings- och kommunfullmäktige utreddes senast av 1999 års författningsutredning. Majoriteten av kommitténs ledamöter tog ställning för en gemensam valdag och kommittén lade inte fram något förslag till ändring av nuvarande ordning (SOU 2002:42). Utredningen inhämtade ett omfattande forskningsunderlag som ur ett statsvetenskapligt perspektiv belyser olika frågeställningar med anknytning till skilda valdagar. Detta underlag bör kunna vara av intresse för kommittén (SOU 2001:65).

I samband med detta bör kommittén även beakta det låga valdeltagandet i valen till Europaparlamentet. Valdeltagandet i det

första svenska valet till Europaparlamentet år 1995 uppgick till 41,6 %. I 1999 års val till Europaparlamentet sjönk valdeltagandet till 38,8 % och i 2004 års val sjönk det ytterligare, till 37,8 %. Detta är en oroande utveckling. Mot denna bakgrund är det angeläget att kommittén analyserar orsakerna till det låga och sjunkande valdeltagandet. Här kan nämnas att valdeltagandet i 1999 års val till Europaparlamentet tidigare har analyserats av Rådet för utvärdering av 1998 års val (SOU 2000:81).

Härutöver står det kommittén fritt att pröva även andra valfrågor som rör eller har anknytning till *valsättet*.

Till de åtgärder som bör övervägas i syfte att stärka regeringens handlingsmöjligheter hör en effektivisering av *upplösningstitutet*. Enligt nuvarande regler i 3 kap. 4 § RF har regeringen möjlighet att utlysa extra val mellan de ordinarie valen. Om regeringen utnyttjar denna möjlighet, skall val hållas inom tre månader.

Möjligheten att upplösa riksdagen och anordna extra val är det yttersta instrumentet för att under en löpande mandatperiod lösa en parlamentarisk kris eller ett parlamentariskt dödläge. Extra val aktualiseras främst i en situation då en konflikt uppstått mellan riksdagen och regeringen i en viss fråga och denna fråga har en sådan politisk tyngd att regeringens ställning påverkas. Även i andra situationer då den parlamentariska situationen har starkt förändrats kan i undantagsfall ett nyval vara en lösning.

Med nuvarande valsysteem är emellertid upplösningstitutet av begränsat värde. Efter ett extra val löper ju inte någon fullständig mandatperiod för den nyvalda riksdagen utan valperioden begränsas till den tid som återstår till nästa val. Valperioden kan alltså bli mycket kort. Detta begränsar i betydande utsträckning regeringens benägenhet att utlysa extra val.

Mot denna bakgrund bör kommittén överväga ändringar av de nuvarande bestämmelserna om extra val.

Flera av de frågor som ingår i kommitténs uppdrag aktualiserar även frågor som rör regleringen av den kommunala demokratin. En sådan fråga är frågan om extra val i kommuner och landsting.

Tidigare var det möjligt att hålla kommunala extra val i samband med att större ändringar i den kommunala indelningen genomfördes. Bestämmelserna härom togs emellertid bort genom 1979 års indelningslag bl.a. eftersom det bedömdes att större indelningsändringar inte skulle förekomma särskilt ofta i framtiden. På kommunal nivå finns det alltså inte någon möjlighet till extra val. Däremot kan fullmäktige enligt 4 kap. 10 a § 1 kommunallagen

(1991:900) återkalla uppdragen för samtliga förtroendevalda i en nämnd när den politiska majoriteten i nämnden inte längre är densamma som i fullmäktige.

Frågan om kommunala extra val har nyligen behandlats av Demokratiutredningen och Kommundemokratikommittén.

Demokratiutredningen pekade i sitt slutbetänkande En uthållig demokrati! (SOU 2000:1) på extra val som ett sätt att vitalisera den kommunala demokratin. Kommundemokratikommittén har i sitt betänkande Ändrad indelning? (SOU 2002:33) föreslagit att regeringen i samband med ett beslut om ändring av indelningen i kommuner och landsting också skall ha möjlighet att under vissa förutsättningar besluta om extra val. Vidare har konstitutionsutskottet i ett tillkännagivande uttalat att regeringen bör låta utreda frågan om kommunala extra val (bet. 2003/04:KU3, rskr. 2003/04:33 och 34).

Mot denna bakgrund är det naturligt att kommittén, i samband med att den ser över valsystemet i stort, på nytt överväger frågan om kommunala extra val. Kommittén bör vid sina överväganden beakta att parlamentarismens principer inte tillämpas i kommuner och landsting.

Kommittén skall också överväga om det finns anledning att ändra de kriterier som i dag gäller för rösträtt och valbarhet i kommunala val, t.ex. kravet på att utlänningar som inte är unionsmedborgare eller medborgare i Island eller Norge, måste ha varit folkbokförda i landet i tre år i följd före valdagen för att ha rösträtt vid val till landstings- och kommunfullmäktige. Frågan har behandlats av Kommittén om medborgarskapskrav, som i betänkandet Medborgarskapskrav i svensk lagstiftning (SOU 2000:106) föreslog att treårsregeln skulle avskaffas. Även Kommundemokratikommittén har i betänkandet Att vara med på riktigt (SOU 2001:48) föreslagit att treårsregeln skall avskaffas. Förslagen har emellertid hittills inte lett till lagstiftning. I kommitténs uppdrag ingår också att överväga om det finns anledning att ändra de kriterier som gäller för rösträtt och valbarhet i riksdagsval och val till Europaparlamentet.

Härutöver står det kommittén fritt att ta upp även andra valfrågor som rör eller har anknytning till den kommunala demokratin.

Folkomröstningsinstitutet

Efter ett tillkännagivande från riksdagen hösten 1995 tillkallade regeringen en särskild utredare med uppdrag att sammanställa och utvärdera erfarenheter av folkomröstningar i Sverige och i andra länder. Utvärderingen skulle ligga till grund för en översyn av gällande regler och ett övervägande av behovet av författningsändringar. Övervägandena skulle också innefatta frågan om vilket minoritetsskydd som behövs. Utredningen, som antog namnet 1996 års Folkomröstningsutredning, har avlämnat betänkandet *Folket som rådgivare och beslutsfattare* (SOU 1997:56).

I betänkandet ansåg utredningen att det inte fanns anledning att överväga någon principiell förändring av möjligheten till beslutande folkomröstning i grundlagsfrågor enligt 8 kap. 15 § RF. Utredningen ansåg emellertid att det borde vara möjligt att anordna beslutande folkomröstningar utöver vad som för närvarande är möjligt. Förslaget ledde dock inte till lagstiftning.

Som tidigare har nämnts har riksdagen i ett tillkännagivande angett att regeringen på nytt bör låta utreda folkomröstningsinstitutet (se bet. 2000/01:KU11, rskr. 2000/01:149). Mot denna bakgrund har kommittén i uppdrag att förutsättningslöst se över bestämmelserna om folkomröstningsinstitutet. Kommitténs arbete bör bygga på och följa upp 1996 års Folkomröstningsutrednings arbete.

I kommunallagstiftningen finns det sedan 1977 bestämmelser som gör det möjligt för kommuner och landsting att anordna folkomröstningar. Under de senaste årtiondena har ett knappt sjuttiootal sådana folkomröstningar hållits i olika frågor.

Sedan den 1 juli 1994 finns också bestämmelser om s.k. folkinitiativ till folkomröstning. Enligt bestämmelserna får ett ärende om att hålla folkomröstning i en viss fråga väckas i fullmäktige av minst fem procent av de röstberättigade kommun- eller landstingsmedlemmarna enligt lagen om kommunala folkomröstningar. Bestämmelserna bygger på frivillighet i den meningen att fullmäktige kan välja att avslå eller bifalla initiativtagarnas begäran om folkomröstning.

I propositionen *Demokrati för det nya seklet* (prop. 2001/02:80) uttalade regeringen bl.a. att den ansåg att medborgarnas möjligheter att få till stånd en folkomröstning måste stärkas och att regeringen avsåg att återkomma till riksdagen rörande frågan om folkinitiativ. Konstitutionsutskottet uttalade i samband med

behandlingen av propositionen att utskottet ansåg att den fortsatta beredningen av frågan i Regeringskansliet borde syfta till ett förslag av innebörd att folkomröstning skall hållas om tio procent av de röstberättigade begär det (bet. 2001/02:14, rskr. 2001/02:190). Mot denna bakgrund har inom Justitiedepartementet utarbetats en promemoria (Ds 2004:4) som innehåller förslag till nya bestämmelser om folkinitiativ. Promemorian har remissbehandlats.

I samband med att kommittén ser över folkomröstningsinstitutet i stort är det naturligt att den också ser över frågan om det kommunala folkomröstningsinstitutet samt frågan om s.k. folkinitiativ.

Regeringsbildning m.m.

Regeringen har enligt 1 kap. 6 § RF till uppgift att styra riket och är i enlighet med parlamentarismens principer ansvarig inför riksdagen. Att regeringen utövar sin makt under ansvar inför riksdagen framgår av reglerna i 12 kap. RF om riksdagens kontrollmakt. Av särskilt stor betydelse är reglerna om misstroendeförklaring som gör det möjligt för riksdagen att framtvunga enskilda regeringsledamöters eller hela regeringens avgång.

En fråga som har diskuterats länge och som utgör en av de viktigaste delarna i vårt parlamentariska system är proceduren för regeringsbildning. Även denna fråga skall tas upp i kommitténs arbete.

Den nuvarande ordningen infördes genom regeringsformen och innebär bl.a. att den av talmannen föreslagna statsministerkandidaten inte måste ha ett uttryckligt stöd av en majoritet i riksdagen. Förslaget är i stället godkänt om inte mer än hälften av riksdagen ledamöter, dvs. 175, röstar mot det.

Omröstningsproceduren i riksdagen om en statsministerkandidat är konstruerad på samma sätt som en omröstning efter ett yrkande om misstroendeförklaring. Som framgått ovan kan de som inte positivt stöder den föreslagna statsministerns kandidatur men som mot bakgrund av det parlamentariska läget accepterar talmannens förslag som det korrekta, liksom de som är beredda att politiskt tolerera den regering statsministerkandidaten avser att bilda, avstå från att rösta.

Regeringsformen innehåller inga bestämmelser med krav på att en regering med automatik måste avgå efter ett val. En regering

som inte på eget initiativ väljer att avgå kan därför sitta kvar vid regeringsmakten och avvakta utgången av en eventuell misstroendeförklaring i riksdagen.

I debatten har det nu förts fram krav bl.a. på att regeringen alltid skall avgå i samband med ett val och att talmannen på vanligt sätt efter valet skall få i uppdrag att leda arbetet med regeringsbildningen. Det har också framförts krav på att omröstningsreglerna bör ändras så att regeringen måste ha ett aktivt stöd av riksdagen.

Bestämmelserna om regeringsbildningen skall kunna tillmötesgå parlamentarismens grundläggande krav på att den sittande regeringen åtminstone skall tolereras av den folkvalda riksdagen och kravet på att regeringsbildningen och regeringsarbetet skall fungera effektivt. Eventuella förändringar måste vägas mot dessa intressen. Bestämmelserna om negativ parlamentarism kan heller inte ses för sig utan måste bedömas i ljuset av hur valsystemet i övrigt är utformat.

Mot denna bakgrund bör kommittén studera hur bestämmelserna om regeringsbildning och om misstroendeförklaring har tillämpats under senare år. I kommitténs uppdrag ingår att föreslå de förändringar som kan anses motiverade. Här kan nämnas att konstitutionsutskottet låtit utarbeta rapporten Valutslag och regeringsbildning (2003/04:URD3) som bör kunna vara av intresse för kommittén.

Som har nämnts ovan är det enligt 1 kap. 6 § RF regeringen som styr riket under parlamentariskt ansvar inför riksdagen. För att riksdagen skall kunna fullgöra sin uppgift att granska och kontrollera regeringen står enligt 12 kap. RF flera instrument till dess förfogande; kontrollmakten utövas genom konstitutionsutskottets granskning, misstroendeförklaring, riksdagens ombudsmän (JO), Riksrevisionen samt riksdagsledamöternas interpellationer och frågor till statsråden. Utöver kontrollmakten finns flera andra instrument som reglerar förhållandet mellan regeringen och riksdagen. Det gäller t.ex. regeringens skyldighet att informera riksdagen och samråda med EU-nämnden om vad som sker inom ramen för samarbetet i EU. Ett annat exempel är s.k. tillkännagivanden, dvs. att riksdagen ger regeringen till känna att t.ex. en viss åtgärd bör vidtas eller att regeringen bör beakta ett visst förhållande.

I samband med att kommittén ser över valsystemet och bestämmelserna om regeringsbildning är det naturligt att den också

i stort ser över regeringens förhållande till riksdagen. I uppdraget ingår att föreslå de förändringar som kommittén finner motiverade.

Ytterligare en fråga som kommittén skall se över gäller regeringens *utnämningssmakt*. Konstitutionsutskottet har, som tidigare nämnts, i ett tillkännagivande angett att regeringen borde utreda frågan om tillsättning av högre statliga tjänster och återkomma till riksdagen med förslag till åtgärder som ökar öppenheten vid tjänstetillsättningar (bet. 2003/04:KU11, rskr. 2003/04:173).

Domstolarnas roll i det konstitutionella systemet

När det gäller fri- och rättighetsfrågor och domstolarnas roll för skyddet av dessa har ett tämligen omfattande utredningsarbete pågått i stort sett ända sedan regeringsformen antogs 1974. På senare år har särskilt frågor om domstolarnas roll i det konstitutionella systemet varit aktuella.

Beträffande frågan om domstolarnas och andra myndigheters skyldighet till normkontroll genom lagprövning, 11 kap. 14 § RF, har det bl.a. förts fram att detta institut bör förstärkas i syfte att stärka skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna. I diskussionen har också förts fram att det i Sverige borde inrättas en författningsdomstol med uppdrag att kontrollera regeringsformens efterlevnad, framför allt genom en kontroll av normer och av att reglerna om grundläggande fri- och rättigheter efterlevs.

Konstitutionsutskottet har, bl.a. mot bakgrund av de ovan nämnda diskussionerna, i ett tillkännagivande uttalat att regeringen borde ges i uppdrag att låta utreda frågor om skyldigheten enligt 11 kap. 14 § RF för domstolar och andra offentliga organ att i vissa fall inte tillämpa en föreskrift och om undantaget från denna skyldighet, det s.k. uppenbarhetsrekvisitet (bet. 2000/01:KU11, rskr. 2000/01:149). Uppenbarhetsrekvisitet borde enligt konstitutionsutskottet belysas, inte minst med hänsyn till att Europakonventionen införlivats med svensk rätt och att Sverige anslutit sig till EU. Konstitutionsutskottet uttalade också att utredningen borde undersöka på vilket sätt en förstärkt lagprövning bör kunna utövas och att detta t.ex. borde kunna innefatta överväganden kring Lagrådets ställning och frågan om behovet av en speciell författningsdomstol eller om prövning bör ske inom det vanliga domstolsväsendet. Konstitutionsutskottet

underströk att det är angeläget att man belyser möjligheterna att även fortsättningsvis garantera domstolsväsendets självständighet och undvika politisering av domstolarna.

Mot denna bakgrund har kommittén i uppdrag att utreda frågorna om *lagprövning* och om det finns behov av en *författningsdomstol*.

En översyn av domstolarnas lagprövning och behovet av en författningsdomstol aktualiserar även frågan om det finns behov av att tydliggöra *domstolarnas roll i det konstitutionella systemet*. I debatten har det bl.a. gjorts gällande att domstolarnas ställning kommer till ett alltför knapphändigt uttryck i regeringsformen. Här kan konstateras att bestämmelser om rättskipning och förvaltning finns i 11 kap. RF. Härutöver finns bestämmelserna i 1 kap. 8 § RF, där det föreskrivs att det för rättskipningen skall finns domstolar och för den offentliga förvaltningen statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter, samt i 2 kap. 11 § RF där det föreskrivs att en domstol inte får inrättas för redan begången gärning och inte heller för en viss tvist eller i övrigt för visst mål.

Mot denna bakgrund finns det nu skäl att överväga om det bör införas ett nytt särskilt kapitel i regeringsformen om domstolarna. Ett sådant kapitel skulle kunna markera domstolarnas särställning i förhållande till andra myndigheter, innehålla förklaringar om domarnas oberoende och oavsättlighet, ge uttryck för domstolarnas roll i det konstitutionella systemet samt möjligen också översiktligt beskriva deras förhållande till EG-domstolen och Europadomstolen.

Samråd m.m.

Kommittén skall på lämpligt sätt samråda med Ansvarskommittén. Kommittén bör även uppmärksamma behovet av samråd med sådana utredningar som initieras under kommitténs arbete och som kan ha samband med dess uppdrag.

Kommittén har en viktig uppgift i att skapa debatt och stimulera det offentliga samtalet om författningspolitiska frågor och om det svenska folkstyret. Kommittén bör därför bedriva sitt arbete under stor öppenhet och stimulera en författningspolitisk diskussion i hela det svenska samhället. Den nya tekniken erbjuder här stora möjligheter.

Kommittén är oförhindrad att arbeta med referens- och arbetsgrupper.

Övrigt

I Sverige har sedan länge eftersträvats bred politisk enighet inför ändringar av konstitutionella regler och andra bestämmelser av central betydelse för demokratins och parlamentarismens funktionssätt. Kommittén skall därför sträva efter att finna samlade lösningar på de frågor som omfattas av dess uppdrag.

Kommittén skall föreslå de grundlagsändringar och andra lagändringar som den finner motiverade.

Om kommittén bedömer det som lämpligt står det kommittén fritt att redovisa sitt arbete i ett eller flera delbetänkanden.

Kommittén skall redovisa sitt uppdrag senast den 31 december 2008.

(Justitiedepartementet)

Regeringsformens nuvarande lydelse

Regeringsformen – nuvarande lydelse

1 kap. Statsskicketts grunder

1 § All offentlig makt i Sverige utgår från folket.

Den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt. Den förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statsskick och genom kommunal självstyrelse.

Den offentliga makten utövas under lagarna.

2 § Den offentliga makten skall utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.

Den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd skall vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten. Det skall särskilt åligga det allmänna att trygga rätten till hälsa, arbete, bostad och utbildning samt att verka för social omsorg och trygghet.

Det allmänna skall främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer.

Det allmänna skall verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden samt värna den enskildes privatliv och familjeliv. Det allmänna skall verka för att alla människor skall kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället. Det allmänna skall motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller annan omständighet som gäller den enskilde som person.

Etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv bör främjas.

3 § Regeringsformen, successionsordningen, tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen är rikets grundlagar.

4 § Riksdagen är folkets främsta företrädare.

Riksdagen stiftar lag, beslutar om skatt till staten och bestämmer hur statens medel skall användas. Riksdagen granskar rikets styrelse och förvaltning.

5 § Konungen eller drottning, som enligt successionsordningen innehar Sveriges tron, är rikets statschef.

Vad i denna regeringsform är stadgat om konungen skall, om drottning är statschef, gälla henne.

6 § Regeringen styr riket. Den är ansvarig inför riksdagen.

7 § I riket finns primärkommuner och landstingskommuner. Beslutanderätten i kommunerna utövas av valda församlingar.

Kommunerna får taga ut skatt för skötseln av sina uppgifter.

8 § För rättskipningen finns domstolar och för den offentliga förvaltningen statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter.

9 § Domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen skall i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iakttaga saklighet och opartiskhet.

2 kap. Grundläggande fri- och rättigheter

1 § Varje medborgare är gentemot det allmänna tillförsäkrad

1. yttrandefrihet: frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor,

2. informationsfrihet: frihet att inhämta och mottaga upplysningar samt att i övrigt taga del av andras yttranden,

3. mötesfrihet: frihet att anordna och bevista sammankomst för upplysning, meningsyttring eller annat liknande syfte eller för framförande av konstnärligt verk,

4. demonstrationsfrihet: frihet att anordna och delta i demonstration på allmän plats,

5. föreningsfrihet: frihet att sammansluta sig med andra för allmänna eller enskilda syften,

6. religionsfrihet: frihet att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion.

Beträffande tryckfriheten och motsvarande frihet att yttra sig i ljudradio, television och vissa liknande överföringar samt filmer, videogram, ljudupptagningar och andra tekniska upptagningar gäller vad som är föreskrivet i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

I tryckfrihetsförordningen finns också bestämmelser om rätt att taga del av allmänna handlingar.

2 § Varje medborgare är gentemot det allmänna skyddad mot tvång att giva till känna sin åskådning i politiskt, religiöst, kulturellt eller annat sådant hänseende. Han är därjämte gentemot det allmänna skyddad mot tvång att delta i sammankomst för opinionsbildning eller i demonstration eller annan meningsyttring eller att tillhöra politisk sammanslutning, trossamfund eller annan sammanslutning för åskådning som avses i första meningen.

3 § Anteckning om medborgare i allmänt register får ej utan hans samtycke grundas enbart på hans politiska åskådning.

Varje medborgare skall i den utsträckning som närmare anges i lag skyddas mot att hans personliga integritet kränkes genom att uppgifter om honom registreras med hjälp av automatisk databehandling.

4 § Dödsstraff får icke förekomma.

5 § Varje medborgare är skyddad mot kroppsstraff. Han är därjämte skyddad mot tortyr och mot medicinsk påverkan i syfte att framtvinga eller hindra yttranden.

6 § Varje medborgare är gentemot det allmänna skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp även i annat fall än som avses i 4 och 5 §§. Han är därjämte skyddad mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång samt mot undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse och mot hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande.

7 § Ingen medborgare får landsförvisas eller hindras att resa in i riket.

Ingen medborgare som är eller har varit bosatt i riket får berövas sitt medborgarskap i annat fall än då han samtidigt, efter uttryckligt samtycke eller genom att inträda i allmän tjänst, blir medborgare i annan stat. Utan hinder härav får dock föreskrivas att barn under aderton år i fråga om sitt medborgarskap skall följa föräldrarna eller en av dem. Vidare får föreskrivas att, i enlighet med överenskommelse med annan stat, den som sedan födelsen är medborgare även i den andra staten och är varaktigt bosatt där förlorar sitt svenska medborgarskap vid aderton års ålder eller senare.

8 § Varje medborgare är gentemot det allmänna skyddad mot frihetsberövande. Han är även i övrigt tillförsäkrad frihet att förflytta sig inom riket och att lämna detta.

9 § Har annan myndighet än domstol berövat någon medborgare friheten med anledning av brott eller misstanke om brott, skall denne kunna få saken prövad av domstol utan oskäligt dröjsmål. Vad nu sagts gäller dock icke när fråga är om att till riket överflytta verkställighet av frihetsberövande påföljd som har ådömts i annan stat.

Har medborgare av annan anledning än som anges i första stycket blivit omhändertagen tvångsvis, skall han likaså kunna få saken prövad av domstol utan oskäligt dröjsmål. Med prövning av domstol likställes i sådant fall prövning av nämnd, om nämndens sammansättning är bestämd i lag och ordföranden i nämnden skall vara eller ha varit ordinarie domare.

Har prövning som avses i första eller andra stycket icke uppdragits åt myndighet som är behörig enligt föreskrifterna där, skall den ankomma på allmän domstol.

10 § Straff eller annan brottspåföljd får icke åläggas för gärning som icke var belagd med brottspåföljd, när den förövades. Ej heller får svårare brottspåföljd åläggas för gärningen än den som var föreskriven då. Vad nu sagts om brottspåföljd gäller även förverkande och annan särskild rättsverkan av brott.

Skatt eller statlig avgift får ej uttagas i vidare mån än som följer av föreskrift, som gällde när den omständighet inträffade som utlöste skatt- eller avgiftsskyldigheten. Finner riksdagen särskilda skäl påkalla det, får dock lag innebära att skatt eller statlig avgift

uttages trots att lagen inte hade trätt i kraft när nyssnämnda omständighet inträffade, om regeringen eller riksdagsutskott då hade lämnat förslag härom till riksdagen. Med förslag jämställes ett meddelande i skrivelse från regeringen till riksdagen om att sådant förslag är att vänta. Vidare får riksdagen föreskriva undantag från första meningen, om riksdagen finner att det är påkallat av särskilda skäl i samband med krig, krigsfara eller svår ekonomisk kris.

11 § Domstol får icke inrättas för redan begången gärning och ej heller för viss tvist eller i övrigt för visst mål.

Förhandling vid domstol skall vara offentlig.

12 § De fri- och rättigheter som avses i 1 § 1–5 samt i 6 och 8 §§ och i 11 § andra stycket får, i den utsträckning som 13–16 §§ medgiver, begränsas genom lag. Efter bemyndigande i lag får de begränsas genom annan författning i de fall som anges i 8 kap. 7 § första stycket 7 och 10 §. I samma ordning får mötesfriheten och demonstrationsfriheten begränsas även i de fall som anges i 14 § första stycket andra meningen.

Begränsning som avses i första stycket får göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och ej heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsning får ej göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning.

Förslag till lag som avses i första stycket eller till lag om ändring eller upphävande av sådan lag skall, om det ej förkastas av riksdagen, på yrkande av lägst tio av dess ledamöter vila i minst tolv månader från det att det första utskottsytttrandet över förslaget anmäldes i riksdagens kammare. Utan hinder härav kan riksdagen antaga förslaget, om minst fem sjättedelar av de röstande förenar sig om beslutet. Tredje stycket gäller icke förslag till lag om fortsatt giltighet i högst två år av lag. Det gäller ej heller förslag till lag som enbart angår

1. förbud att röja sådant, som någon har erfarit i allmän tjänst eller under utövande av tjänsteplikt och vars hemlighållande är påkallat av hänsyn till intresse som angives i 2 kap. 2 § tryckfrihetsförordningen,

2. husrannsakan eller liknande intrång eller

3. frihetsstraff som påföljd för viss gärning.

Konstitutionsutskottet prövar för riksdagens vidkommande huruvida tredje stycket är tillämpligt i fråga om visst lagförslag.

13 § Yttrandefriheten och informationsfriheten får begränsas med hänsyn till rikets säkerhet, folkförsörjningen, allmän ordning och säkerhet, enskilda anseende, privatlivets helgd eller förebyggandet och beivrandet av brott. Vidare får friheten att yttra sig i näringsverksamhet begränsas. I övrigt får begränsningar av yttrandefriheten och informationsfriheten ske endast om särskilt viktiga skäl föranleder det.

Vid bedömandet av vilka begränsningar som får ske med stöd av första stycket skall särskilt beaktas vikten av vidaste möjliga yttrandefrihet och informationsfrihet i politiska, religiösa, fackliga, vetenskapliga och kulturella angelägenheter.

Som begränsning av yttrandefriheten och informationsfriheten anses icke meddelande av föreskrifter som utan avseende på yttrandes innehåll närmare reglerar visst sätt att sprida eller mottaga yttranden.

14 § Mötesfriheten och demonstrationsfriheten får begränsas av hänsyn till ordning och säkerhet vid sammankomsten eller demonstrationen eller till trafiken. I övrigt får dessa friheter begränsas endast av hänsyn till rikets säkerhet eller för att motverka farsot.

Föreningsfriheten får begränsas endast såvitt gäller samman slutningar vilkas verksamhet är av militär eller liknande natur eller innebär förföljelse av folkgrupp av viss ras, med viss hudfärg eller av visst etniskt ursprung.

15 § Lag eller annan föreskrift får ej innebära att någon medborgare missgynnas därför att han med hänsyn till ras, hudfärg eller etniskt ursprung tillhör minoritet.

16 § Lag eller annan föreskrift får ej innebära att någon medborgare missgynnas på grund av sitt kön, om ej föreskriften utgör led i strävanden att åstadkomma jämställdhet mellan män och kvinnor eller avser värnplikt eller motsvarande tjänsteplikt.

17 § Förening av arbetstagare samt arbetsgivare och förening av arbetsgivare äger rätt att vidtaga fackliga stridsåtgärder, om annat ej följer av lag eller avtal.

18 § Varje medborgares egendom är tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller annat sådant förfogande eller tåla att det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen.

Den som genom expropriation eller annat sådant förfogande tvingas avstå sin egendom skall vara tillförsäkrad ersättning för förlusten. Sådan ersättning skall också vara tillförsäkrad den för vilken det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad på sådant sätt att pågående markanvändning inom berörd del av fastigheten avsevärt försvåras eller skada uppkommer som är betydande i förhållande till värdet på denna del av fastigheten. Ersättningen skall bestämmas enligt grunder som anges i lag.

Alla skall ha tillgång till naturen enligt allemansrätten oberoende av vad som föreskrivits ovan.

19 § Författare, konstnärer och fotografer äger rätt till sina verk enligt bestämmelser som meddelas i lag.

20 § Begränsningar i rätten att driva näring eller utöva yrke får införas endast för att skydda angelägna allmänna intressen och aldrig i syfte enbart att ekonomiskt gynna vissa personer eller företag.

Samernas rätt att bedriva renskötsel regleras i lag.

21 § Alla barn som omfattas av den allmänna skolplikten har rätt att kostnadsfritt erhålla grundläggande utbildning i allmän skola. Det allmänna skall svara också för att högre utbildning finns.

22 § Utlänning här i riket är likställd med svensk medborgare i fråga om

1. skydd mot tvång att delta i sammankomst för opinionsbildning eller i demonstration eller annan meningsyttring eller att tillhöra trossamfund eller annan sammanslutning (2 § andra meningen),

2. skydd för personlig integritet vid automatisk databehandling (3 § andra stycket),

3. skydd mot dödsstraff, kroppsstraff och tortyr samt mot medicinsk påverkan i syfte att framtvunga eller hindra yttrande (4 och 5 §§),
 4. rätt till domstolsprövning av frihetsberövande med anledning av brott eller misstanke om brott (9 § första och tredje styckena),
 5. skydd mot retroaktiv brottspåföljd och annan retroaktiv rättsverkan av brott samt mot retroaktiv skatt eller statlig avgift (10 §),
 6. skydd mot inrättande av domstol i vissa fall (11 § första stycket),
 7. skydd mot missgynnande på grund av ras, hudfärg eller etniskt ursprung eller på grund av kön (15 och 16 §§),
 8. rätt till fackliga stridsåtgärder (17 §),
 9. skydd mot expropriation eller annat sådant förfogande samt mot inskränkningar i användningen av mark eller byggnader (18 §),
 10. rätt till utbildning (21 §).
- Om annat icke följer av särskilda föreskrifter i lag, är utlänning här i riket likställd med svensk medborgare även i fråga om
1. yttrandefrihet, informationsfrihet, mötesfrihet, demonstrationsfrihet, föreningsfrihet och religionsfrihet (1 §),
 2. skydd mot tvång att giva till känna åskådning (2 § första meningen),
 3. skydd mot kroppsligt ingrepp även i annat fall än som avses i 4 och 5 §§, mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång samt mot intrång i förtrolig meddelelse (6 §),
 4. skydd mot frihetsberövande (8 § första meningen),
 5. rätt till domstolsprövning av frihetsberövande av annan anledning än brott eller misstanke om brott (9 § andra och tredje styckena),
 6. offentlighet vid domstolsförhandling (11 § andra stycket),
 7. skydd mot ingrepp på grund av åskådning (12 § andra stycket tredje meningen),
 8. författares, konstnärers och fotografers rätt till sina verk (19 §),
 9. rätt att driva näring eller utöva yrke (20 §).
- På sådana särskilda föreskrifter som avses i andra stycket tillämpas 12 § tredje stycket, fjärde stycket första meningen samt femte stycket.

23 § Lag eller annan föreskrift får ej meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

3 kap. Riksdagen

1 § Riksdagen utses genom fria, hemliga och direkta val. Vid sådant val sker röstning på parti med möjlighet för väljarna att avge särskild personröst.

Riksdagen består av en kammare med trehundrafyrtionio ledamöter. För ledamöterna skall finnas ersättare.

2 § Rösträtt vid val till riksdagen tillkommer svensk medborgare som är eller någon gång har varit bosatt i riket. Den som icke har uppnått aderton års ålder senast på valdagen har ej rösträtt.

Frågan huruvida rösträtt enligt första stycket föreligger avgöres på grundval av en före valet upprättad röstlängd.

3 § Ordinarie val till riksdagen förrättas vart fjärde år.

4 § Regeringen får förordna om extra val till riksdagen mellan ordinarie val. Extra val hålles inom tre månader efter förordnandet.

Efter val till riksdagen får regeringen icke förordna om extra val förrän tre månader har förflutit från den nyvalda riksdagens första sammanträde. Ej heller får regeringen förordna om extra val under tid då dess ledamöter, efter det att samtliga har entledigats, uppehåller sina befattningar i avbidan på att ny regering skall tillträda.

Bestämmelser om extra val i visst fall finns i 6 kap. 3 §.

5 § Nyvald riksdag samlas på femtonde dagen efter valdagen, dock tidigast på fjärde dagen efter det att valets utgång har kungjorts.

Varje val gäller för tiden från det att den nyvalda riksdagen har samlats till dess den närmast därefter valda riksdagen samlas. Denna tid är riksdagens valperiod.

6 § För val till riksdagen är riket indelat i valkretsar.

Mandaten i riksdagen utgöres av trehundratio fasta valkretsmandat och trettionio utjämningsmandat.

De fasta valkretsmandaten fördelas mellan valkretsarna på grundval av en beräkning av förhållandet mellan antalet röstberättigade i varje valkrets och antalet röstberättigade i hela riket. Fördelningen fastställs för fyra år i sänder.

7 § Mandaten fördelas mellan partier. Med parti avses varje sammanslutning eller grupp av väljare, som uppträder i val under särskild beteckning.

Endast parti som har fått minst fyra procent av rösterna i hela riket är berättigat att delta i fördelningen av mandaten. Parti som har fått färre röster deltar dock i fördelningen av de fasta valkretsmandaten i valkrets, där partiet har fått minst tolv procent av rösterna.

8 § De fasta valkretsmandaten fördelas på varje valkrets proportionellt mellan partierna på grundval av valresultatet i valkretsen.

Utjämningsmandaten fördelas mellan partierna så, att fördelningen av alla mandat i riksdagen, med undantag av de fasta valkretsmandat som har tillfallit parti med mindre än fyra procent av rösterna, blir proportionell mot de i fördelningen deltagande partiernas röstetal i hela riket. Har parti vid fördelningen av de fasta valkretsmandaten erhållit flera mandat än som motsvarar den proportionella representationen i riksdagen för partiet, bortses vid fördelningen av utjämningsmandaten från partiet och de fasta valkretsmandat det har erhållit. Sedan utjämningsmandaten har fördelats mellan partierna, tillföres de valkretsar.

Vid mandatfördelningen mellan partierna användes uddatalsmetoden med första divisorn jämkad till 1,4.

9 § För varje mandat som ett parti har erhållit utses en riksdagsledamot samt ersättare för honom.

10 § Endast den som uppfyller villkoren för rösträtt kan vara ledamot av riksdagen eller ersättare för ledamot.

11 § Val till riksdagen får överklagas hos en av riksdagen utsedd valprövningsnämnd. Den som har valts till riksdagsledamot utövar sitt uppdrag utan hinder av att valet har överklagats. Ändras valet, intager ny ledamot sin plats så snart ändringen har kungjorts. Vad nu sagts om ledamot äger motsvarande tillämpning på ersättare.

Valprövningsnämnden består av ordförande, som skall vara eller ha varit ordinarie domare och som ej får tillhöra riksdagen, och sex andra ledamöter. Ledamöterna väljes efter varje ordinarie val, så snart valet har vunnit laga kraft, för tiden till dess nytt val till nämnden har ägt rum. Ordföranden väljes särskilt. Nämndens beslut får ej överklagas.

12 § Ytterligare bestämmelser i de ämnen som angives i 2–11 §§ samt om utseende av ersättare för riksdagsledamöterna meddelas i riksdagsordningen eller annan lag.

4 kap. Riksdagsarbetet

1 § Riksdagen sammanträder till riksmöte årligen. Riksmöte hålles i Stockholm, om icke riksdagen eller talmannen bestämmer annat av hänsyn till riksdagens säkerhet eller frihet.

2 § Riksdagen utser inom sig för varje valperiod en talman samt en förste, en andre och en tredje vice talman.

3 § Regeringen och varje riksdagsledamot får i enlighet med vad som närmare angives i riksdagsordningen väcka förslag i fråga om allt som kan komma under riksdagens prövning, om ej annat är bestämt i denna regeringsform.

Riksdagen väljer inom sig utskott, däribland ett konstitutionsutskott och ett finansutskott, enligt bestämmelser i riksdagsordningen. Ärende som väckes av regeringen eller riksdagsledamot beredes före avgörandet av utskott, om ej annat är bestämt i denna regeringsform.

4 § När ärende skall avgöras i kammaren, får varje riksdagsledamot och varje statsråd yttra sig i enlighet med vad som närmare angives i riksdagsordningen. Bestämmelser om jäv finns i riksdagsordningen.

5 § Vid omröstning i riksdagen gäller som riksdagens beslut den mening varom mer än hälften av de röstande förenar sig, om ej annat särskilt angives i denna regeringsform eller, beträffande frågor som hör till förfarandet i riksdagen, i huvudbestämmelse i

riksdagsordningen. Om förfarandet vid lika röstetal finns bestämmelser i riksdagsordningen.

6 § Riksdagsledamot och ersättare får fullgöra uppdrag som ledamot utan hinder av tjänsteuppgift eller annan sådan förpliktelse som åligger honom.

7 § Riksdagsledamot eller ersättare får icke lämna sitt uppdrag utan riksdagens medgivande.

När det finns anledning till det, skall Valprövningsnämnden självmant pröva om ledamot eller ersättare är behörig enligt 3 kap. 10 §. Den som förklaras obehörig är därmed skild från sitt uppdrag.

Ledamot eller ersättare får i annat fall än som avses i andra stycket skiljas från uppdraget endast om han genom brott har visat sig uppenbarligen olämplig för uppdraget. Beslut härom fattas av domstol.

8 § Ingen får väcka talan mot den som utövar eller har utövat uppdrag som riksdagsledamot eller beröva honom friheten eller hindra honom att resa inom riket på grund av hans yttranden eller gärningar under utövandet av uppdraget, utan att riksdagen har medgivit det genom beslut om vilket minst fem sjättedelar av de röstande har förenat sig.

Misstänkes riksdagsledamot för brott i annat fall, skall bestämmelser i lag om gripande, anhållande eller häktning tillämpas endast om han erkänner brottet eller har tagits på bar gärning eller fråga är om brott för vilket ej är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år.

9 § Under tid då riksdagsledamot är riksdagens talman eller tillhör regeringen utövas hans uppdrag som riksdagsledamot av ersättare. Riksdagen kan i riksdagsordningen föreskriva att ersättare skall träda i riksdagsledamots ställe när denne är ledig.

Bestämmelserna i 6 § och 8 § första stycket om skydd för utövandet av uppdrag som riksdagsledamot gäller även talmannen och hans uppdrag.

För ersättare som utövar uppdrag som riksdagsledamot gäller bestämmelserna om ledamot.

10 § Ytterligare bestämmelser om riksdagsarbetet meddelas i riksdagsordningen.

5 kap. Statschefen

1 § Statschefen hålles av statsministern underrättad om rikets angelägenheter. När så erfordras sammanträder regeringen i konselj under statschefens ordförandeskap.

2 § Som statschef får endast den tjänstgöra som är svensk medborgare och har fyllt aderton år. Han får icke samtidigt vara statsråd eller utöva uppdrag såsom talman eller riksdagsledamot.

Statschefen skall samråda med statsministern, innan han reser utrikes.

3 § Är konungen av sjukdom, utrikes resa eller annan orsak hindrad att fullgöra sina uppgifter, inträder enligt gällande tronföljd medlem av konungahuset, som ej är hindrad, för att såsom tillfällig riksföreståndare fullgöra statschefens uppgifter.

4 § Utslocknar konungahuset, utser riksdagen en riksföreståndare att fullgöra statschefens uppgifter tills vidare. Riksdagen utser samtidigt en vice riksföreståndare.

Detsamma gäller, om konungen dör eller avgår och tronföljaren ännu ej har fyllt aderton år.

5 § Har konungen under sex månader utan avbrott varit hindrad att fullgöra sina uppgifter eller underlåtit att fullgöra dem, skall regeringen anmäla det till riksdagen. Riksdagen bestämmer, om konungen skall anses ha avgått.

6 § Riksdagen kan utse någon att efter regeringens förordnande tjänstgöra som tillfällig riksföreståndare när ingen med behörighet enligt 3 eller 4 § kan tjänstgöra.

Talmannen eller, vid förfall för honom, vice talman tjänstgör efter regeringens förordnande som tillfällig riksföreståndare, när ingen annan behörig kan tjänstgöra.

7 § Konungen kan ej åtalas för sina gärningar. Riksföreståndare kan ej åtalas för sina gärningar som statschef.

6 kap. Regeringen

1 § Regeringen består av statsministern och övriga statsråd.

Statsministern utses i den ordning som anges i 2–4 §§. Statsministern tillsätter övriga statsråd.

2 § När statsminister skall utses, kallar talmannen företrädare för varje partigrupp inom riksdagen till samråd. Talmannen överlägger med vice talmännen och avgiver sedan förslag till riksdagen.

Riksdagen skall senast på fjärde dagen härfter, utan beredning i utskott, pröva förslaget genom omröstning. Röstar mer än hälften av riksdagens ledamöter mot förslaget, är det förkastat. I annat fall är det godkänt.

3 § Förkastar riksdagen talmannens förslag, förfares på nytt enligt 2 §. Har riksdagen fyra gånger förkastat talmannens förslag, skall förfarandet för utseende av statsminister avbrytas och återupptagas först sedan val till riksdagen har hållits. Om ej ordinarie val ändå skall hållas inom tre månader, skall extra val förrättas inom samma tid.

4 § När riksdagen har godkänt förslag om ny statsminister, anmäler denne så snart det kan ske de av honom utsedda statsråden för riksdagen. Därefter äger regeringsskifte rum vid en särskild konselj inför statschefen eller, vid förfall för denne, inför talmannen. Talmannen kallas alltid till konseljen.

Talmannen utfärdar förordnande för statsministern på riksdagens vägnar.

5 § Förklarar riksdagen att statsministern eller annat statsråd icke åtnjuter riksdagens förtroende, skall talmannen entlediga statsrådet. Kan regeringen förordna om extra val till riksdagen, skall dock beslut om entledigande ej meddelas om regeringen inom en vecka från misstroendeförklaringen förordnar om extra val.

6 § Statsråd skall entledigas om han begär det, statsministern av talmannen och annat statsråd av statsministern. Statsministern får även i annat fall entlediga annat statsråd.

7 § Om statsministern entledigas eller dör, skall talmannen entlediga övriga statsråd.

8 § Har regeringens samtliga ledamöter entledigats, uppehåller de sina befattningar till dess ny regering har tillträtt. Har annat statsråd än statsministern entledigats på egen begäran, uppehåller han sin befattning till dess efterträdare har tillträtt, om statsministern begär det.

9 § Endast den får vara statsråd som är svensk medborgare sedan minst tio år.

Statsråd får icke utöva allmän eller enskild tjänst. Han får ej heller inneha uppdrag eller utöva verksamhet som kan rubba förtroendet för honom.

10 § Vid förfall för talmannen övertager vice talman de uppgifter som enligt detta kapitel ankommer på talmannen.

7 kap. Regeringsarbetet

1 § För beredning av regeringsärenden skall finnas ett regeringskansli. I detta ingår departement för skilda verksamhetsgrenar. Regeringen fördelar ärendena mellan departementen. Statsministern utser bland statsråden chefer för departementen.

2 § Vid beredningen av regeringsärenden skall behövliga upplysningar och yttranden inhämtas från berörda myndigheter. I den omfattning som behövs skall tillfälle lämnas sammanslutningar och enskilda att yttra sig.

3 § Regeringsärenden avgörs av regeringen vid regeringssammanträde. Regeringsärenden som gäller verkställighet inom försvarsmakten av författningar eller särskilda regeringsbeslut kan dock, i den omfattning som anges i lag, under statsministerns överinseende avgöras av chefen för det departement till vilket ärendena hör.

4 § Statsministern kallar övriga statsråd till regeringssammanträde och är ordförande vid sammanträdet. Minst fem statsråd skall delta i regeringssammanträde.

5 § Departementschef är vid regeringssammanträde föredragande i ärende som hör till hans departement. Statsministern kan dock

förordna att ärende eller grupp av ärenden, som hör till visst departement, skall föredragas av annat statsråd än departementschefen.

6 § Vid regeringssammanträde föres protokoll. Skiljaktig mening skall antecknas i protokollet.

7 § Författningar, förslag till riksdagen och andra expeditioner av regeringens beslut skall för att bli gällande skrivas under av statsministern eller annat statsråd på regeringens vägnar. Regeringen kan dock genom förordning föreskriva att tjänsteman i särskilda fall får skriva under expedition.

8 § Statsministern kan utse ett av de övriga statsråden att i egenskap av ställföreträdare vid förfall för statsministern fullgöra hans uppgifter. Har statsministern ej utsett ställföreträdare eller har också denne förfall, övertages statsministerns uppgifter i stället av det av de tjänstgörande statsråden som har varit statsråd längst tid. Om två eller flera har varit statsråd lika länge, har den äldste av dem företräde.

8 kap. Lagar och andra föreskrifter

1 § Av bestämmelserna i 2 kap. om grundläggande fri- och rättigheter följer att föreskrifter av visst innehåll ej får meddelas eller får meddelas endast genom lag samt att förslag till lag i vissa fall skall behandlas i särskild ordning.

2 § Föreskrifter om enskildas personliga ställning samt om deras personliga och ekonomiska förhållanden inbördes meddelas genom lag. Sådana föreskrifter är bland andra:

1. föreskrifter om svenskt medborgarskap,
2. föreskrifter om rätt till släktnamn, om äktenskap och föräldraskap, om arv och testamente samt om familjeförhållanden i övrigt,
3. föreskrifter om rätt till fast och lös egendom, om avtal samt om bolag, föreningar, samfälligheter och stiftelser.

3 § Föreskrifter om förhållandet mellan enskilda och det allmänna, som gäller åligganden för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden, meddelas genom lag. Sådana föreskrifter är bland andra föreskrifter om brott och rättsverkan av brott, om skatt till staten samt om rekvisition och annat sådant förfogande.

4 § Föreskrifter om rådgivande folkomröstning i hela riket och om förfarandet vid folkomröstning i grundlagsfråga meddelas genom lag.

I lag meddelas också föreskrifter om val till parlamentarisk församling inom Europeiska unionen.

5 § Grunderna för ändringar i rikets indelning i kommuner samt grunderna för kommunernas organisation och verksamhetsformer och för den kommunala beskattningen bestämmes i lag. I lag meddelas också föreskrifter om kommunernas befogenheter i övrigt och om deras åligganden.

6 § Föreskrifter om trossamfund meddelas i lag. I lag skall också meddelas föreskrifter om grunderna för Svenska kyrkan som trossamfund.

Vid stiftande, ändring eller upphävande av sådan lag gäller vad som sägs i 16 § om stiftande av riksdagsordningen.

7 § Utan hinder av 3 eller 5 § kan regeringen efter bemyndigande i lag genom förordning meddela föreskrifter om annat än skatt, om föreskrifterna avser något av följande ämnen:

1. skydd för liv, personlig säkerhet eller hälsa,
2. utlännings vistelse i riket,
3. in- eller utförsel av varor, av pengar eller av andra tillgångar, tillverkning, kommunikationer, kreditgivning, näringsverksamhet, ransonering, återanvändning och återvinning av material, utformning av byggnader, anläggningar och bebyggelsemiljö eller tillståndsplikt i fråga om åtgärder med byggnader och anläggningar,
4. kulturmiljö, jakt, fiske, djurskydd eller natur- och miljövård,
5. trafik eller ordningen på allmän plats,
6. undervisning och utbildning,
7. förbud att röja sådant som någon har erfarit i allmän tjänst eller under utövande av tjänsteplikt,

8. skydd för personlig integritet vid behandling av personuppgifter.

Bemyndigande som avses i första stycket medför ej rätt att meddela föreskrifter om annan rättsverkan av brott än böter. Riksdagen kan i lag, som innehåller bemyndigande med stöd av första stycket, föreskriva även annan rättsverkan än böter för överträdelse av föreskrift som regeringen meddelar med stöd av bemyndigandet.

8 § Utan hinder av 2, 3 eller 5 § kan regeringen efter bemyndigande i lag genom förordning meddela föreskrifter om anstånd med att fullgöra förpliktelse.

9 § Utan hinder av 3 § kan regeringen efter bemyndigande i lag genom förordning meddela föreskrifter om tull på införsel av vara.

Regeringen eller kommun kan efter riksdagens bemyndigande meddela sådana föreskrifter om avgifter, som på grund av 3 § annars skall meddelas av riksdagen.

10 § Regeringen kan efter bemyndigande i lag i ämne som angives i 7 § första stycket eller 9 § genom förordning bestämma att föreskrift i lagen skall börja eller upphöra att tillämpas.

11 § Bemyndigar riksdagen enligt detta kapitel regeringen att meddela föreskrifter i visst ämne, kan riksdagen därvid medgiva att regeringen överlåter åt förvaltningsmyndighet eller kommun att meddela bestämmelser i ämnet.

12 § Föreskrifter som regeringen har meddelat med stöd av bemyndigande som avses i denna regeringsform skall underställas riksdagen för prövning, om riksdagen bestämmer det.

13 § Regeringen får utöver vad som följer av 7–10 §§ genom förordning besluta

1. föreskrifter om verkställighet av lag,
2. föreskrifter som ej enligt grundlag skall meddelas av riksdagen.

Regeringen får ej på grund av första stycket besluta föreskrifter som avser riksdagen eller dess myndigheter. Den får ej heller på grund av bestämmelsen i första stycket 2 besluta föreskrifter som avser den kommunala beskattningen.

Regeringen får i förordning som avses i första stycket överlåta åt myndighet under regeringen att meddela bestämmelser i ämnet. Utan hinder av andra stycket får regeringen också i förordning överlåta åt riksdagens myndigheter att meddela bestämmelser som anges i första stycket och som ej avser förhållanden inom riksdagen eller dess myndigheter.

14 § Behörighet för regeringen att besluta föreskrifter i visst ämne utgör ej hinder för riksdagen att genom lag meddela föreskrifter i samma ämne.

Riksdagen kan genom lag uppdra åt Riksbanken att meddela föreskrifter inom dess ansvarsområde enligt 9 kap. och beträffande dess uppgift att främja ett säkert och effektivt betalningsväsende.

Efter bemyndigande i lag kan riksdagens myndigheter meddela föreskrifter som avser förhållanden inom riksdagen eller dess myndigheter.

15 § Grundlag stiftas genom två likalydande beslut. Det andra beslutet får ej fattas, förrän det efter det första beslutet har hållits val till riksdagen i hela riket och den nyvalda riksdagen har samlats. Vidare skall minst nio månader förflyta mellan den tidpunkt då ärendet första gången anmäldes i riksdagens kammare och valet, såvida icke konstitutionsutskottet genom beslut, som fattas senast vid ärendets beredning och varom minst fem sjättedelar av ledamöterna förenar sig, medgiver undantag härifrån.

Riksdagen får icke såsom vilande antaga ett förslag om stiftande av grundlag, som är oförenligt med annat vilande grundlagsförslag, utan att samtidigt förkasta det först antagna förslaget.

Folkomröstning om vilande grundlagsförslag skall anordnas, om yrkande därom framställes av minst en tiondel av riksdagens ledamöter och minst en tredjedel av ledamöterna röstar för bifall till yrkandet. Sådant yrkande skall framställas inom femton dagar från det att riksdagen antog grundlagsförslaget som vilande. Yrkandet skall ej beredas i utskott.

Folkomröstningen skall hållas samtidigt med det val till riksdagen som avses i första stycket. Vid omröstningen får de som har rösträtt vid valet förklara huruvida de godtar det vilande grundlagsförslaget eller ej. Förslaget är förkastat, om de flesta av dem som deltagit i omröstningen röstar mot förslaget och de till antalet är fler än hälften av dem som har avgivit godkända röster

vid riksdagsvalet. I annat fall upptager riksdagen förslaget till slutlig prövning.

16 § Riksdagsordningen stiftas på det sätt som anges i 15 § första stycket första och andra meningarna samt andra stycket. Den kan också stiftas genom endast ett beslut, om minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter förenar sig om beslutet. Tilläggsbestämmelse i riksdagsordningen beslutas dock i samma ordning som lag i allmänhet.

17 § Lag får ej ändras eller upphävas annat än genom lag. I fråga om ändring eller upphävande av grundlag eller av riksdagsordningen äger 15 och 16 §§ motsvarande tillämpning.

18 § För att avge yttrande över lagförslag skall det finnas ett lagråd, där det ingår domare eller, vid behov, förutvarande domare i Högsta domstolen och Regeringsrätten. Yttrande från Lagrådet inhämtas av regeringen eller, enligt vad som närmare anges i riksdagsordningen, av riksdagsutskott.

Yttrande av Lagrådet bör inhämtas innan riksdagen beslutar grundlag om tryckfriheten eller om motsvarande frihet att yttra sig i ljudradio, television och vissa liknande överföringar samt tekniska upptagningar, lag om begränsning av rätten att taga del av allmänna handlingar, lag som avses i 2 kap. 3 § andra stycket, 12 § första stycket, 17–19 §§ eller 22 § andra stycket eller lag som ändrar eller upphäver sådan lag, lag om kommunal beskattning, lag som avses i 2 eller 3 § eller lag som avses i 11 kap., om lagen är viktig för enskilda eller från allmän synpunkt. Vad nu har sagts gäller dock icke, om Lagrådets hörande skulle sakna betydelse på grund av frågans beskaffenhet eller skulle fördröja lagstiftningsfrågans behandling så att avsevärt men skulle uppkomma. Föreslår regeringen riksdagen att stifta lag i något av de ämnen som avses i första meningen och har Lagrådets yttrande dessförinnan inte inhämtats, skall regeringen samtidigt för riksdagen redovisa skälen härtill. Att Lagrådet icke har hörts över ett lagförslag utgör aldrig hinder mot lagens tillämpning.

Lagrådets granskning skall avse

1. hur förslaget förhåller sig till grundlagarna och rättsordningen i övrigt,
2. hur förslagets föreskrifter förhåller sig till varandra,
3. hur förslaget förhåller sig till rättssäkerhetens krav,

4. om förslaget är så utformat att lagen kan antagas tillgodose angivna syften,

5. vilka problem som kan uppstå vid tillämpningen.

Närmare bestämmelser om Lagrådets sammansättning och tjänstgöring meddelas i lag.

19 § Beslutad lag skall utfärdas av regeringen utan dröjsmål. Lag med sådana föreskrifter om riksdagen eller dess myndigheter som ej skall intagas i grundlag eller riksdagsordningen kan dock utfärdas av riksdagen.

Lagar skall kungöras så snart det kan ske. Detsamma gäller förordningar, om ej annat föreskrives i lag.

9 kap. Finansmakten

1 § Om rätten att besluta om skatter och avgifter till staten finns bestämmelser i 8 kap.

2 § Statens medel får icke användas på annat sätt än riksdagen har bestämt.

Om användningen av statsmedel för skilda behov bestämmer riksdagen genom budgetreglering enligt 3–5 §§. Riksdagen får dock bestämma att medel tages i anspråk i annan ordning.

3 § Riksdagen företager budgetreglering för närmast följande budgetår eller, om särskilda skäl föranleder det, för annan budgetperiod. Riksdagen bestämmer därvid till vilka belopp statsinkomsterna skall beräknas och anvisar anslag till angivna ändamål. Besluten härom upptages i en statsbudget.

Riksdagen kan besluta att särskilt anslag på statsbudgeten skall utgå för annan tid än budgetperioden.

Vid budgetreglering enligt denna paragraf skall riksdagen beakta behovet under krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden av medel för rikets försvar.

4 § Om budgetreglering enligt 3 § icke hinner avslutas före budgetperiodens början, bestämmer riksdagen i den omfattning som behövs om anslag för tiden till dess budgetregleringen för perioden slutföres. Riksdagen kan uppdraga åt finansutskottet att fatta sådant beslut på riksdagens vägnar.

5 § För löpande budgetår kan riksdagen på tilläggsbudget göra ny beräkning av statsinkomster samt ändra anslag och anvisa nya anslag.

6 § Regeringen avger förslag till statsbudget till riksdagen.

7 § Riksdagen kan i samband med budgetreglering eller annars besluta riktlinjer för viss statsverksamhet för längre tid än anslag till verksamheten avser.

8 § Statens medel och dess övriga tillgångar står till regeringens disposition. Vad nu sagts gäller dock icke tillgångar som är avsedda för riksdagen eller dess myndigheter eller som i lag har avsatts till särskild förvaltning.

9 § Riksdagen fastställer i den omfattning som behövs grunder för förvaltningen av statens egendom och förfogandet över den. Riksdagen kan därvid föreskriva att åtgärd av visst slag ej får vidtagas utan riksdagens tillstånd.

10 § Regeringen får icke utan riksdagens bemyndigande taga upp lån eller i övrigt ikläda staten ekonomisk förpliktelse.

11 § Ytterligare bestämmelser om riksdagens och regeringens befogenheter och skyldigheter i fråga om regleringen av statsbudgeten finns i riksdagsordningen och särskild lag.

12 § Regeringen har ansvaret för övergripande valutapolitiska frågor. Övriga bestämmelser om valutapolitiken meddelas i lag.

13 § Riksbanken är rikets centralbank och en myndighet under riksdagen. Riksbanken har ansvaret för penningpolitiken. Ingen myndighet får bestämma hur Riksbanken skall besluta i frågor som rör penningpolitik.

Riksbanken har elva fullmäktige, som väljs av riksdagen. Riksbanken leds av en direktion, som utses av fullmäktige.

Riksdagen prövar om ledamöterna i fullmäktige och direktionen skall beviljas ansvarsfrihet. Om riksdagen vägrar en fullmäktig ansvarsfrihet är han därmed skild från sitt uppdrag. Fullmäktige får skilja en ledamot av direktionen från hans anställning endast om han inte längre uppfyller de krav som ställs för att han skall kunna

utföra sina uppgifter eller om han gjort sig skyldig till allvarlig försummelse.

Bestämmelser om val av fullmäktige och om Riksbankens ledning och verksamhet meddelas i lag.

14 § Endast Riksbanken har rätt att ge ut sedlar och mynt. Bestämmelser om penning- och betalningsväsendet meddelas i övrigt genom lag.

10 kap. Förhållandet till andra stater och mellanfolkliga organisationer

1 § Överenskommelse med annan stat eller med mellanfolklig organisation ingås av regeringen.

2 § Regeringen får ej ingå för riket bindande internationell överenskommelse utan att riksdagen har godkänt denna, om överenskommelsen förutsätter att lag ändras eller upphäves eller att ny lag stiftas eller om den i övrigt gäller ämne i vilket riksdagen skall besluta.

Är i fall som avses i första stycket särskild ordning föreskriven för det riksdagsbeslut som förutsättes, skall samma ordning iakttagas vid godkännandet av överenskommelsen.

Regeringen får ej heller i annat fall än som avses i första stycket ingå för riket bindande internationell överenskommelse utan att riksdagen har godkänt denna, om överenskommelsen är av större vikt. Regeringen kan dock underlåta att inhämta riksdagens godkännande av överenskommelsen, om rikets intresse kräver det. I sådant fall skall regeringen i stället överlägga med Utrikesnämnden innan överenskommelsen ingås.

Riksdagen kan godkänna sådan överenskommelse som avses i första och tredje styckena och som ingås inom ramen för samarbetet i Europeiska unionen, även om överenskommelsen inte föreligger i slutligt skick.

3 § Regeringen får uppdraga åt förvaltningsmyndighet att ingå internationell överenskommelse i fråga där överenskommelsen ej kräver riksdagens eller Utrikesnämndens medverkan.

4 § Bestämmelserna i 1–3 §§ äger motsvarande tillämpning på åtagande av internationell förpliktelse för riket i annan form än överenskommelse samt på uppsägning av internationell överenskommelse eller förpliktelse.

5 § Inom ramen för samarbete i Europeiska unionen kan riksdagen överlåta beslutanderätt som inte rör principerna för statskicket. Sådan överlåtelse förutsätter att fri- och rättighetskyddet inom det samarbetsområde till vilket överlåtelsen sker motsvarar det som ges i denna regeringsform och i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Riksdagen beslutar om sådan överlåtelse genom beslut, varom minst tre fjärdedelar av de röstande förenar sig. Riksdagens beslut kan också fattas i den ordning som gäller för stiftande av grundlag. Överlåtelse kan beslutas först efter riksdagens godkännande av överenskommelse enligt 2 §.

I annat fall kan beslutanderätt, som direkt grundar sig på denna regeringsform och som avser meddelande av föreskrifter, användningen av statens tillgångar eller ingående eller uppsägning av internationella överenskommelser eller förpliktelser, i begränsad omfattning överlåtas till mellanfolklig organisation för fredligt samarbete, till vilken riket är eller skall bli anslutet, eller till mellanfolklig domstol. Därvid får ej överlåtas beslutanderätt som avser fråga om stiftande, ändring eller upphävande av grundlag, riksdagsordningen eller lag om val till riksdagen eller fråga om begränsning av någon av de fri- och rättigheter som avses i 2 kap. Angående beslut i fråga om överlåtelse gäller vad som är föreskrivet om stiftande av grundlag. Kan beslut i sådan ordning ej avvaktas, beslutar riksdagen i fråga om överlåtelse genom ett beslut, varom minst fem sjättedelar av de röstande och minst tre fjärdedelar av ledamöterna förenar sig.

Föreskrivs i lag att en internationell överenskommelse skall gälla som svensk rätt, får riksdagen genom beslut i den ordning som anges i andra stycket föreskriva att också en framtida, för riket bindande ändring i överenskommelsen skall gälla här i riket. Sådant beslut får endast avse framtida ändring av begränsad omfattning.

Rättskipnings- eller förvaltningsuppgift som ej direkt grundar sig på denna regeringsform kan, i annat fall än som avses i första stycket, genom beslut av riksdagen överlåtas till annan stat, till mellanfolklig organisation eller till utländsk eller internationell inrättning eller samfällighet. Riksdagen får också i lag bemyndiga

regeringen eller annan myndighet att i särskilda fall besluta om sådan överlåtelse. Innefattar uppgiften myndighetsutövning, skall riksdagens förordnande ske genom ett beslut, varom minst tre fjärdedelar av de röstande förenar sig. Riksdagens beslut i fråga om sådan överlåtelse kan också fattas i den ordning som gäller för stiftande av grundlag.

6 § Regeringen skall fortlöpande informera riksdagen och samråda med organ som utses av riksdagen om vad som sker inom ramen för samarbetet i Europeiska unionen. Närmare bestämmelser om informations- och samrådsskyldigheten meddelas i riksdagsordningen.

Regeringen skall fortlöpande hålla Utrikesnämnden underrättad om de utrikespolitiska förhållanden, som kan få betydelse för riket, och överlägga med nämnden om dessa så ofta det erfordras. I alla utrikesärenden av större vikt skall regeringen före avgörandet överlägga med nämnden, om det kan ske.

7 § Utrikesnämnden består av talmannen samt nio andra ledamöter, som riksdagen väljer inom sig. Närmare bestämmelser om Utrikesnämndens sammansättning meddelas i riksdagsordningen.

Utrikesnämnden sammanträder på kallelse av regeringen. Regeringen är skyldig att sammankalla nämnden om minst fyra av nämndens ledamöter begär överläggning i viss fråga. Ordförande vid sammanträde med nämnden är statschefen eller, om han har förfall, statsministern.

Ledamot av Utrikesnämnden och den som i övrigt är knuten till nämnden skall visa varsamhet i fråga om meddelanden till andra om vad han har erfårit i denna egenskap. Ordföranden kan besluta om ovillkorlig tystnadsplikt.

8 § Chefen för det departement till vilket utrikesärendena hör skall hållas underrättad, när fråga som är av betydelse för förhållandet till annan stat eller till mellanfolklig organisation uppkommer hos annan statlig myndighet.

9 § Regeringen får insätta rikets försvarsmakt eller del därav i strid för att möta väpnat angrepp mot riket. Svensk väpnad styrka får i övrigt insättas i strid eller sändas till annat land endast om

1. riksdagen medger det,

2. det är medgivet i lag som angiver förutsättningarna för åtgärden,

3. skyldighet att vidtaga åtgärden följer av internationell överenskommelse eller förpliktelse som har godkänts av riksdagen.

Förklaring att riket är i krig får, utom vid väpnat angrepp mot riket, icke givas utan riksdagens medgivande.

Regeringen får bemyndiga försvarsmakten att använda våld i enlighet med internationell rätt och sedvänja för att hindra kränkning av rikets territorium i fred eller under krig mellan främmande stater.

11 kap. Rättskipning och förvaltning

1 § Högsta domstolen är högsta allmänna domstol och Regeringsrätten högsta förvaltningsdomstol. Rätten att få mål prövat av Högsta domstolen eller Regeringsrätten kan begränsas genom lag. I Högsta domstolen och Regeringsrätten får endast den tjänstgöra såsom ledamot som är eller har varit ordinarie domare i domstolen.

Annan domstol än Högsta domstolen eller Regeringsrätten inrättas med stöd av lag. Om förbud mot inrättande av domstol i vissa fall föreskrives i 2 kap. 11 § första stycket.

Vid domstol som avses i andra stycket skall finnas ordinarie domare. I fråga om domstol som har inrättats för handläggning av en viss bestämd grupp eller vissa bestämda grupper av mål får dock i lag göras undantag härifrån.

2 § Ingen myndighet, ej heller riksdagen, får bestämma, hur domstol skall döma i det enskilda fallet eller hur domstol i övrigt skall tillämpa rättsregel i särskilt fall.

3 § Rättstvist mellan enskilda får icke utan stöd av lag avgöras av annan myndighet än domstol. Om domstols prövning av frihetsberövande föreskrives i 2 kap. 9 §.

4 § Om domstolarnas rättskipningsuppgifter, om huvuddragen av deras organisation och om rättegången föreskrives i lag.

5 § Den som har utnämnts till ordinarie domare får skiljas från tjänsten endast

1. om han genom brott eller grovt eller upprepat åsidosättande av tjänsteåliggande har visat sig uppenbarligen olämplig att inneha tjänsten,

2. om han har uppnått gällande pensionsålder eller annars enligt lag är skyldig att avgå med pension.

Har ordinarie domare skilts från tjänsten genom beslut av annan myndighet än domstol, skall han kunna påkalla domstols prövning av beslutet. Detsamma gäller beslut varigenom ordinarie domare har avstängts från utövning av sin tjänst eller ålagts att undergå läkarundersökning.

Om det påkallas av organisatoriska skäl, får den som har utnämnts till ordinarie domare förflyttas till annan jämställd domartjänst.

6 § Under regeringen lyder Justitiekanslern, Riksåklagaren, de centrala ämbetsverken och länsstyrelserna. Annan statlig förvaltningsmyndighet lyder under regeringen, om myndigheten ej enligt denna regeringsform eller annan lag är myndighet under riksdagen.

Förvaltningsuppgift kan anförtros åt kommun.

Förvaltningsuppgift kan överlämnas till bolag, förening, samfällighet, stiftelse, registrerat trossamfund eller någon av dess organisatoriska delar eller till enskild individ. Innefattar uppgiften myndighetsutövning, skall det ske med stöd av lag.

7 § Ingen myndighet, ej heller riksdagen eller kommuns beslutande organ, får bestämma, hur förvaltningsmyndighet skall i särskilt fall besluta i ärende som rör myndighetsutövning mot enskild eller mot kommun eller som rör tillämpning av lag.

8 § Rättskipnings- eller förvaltningsuppgift får ej fullgöras av riksdagen i vidare mån än som följer av grundlag eller riksdagsordningen.

9 § Tjänst vid domstol eller vid förvaltningsmyndighet som lyder under regeringen tillsättes av regeringen eller av myndighet som regeringen bestämmer.

Vid tillsättning av statlig tjänst skall avseende fästas endast vid sakliga grunder, såsom förtjänst och skicklighet.

Endast den som är svensk medborgare får inneha eller utöva domartjänst, ämbete som lyder omedelbart under regeringen, tjänst

eller uppdrag såsom chef för myndighet som lyder omedelbart under riksdagen eller regeringen eller såsom ledamot av sådan myndighet eller dess styrelse, tjänst i regeringskansliet närmast under statsråd eller tjänst såsom svenskt sändebud. Även i annat fall får endast den som är svensk medborgare inneha tjänst eller uppdrag, om tjänsten eller uppdraget tillsättes genom val av riksdagen. I övrigt får krav på svenskt medborgarskap för behörighet att inneha eller utöva tjänst eller uppdrag hos staten eller kommun uppställas endast i lag eller enligt förutsättningar som angives i lag.

10 § Grundläggande bestämmelser om statstjänstemännens rättsställning i andra hänseenden än som beröres i denna regeringsform meddelas i lag.

11 § Resning i avgjort ärende samt återställande av försutten tid beviljas av Regeringsrätten eller, i den mån det föreskrives i lag, av en lägre förvaltningsdomstol, när fråga är om ärende för vilket regeringen, förvaltningsdomstol eller förvaltningsmyndighet är högsta instans. I annat fall beviljas resning och återställande av försutten tid av Högsta domstolen eller, i den mån det föreskrives i lag, av annan domstol som icke är förvaltningsdomstol.

Närmare bestämmelser om resning och återställande av försutten tid kan meddelas i lag.

12 § Regeringen får medgiva undantag från föreskrift i förordning eller från bestämmelse som har meddelats med stöd av beslut av regeringen, om ej annat följer av lag eller beslut om utgiftsanslag.

13 § Regeringen får genom nåd eftergiva eller mildra brottspåföljd eller annan sådan rättsverkan av brott samt eftergiva eller mildra annat liknande av myndighet beslutat ingrepp avseende enskilds person eller egendom.

När synnerliga skäl föreligger, får regeringen förordna att vidare åtgärd för att utreda eller lagföra brottslig gärning ej skall äga rum.

14 § Finner domstol eller annat offentligt organ att en föreskrift står i strid med bestämmelse i grundlag eller annan överordnad författning eller att stadgad ordning i något väsentligt hänseende har åsidosatts vid dess tillkomst, får föreskriften icke tillämpas. Har

riksdagen eller regeringen beslutat föreskriften, skall tillämpning dock underlåtas endast om felet är uppenbart.

12 kap. Kontrollmakten

1 § Konstitutionsutskottet skall granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning. Utskottet har rätt att för detta ändamål utfå protokollen över beslut i regeringsärenden och de handlingar som hör till dessa ärenden. Varje annat utskott och varje riksdagsledamot får hos konstitutionsutskottet skriftligen väcka fråga om statsråds tjänsteutövning eller handläggningen av regeringsärende.

2 § Det åligger konstitutionsutskottet att när skäl föreligger till det, dock minst en gång om året, meddela riksdagen vad utskottet vid sin granskning har funnit förtjäna uppmärksamhet. Riksdagen kan med anledning därav göra framställning till regeringen.

3 § Den som är eller har varit statsråd får fällas till ansvar för brott i utövningen av statsrådstjänsten endast om han därigenom grovt har åsidosatt sin tjänsteplikt. Åtal beslutas av konstitutionsutskottet och prövas av Högsta domstolen.

4 § Riksdagen kan avgiva förklaring, att statsråd icke åtnjuter riksdagens förtroende. För sådan förklaring, misstroendeförklaring, fordras att mer än hälften av riksdagens ledamöter förenar sig därom.

Yrkande om misstroendeförklaring upptages till prövning endast om det väckes av minst en tiondel av riksdagens ledamöter. Det upptages icke till prövning under tiden från det att ordinarie val har ägt rum eller beslut om extra val har meddelats till dess den genom valet utsedda riksdagen samlas. Yrkande avseende statsråd som efter att ha entledigats uppehåller sin befattning enligt 6 kap. 8 § får ej i något fall upptagas till prövning.

Yrkande om misstroendeförklaring skall icke beredas i utskott.

5 § Riksdagsledamot får, enligt bestämmelser i riksdagsordningen, framställa interpellation eller fråga till statsråd i angelägenhet som angår dennes tjänsteutövning.

6 § Riksdagen väljer en eller flera ombudsmän att i enlighet med instruktion som riksdagen beslutar utöva tillsyn över tillämpningen i offentlig verksamhet av lagar och andra författningar. Ombudsman får föra talan i de fall som anges i instruktionen.

Ombudsman får närvara vid domstols eller förvaltningsmyndighets överläggningar och har tillgång till myndighetens protokoll och handlingar. Domstol och förvaltningsmyndighet samt tjänsteman hos staten eller kommun skall tillhandagå ombudsman med de upplysningar och yttranden han begär. Sådan skyldighet åligger även annan, om han står under ombudsmans tillsyn. Allmän åklagare skall på begäran biträda ombudsman.

Närmare bestämmelser om ombudsman finns i riksdagsordningen.

7 § Riksrevisionen är en myndighet under riksdagen med uppgift att granska den verksamhet som bedrivs av staten. Närmare bestämmelser om Riksrevisionen finns i riksdagsordningen och i annan lag. Enligt vad som föreskrivs i sådan lag kan Riksrevisionens granskning avse också annan än statlig verksamhet.

Riksrevisionen leds av tre riksrevisorer, som väljs av riksdagen. Riksrevisorerna beslutar självständigt med beaktande av de bestämmelser som finns i lag, vad som skall granskas. De beslutar självständigt och var för sig hur granskningen skall bedrivas och om slutsatserna av sin granskning.

Vid myndigheten finns också en styrelse, som utses av riksdagen. Styrelsens uppgift är att följa granskningsverksamheten, lämna de förslag och redogörelser till riksdagen som riksrevisorernas granskningsrapporter och revisionsberättelser ger anledning till samt att besluta om förslag till anslag på statsbudgeten och om årsredovisning för myndigheten.

Riksdagen får skilja en riksrevisor från uppdraget endast om riksrevisorn inte längre uppfyller de krav som gäller för uppdraget eller om riksrevisorn har gjort sig skyldig till allvarlig försummelse.

8 § Åtal för brott i utövningen av tjänst som ledamot av Högsta domstolen eller Regeringsrätten väckes i Högsta domstolen av riksdagens ombudsman eller Justitiekanslern.

Högsta domstolen prövar också om ledamot av Högsta domstolen eller Regeringsrätten enligt vad därom är föreskrivet skall skiljas eller avstängas från sin tjänst eller vara skyldig att

undergå läkarundersökning. Talan väckes av riksdagens ombudsman eller Justitiekanslern.

13 kap. Krig och krigsfara

1 § Kommer riket i krig eller krigsfara skall regeringen eller talmannen kalla riksdagen till sammanträde. Den som utfärdar kallelsen kan besluta att riksdagen skall sammanträda på annan ort än Stockholm.

2 § Är riket i krig eller krigsfara, skall en inom riksdagen utsedd krigsdelegation träda i riksdagens ställe, om förhållandena kräver det.

Om riket är i krig, meddelas förordnande att krigsdelegationen skall träda i riksdagens ställe av Utrikesnämndens ledamöter enligt närmare bestämmelser i riksdagsordningen. Innan förordnande meddelas skall samråd ske med statsministern, om det är möjligt. Hindras nämndens ledamöter av krigsförhållandena att sammanträda, meddelas förordnandet av regeringen. Om riket är i krigsfara, meddelas förordnande som nu sagts av Utrikesnämndens ledamöter i förening med statsministern. För förordnande fordras därvid att statsministern och sex av nämndens ledamöter är ense.

Krigsdelegationen och regeringen kan i samråd eller var för sig besluta att riksdagen skall återtaga sina befogenheter.

Krigsdelegationens sammansättning bestämmes i riksdagsordningen.

3 § Medan krigsdelegationen är i riksdagens ställe utövar den de befogenheter som annars tillkommer riksdagen. Den får dock ej fatta beslut som avses i 12 § första stycket första punkten eller andra eller fjärde stycket.

Krigsdelegationen beslutar själv om formerna för sin verksamhet.

4 § Är riket i krig och kan till följd därav regeringen icke fullgöra sina uppgifter, kan riksdagen bestämma om bildande av regering och om regeringens arbetsformer.

5 § Är riket i krig och kan till följd därav varken riksdagen eller krigsdelegationen fullgöra sina uppgifter, skall regeringen handha

dessas i den mån den finner det behövt för att skydda riket och slutföra kriget.

Regeringen får ej på grund av första stycket stifta, ändra eller upphäva grundlag, riksdagsordningen eller lag om val till riksdagen.

6 § Är riket i krig eller krigsfara eller råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara vari riket har befunnit sig, kan regeringen med stöd av bemyndigande i lag genom förordning meddela sådana föreskrifter i visst ämne som enligt grundlag annars skall meddelas genom lag. Erfordras det även i annat fall med hänsyn till försvarsberedskapen, kan regeringen med stöd av bemyndigande i lag genom förordning bestämma att i lag meddelad föreskrift om rekvisition eller annat sådant förfogande skall börja eller upphöra att tillämpas.

I lag med bemyndigande som avses i första stycket skall noga angivas under vilka förutsättningar bemyndigandet får utnyttjas. Bemyndigande medför ej rätt att stifta, ändra eller upphäva grundlag, riksdagsordningen eller lag om val till riksdagen.

7 § Är riket i krig eller omedelbar krigsfara, skall 2 kap. 12 § tredje stycket icke tillämpas. Detsamma gäller om krigsdelegationen i annat fall har trätt i riksdagens ställe.

8 § Är riket i krig eller omedelbar krigsfara, kan regeringen med stöd av riksdagens bemyndigande besluta att uppgift, som enligt grundlag ankommer på regeringen, skall fullgöras av annan myndighet. Sådant bemyndigande får icke omfatta befogenhet enligt 5 eller 6 §, om ej fråga är endast om beslut att lag i visst ämne skall börja tillämpas.

9 § Regeringen får ingå överenskommelse om vapenstillestånd utan att inhämta riksdagens godkännande och utan att rådgöra med Utrikesnämnden, om uppskov med överenskommelsen skulle innebära fara för riket.

10 § Riksdagen eller regeringen får icke fatta beslut på ockuperat område. På sådant område får ej heller utövas befogenhet som tillkommer någon i egenskap av riksdagsledamot eller statsråd.

Det åligger varje offentligt organ att på ockuperat område handla på det sätt som bäst gagnar försvarsansträngningarna och motståndsverksamheten samt civilbefolkningens skydd och

svenska intressen i övrigt. Icke i något fall får ett offentligt organ meddela beslut eller vidta åtgärd som i strid mot folkrättens regler ålägger någon rikets medborgare att lämna ockupationsmakten bistånd.

Val till riksdagen eller beslutande kommunala församlingar får ej hållas på ockuperat område.

11 § Är riket i krig, bör statschefen följa regeringen. Befinner han sig på ockuperat område eller på annan ort än regeringen, skall han anses hindrad att fullgöra sina uppgifter som statschef.

12 § Är riket i krig, får val till riksdagen hållas endast efter beslut av riksdagen. Är riket i krigsfara, när ordinarie val skall hållas, kan riksdagen besluta att uppskjuta valet. Sådant beslut skall omprövas inom ett år och därefter med högst ett års mellanrum. Beslut som avses i detta stycke blir gällande endast om minst tre fjärdedelar av riksdagens ledamöter förenar sig om det.

Är riket till någon del ockuperat, när val skall hållas, beslutar riksdagen de jämkningar av reglerna i 3 kap. som är påkallade. Undantag får dock ej göras från 3 kap. 1 § första stycket, 2 §, 6 § första stycket och 7–11 §§. Vad som sägs i 3 kap. 6 § första stycket, 7 § andra stycket och 8 § andra stycket om riket skall i stället gälla den del av riket för vilken val skall hållas. Minst en tiondel av alla mandaten skall vara utjämningsmandat.

Ordinarie val, som till följd av första stycket icke hålles på föreskriven tid, skall hållas så snart det kan ske sedan kriget eller krigsfaran har upphört. Det åligger regeringen och talmannen att i samråd eller var för sig se till att de åtgärder som behövs härför blir vidtagna.

Har ordinarie val till följd av denna paragraf hållits på annan tid än när det annars skulle ha ägt rum, skall riksdagen bestämma tiden för därefter följande ordinarie val till den månad under fjärde eller femte året efter det först nämnda valet, då ordinarie val skall hållas enligt riksdagsordningen.

13 § Är riket i krig eller krigsfara eller råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara vari riket har befunnit sig, utövas beslutanderätten i kommunerna på sätt som anges i lag.

Expert- och referensgrupper

Vi har uppdragit åt sju expert- och referensgrupper att närmare fördjupa sig i vissa frågor som rört vårt uppdrag. Här presenteras gruppernas ledamöter och uppdrag i den ordning som uppdragen lämnats.

Olika former av normkontroll

Gruppens huvudsakliga uppgift har varit att ta fram förslag på olika modeller för normkontroll. Modellerna har avsett allt från mer begränsade inslag av normkontroll till mer långtgående exempel.

Ledamöter: Göran Regner, justitieråd (ordförande), Thomas Bull, numera professor, Barry Holmström, professor, Joakim Nergelius, professor, Anne Ramberg, generalsekreterare, Hans-Heinrich Vogel, professor, samt från utredningens sekretariat, Anders Eka, numera hovrättslagman. Sekreteraruppgifterna fullgjordes av Linda Stromberg och Daniel Gustavsson, båda hovrättsassessorer.

Bestämmelser i regeringsformen om domstolarna

Gruppens huvudsakliga uppgift har varit att lämna förslag på hur ett kapitel i regeringsformen om domstolarna skulle kunna utformas och vilka slags bestämmelser det bör innehålla.

Ledamöter: Johan Munck, justitieråd (ordförande), Ella Nyström, justitieråd, Göran Schäder, regeringsråd, Kristina Svahn Starrsjö, numera departementsråd, Lars Wennerström, regeringsråd, Helena Wockelberg, fil. dr, samt från utredningens sekretariat, Anders Eka, numera hovrättslagman. Kristina Svahn Starrsjö fullgjorde även sekreteraruppgifterna i gruppen.

Den kommunala självstyrelsens grundlagsskydd

Gruppens huvudsakliga uppgift har varit att belysa innebörden av den kommunala självstyrelsen och att ta fram förslag på en ändrad grundlagsreglering. I gruppens uppgifter har också ingått att överväga alternativa förfaranden för att lösa konflikter mellan den statliga och den kommunala nivån.

Ledamöter: Marianne Eliason, regeringsråd (ordförande), Johan Höök, departementsråd, Anders Lidström, professor, Tom Madell, numera professor, Lena Marcusson, professor, Urban Strandberg, docent, Håkan Tornngren, förbundsjurist, samt från utredningens sekretariat, Lars-Åke Ström, kammarrättsråd, som också fullgjorde sekreteraruppgifterna.

Normgivningsmakten

Gruppens uppgift har varit att lämna förslag till en förändrad reglering av normgivningsmakten.

Ledamöter: Hans Regner, f.d. justitiekansler (ordförande), Katrin Hollunger Wågner, numera ämnesråd, Henrik Jermsten, regeringsråd, Nina Pripp, f.d. justitieråd, samt från utredningens sekretariat, Anders Eka, numera hovrättslagman. Sekreteraruppgifterna fullgjordes av Frida Göranson, hovrättsassessor.

Regeringsformens utformning och struktur

Gruppen har bistått utredningen i frågor som rör regeringsformens språkliga och redaktionella utformning.

Ledamöter: Stina Malmberg, kansliråd, Bengt-Åke Nilsson, f.d. regeringsråd, och Staffan Vängby, f.d. justitieråd.

Krisberedskapen i grundlagen

Gruppens huvudsakliga uppgift har varit att göra en allmän översyn av regeringsformens bestämmelser om krig och krigsfara. Gruppen har även behandlat bl.a. befogenheten att sätta in rikets försvars-

makt samt frågan om det i regeringsformen bör införas regler som ger ökat handlingsutrymme för statsmakterna i civila kriser.

Ledamöter: Johan Hirschfeldt, hovrättspresident (ordförande), Ove Bring, professor, Henrik Jermsten, regeringsråd, samt från utredningens sekretariat, Anders Eka, numera hovrättslagman. Sekreteraruppgifterna fullgjordes av Katarina Rikte, numera hovrättsråd.

Finansmakten

Gruppens huvudsakliga uppgift har varit att inom ramen för utredningens översyn av regeringsformens språk och struktur se över bestämmelserna i 9 kap. om finansmakten i syfte att göra regleringen tydligare och ge kapitlet ett innehåll som bättre beskriver den nuvarande budgetprocessen.

Ledamöter: Bengt-Åke Nilsson, f.d. regeringsråd (ordförande), Åke Hjalmarsson, f.d. departementsråd, Ingvar Mattson, kanslichef, Erik Nymansson, numera expeditions- och rättschef, Fredrik Sterzel, f.d. justitieråd, samt från utredningens sekretariat Anders Eka, numera hovrättslagman, Lars-Åke Ström, kammar-rättsråd, och Thomas Lindstam, hovrättsassessor. Sekreteraruppgifterna fullgjordes av Magnus Bengtson, hovrättsassessor.

Forskaruppdrag

Uppdrag har under utredningstiden lämnats till forskare och andra externa uppdragstagare inom främst de juridiska och statsvetenskapliga områdena. Uppdragen har bl.a. avsett att närmare kartlägga och lämna förslag i olika frågor som omfattats av utredningens uppdrag. Här presenteras forskarna och deras uppdrag i den ordning som uppdragen lämnats.

En kartläggning av utnämningförfarandena i övriga europeiska länder

Uppdraget har bestått i att genomföra en kartläggning av förfarandet vid utnämningen av högre statliga chefer i EU:s samtliga medlemsländer samt i Norge och Schweiz. Uppdraget har utförts av Anna Khakee, fil. dr vid Graduate Institute of International and Development Studies, Geneve.

Folkomröstningsinstitutet i Europa

Uppdraget har bestått i att sammanställa och utvärdera erfarenheterna av nationella folkomröstningar i 32 länder, däribland EU:s samtliga medlemsländer. I uppdraget har ingått bl.a. att redovisa den rättsliga regleringen och förekomsten av folkomröstningar i de aktuella länderna. Uppdraget har utförts av Ann-Cathrine Jungar, fil. dr och lektor i statsvetenskap vid Södertörns högskola.

En översikt av valsystemen i 25 länder

I uppdraget har ingått bl.a. att redovisa vad som skiljer de undersökta ländernas olika valsystem åt och hur dessa skillnader

påverkar exempelvis partisystem, valdeltagande och könsrepresentation. Uppdraget har utförts av Lars Davidsson, fil. dr i statskunskap vid Uppsala universitet.

Kartläggning av forskning kring diskussionen om regeringschefens ställning

I uppdraget har ingått att, mot bakgrund av det både i Sverige och i andra länder har hävdats att regeringschefens ställning stärkts under senare år, kartlägga forskningsläget i ett antal länder när det gäller diskussionen om regeringschefens ställning. Uppdraget har utförts av fil. dr Hanna Bäck, fil. dr Thomas Persson, fil. dr Kåre Vernby och pol. mag. Lina Westin, samtliga vid Statsvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet.

Uppföljning och utvärdering av personvalet

Uppdraget har bestått i att göra en uppföljning och utvärdering av personvalet i 2006 års val till riksdagen, landstingen och kommunerna samt i 1999 och 2004 års val till Europaparlamentet. Erfarenheterna har jämförts med utvärderingar som gjorts av tidigare val. Uppdraget har utförts av Peder Nielsen, fil. dr i statskunskap vid Uppsala universitet.

Misstroendeförklaring och regeringsbildning

Uppdraget har bestått i att kartlägga hur bestämmelserna om regeringsbildning och misstroendeförklaring har tillämpats under perioden 1994–2006 samt att analysera och diskutera vilka effekter en ändrad reglering skulle kunna få. Uppdraget har utförts av Magnus Isberg, docent i statskunskap och f.d. kanslichef i riksdagens konstitutionsutskott.

Medborgare och riksdagsledamöter tycker om demokratins spelregler

Uppdraget har bestått i att analysera uppgifter om medborgarnas attityder till några demokratiförslag som tagits fram av SOM-institutet. Uppdraget har utförts av Henrik Oscarsson, docent i statsvetenskap vid Göteborgs universitet.

Värdet av valdeltagande

Uppdraget har bestått i att sammanställa och utvärdera erfarenheterna av valdeltagande i de nationella valen och i valen till Europaparlamentet i EU:s samtliga medlemsländer. Även val i Island, Norge, Schweiz och USA behandlas. I uppdraget har vidare ingått att, i fråga om vissa av länderna, redovisa bl.a. aktuella tendenser när det gäller valdeltagandet och synen på betydelsen av ett högt valdeltagande. Uppdraget har utförts av Johan Martinsson, doktorand i statsvetenskap vid Göteborgs universitet.

Konstitutionella aspekter på 1997 års reform av Regeringskansliet

Uppdraget har bestått i att genomföra en studie av reformen 1997 då Regeringskansliet blev en enda myndighet för sakdepartementen, Statsrådsberedningen och Förvaltningsavdelningen. I uppdraget har ingått att redogöra för olika organisationslösningar, att göra en bedömning av omorganisationens förhållande till grundlagen samt att diskutera eventuella behov av ändringar. Uppdraget har utförts av Thomas Bull, numera professor i konstitutionell rätt vid Uppsala universitet.

Analys av regeringsformen från ett könsperspektiv

Uppdraget har bestått i att genomföra en övergripande analys av regeringsformen från ett könsperspektiv i syfte att bl.a. ge underlag för vidare överväganden rörande regeringsformens språkliga och strukturella utformning. Uppdraget har utförts av Lenita Freidenvall, fil. dr i statsvetenskap vid Stockholms universitet.

Frågor om den kommunala självstyrelsen

Uppdraget har bestått i att närmare analysera de för- och nackdelar som följer av om ansvarsfördelningen mellan stat och kommun regleras genom en s.k. kompetenskatalog. Uppdraget har utförts av Agne Gustafsson, universitetslektor vid Lunds universitet.

EU-stadgan om grundläggande rättigheter

I uppdraget har ingått att närmare beskriva EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna och att diskutera ett antal frågeställningar kopplade till stadgans eventuella kommande fördragsstatus. Uppdraget har utförts av Thomas Bull, numera professor i konstitutionell rätt, och Anna-Sara Lind, doktorand i konstitutionell rätt, båda vid Uppsala universitet.

Analys av de rättsliga konsekvenserna av vissa grundlagsändringar

I uppdraget har ingått att analysera de rättsliga konsekvenserna av att begreppet ras utmönstras ur 2 kap. 15 § regeringsformen samt av att det i samma lagrum införs ett förbud mot diskriminering på grund av sexuell läggning. Uppdraget har utförts av Lotta Lerwall, universitetslektor vid Uppsala universitet.

Vidare har f.d. justitiekanslern Hans Regner, numera hovrättsrådet Katarina Rikte, hovrättsassessorn Karin Annikas Persson, doktoranden Olof Ställvik och jur.kand. Erik Öman utfört vissa utredningar och kartläggningar åt utredningen.

Skriftserie

Rapport I

Valsystem och representationseffekter – En jämförande studie av 25 länder (SOU 2007:40) av Lars Davidsson

Rapport II

Misstroendeförklaring och regeringsbildning 1994–2006 – Regeltillämpning och författningspolitiska alternativ (SOU 2007:41) av Magnus Isberg

Rapport III

Från statsminister till president? – Sveriges regeringschef i ett jämförande perspektiv (SOU 2007:42) av Hanna Bäck, Thomas Persson, Kåre Vernby och Lina Westin

Rapport IV

Regeringsformen ur ett könsperspektiv – En övergripande genomgång (SOU 2007:67) av Lenita Freidenvall

Rapport V

Ett decennium med personval – Erfarenheter och utfall (SOU 2007:68) av Peder Nielsen

Rapport VI

Bestämmelser om domstolarna i regeringsformen (SOU 2007:69).
Expertgruppsrapport

Rapport VII

Värdet av valdeltagande (SOU 2007:84) av Johan Martinsson

Rapport VIII

Olika former av normkontroll (SOU 2007:85). Expertgrupps-
rapport

Rapport IX

Den kommunala självstyrelsens grundlagskydd (SOU 2007:93).
Expertgruppsrapport

Rapport X

*Folkomröstningar i Europa – Rättslig reglering och förekomst av
folkomröstningar i 32 europeiska stater* (SOU 2007:94)
av Ann-Cathrine Jungar

Rapport XI

Normgivningsmakten (SOU 2008:42). Expertgruppsrapport

Rapport XII

Tre rapporter till Grundlagsutredningen (SOU 2008:43): Europeiska
unionens stadga om grundläggande rättigheter av Thomas Bull och
Anna-Sara Lind, Regeringskansliet – konstitutionella aspekter på
det reformerade regeringskansliet av Thomas Bull samt
Medborgare och riksdagsledamöter tycker om demokratins
spelregler av Henrik Oscarsson

Rapport XIII

Krisberedskapen i grundlagen – Översyn och internationell utblick
(SOU 2008:61). Expertgruppsrapport

Rapport XIV

Finansmakten (SOU 2008:115). Rapport från en referensgrupp

Konferenser och seminarier

Konferenser

Konferenser 21–22 mars och 18 april 2005, Stockholm, ”Behöver demokratin nya spelregler?”

Vid konferenserna presenterade forskare inom juridik och statsvetenskap den senaste forskningen rörande de centrala frågeställningarna i utredningens uppdrag och sin syn på behovet av reformer.

Anföranden hölls av Shirin Ahlbäck Öberg, Niclas Berggren, Torbjörn Bergman, Thomas Bull, Hanna Bäck, Iain Cameron, Drude Dahlerup, Jesper Ekroth, Gullan Gidlund, Mikael Gilljam, Sverker Gustavsson, Jörgen Hermansson, Sören Holmberg, Karl Magnus Johansson, Svante O. Johansson, Ann-Cathrine Jungar, Nils Karlson, Lotta Lerwall, Leif Lewin, Anders Lidström, Mats Lindberg, Karl-Oskar Lindgren, Bengt Lundell, Olle Lundin, Lena Marcusson, Kjell Å. Modéer, Tommy Möller, Ulrika Mörth, Elin Naurin, Joakim Nergelius, Olof Petersson, Rune Premfors, Olof Ruin, Urban Strandberg, Göran Sundström, Dennis Töllborg och Helena Wockelberg.

Konferens 28 september 2005, Stockholm, ”Grundlagen – verktyg och symbol?”

Under konferensen diskuterades de centrala frågeställningarna i utredningens uppdrag med representanter för folkrörelser, ideella organisationer och intresseföreningar.

Anföranden hölls av Ulf Andréasson, Antonella Dolci, Anna Ekström, Eva Fager, Pär Granstedt, Ann-Cathrine Jungar, Leif Karlsson, Lars-Åke Lagrell, Hans Lenkert, Anna-Sara Lind, Christina Linderholm, Parisa Molagholi, Lennart Molin, Erland

Olauson, Inger-Ann Omma, Lena Posner Körösi, Valerio Re, Arne Ruth, Anders Thorstensson, Dennis Töllborg och Maciej Zaremba.

**Konferens om valdeltagande, 19 april 2006, Göteborg,
”Hur höjer vi valdeltagandet?”**

Under konferensen diskuterades olika frågor om val och valdeltagande.

Anföranden hölls av Åsa Bengtsson, Dag Arne Christensen, Andrew Ellis, Maria Gratschew, Sören Holmberg, Guy-Erik Isaksson och Henrik Oscarsson. Moderator var Britt-Marie Mattsson.

**Konferens om kommunal demokrati, 7 juni 2006, Örebro,
”Nya spelregler för kommunerna?”**

Under konferensen diskuterades frågor om den kommunala självstyrelsen och om behovet av ändrade regler för den kommunala demokratin.

Anföranden hölls av Lotta Hedström, Jörgen Johansson, Anders Lidström, Stig Montin, Peter Persson, Monica Selin, Urban Strandberg och Wiweka Warnling-Nerep. Moderator var Maria Eriksson.

**Konferens om fri- och rättighetsregleringen i regeringsformen,
19 oktober 2006, Uppsala,
”Fri- och rättigheter i grundlagen – behöver regleringen
förändras?”**

Under konferensen diskuterades regeringsformens reglering av de grundläggande fri- och rättigheterna.

Anföranden hölls av Percy Bratt, Iain Cameron, Mats Melin, Caroline Taube och Inger Österdahl. Moderator var Anders Eka.

Seminarier

Folkomröstning i ett europeiskt perspektiv, 30 november 2006, Stockholm

Vid seminariet presenterade Ann-Cathrine Jungar rapporten Folkomröstningar i Europa – Rättslig reglering och förekomst av folkomröstningar i 32 europeiska stater (SOU 2007:94).

Statsministern, regeringen och riksdagen – ett seminarium om relationer, 22 mars 2007, Stockholm

Vid seminariet presenterade Anders Eka och Thomas Persson rapporterna Misstroendeförklaring och regeringsbildning 1994–2006 – Regeltillämpning och författningspolitiska alternativ (SOU 2007:41) och Från statsminister till president? – Sveriges regeringschef i ett jämförande perspektiv (SOU 2007:42).

Personvalsinslaget i valsystemet – ett seminarium om partiernas och väljarnas inflytande, 11 maj 2007, Stockholm

Vid seminariet presenterade Peder Nielsen rapporten Ett decennium med personval – Erfarenheter och utfall (SOU 2007:68). Därefter diskuterade Annie Johansson och Olle Schmidt rollen som personvalskandidat.

Valsystem och valdeltagande i ett internationellt perspektiv, 19 juni 2007, Stockholm

Vid seminariet presenterade Lars Davidsson sin rapport Valsystem och representationseffekter – En jämförande studie av 25 länder (SOU 2007:40). Därefter presenterade Johan Martinsson sin rapport Värdet av valdeltagande (SOU 2007:84). I den efterföljande diskussionen deltog också Henrik Oscarsson.

Könsperspektiv på grundlagen, 28 september 2007, Stockholm

Vid seminariet presenterade Lenita Freidenvall rapporten Regeringsformen ur ett könsperspektiv – En övergripande genomgång (SOU 2007:67). Rapporten diskuterades därefter tillsammans med Claes Borgström och Gertrud Åström.

Språket i regeringsformen, 6 februari 2008, Stockholm

Vid seminariet diskuterade Barbro Ehrenberg-Sundin och Ulf Telemann olika frågor om den språkliga utformningen av grundlagar, exempelvis om andra krav bör ställas på språket i en grundlag än på språket i vanliga lagar och hur språket i den nuvarande regeringsformen i så fall förhåller sig till sådana krav.

Samtal om grundlagen**Varför ska vi bry oss om grundlagen? 18 maj 2005, Malmö**

Vid samtalet diskuterades bl.a. frågan om större engagemang och djupare kunskaper i grundlagsfrågor kan stärka förtroendet för demokratins funktionssätt.

Medverkande: Agne Gustafsson, Barbro Hedvall och Per T Ohlsson.

Konstitutionell utveckling i Norden – likheter och skillnader, 30 maj 2005, Stockholm

Vid samtalet diskuterades likheter och skillnader i de nordiska ländernas konstitutionella utveckling.

Medverkande: Anders Hellner, Eivind Smith och Fredrik Sterzel.

Konstitutionell utveckling – historia och framtid, 9 november 2005, Umeå

Vid samtalet diskuterades bl.a. det historiska perspektivet på hur grundlagar i olika länder har vuxit fram.

Medverkande: Lena Berggren, Olof Kleberg och Mats Olofsson.

**Behöver skyddet för fri- och rättigheter stärkas i grundlagen?,
17 januari 2006, Jönköping**

Vid samtalet diskuterades bl.a. gränsen mellan juridik och politik och betydelsen av god kvalitet i lagstiftningsprocessen.

Medverkande: Anne Ramberg, Yrsa Stenius och Hans Olovsson.

**Mannen som norm? Ett samtal om grundlagen från ett
genusperspektiv, 29 maj 2006, Falun**

Vid samtalet diskuterades bl.a. frågor om jämställdhet som en mänsklig rättighet och hur man bör utforma en grundlag för att den ska vara könsneutral.

Medverkande: Göran Greider, Agneta Stark och Lena Wängnerud.

Paragrafregister

I denna bilaga redovisas under den första rubriken vilka bestämmelser i regeringsformens nuvarande lydelse som har fått en motsvarighet i vårt förslag. Under den andra rubriken redovisas på motsvarande sätt vilka bestämmelser i vårt förslag som har en motsvarighet i den nuvarande lydelsen.

Regeringsformens nu gällande lydelse och vårt förslag

Nu gällande lydelse	Vårt förslag
1 kap.	
1–4 §§	1 kap. 1–4 §§
5 § 1 st.	1 kap. 5 §
5 § 2 st.	–
6 §	1 kap. 6 §
7 § 1 st. första meningen	1 kap. 7 §
7 § 1 st. andra meningen	14 kap. 1 §
7 § 2 st.	14 kap. 4 §
8–9 §§	1 kap. 8–9 §§
2 kap.	
1–11 §§	2 kap. 1–11 §§
12 § 1 st.	2 kap. 20 §
12 § 2 st.	2 kap. 21 §
12 § 3–5 st.	2 kap. 22 §
13 §	2 kap. 23 §
14 §	2 kap. 24 §
15 §	2 kap. 12 §

Nu gällande lydelse	Vårt förslag
16 §	2 kap. 13 §
17 §	2 kap. 14 §
18 § 1 och 2 st.	2 kap. 15 § 1 och 2 st.
18 § 3 st.	2 kap. 15 § 4 st.
19 §	2 kap. 16 §
20 §	2 kap. 17 §
21 §	2 kap. 18 § 1 st.
22 § 1 st.	–
22 § 2 och 3 st.	2 kap. 25 §
23 §	2 kap. 19 §
3 kap.	
1 § 1 st. första meningen	3 kap. 1 § 1 st.
1 § 1 st. andra meningen	3 kap. 1 § 2 st.
1 § 2 st.	3 kap. 2 §
2 § 1 st.	3 kap. 4 § 1 st.
2 § 2 st.	3 kap. 4 § 3 st.
3 §	3 kap. 3 §
4 §	3 kap. 11 §
5 § (2 st. sista meningen undantaget)	3 kap. 10 §
5 § 2 st. sista meningen	–
6 § 1 st.	3 kap. 5 §
6 § 2 st.	3 kap. 6 § 1 st.
6 § 3 st.	3 kap. 6 § 2 st.
7 § (1 st. andra meningen undantaget)	3 kap. 7 §
7 § 1 st. andra meningen	3 kap. 1 § 3 st.
8–9 §§	3 kap. 8–9 §§
10 §	3 kap. 4 § 2 st.
11 §	3 kap. 12 §
12 §	3 kap. 13 §
4 kap.	
1–2 §§	4 kap. 1–2 §§
3 § 1 st.	4 kap. 4 §

Nu gällande lydelse	Vårt förslag
3 § 2 st. första meningen	4 kap. 3 §
3 § 2 st. andra meningen	4 kap. 5 §
4 §	4 kap. 6 §
5 §	4 kap. 7 §
6 §	4 kap. 10 §
7 §	4 kap. 11 §
8 §	4 kap. 12 §
9 §	4 kap. 13 §
10 §	4 kap. 14 §
5 kap.	
1 §	5 kap. 3 § 1 st.
2 § 1 st.	5 kap. 2 §
2 § 2 st.	5 kap. 3 § 2 st.
3 §	5 kap. 4 §
4 §	5 kap. 5 §
5 §	5 kap. 6 §
6 §	5 kap. 7 §
7 §	5 kap. 8 §
6 kap.	
1 §	6 kap. 1 §
2 §	6 kap. 4 §
3 §	6 kap. 5 §
4 §	6 kap. 6 §
5 §	6 kap. 7 § 1 st.
6 §	6 kap. 8 §
7 §	6 kap. 9 §
8 §	6 kap. 11 §
9 §	6 kap. 2 §
10 §	6 kap. 12 §
7 kap.	
1–7 §§	7 kap. 1–7 §§
8 §	6 kap. 10 §

Nu gällande lydelse	Vårt förslag
8 kap.	
1 §	–
2 §	8 kap. 2 § 1 st. 1
3 §	8 kap. 2 § 1 st. 2
4 § 1 st.	8 kap. 2 § 1 st. 5
4 § 2 st.	8 kap. 2 § 1 st. 6
5 § (del av)	8 kap. 2 § 1 st. 3
5 § (del av)	14 kap. 6 §
6 § 1 st.	8 kap. 2 § 1 st. 4
6 § 2 st. (del av)	8 kap. 18 § (del av)
6 § 2 st. (del av)	8 kap. 17 § 3 st.
7 §	8 kap. 3 §
8 §	8 kap. 4 §
9 § 1 st.	8 kap. 3 § 1 st. (del av)
9 § 2 st.	8 kap. 3 § 1 st. (del av) och 9 § 1 st. 1
10 §	8 kap. 5 §
11 §	8 kap. 10 §
12 §	8 kap. 6 §
13 § 1 st. och 2 st.	8 kap. 7 §
13 § 3 st.	8 kap. 11 §
14 § 1 st.	8 kap. 8 §
14 § 2 och 3 st.	8 kap. 13 §
15 § 1 st.	8 kap. 14 §
15 § 2 st.	8 kap. 15 §
15 § 3 och 4 st.	8 kap. 16 §
16 §	8 kap. 17 § 1 och 2 st.
17 §	8 kap. 18 § (del av)
18 § 1 och 4 st.	8 kap. 20 §
18 § 2 st.	8 kap. 21 §
18 § 3 st.	8 kap. 22 §
19 §	8 kap. 19 §
9 kap.	
1 §	9 kap. 1 §
2 § 1 st.	9 kap. 7 §
2 § 2 st. första meningen	–
2 § 2 st. andra meningen	9 kap. 3 § 3 st.

Nu gällande lydelse	Vårt förslag
3 § 1 st. (tredje meningen undantaget)	9 kap. 3 § 1 st.
3 § 1 st. tredje meningen	–
3 § 2 st.	9 kap. 3 § 2 st.
3 § 3 st.	–
4 §	9 kap. 5 §
5 §	9 kap. 4 §
6 §	9 kap. 2 §
7 §	9 kap. 6 §
8 §	9 kap. 8 § 1 st.
9 §	9 kap. 9 §
10 §	9 kap. 8 § 2 st.
11–14 §§	9 kap. 11–14 §§
10 kap.	
1 §	10 kap. 1 §
2 § 1–3 st.	10 kap. 3 §
2 § 4 st.	10 kap. 4 §
3 §	10 kap. 2 §
4 §	10 kap. 5 §
5 § 1 st.	10 kap. 6 §
5 § 2 st.	10 kap. 7 §
5 § 3 st.	10 kap. 9 §
5 § 4 st.	10 kap. 8 §
6 § 1 st.	10 kap. 10 §
6 § 2 st.	10 kap. 11 §
7 §	10 kap. 12 §
8 §	10 kap. 13 §
9 § 1 st. första meningen och 3 st.	15 kap. 13 §
9 § 1 st. andra meningen	15 kap. 16 §
9 § 2 st.	15 kap. 14 §
11 kap.	
1 §	11 kap. 1 §
2 §	11 kap. 3 § första meningen
3 § första meningen	11 kap. 5 §

Nu gällande lydelse	Vårt förslag
3 § andra meningen	–
4 §	11 kap. 2 §
5 § 1 och 3 st.	11 kap. 7 §
5 § 2 st.	11 kap. 9 §
6 § 1 st.	12 kap. 1 §
6 § 2 och 3 st.	12 kap. 4 §
7 §	12 kap. 2 §
8 § avseende rättskipningen	11 kap. 4 §
8 § avseende förvaltningen	12 kap. 3 §
9 § 1 och 2 st. avseende rättskipningen	11 kap. 6 §
9 § 1 och 2 st. avseende förvaltningen	12 kap. 5 §
9 § 3 st. avseende rättskipningen	11 kap. 11 §
9 § 3 st. avseende förvaltningen	12 kap. 6 §
10 § avseende rättskipningen	11 kap. 10 §
10 § avseende förvaltningen	12 kap. 7 §
11 §	11 kap. 13 §
12 §	12 kap. 8 §
13 §	12 kap. 9 §
14 § avseende rättskipningen	11 kap. 14 §
14 § avseende förvaltningen	12 kap. 10 §
12 kap.	
1–6 §§	13 kap. 1–6 §§
7 § 1 st. andra meningen undantaget	13 kap. 7 §
7 § 1 st. andra meningen	13 kap. 9 §
7 § 2 och 3 st.	13 kap. 8 §
8 §	11 kap. 8 §

Nu gällande lydelse	Vårt förslag
13 kap.	
1–8 §§	15 kap. 1–8 §§
9 §	15 kap. 15 §
10 §	15 kap. 9 §
11 §	15 kap. 10 §
12 §	15 kap. 11 §
13 §	15 kap. 12 §

Vårt förslag och regeringsformens nu gällande lydelse

Vårt förslag	Nu gällande lydelse
1 kap.	
1–9 §§	1 kap. 1–9 §§
10 §	–
2 kap.	
1–11 §§	2 kap. 1–11 §§
12 §	2 kap. 15 §
13 §	2 kap. 16 §
14 §	2 kap. 17 §
15 § 1 och 2 st.	2 kap. 18 §
15 § 3 st.	–
15 § 4 st.	2 kap. 18 § 3 st.
16 §	2 kap. 19 §
17 §	2 kap. 20 §
18 § 1 st.	2 kap. 21 §
18 § 2 st.	–
19 §	2 kap. 23 §
20 §	2 kap. 12 § 1 st.
21 §	2 kap. 12 § 2 st.
22 §	2 kap. 12 § 3–5 st.
23 §	2 kap. 13 §
24 §	2 kap. 14 §
25 §	2 kap. 22 § 2 och 3 st.
3 kap.	
1 § 1 st.	3 kap. 1 § 1 st. första meningen
1 § 2 st.	3 kap. 1 § 1 st. andra meningen
1 § 3 st.	3 kap. 7 § 1 st. andra meningen
2 §	3 kap. 1 § 2 st.
3 §	3 kap. 3 §
4 § 1 st.	3 kap. 2 § 1 st.
4 § 2 st.	3 kap. 10 §
4 § 3 st.	3 kap. 2 § 2 st.
5 §	3 kap. 6 § 1 st.
6 § 1 st.	3 kap. 6 § 2 st.
6 § 2 st.	3 kap. 6 § 3 st.
7 §	3 kap. 7 § (1 st. andra meningen undantaget)

Vårt förslag	Nu gällande lydelse
8–9 §§	3 kap. 8–9 §§
10 §	3 kap. 5 § (2 st. sista meningen undantaget)
11 §	3 kap. 4 §
12 §	3 kap. 11 §
13 §	3 kap. 12 §
4 kap.	
1–2 §§	4 kap. 1–2 §§
3 §	4 kap. 3 § 2 st. första meningen
4 §	4 kap. 3 § 1 st.
5 §	4 kap. 3 § 2 st. andra meningen
6 §	4 kap. 4 §
7 §	4 kap. 5 §
8 §	–
9 §	2 kap. 4 § 1 st. första meningen RO
10 §	4 kap. 6 §
11 §	4 kap. 7 §
12 §	4 kap. 8 §
13 §	4 kap. 9 §
14 §	4 kap. 10 §
5 kap.	
1 §	–
2 §	5 kap. 2 § 1 st.
3 § 1 st.	5 kap. 1 §
3 § 2 st.	5 kap. 2 § 2 st.
4 §	5 kap. 3 §
5 §	5 kap. 4 §
6 §	5 kap. 5 §
7 §	5 kap. 6 §
8 §	5 kap. 7 §
6 kap.	
1 §	6 kap. 1 §
2 §	6 kap. 9 §
3 §	–
4 §	6 kap. 2 §
5 §	6 kap. 3 §
6 §	6 kap. 4 §

Vårt förslag	Nu gällande lydelse
7 § 1 st.	6 kap. 5 §
7 § 2 st.	–
8 §	6 kap. 6 §
9 §	6 kap. 7 §
10 §	7 kap. 8 §
11 §	6 kap. 8 §
12 §	6 kap. 10 §
7 kap.	
1–7 §§	7 kap. 1–7 §§
8 kap.	
1 §	–
2 § 1 st. 1	8 kap. 2 §
2 § 1 st. 2	8 kap. 3 §
2 § 1 st. 3	8 kap. 5 § (del av)
2 § 1 st. 4	8 kap. 6 § 1 st.
2 § 1 st. 5	8 kap. 4 § 1 st.
2 § 1 st. 6	8 kap. 4 § 2 st.
2 § 2 st.	–
3 §	8 kap. 7 och 9 §§ (del av)
4 §	8 kap. 8 §
5 §	8 kap. 10 §
6 §	8 kap. 12 §
7 §	8 kap. 13 § 1 och 2 st.
8 §	8 kap. 14 § 1 st.
9 § 1 st. 1	8 kap. 9 § 2 st. (del av)
9 § 1 st. 2	–
10 §	8 kap. 11 §
11 §	8 kap. 13 § 3 st.
12 §	–
13 §	8 kap. 14 § 2 och 3 st.
14 §	8 kap. 15 § 1 st.
15 §	8 kap. 15 § 2 st.
16 §	8 kap. 15 § 3 och 4 st.
17 § 1 och 2 st.	8 kap. 16 §
17 § 3 st.	8 kap. 6 § 2 st. (del av)
18 §	8 kap. 6 § 2 st. (del av) och 17 §
19 §	8 kap. 19 §

Vårt förslag	Nu gällande lydelse
20 §	8 kap. 18 § 1 och 4 st.
21 §	8 kap. 18 § 2 st.
22 §	8 kap. 18 § 3 st.
9 kap.	
1 §	9 kap. 1 §
2 §	9 kap. 6 §
3 § 1 och 2 st.	9 kap. 3 § 1 och 2 st. (1 st. tredje meningen undantaget)
3 § 3 st.	9 kap. 2 § 2 st. andra meningen
4 §	9 kap. 5 §
5 §	9 kap. 4 §
6 §	9 kap. 7 §
7 §	9 kap. 2 § 1 st.
8 § 1 st.	9 kap. 8 §
8 § 2 st.	9 kap. 10 §
9 §	9 kap. 9 §
10 §	–
11–14 §§	9 kap. 11–14 §§
10 kap.	
1 §	10 kap. 1 §
2 §	10 kap. 3 §
3 §	10 kap. 2 § 1–3 st.
4 §	10 kap. 2 § 4 st.
5 §	10 kap. 4 §
6 §	10 kap. 5 § 1 st.
7 §	10 kap. 5 § 2 st.
8 §	10 kap. 5 § 4 st.
9 §	10 kap. 5 § 3 st.
10 §	10 kap. 6 § 1 st.
11 §	10 kap. 6 § 2 st.
12 §	10 kap. 7 §
13 §	10 kap. 8 §
14 §	–
11 kap.	
1 §	11 kap. 1 §
2 §	11 kap. 4 §

Vårt förslag	Nu gällande lydelse
3 § första meningen	11 kap. 2 §
3 § andra meningen	–
4 §	11 kap. 8 § avseende rättskipningen
5 §	11 kap. 3 § första meningen
6 § 1 st.	11 kap. 9 § 1 st. avseende rättskipningen
6 § 2 st.	11 kap. 9 § 2 st.
6 § 3 st.	–
7 §	11 kap. 5 § 1 och 3 st.
8 §	12 kap. 8 §
9 §	11 kap. 5 § 2 st.
10 §	11 kap. 10 § avseende rättskipningen
11 §	11 kap. 9 § 3 st. avseende rättskipningen (del av)
12 §	–
13 §	11 kap. 11 §
14 §	11 kap. 14 § avseende rättskipningen
12 kap.	
1 §	11 kap. 6 § 1 st.
2 §	11 kap. 7 §
3 §	11 kap. 8 § avseende förvaltningen
4 §	11 kap. 6 § 2 och 3 st.
5 §	11 kap. 9 § 1 och 2 st. avseende förvaltningen
6 §	11 kap. 9 § 3 st. avseende förvaltningen
7 §	11 kap. 10 § avseende förvaltningen
8 §	11 kap. 12 §
9 §	11 kap. 13 §
10 §	11 kap. 14 § avseende förvaltningen
13 kap.	
1–6 §§	12 kap. 1–6 §§
7 §	12 kap. 7 § 1 st. (andra meningen undantaget)
8 §	12 kap. 7 § 2 och 3 st.
9 §	12 kap. 7 § 1 st. andra meningen.
14 kap.	
1 §	1 kap. 7 § 1 st. andra meningen
2 §	–

Vårt förslag	Nu gällande lydelse
3 §	–
4 §	1 kap. 7 § 2 st.
5 §	–
6 §	8 kap. 5 § (del av)
15 kap.	
1–8 §§	13 kap. 1–8 §§
9 §	13 kap. 10 §
10 §	13 kap. 11 §
11 §	13 kap. 12 §
12 §	13 kap. 13 §
13 § 1 st.	10 kap. 9 § 1 st. första meningen och 3 st. (del av)
13 § 2 st.	10 kap. 9 § 3 st.
14 §	10 kap. 9 § 2 st.
15 §	13 kap. 9 §
16 §	10 kap. 9 § 1 st. andra meningen
17–19 §§	–

Statens offentliga utredningar 2008

Kronologisk förteckning

1. Barlastvattenkonventionen – om Sveriges anslutning. N.
2. Immunitet för stater och deras egendom. UD.
3. Skyddet för den personliga integriteten. Bedömningar och förslag. Ju.
4. Omreglering av apoteksmarknaden. S.
5. Könsdiskriminerande reklam. Kränkande utformning av kommersiella meddelanden. IJ.
6. Fastighetsmäklaren och konsumenten. Ju.
7. Världsklass! Åtgärdsplan för den kliniska forskningen. U.
8. Bidrag på lika villkor. U.
9. Transportinspektionen. En myndighet för all trafik. + Bilagor. N.
10. 21+1→2. En ny myndighet för tillsyn och effektivitetsgranskning av socialförsäkringen. S.
11. Frihet för studenter – om hur kår- och nationsobligatoriet kan avskaffas. U.
12. Finansiella sektorn bär frukt. Analys av finansiella sektorn ur ett svenskt perspektiv. Fi.
13. Bättre kontakt via nätet – om anslutning av förnybar elproduktion. + Annex: Grid issues for electricity production based on renewable energy sources in Spain, Portugal, Germany, and United Kingdom. N.
14. Timmar, kapital och teknologi – vad betyder mest? En analys av produktivitetsutvecklingen med hjälp av tillväxtbokföring. Fi.
15. LOV att välja – Lag Om Valfrihetssystem. S.
16. Förtursförklaring i domstol. Ju.
17. Frivux – valfrihet i vuxenutbildningen. U.
18. Evidensbaserad praktik inom social tjänsten – till nytta för brukaren. S.
19. Att slutförvara långlivat farligt avfall i undermarksdeponi i berg. M.
20. Patentskydd för biotekniska uppfinningar. Ju.
21. Permanent förändring. Globalisering, strukturomvandling och sysselsättningsdynamik. Fi.
22. Ett stabsstöd i tiden. Fi.
23. Konsulär katastrofinsats. UD.
24. Svensk klimatpolitik. M.
25. Ett energieffektivare Sverige + Bilaga. N.
26. Värna språken – förslag till språklag. Ku.
27. Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola + Bilagedel. U.
28. Apoteksdatalagen. S.
29. Yrkeshögskolan. För yrkeskunnande i förändring. U.
30. Forskningsfinansiering – kvalitet och relevans. U.
31. Miljödomstolarna – domkretsar – lokalisering – handläggningsregler. M.
32. Avskaffande av revisionsplikten för små företag. Ju.
33. Detaljhandel med vissa receptfria läkemedel. S.
34. Lättare att samverka – förslag om förändringar i samtjänstlagen. Fi.
35. Digital-TV-övergången. + Engelsk översättning. Ku.
36. Svenska Spels nätpoker. En utvärdering. Fi.
37. Vårdval i Sverige. S.
38. EU, allmännyttan och hyrorna. + Bilagor. Fi.
39. Framtidens polisutbildning. Ju.
40. Bredband till hela landet. N.
41. Människohandel och barnäktenskap – ett förstärkt straffrättsligt skydd + bilaga. Ju.
42. Normgivningsmakten. Expertgruppsrapport Ju.

43. Tre rapporter till Grundlagsutredningen. Ju.
44. Transportinspektionen.
Ansvarslag för vägtrafiken m.m. N.
45. Rapporter från en mr-verkstad. IJ.
46. Handel med läkemedel för djur. S.
47. Frågor om hyra och bostadsrätt. Ju.
48. En utvecklad havsmiljöförvaltning. M.
49. Aktiekapital i privata aktiebolag. Ju.
50. Skyddet för samhällsviktig verksamhet. Fö.
51. Värdigt liv i äldreomsorgen. S.
52. Legitimation och skärpta behörighetsregler. U.
53. Styra rätt! Förslag om Sjöfartsverkets organisation. N.
54. Obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. A.
55. Kustbevakningens rättsliga befogenheter. Fö.
56. Mångfald som möjlighet. Åtgärder för ökad integration på landsbygden. Jo.
57. Skattelättnader för hushållstjänster. Fi.
58. Egenansvar – med professionellt stöd. IJ.
59. Föreningsfostran och tävlingsfostran. En utvärdering av statens stöd till idrotten. Ku.
60. Personnummer och samordningsnummer. Fi.
61. Krisberedskapen i grundlagen. Översyn och internationell utblick. Expertgruppsrapport Ju.
62. Myndighet för miljön – en granskning av Naturvårdsverket. M.
63. Förstärkt skydd för företagshemligheter. Ju.
64. Kontinuitet och förändring. + Lättläst + Daisy. Ku.
65. Sekretess och offentliga biträden i utlänningsärenden. Ju.
66. Arbetsförmåga? En översikt av bedömningsmetoder i Sverige och andra länder. S.
67. Enklare redovisning. Ju.
68. Bygg – helt enkelt! M.
69. Välja fritt och välja rätt. Drivkrafter för rationella utbildningsval. Fi.
70. Slutförvaring av kärnavfall. Kärnavfallsrådets yttrande över SKB:s Fud-program 2007. M.
71. Uppföljning av kriminalvårdens effektiviseringsarbete. Ju.
72. Effektivare signaler. N.
73. Kemikalietillsyn – organisation och finansiering. M.
74. Rätt och riktigt. Åtgärder mot felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Fi.
75. Ägande och förvaltning av hyreshus. Ju.
76. F-skatt åt flera. Fi.
77. Möjlighet att leva som andra. Ny lag om stöd och service för vissa personer med funktionsnedsättning. + Bilagor + Lättläst + Daisy. S.
78. Eftersök av trafikskadat vilt. En kostnad för trafikförsäkring? S.
79. Revisorers skadeståndsansvar. Ju.
80. Beskattningstidpunkten för näringsverksamhet. Fi.
81. Stalkning – ett allvarligt brott. Ju.
82. Vägen tillbaka för överskuldsetta. Ju.
83. Avgifter inom arbetslöshetsförsäkringen. A.
84. Alkolås för rattfyllerister och körkortspröv i privat regi. N.
85. Straff i proportion till brottets allvar. Ju.
86. Prövning av vindkraft. M.
87. Åklagarväsendets brottsbekämpning. Integritet – Effektivitet. Ju.
88. Elektroniskt kungörande av författningar. Ju.
89. Trygghetssystemen för företagare. N.
90. Svensk export och internationalisering. Utveckling, utmaningar, företagsklimat och främjande. UD.
91. En svensk veteranpolitik, del 2. Ansvaret för personalen före, under och efter internationella militära insatser. Fö.
92. Konkurrens på spåret. N.
93. Partsinsyn och ny teknik i domstol, m.m. Ju.
94. Tillval i hyresrätt. Ju.
95. Enklare semesterregler. A.
96. Kommersiell radio – nya sändningsmöjligheter. Ku.
97. Styr samverkan – för bättre service till medborgarna. Fi.
98. Totalförsvarsplikten i framtiden. Fö.
99. Nya ersättningsbestämmelser i expropriationslagen, m.m. Ju.

100. Bidragsspärr. Fi.
101. Ny inriktning av frivillig beredskapsverksamhet. Fö.
102. Brist på brådska
– en översyn av aktivitetsersättningen.
+ Lättläst + Daisy. S.
103. Hur ska skogspolitiken genomföras på Gotland. Jo.
104. Självständiga lärosäten. U.
105. Långtidsutredningen 2008.
Huvudbetänkande. Fi.
106. Ökat förtroende för domstolarna.
Strategier och förslag.
+ Bilagedel A – Enkätundersökningar.
+ Bilagedel B – Språkrapporter m.m. Ju.
107. Etiken, miljön och pensionerna. Fi.
108. Sveriges ekonomi. Scenarier på lång sikt.
Fi.
109. En hållbar lärarutbildning. U.
110. Vägen till ett energieffektivare Sverige.
NM.
111. Barn som misstänks för brott. Ju.
112. Yrkeskunnande – en likvärdig sökväg till lärarutbildningen mot yrkesämnena. U.
113. Bo bra hela livet. + Del B: Bilagor. S.
114. Försörjningskrav vid anhöriginvandring.
Ju.
115. Finansmakten. Rapport från en referensgrupp. Ju.
116. En ny radio- och TV-lag. Ku.
117. Patientsäkerhet.
Vad har gjorts? Vad behöver göras? S.
118. Styra och ställa – förslag till en effektivare statsförvaltning. + Bilagor. Fi.
119. Underlagsrapporter till 2006 års förvaltningskommittén. Fi.
120. Bättre kontroll av missbruksmedel.
En effektivare narkotika- och dopningslagstiftning m.m. S.
121. Innovationer och företagande – Sveriges framtid. N.
122. Mer om fristående skolor och enskild förskoleverksamhet. U.
123. Förslag till åtgärder med anledning av Lavaldomen. + Sammanfattning. + Sammanfattning på engelska. A.
124. En framtida spelreglering. Fi.
125. En reformerad grundlag. Del 1 + 2. Ju.

Statens offentliga utredningar 2008

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Skyddet för den personliga integriteten.
Bedömningar och förslag. [3]
Fastighetsmäklaren och konsumenten. [6]
Förtursförklaring i domstol. [16]
Patentskydd för biotekniska uppfinningar.
[20]
Avskaffande av revisionsplikten för små
företag. [32]
Framtidens polisutbildning. [39]
Människohandel och barnåktenskap – ett för-
stärkt straffrättsligt skydd+ bilaga. [41]
Normgivningsmakten.
Expertgruppsrapport XI. [42]
Tre rapporter till Grundlagsutredningen. [43]
Frågor om hyra och bostadsrätt. [47]
Aktiekapital i privata aktieföretag. [49]
Krisberedskapen i grundlagen.
Översyn och internationell utblick.
Expertgruppsrapport. [61]
Förstärkt skydd för företagshemligheter. [63]
Sekretess och offentliga biträden i utlännings-
ärenden. [65]
Enklare redovisning. [67]
Uppföljning av kriminalvårdens effektiviser-
ingsarbete. [71]
Ägande och förvaltning av hyreshus. [75]
Revisorers skadeståndsansvar. [79]
Stalkning – ett allvarligt brott. [81]
Vägen tillbaka för överskuldsetta. [82]
Straff i proportion till brottets allvar. [85]
Åklagarväsendets brottsbekämpning.
Integritet – Effektivitet. [87]
Elektroniskt kungörande av författningar. [88]
Partsinsyn och ny teknik i domstol, m.m. [93]
Tillval i hyresrätt. [94]
Nya ersättningsbestämmelser i expropriations-
lagen, m.m. [99]
Ökat förtroende för domstolarna.
Strategier och förslag.

+ Bilagedel A – Enkätundersökningar.
+ Bilagedel B – Språkrapporter m.m. [106]

Barn som misstänks för brott. [111]
Försörjningskrav vid anhöriginvandring. [114]
Finansmakten. Rapport från en referensgrupp.
[115]
En reformerad grundlag. Del 1 + 2. [125]

Utrikesdepartementet

Immunitet för stater och deras egendom. [2]
Konsulär katastrofinsats. [23]
Svensk export och internationalisering.
Utveckling, utmaningar, företagsklimat
och främjande. [90]

Försvarsdepartementet

Skyddet för samhällsviktig verksamhet. [50]
Kustbevakningens rättsliga befogenheter. [55]
En svensk veteranpolitik, del 2.
Ansvaret för personalen före, under och
efter internationella militära insatser. [91]
Totalförsvarsplikten i framtiden. [98]
Ny inriktning av frivillig beredskaps-
verksamhet. [101]

Socialdepartementet

Omreglering av apoteksmarknaden. [4]
21+1→2. En ny myndighet för tillsyn
och effektivitetsgranskning av social-
försäkringen. [10].
LOV att välja – Lag Om Valfrihetssystem. [15]
Evidensbaserad praktik inom socialtjänsten
– till nytta för brukaren. [18]
Apoteksdatalagen. [28]
Detaljhandel med vissa receptfria läkemedel.
[33]
Vårdval i Sverige. [37]
Handel med läkemedel för djur. [46]
Värdigt liv i äldreomsorgen. [51]
Arbetsförmåga?
En översikt av bedömningsmetoder i
Sverige och andra länder. [66]

Möjlighet att leva som andra. Ny lag om stöd och service för vissa personer med funktionsnedsättning. + Bilagor + Lättläst + Daisy. [77]

Eftersök av trafikskadat vilt. En kostnad för trafikförsäkringen. [78]

Brist på brådska
– en översyn av aktivitetsersättningen.
+ Lättläst + Daisy. [102]

Bo bra hela livet. + Del B: Bilagor [113]

Patientsäkerhet.
Vad har gjorts? Vad behöver göras? [117]

Bättre kontroll av missbruksmedel.
En effektivare narkotika- och dopningslagstiftning m.m. [120]

Finansdepartementet

Finansiella sektorn bär frukt.
Analys av finansiella sektorn ur ett svenskt perspektiv. [12]

Timmar, kapital och teknologi
– vad betyder mest?
En analys av produktivitetsutvecklingen med hjälp av tillväxtbokföring. [14]

Permanent förändring.
Globalisering, strukturomvandling och sysselsättningsdynamik. [21]

Ett stabbsstöd i tiden. [22]

Lättare att samverka
– förslag om förändringar i samtjänstlagen. [34]

Svenska Spels nätpoker. En utvärdering. [36]

EU, allmännyttan och hyrorna.
+ Bilagor. [38]

Skattelättnader för hushållstjänster. [57]

Personnummer och samordningsnummer. [60]

Välja fritt och välja rätt. Drivkrafter för rationella utbildningsval. [69]

Rätt och riktigt. Åtgärder mot felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. [74]

F-skatt åt flera. [76]

Beskattningstidpunkten för näringsverksamhet. [80]

Styr samverkan
– för bättre service till medborgarna. [97]

Bidragsspär. [100]

Långtidsutredningen 2008. Huvudbetänkande. [105]

Etiken, miljön och pensionerna. [107]

Sveriges ekonomi. Scenarier på lång sikt. [108]

Styra och ställa – förslag till en effektivare statsförvaltning. + Bilagor. [118]

Underlagsrapporter till 2006 års förvaltningskommittén. [119]

En framtida spelreglering. [124]

Utbildningsdepartementet

Världsklass! Åtgärdsplan för den kliniska forskningen. [7]

Bidrag på lika villkor. [8]

Frihet för studenter – om hur kår- och nationsobligatoriet kan avskaffas. [11]

Frivux – valfrihet i vuxenutbildningen. [17]

Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola + Bilagedel. [27]

Yrkehögskolan. För yrkeskunnande i förändring. [29]

Forskningsfinansiering – kvalitet och relevans. [30]

Legitimation och skärpta behörighetsregler. [52]

Självständiga lärosäten. [104]

En hållbar lärarutbildning. [109]

Yrkeskunnande – en likvärdig sökväg till lärarutbildningen mot yrkesämnen. [112]

Mer om fristående skolor och enskild förskoleverksamhet. [122]

Jordbruksdepartementet

Mångfald som möjlighet. Åtgärder för ökad integration på landsbygden. [56]

Hur ska skogspolitiken genomföras på Gotland. [103]

Miljödepartementet

Att slutförvara långlivat farligt avfall i undermarksdeponi i berg. [19]

Svensk klimatpolitik. [24]

Miljödomstolarna – domkretsar – lokalisering – handläggningsregler. [31]

En utvecklad havsmiljöförvaltning. [48]

Myndighet för miljön
– en granskning av Naturvårdsverket. [62]

Bygg – helt enkelt! [68]

Slutförvaring av kärnavfall. Kärnavfallsrådets yttrande över SKB:s Fud-program 2007. [70]

Kemikalietillsyn
– organisation och finansiering. [73]

Prövning av vindkraft. [86]

Näringsdepartementet

Barlastvattenkonventionen – om Sveriges anslutning. [1]
Transportinspektionen. En myndighet för all trafik. + Bilagor. [9]
Bättre kontakt via nätet – om anslutning av förnybar elproduktion.
+ Annex: Grid issues for electricity production based on renewable energy sources in Spain, Portugal, Germany, and United Kingdom. [13]
Ett energieffektivare Sverige + Bilaga. [25]
Bredband till hela landet. [40]
Transportinspektionen. Ansvarslag för vägtrafiken m.m. [44]
Styra rätt! Förslag om Sjöfartsverkets organisation. [53]
Effektivare signaler. [72]
Alkolås för rattfyllerister och körkortsprov i privat regi. [84]
Trygghetssystemen för företagare. [89]
Konkurrens på spåret. [92]
Vägen till ett energieffektivare Sverige. [110]
Innovationer och företagande – Sveriges framtid. [121]

Integrations- och jämställdhetsdepartementet

Könsdiskriminerande reklam.
Kränkande utformning av kommersiella meddelanden. [5]
Rapporter från en mr-verkstad. [45]
Egenansvar – med professionellt stöd. [58]

Kulturdepartementet

Värna språken – förslag till språklag. [26]
Digital-TV-övergången.
+ Engelsk översättning. [35]
Föreningsfostran och tävlingsfostran.
En utvärdering av statens stöd till idrotten. [59]
Kontinuitet och förändring. + Lättläst + Daisy. [64]
Kommersiell radio
– nya sändningsmöjligheter. [96]
En ny radio- och TV-lag. [116]

Arbetsmarknadsdepartementet

Obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. [54]
Avgifter inom arbetslöshetsförsäkringen. [83]
Enklare semesterregler. [95]

Förslag till åtgärder med anledning av
Lavaldomen. + Sammanfattning
+ Sammanfattning på engelska. [123]